PORZADEK

1559

1(11 XI) Messelsport

Tytuły

Práwá Máydebur=
ſkiégo/do POrządku y do Artykułów piérwéy po Polſku wydánych. W ſpráwách tego czáſu nawiecéy kłopotnych/ s tegoż Práwá Máydeburſ. przydáne.

☞ Co ſye teraz nád piérwßą Edicią przez tegóż Autorá przyczyniło/Summá Tytułów naprzód położóná/á kóniec tych Kśiążek pokaże.

Ná roſkazánié Królá iego Miłośći/żaden nie ma tych Kśiąg y innych przez tegóż Autorá piérwéy wydánych/ Drukowáć/ w Páńſtwie iego Krolewſkiéy Miłośći: áni indźie drukowánych przedáwáć/ króm przyzwolenia Autorá tych Kśiąg/do Sześći lath/pod winą w Przywileiu opiſáną.

CRACOVIÆ, IX MARCII.

Łázarz Andrzyſowic Drukował.

M. D. LXXIII.

Ná zacny Herb Jego miłośći Páná Jákubá Rokosowskiégo/ Kástellaná Srzemskiégo. etcet.

Janá Ponéthówskiégo Wiérße.

TEn Kleinot poßedł z domu ták stárożytnégo
Z Narodu téż z dawná v Ludzi wßech sławnégo.

Glaubiczem

Glaubiczem go zowią, o którym dobrze wiemy
Który wprzód wyszedł ſtróny Niemieckiéy cnéy ziemi,
Táki HErb wCzechach nośi Krynecki zRónowá
Tákże też ten zacny Pan wPOlſce zRokoſowá,
O którym ieſt v ludzi wſzech piekné mniémánié
Bo ſye wynayda wielkié pochwały wtym Pánie,
Ziego vprzeymośći ku Rzeczypoſpolitéy
Vśiłuiac áby był wſzyſtkim znákómity.,
Ten Kárp czuyny zPotoku ieſt przezroczyſtego
Kto go nośi zá Herb, ieſt ſercá ſpánilégo:
Gdyż tá Rybá telko ſye kocha wczyſtéy wodzie
Przegladáiac dáleko o ſwoiéy ſwobodzie
A iáko ſye odmętem czáſem téż zábáwi
Whet ſye téż zámiéſzána, świátá pretko zbáwi.

In eadem Pentaſtichon Lat.

Squammoſi Piſces primi docuêre magiſtri,
Quo Lorica foret conficienda modo:
Cumq; ſuis referant Arma Orbicularia ſquammis,
Cœperunt Equiti Stemmatis eſſe loco.
Tuquoq; LECHIADVM ROKOSOVI, magne Senator
Inclyta Cyprini Stemmata Piſcis habes:
Cùm ſis GLAVBICIÆ decus, & pars maxima gentis,
Quæ benè Theutonico nota ſub axe fuit.
Floreat, & quot habent fluuiales oua Cyprini
Tot ROKOSOVIADAS proferat iſta domus.

Steph: Aychler S.F.

Wielmożnému Pá-nu / pánu IAkubowi Rokoſowſkie-mu / KAſztellanowi Srzemſkiemu / Stároście Oſtrzeſzowſkiemu: w Wielkiéy y Máłéy Polſki Celnikowi głównému. etcęt. Pánu ſwemu Miłośćiwemu.

A dobrégo zdrowia ſławnéy pámięći Wielmożnégo páná Stániſłáwá Spłáwſkiégo / Káſztelláná Miedzyrzéckiégo / w Celnym Vrzedźie towárzyſzá w. M. Miłośćiwy Pánie: bedąc ia ná poſłudze Celnéy / zebrałem / y z Láćinſkiégo iezyká ná polſkie przełożyłem niékthóre pRáwá Mieyſkié pod pewnymi Tytułámi z Kśiąg Práwá Niemieckiégo *Speculi Saxonum & Iuris Municipalis Maydeburgen:* ktoré ónych tákże y tych kłopotnych czáſów napotrzebnieyſzé być rozumiałem / ktoré ſą nawięcey miedzy ludźmi *in Praxi.* A przy niéktórych Rozſądek zacnégo meżá Janá Cerázyná Wóytá wyżſzégo práwá Máydeburſkiégo Zamku Krakowſ: z Kśiążek iego Láćinſkich *Locorum communium Iuris Maydeburgen:* niéktoré z Práwá Ceſárſkiégo / *iuxta Allegationes IOdoci Damhouderij in Praxi rerum criminalium,* w tych zwłaſzczá ſpráwách / o ktorych w Práwie Máy-

deburſkim

deburſkim máło piſano : gdyż Práwo Máydeburſkié w Mieyſkich Sądźiech każe ſye dokłádáć Praw Céſárſkich coby ſye w Máydeburſkim nie náydowáło. A nápiſałem był óny Tytuły ku ſzérſzému wyrozumieniu pewnych poſtempków Sądów y Praw/ które w Porządku Sądów Mieyſkich piérwſzéy pracéy moiéy y w Artykułoch ſą opiſáné: niektóre ku dobrému rozſądkowi wielé przypadków/ które ſye tych czáſów miedzy ludźmi czeſto tráfiáią: niektóre ku zábieżeniu wielé błedów/ które ſye w Mieyſkié ſądy nie wiedźiéć skąd wtoczyły z ſzkodą vbogich ludźi/ z náchylenim ſpráwiedliwośći: y puśćiłem to był ná świát pod imienim á obróną námienionégo ſławnéy pámieci páná Miedzyrzyckiég/ podawáiąc to wſzyſtko pod rozſądek ludźióm w Práwie bieglym / á ná ſwóy ſye rozum nic nie ſádząc/ *quoniam* NODOSA SCIENTIA IVRIS. iż náuká Práwna ieſt zebáta á wezłowáta : y znam tho/ iż nie moiéy głowy iedno temi máłémi początkámi Mieyſkiégo Práwá *(quoniam absq; paruis, magna conſtare non poſſunt,)* Chćiałem kogo vczónégo/ w tym práwie biegłégo/ wyzwáć/ ktoryby rozgniewawſzy ſye ná mie/ y moiégo/ ieſliby trzebá poćioſał / y co wietſzégo zbudował : do tego czáſu/ żaden ſye ku temu ieſzcze nie ozwał. Tákże ia M. Pánie/ gdym obaczył/ iż tę pracą moią ludźie nie gárdzą/ *cùm neceſſariis negociis & curis Telonii eſſem uacuus:* przypiſałem teraz do ónych Tytułów / Práwá *inter LOcatorem & COnductorem. DOminum & EMphiteutam, Dominum & Seruum, Iudicio excellentis uiri D. STAniſlai Aychler Aduocati Iuris ſupremi, (qui noſtra ætate PAter & Princeps Ciuilium Legum meritò dici poteſt)* bárzo potrzebné. A ponieważ iuż pan Bóg piérwſzégo páná/ Pracéy moiéy obrónce do chwały ſwéy *ad æternam requiem* powołáć raczył : żaden mi iny nie przypadł ná myśl/ komu bym te praca moie teraz nowo Drukowáną stem Przypiſem/ przypiſáć/ offyárowáć/ y pod czyiém imienim z nowu miedzy ludźi puśćić miał/ iáko pod imienim y łáſkáwą á miłośćiwą obróną w. M.

Spec: Saxon: Lib: ij, Artic. 36. Et lib: iij, Artic: 44.

mego M. páná/ zá vważeniém tych przyczyn: Przodkiem/
Jżeś w. M. ieſt Pánem y Dobrodźiciem moim miłości-
wym: ábym tém vpominkiem máluczkim poſługi moiey
in Repub: iákażkolwiek ieſth/ táką wdźieczność którąby ná
wieki trwáłą/ pokazał. Druga/ Jż pod zwierzchność
w. M. dał pan Bóg wielé poddánych/ którzy tą pracą mo
ią/ mam zá to: ieſli nie w Sirákowie/ tedy wżdy w Mári
góninie/ álbo w Rokoßowie gárdźić nie będą: gdyż inné
Miáſtá y Wśi w Koronie Polſkiey nie gárdzą: którą iá
téż ilé zemnie ieſt ku pomnożeniu ſpráwiedliwośći podá-
wam: czego teraz záprawdę in hoc INTERREGNO thym
więcéy potrzebá. Abowiém/ Prorok grozi mówiąc: Multipli-
4. Eſdrę 5. cata eſt iniuſticia & incontinentia ſuper terram, Conuenient populi, & Re-
gnabit quem non ſperabunt. Przywiodłá mie téż ktemu peritia Le-
gum, ingenium uiuax, eloquentia grata, które w w. M. ludźie wi-
dzą y wyſtawiáią/ ábyś w. M. móy M. Pan/ mnie ſługę
ſwégo/ ieſlibym w czym vbłądźił/ łáſkáwie in Spiritu lenitatis,
nápómnieć/ náuczyć/ y ná drógę nawieść raczył. Nie mó-
wię przy tych dárach Boſkich/ o wielkiey zacności y o wiel-
kim záwołániu Jmienia w. M. bo to kożdy widźi: iż nie
dármo pan Bóg w. M. inter illa Lumina Regni, którym wſzy-
ſtko Rycérſtwo Polſkié/ ſtany ſwoié/ Práwá ſwoié/ Wol-
nośći y wßytki przypadki zwierzyło/ poſádźić raczył: Do-
ſyć mnie ieſt téy zacnośći á miłościwéy łáſki w. M. mego
M. Páná/ ku temu vżywáć iákoż y vżywam/ proßąc y nic
niewątpiąc/ iż/ iákoś mnie w. M. z dawná ieſt mym M.
Pánem / ták téż y mnie y dźiatek moich y téy pracey mo-
iéy ná potómné czáſy łáſkáwym á Miłościwym óbrońcą
być / & hoc exiguum gratitudinis μνημόσυνον odemnie ſłużebni-
ká ſwégo życzliwégo łáſkáwie przyiąć raczył: przykładem
y inych wielé zacnych Pánów / którzy tákowych prac łá-
ſkáwym przyiećim y wdźięczności pokazniém tym którzy
ſye iemi báwią álbo báwić chcą/ ku więtßém á ku znácz-
nieyßém ná potym pracam pobudzáią. Stym ſam ſiebie

y p oſługi moie

y poſługi moié w łáſkę w. M. mego M. páná zálécam/ winſzuiąc w. M. memu M. pánu ná ten nowy Rok y ná inych wielé/ áby w. M. Pan Bóg ze wſzyſtką Fámilią w dobrym zdrowiu długo chowáć y we wſzyſtkich ſpráwách *ad gloriam nominis ſui & Reip: ſalutem* ſzczeſćić y błogoſłáwić raczył.

Dan w Krákowie z dómu Koſlinſkiégo dzierżáwy w. M. w dzień Nowégo Látá. Roku 1573.

W. M. mego M. páná vprzeymie życzliwy y powolny ſłużebnik

Bártoſz Groicki/ Piſarz ná Cle. K. kómory Krák.

Ad Generoſum

Ad Generosum ac Literatum Virum, MATTÆVM MISOVIVM, in Przybyſlawice Hæredem, Arcis Cracouienſis BVRGRABIVM.

Andreæ Tricesij Equitis Poloni, SAPPHICVM.

CVM tibi cœli DEVS, atq; terrę
Arbiter ſummus, dederit beatas
Ingeni dotes, ſimul & diſertę
Munera lingue.

Ecquid arrepto calamo per orbem
Spargere exemplo Lachicum Magiſtri
Docte MISOVI tua ſcripta ceſſas
Deditus aulę?

Cernis vt Leges poliat GROHICI
Cura Ciuiles, ſtudijs in iſdem
Qui tibi fido teneris ab annis
Iunctus amore eſt.

Et tui fructum ſtudij repoſcit
Arte gens præſtans generoſa belli,
Nec minus LEGVM, & ſtudioſa Iuris
Maſſouitarum.

Scilicet debes Patrię id petenti:
Quin idem manes tenui Suſurro
Sæpiùs te PRILVSII monere
Iurè putamus.

Nam

Nam tuę, cœli petiturus arcem,
Hoc opus cæptum fidei reliquit:
Fac moram ponas igitur, datamq;
Lampada ſume.
Illius certam methodum ſecutus,
Vtiles ſcribas Patrię libellos:
Sic tibi laus hinc moritura nullo
Tempore ſurget.

Ad Autorem Libri, Matthæus Miſouius BVRGRABIVS Cracouien.

DOcte, nec inuideo, rursũ tua ſcripta Grohici
Cum fructu vendet Bibliopola ſuo:
Cum fructu vendet Preſsoris, & iſta legentis,
Cum fructu vendet, Bartolomææ, tuo:
Quem tibi ſparſa feret Lecchæas fama per oras,
Hæcq; tui precium grande laboris erit.
Aſt ego non paucis feriari fortè videbor,
Maſouij quòd non publico Iuris opus
TRICESIVS certè quo vate Polonia gaudet,
Sæpe, ſcio, noſtrum poſtulat officium:
Admonitu cuius confecta volumina Legum
Sunt mihi, ſed, nondum publica facta, iacent.
Nam ſimul atquè duas coniũxerat VNIO gentes,
Vnus Rex, & Lex omnibus VNA placet.

Ad BARtholomæum GRohicium operis huius Autorem, amicum veterem & familiarem.

ANDREÆ TRICESII:

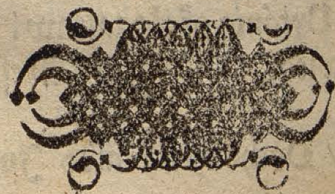
Epigramma.

Ciuiles tanto ingenij quod acumine LEGES
Digeris in classes, BARtholomæe, suas.
Difficilesq; locos explanans, inuia quondam
Peruia nunc magna sedulitate facis.
Esse mihi dignus præclara laude videris,
Qua potes hac Patriam quòd ratione iuuas.
Quin etiam dignum grandi mercede laboris
Iudico, quando tui cerno laboris onus.
Scilicet id fieret, sua si bona noscere vellet
Quod solas stultè, vulgus, adorat opes.
Vulgus adorat opes, diuini at Iuris, & almę
Iustitię ratio maior habenda fuit.
Ergò quod ingratum cessabit tradere vulgus,
Vti consilio nam meliore nequit.
Hoc tibi Iusticię præses DEVS ipse reponet:
Semper erit studij laus quoq; magna tui.

Summá Tytułow w tych Kśiążkách opiſánych.

Summá Tytuł.

Przydatki

Przydátki do Porządku y do Artykułów Práwá Máydeburskiego.

Gierádá.

GIerádá: ſą ty rzeczy/ ktorękolwiek Pánnie idącey zá mąż ku ochędożnośći iey/ przy Posagu dáią: kthóre óná w dóm do mężá przynośi: Ztąd ią też zową Græckim słowem/ Parapherna: co ſye wykłáda/ Wypráwá álbo rzeczy przy posagu. A posąg ieſt dar mężowi zá żoną dány ku znoſzeniu y poćieſze przypádłych ćieſzkośći w małżeństwie: łáćinnicy/ Dotem zową. Ten ktory wyłożył Niemieckié práwo/ łáćińſkim iezykiem/ názwał Gierade/ vtenſilia Speculo Saxon: Lib: j, Artic: 27. Ale tego słowá vtenſilia w tym názwiſku rząd-

¶ Gierada.

Parapherna.

Vtenſilia.

zwisku rzadko vżywáią: pospolicie wßystki rzeczy ku vbiorowi á ochedostwu niewieściemu náleżące/ kthóre żóná przy posagu do Meżá wnośi/ Gieradą po śmierci żeninéy zową. Názywáią też tym słowem Gieradá / naczynie wßelkich Rzemieślników/ Sprzet dómowy/ y pospolicie mówią/Grat/Szczebrzuch dómowy/ Naczynie. Iure Municip:Articu:23. Tu rzecz iest o téy Gieradzie/kthóra sye w ochedostwie niewieścim zámyka/ którą też y Parapherna y vtensilia łácinnicy zową.

Różność Gierady w práwie Niemieckim:y otéy różnośći poswarki.

Ius SAxonicum triplex. Feudale. Prouinciale. MVNicipale MAydeburgense. CErasini.

IAko Práwá Sáskie Niemieckie wedle różnych stanów ludzi ná trzy cześci są rozdzielóne: Jedno Lenne. Drugie/ Wßystkim ludziom w Sáskiéy ziemi pospolite. Trzecie/Miesckie Máydeburskie: ták wedle téy różnośći á rozdziału/ káżda cześć ludzi/ma własną sobie opisáną Gieradę/ dla tego iż rozmáitego stanu ludzie z różnymi rzeczámi/ z różnym vbiorém / z różnym dómostwem káżdy wedle stanu swoiégo/ Córki swoie zá mąż wypráwuie: z kthóréy różnośći / wielkie poswarki miedzy ludźmi o Gie-

mi o Gierade w Polszce bywáią / gdzie ſye podług Praw Niemieckich rządząriż kiedy ſye o nie práwo toczy / káżdy chcąc do ſiebie przyciągnąć ſpadek Gierady / á ſobie wiecey niż drugiemu życząc / mówi ták: To mnie práwem Száſkim Niemieckim ku Gieradzie należy. A drugi mówi: Cho práwem Máydeburſkim nie ku Gieradzie / ále ku Dziedzictwu: moié to / nie twoié. ¶ Przeto kiedyby ſye miáłá rzecz toczyć o Gierade / okrom różnice y kłopotów / muśiałby rzeczy ku Gieradzie należącé Wielkierzem znácznie miánowáć: Albo o niey wedle ſámego práwá Mieśckiego Máydeburſkiego álbo ſámego Száſkiego rozſądek być / wedle Textu szczyrego: oprócz Glóz po Tekście y ná Kráiu położónych. Abowiém niekthóré rzeczy Práwem poſpolithym Száſkim do Gierady ſłużą: á záśie tyż rzeczy práwem Máydeburſkim do Dziedzictwá nie do Gierady. iáko Geśi / Owce / práwem Száſkim do Gierady należą: ieſli ié páni młoda do meżá ná goſpodárſtwo z ſobą wniosła. A záſye / práwem Máydeburſkim / tylko ty owce kthóré ná paszą wyganiáią / ku Gieradzie ſłużą. A inné które w owczárni zámykáią / ku Dziedzictwu. Krowy / cieletá / kónie w ſtádzie bez petá chodzącé / do poſágu y do Gierady práwem Száſkim poſpolithym należą.

A záśie práwem Máydeburſkim do Dziedzic-
twá. Spec:Saxon:Lib:j,Artic:24.in gloſa. Stąd
bywáią kłopoty wielkie/ gdy podług théy rózno-
ści praw/krewni o Gieradę miedzy ſobą ſpráwe
máią / ſádząc ſye ná tych práwiéch róznych / ied-
ni ná Sáſkim drudzy ná Máydeburſkim. A
iż ſye poſpolicie práwá Máydeburſkiego wiecéy
dokładaią / przeto thu puściwſzy na ſtróne pra-
wo Sáſkie/ Lenné y Poſpolité/ktoré zową Feu-
dale y Prouinciale o Gierádzie / położe thylko co
wedle ſámégo práwá Mieyſkiégo Máydebur-
ſkiego / właſnie do Gierady należy z Textu ſá-
mégo Łácinſkiégo z Niemieckim Exemplarzem
porownánégo.

Co do Gierady wedle ſámégo Prá-wá Máydeburſkiégo należy.

DO Gierady wedle Práwá Máydebur-
ſkiégo thy rzeczy należą: wſzyſtki ſzaty
niewieście / ſukná y płothno ku vbioro-
wi niewieściemu przykroióne / kthóre białe gło-
wy zwykły nośić y w ſwéy mocy miéwáć. W-
ſzyſtko złoto y ſrzebro/ktoré tkáné ieſt ku ochędo-
ſtwu niewieściemu. Wſzyſtki pierścionki y cet-
kowé zápinánia: Páſki okowáné/z iedwabiu tká-

né: Mánelle álbo ochędożności ręczné y záwieszenia. Przykrycié łożné/ prześcierádła/ botuchy/ bodlochy/ firhanki/ łożá/ węzgłowia/ poduszki/ obrusy/ panwie/ Browárné naczynié ku naymu należącé/ Kociel do prania/ skrzynie z wiekámi/ Len/ przędzá prána y niepráná: Księgi ná kthórych niewiásty zwykły czytáć: gęsi/ kaczki/ owce ktoré ná pászą wyganiáią. ¶ A iesliby mąż kramarz álbo kupiec był/ kthóreby tákowé rzeczy przedáyné zwykł miewáć/ iáko są kortyny/ opónki/ kobierce/ tych niewiástá otrzymáć nie może/ tylko coby ku ochędożeniu iéy komory álbo gmáchu należáło: nawięcéy s tych po trzech ßtuk ku ochędożeniu gmáchu iéy. Jesli théż mąż zwykł goście chowáć á pościeli gościnnéy wielé miał/ s tego óná więcéy otrzymáć nie może/ iedno co wyżßéy námienióno: to iest po trzech ßtuk. (A ty rzeczy kthóre thu są miánowáné/ máią sye ták rozumiéć: iesli żóná do męża Gieradę wniosłá/ iáko owce: Abowiém iesli mąż miał przed thym owce swoié włásné niż żónę poiął/ do tego óná która po zmárłéy przyiaciółce Gierady dochodźi żadnego práwá nie będźie miáłá. Ale coby w inßym ochędostwie niewieścim było/ tho bliżßa po zmárłéy bierze: miánowicie to wßystko co żóná do męża wniosłá) A gdy żóná vmrze męzo-

¶ Owce któré w Owczárni zámykáią do Posagu należą: iáko y kónie/ krowy/ wieprze/ y inné co kupą chodzą. Specu: Saxo: lib: 1, Arti: 24.

ista in parentesi posita nō h bentur in Exemplarib9 textus germanici, sed inserta sunt textui ex marginalibus Annotationibus.

wi / tedy przyrodna bliższa po żenie Gierade bie-
rze. A wszákoż w ten sposób/ iż ma mężowi zostá-
wić vsłáne łoże ták iáko było zá żywotá żóny ie-
go. Nád to/ láwe z wezgłowiém/ stół z obrusem/
recznik/ stołek poduszkę nákryty zostáwi. Théż
przerzeczóna bliższa kthóra Gierade bierze/ do ja-
dnych rzeczy śniednych nic nie ma. Iure Munici-
pali Articulo 23, in Textu.

Iure Munici: Articu:23. in Glosa.

¶ Wszystki tedy rzeczy w ochedostwie niewieś-
ćim/ sprzętem dómowym miánowánym do Gie-
rady należą : ále tho ták trzebá rozumiéć/ iże z ó-
nych rzeczy/ z ónego sprzętu krewna ná którą Gie-
radá przypada/ nie więcéy ma bráć / iedno thylo
ile óna zmárła iéy przyiaciołká tákowych rzeczy/
tákowégo sprzethu do mężá swoiégo w dóm w-
niosłá / kthóre po iéy śmierći zostáły : A zá czásu
iéy żywotá nie są álbo znoszóné / ábo ná iáką po-
trzebe obróćóné. Bo by tho byłá wielka niespra-
wiedliwość/ złupić mężá stych rzeczy/ kthóre ón
swoim kosztem zá czásu małżeństwá ku potrze-
bie dómowéy álbo ku poczćiwośći swoiéy spra-
wił. ¶ Przydáné są Iure prouinciali Spec:Sax:
Lib:j, Artic:24. inné rzeczy do Gierady należące/
które w práwie Máydeburskim nie są miánowá-
né / iáko skrzynki / reczniki / miednice/ lichtarze/
kołnierze/ wieńce/ zwierćiádłá/ igły. Tháinże ná

Gerada secundum Ius Prouinciale SAxonicum.

kráiu y w glózie / przypiſáné ſą róznice około téy Gierady/iáko niekthóré rzeczy Práwem Sáſkim do Gierady ſłużą: á tyż záśie práwem Máydeburſkim nie do Gierady:iż téż ßáty tylko powßednié nie drogié do Gierady należeć máią. Drudzy nie tylko kociel do pránia / do Gierady należéć rozumieią/ Ale théż y do wárzenia piwá który nie ieſt w mur wpráwióny: ále go innym zá pieniądze náymuią/ który z mieścá ná mieśce rußyć może. Około owiec téż niezgodá. In Spec: Saxon:lib:j,Artic:24,ſtoi/iż gesi/owce/do Gierady należą: á práwem Máydeburſkim/ tylko thy które ná paßą wyganiáią. Ná kráiu potym Glozá powiáda: iż Lipſeñ,ináczéy rozumieią: wßákże poſpolićie ták ſye wßyſcy domyſláią/ ſecūdum communem opinionem:iż tylko ty owce do Gierady należą/kthóré przed páſtérzem chodzą. Ale które w owczárni zámykáią/do poſágu liczą. Z którey niezgodnośći praw doſyć wiec kłopotów y záiątrzenia miedzy krewnymi rośćie: y chocby dobrze ty práwá o Gieradźie zgodné były / przedſye gdy rzecz idźie o Gierade / rzadko bes kłopotu bywa: á to stąd: kiedy przyydźie ſpráwá około Gierady po śmierći żeninéy / gdźie Dźiéwki własnéy niemáß á Syn ieſt/Aza ón Syn nie zákrwáwiónégo ſercá bedźie przećiw ónéy przyia-

¶ Niezgodność praw o Gieradźie: róznice miedzy krewnymi czyni.

¶ Práwo o Gieradźie / chocby zgodné były/rózznice czynią.

ćiółce/któ-

ciotce / kthóra bedąc od mátki iego trzecim álbo
czwartym Stopniém dálßa/ przed nim bliżßym
ſtátek mathki iego w Gieradźie bierze: á za ſye
thakże ſyn przeciwko śieſtrze włáſnéy nie záią-
trzy/ gdy bedźie pátrzał ná nie/ óná bierze: á ón z
iednégo żywotá z śioſtrą poßedßy nie ma bráć?
Także y bráth żénin bliżßy: ázaby ſye nie zrußył
przeciw ónym dálßym widząc iż biorą: á ón po
śieſtrze bedąc bliżßy nie ma bráć? Rzeczeß po-
Obiectio dobno/ Nic ſynowi po vbiorze niewieścim/ dźie-
wce to należy: ſam też ſyn Hergwet bierze: á tak
dobré to práwo o Gieradźie. Pytam ćie naprzód/
Aza z niewieściéy ßáty meſka nie bedźie? wida-
Solutio. łem ia doſyć tákich ßat niewieścich fałdźiſtych/
iż z drugiéy byłáby doſyć długa ſynowi Rewe-
rendá: tákże zá pierśćiónki/ y inny Gieradny ſtá-
tek kthóryby ná ſyná w równym dźiale z śioſtrą
po mátce przyßedł / ázaby Kśiąg nie ſpráwił y
innych rzeczy ſnádnie ku ſwoiému pożythkowi
nie obróćił. Albo/ ieſliby był ſyn żónáty/ dźiathki
máiąc: wßyſtki ty rzeczy Gieradné tákby mu ku
pożytku iáko y śieſtrze przyßły. Pytam ćie tez/
gdy práwo vkázuie / iż Akolit z śioſtrą Gierade
bierze/ co Akolitowi po Gieradźie? nie wierz te-
mu/ ábyć Akolit w niewieściéy ßácie miáſto re-
werendy / álbo w czepcu miáſto birethá chodźić

miał: bedźie

miał: będźie tho vmiał ku inému swoiému po- żytkowi obróćić. Nád tho powiédz mi / kiedy Mátczyná máiethność práwie wszystká w tych tho stroiach niewieśćich będźie / á Hergeweth nie równo mniéy / álbo prostho nic: dobrze li- by tho było / iż by dźiéwká wszysthko zábrálá / á Syn nic niewźiął: abo gdyby dźiewki nie było: dalsza przyiaciółká iéy / mimo bliższégo Syná al- bo brátá pobrálá: Mam zá tho iż tego chwalić nie będźiesz / gdy sye théy niesłuszności y niezgod- ności praw o Gieradźie iákié miedzy przyiacio- ły kłopoty stroi / pilnie przypátrzysz / choćby téż były y zgodné. A práwá máią być tákié / Aby ko- żdému práwie było / równym w bliskośći rów- ny dźiał we wszystkiéy máietności. Aby miedzy ludźmi á thym wiecéy miedzy krewnymi przyia- źni mnożyły. Powiedasz téż iż sobie Syn Her- gewetem / który sam bierze / Gieradę nágradza. A tho nie wiém co zá nagrodá: muśiáłá ná óny czásy álbo y dźiś w Niemcéch iednáka máietność w Hergewećie być / iáko y w Gieradźie. Bo sye to z práwá pokázuie Specu: Saxon: lib: j, Artic: 5. Iure Munic: Articul: 23. in Glosa. Gdźie powiá- da / iż Syn w nagrodę Gierady / Hergewet brał. Ale y tá nagrodá nie záwżdy sye vkázowálá: A- bowiém gdy dźiéwki nie było / Syn był: á dálsza

Gierádá sye synowi Her- gwetem nie nágradza.

przyiaciołká bráłá/ iuż ſye tho Synowi bliżßému nigdy nie nágradzáło/ co od niego iáko od bliżßégo odeßło. V nas też w Polßce/ niewiém co zá nagroda Gierady Hergwetem być ma/ zwłaßczá miedzy Rzemieſlniki y miedzy Mießczány vbożßemi/ gdzie kóni áni zbroie nie máß: wßyſtek v drugiégo Hergwet/ włoczenká/ koſturek/ siekiérká/ kijec/ máczugá/ miecz rzadko/ koniá zbroie nie pytay: A żóná przedsie w ſwoich vbiorach koßtowny rey wiedzie/ nád ſwóy ſtan ſye ſtroi/ vbiory koßtownymi którym kóńcá nie máß. A zwłaßczá gdy zá náßych czáſów niektóre białegłowy zániecháwßy ſkrómnych vbiorów Polſkich Oyczyzny ſwoiéy/ ná którym mátki ich żywąc w pobożności przeſtawáły: iely ſye cudzoziemſkich ßat y inych dziwnych ſtroiów: nie doſyć miéć ßathe po Polſku: ále po Niemiecku/ po Węgierſku/ po Hißpáńſku: tákże inné ſtroie głowné/ ßyyné/ reczné: iáko ſą Cepliki/ oßwiki/ tkáwki/ bramki/ czépki Moráwſkie/ ſtaroświeckie/ chómle/ kedziorki/ celpy s knáflámi/ toczenice/ ludki/ wienice rozmáité/ forbóty pérłowé/ złoté/ záußki/ biréty s pontalmi/ czapki od ſłóńcá/ myoki/ ściérki/ rąbki/ ſerpanki/ iedwabniki/ latáwczyki/ rántuchy/ ſwoiérze/ potyczki/ podwiki/ przednice perłowé/ kołniérze s przednicámi/ kołniérze

Vbogi Hergwet Polſki.

Bogáta Gierada Polſka.

opádłe/

opádłé / obóyczyki / kołniérze do oboyczyków / krußki / trepelle / zapóny / krzyżyki / halsbánty / rozmáitym ſtroiem / koßulki rozliczné / gurgole / czechliki / ßorce / fártuchy / opaſánia dźiwné / obrázki rozmáité / ßérßé / weżßé / golé / drugié z łáncußkámi / łáncußki ku opaſániu / wácki mießki perłowé áż do źiemie / mándle / łáncußki / pierśćionki / korále / pacierze / fácelety / bryżyki rozmáité kśiążki ze ſrzébrem / letniki / ßubki rozmáitym ſtroiem płaßcze / kóżki. A ktoby ty ſtroie mógł wyliczyć? Skąd też widźimy iże meżowie tymi ſtroymi ſobie y potómſtwu ſwoiému wiele złégo czynią: śiebie vbożą / gdy ná ty vbiory żónam álbo oycowie dźiéwkam ſwoim wielki nakład czynią / których potym na Tándécie y v żydów w zaſtáwie widamy doſyć. Potómſtwo też ſwoié bliżßé iákoby z ich właſnośći odźiérają / gdy ná ty vbiory koßtowné / wßyſtke práwie máietność ſwoie włożą / któré potym óná mimo dźieći właſné dálßą kthóra ſye do Gierady ćiągnie zá Gierade ſobie poczyta y dochodźi ich y otrzymawa ié / thám gdźie Vrząd nie ieſt ſpráwny w tym / mnimáiąc áby to wßyſtko do Gierady należáło. Przeto by y białé głowy nie miáły ſye w zbytnich koßtownych ſtroiech kochác / cześcią iż ieſth przećiw Bogu: cześćią iż thymi

ſtroymi po śmierći ſwoiéy wielé złégo miedzy
przyiaćielmi mnożą / y máiethność ſwoie od
ſwych bliżſzych nie bácznie oddaláią / ktorą prá-
wie wſzyſtkę w ty vbiory kłádą. Páweł święty
vczy / Aby ſye niewiáſty przyochędażáły vbiorem
poczćiwym ze wſthydem y ſkrómnośćią / nie
splećiónymi włoſy / álbo okłádániém złotá álbo
perłámi / álbo vbiorem koſztownym / álbo obłó-
czénim ſzat : ále dobrémi vczynkámi w ćichośći/
y w ſpokoynym duchu / ktory ieſt przed Bogiem
koſztowny vbiór. A ták mi tych Praw o Gie-
radźie nie zgodnych / y chocby zgodnych nie zchy-
waliſz.

1. Timoth. 2.
1. Petri, iij.

¶ Przeto thákowych praw o Gieradźie niektóre
miáſtá Wielkiérzmi ſwoiemi popráwiły / iż gdźie
dźieći w Małżeńſtwie ſą / choć dźiéwki álbo ſy-
nowie / nie bierze Gierady śioſtrá żéniná / áni
żadna iéy przyiaćiołká / ále ná mężá y ná dźieći
iéy przychodźi chocby dźiéwki choć ſynowie by-
li. A gdźie dźieći nie máſz / tám żéniná przyia-
ćiołká bliżſza / tho wſzyſtko co ku Gieradźie nale-
ży / co óná w dóm do mężá wnioſłá / á tych rze-
czy czáſu żywotá od śiebie nie oddaliłá : álbo da-
wnośćią czáſu ſye nie ſkáziły / mimo mężá bie-
rze. Acz y tho popráwienié niewiém ſłuſzneli
w tym ieſt do końcá / iż przyiaćiołká zmárłéy żó-

¶ Krákowiánów oſobliwy Wielkierz o Gieradźie.

ny/ mimo męża ma brać. Czemu by thego mąż nie miał być bliższy / który żenie swoiéy Prawem Bożym y przyrodzónym iest nabliższy: do któré go żóná z roſkazánia Bożégo opuściwszy Oycá y Mátkę przyſtawa: tákże mąż do żóny swoiéy / który przez wszyſtek czás małżeństwa ſtára ſye o żónę opátruiąc ią wszyſtkimi potrzebámi wedle możności swoiéy / ćierpiąc snią wszyſtki przypadłé doległośći / o kthórych wiec śioſtrá y żadna ina przyiaćiółká nic nie wié/ ráthunku iéy żadnégo nie da/ A druga y przez wszyſtek czás żywotá nie náwiedźi ónéy po któréy ſye do Gierady ozywa/ posługi iéy żadnéy nie vczyni: wszyſtki przypadki mąż ſam muśi znośić: na koniec y pogrzeb ſpráwić / y do namnieyszégo ſtátku swoiégo/ żóny wedle przyśiegi swoiéy nie opuśćić. A dochowawszy ią spracą nie máła/potym tá która o niey nic nie wiedźiáłá / ſpadek Gierady po niéy ma brać? nie ſłuszna to: ſłuszniéyby to mąż otrzymáć miał / Co ſye y z Práwá nie iáko pokázáć może/ á to stąd: Gdy ty vbiory niewieśćié/ któré żóná do męża wnośi / podług práwá zá iéy żywotá Ruchómemi rzeczámi zową: á mąż wszyſtkę Ruchomą máiethność żenine zá żywotbá iéy/ſkoro ią póymie/własnym práwem bierze:tedyć thákże y po śmierći otrzymáć właśnie by

Spec: Saxon: lib:1, Arti:31.

miał wszystki á wszystki/ którékolwiek ruchome-
mi zową: iákóż y wedle prawá bierze ié po iéy ś-
mierci. Maritus post mortem vxoris omnia capit
mobilia. Spec: Saxõ: lib: iij, Arti: 76. Iure Munici:
Arti: 22. á słusznie to. Bo iesli iego własné są zá
żywotá żéninégo y zá potrzebą zástáwić y przedáć
ié może: czémuby po żéninéy śmierci miáły zás od
mężá odpádáć / á ná kogo inégo przypádáć? dla
théy tylko przyczyny / iż óny rzeczy po żéninéy ś-
mierci Gieradą názową / á zá iéy żywotha ru-
chomymi rzeczámi były? A stąd to dziwna iest/
ponieważ ty rzeczy które po żéninéy śmierci Gie-
radą zową / zá żywotá iéy ruchomemi były: te-
dyć óno nie krzeczy Práwo iest/ kthóre nie dopu-
szcza Niewieście oddálić Gierady króm przy-
zwolenia przyiaciółki bliskiéy / ná którąby przy-
páść miáłá. Abowiém ieslić vbiorów niewie-
ścich nie zową Gieradą / áż po śmierci niewiá-
sty: tedyć óná niewiástá nie Gierade oddaliłá/
ále rzeczy ruchóme / kthóre podług prawá káżdy
oddáć wedle myśli swéy może/ gdźie by też mógł
okázáć / iż áni Gierady áni Hergewetu nie máss-
ponieważ tho zá żywotá zmárłych/ ruchóme rze-
czy były / zá żywothá mogły być oddalóné / y są
oddalóné: z czegóż będźie Gieradá? Kiedyby ó-
ná z mertwych wstáłá która ty ruchóme rzeczy

vbiory swoie oddawálá wedle swéy myśli: miáłáby thę dobrą swoiego postánowienia obrone: mogłáby thák mówić / Jżem ia nie Gierade ále ruchomé rzeczy oddałá / s ktorymi wolno mi było czynić com chciáłá. Tháksze by ten mógł mówić kthóry thy rzeczy brał á był o nié imieniem Gierady od kogo gában: iż mnie nie Gierade / nie Hergwet oddano / Ale rzeczy ruchomé: pátrz ty sobie Gierady y Hergwetu: nie wiém ia co to Gieradá / co Hergwet: ruchomé rzeczy mnie oddano / á dobrze by mówił: Bo Gierady áni Hergwetu zá żywotá nie zową. A gdy ony rzeczy ruchomé zá żywotá bedą oddalóne / Thédyć iuż nie bedzie co po śmierci názywáć Gieradą / áni Hergwetem: tedyć áni Gierady áni Hergwetu nie masz. Dziwna spráwá o téy Gieradzie / iż ia też nie kiedy y po śmierci Gieradą nie zową: iáko gdy Akolit z śiostrą Gierade bierze / A potym ón Akolith vmrze: iuż óná Gieradá nie bedzie Gieradą / ále Dziedzictwem: wszystki rzeczy po śmierci iego pozostálé / w pospolithośći nie ku Gieradzie / ále ku dziedzictwu służą. Gierady sye po nim dómágáć nie może / iesliby iéy odumárł. Spec: Saxon: lib: j, Articulo 5. in Textu: Post mortem Clerici omnia quæcunque sub ipso tempore mortis inueniuntur, res sunt hæreditariæ: vtensilia

¶ Gierady / kiedy po śmierci nie zową Gieradą.

tarię: vtensilia nemo potest postulare.
¶ Dziwné théż y przyczyny postánowienia théy Gierady w Prawie są opisáné / á osobliwie/ dla czego żak máiąc świecenié / Gierade z śiostrą równo bierze. Nápisano / iż dla pospolitych modlitw/ ktoré zá wszystki winien czynić. Specu:Saxon: lib:j, Arti:5. Iure Munic:Art:57. in glosa.
☞ Czému by sye bes Gierady nie modlil zá roskazánim Bożym / bo to iest wola Boża/ ábysmy sye ieden zá drugiégo modlili. A tráfia sye téż to/ iż sye drugi nie z nabożeństwá świeci/ iedno dla Gierady / áby ią równo z śiostrą brál. Bo kiedyby sye nie oświecil/ nic brálby iey z śiostrą. Jest y inych wielé praw o Gieradzie nápisánych/ kthóré v wielu mądrych ludzi mieścá nie máią / kthóré ia téż tu opuszczam: bo sye nie mász czym báwić: lepiéyby áby były popráwióné/ álbo ná kóniec pokázóné.
Wiém dobrze / iż sye inamy wiárowáć / ábysmy praw nie popráwowáli/ áni kázili: o których stánowieniu/ wielé sye mądrych ludzi z wielką pracą stháráli y bes wathpienia mieli swoié rády y przyczyny swégo wieku przystoyné / zá kthóremi ié stánawiáli. Ale gdy inych wieków inné obyczáie / alia vita alios mores postulat: tedy vczeni w práwie / gdźie potrzebá iáka / álbo pożytek

CERASINI.

do tego wiedzie / nie próżną rzecz być powiádáią/ iż wielé praw odmienią/ wielé ich théż wniwecz obrócą. Przeto tu zá tym przełożenim nie zgodnych praw o Gieradzie / zá thákiemi kłopoty y zájątrzenim które miedzy przyiacioły rodzi: y zá táką niespráwiedliwością / iż dálsza Osobá mimo bliższą ma bráć / zá tymi zbytki kthóré sye w vbiórách niewieścich pokázuią á końcá im nie máß: zá thym téż/ iż w Polßce inné obyczáie inné w Niemcech/ obyczáióm Polskim nie wßyſtki práwá Niemieckié służą / áni ich théż thu w Polßce vżywáią: Rádził nadobnie zacny mąż w práwie mieyſkim biegły Jan Cerázyn Wóyth wyżßego práwá M. zamku Krák: w swoich Kśiąžkách / wßyſtkim przełożónym / wßyſtkim miáſtóm/ áby te Gierade iáko rzecz ßkodliwą z kśiąg práwnych y Sądów swoich precz wygłádzili / wespólek y z Hergwetem: áby po zmárłym żadnych rzeczy áni Gieradą áni Hergwetem nie názywano: tylko Dziedzictwem. Aby wedle inych świetych praw (kthóré równości vczą á Osobámi nie brákuią) potómkowie zá równo we wßyſtke máietność po zmárłych wſtepowáli/ którzyby do niéy równé práwo w iednym stopniu bliſkośći mieli / ták Dziéwki iáko Synowie: zá rzuciwßy ná strone ty nazwiſká y tho brákowá-

Cerasini consilium de Gerada et Hergueth.

nié Oſób/ kthóre nie wiedźieć ſkąd ſye wPráwo wtoczyło/ iż inny Dźiedźic ma być Gierady/ inny Hergwetu. Słußna by byłá/áby po śmierći mátczynéy dźieci/ iáko ſynowie thák y dźiewki wßyſtkim cokolwiek po iéy śmierći zoſtánie/ równo ſye dźielili/ iáko y po śmierći Oycowéy: nie miánuiąc nic áni Gieradą áni Hergwetem. Aby to wßyſtko dźiedźictwem było co kolwiek po zmárłym zoſtánie wedle ónego Práwá / Cum quibuſcunq; bonis homo moritur, hæreditas appellatur. Spec: Saxon: lib: j, Artic: 6.

Hergeweth.

HErgeweth Łáćinnicy zową / Arma bellica, res expeditorias, rzeczy ku wypráwie woiennéy ſłużące/ które Wdowá po śmierći meżowéy winná Dźiedźicowi iego wydáć iáko y Mąż po żenínéy śmierći Gierade / iéy bliżßéy : ieſli dźiewki właſnéy niemáß. ∴ ∴ ∴

Co do Hergwetu należy.

CO prawdziwie do Hergwetu należy/ nápiſano Spec: Saxõ: lib: j, Artic: 22. Iure Municipali Artic: 25. Miecz/ Koń dobry ośiodlány/ Tarcza/ zbroiá co lepſza/ ná iednégo człowieká która zá żywotá ſwoiégo miał/ ſzaty powſzednié/ pośćiel woienna/ to ieſt łóżko z poduſzką/ dwie prześćieradle/ miédnicá/ obrus/ recznik/ kóćieł ieden álbo co temu podobnégo. A ieſliby pozoſtháła wdowá s tych rzeczy kthóréy niemiáłá/ á przyśięgą tego popráwiłá iż ich niemáſz: tedy dawáć nie winna. W Textie nic wiecéy nie wypiſano/ coby do Hergwetu należało/ tylko námienióno iż inni do Hergwethu wiele inſzych rzeczy przykłádáią. Coby tho były zá rzeczy/ ácz nie położóno/ále podobieńſtwo/ iż ieſli tarcza należy do Hergwethu/ thedy do tarczéy dzéwce.

¶ Thu ieſliby ktho przykłádem Gierady iáko ſye powiedziáło chciał też Hergweth z Práwá y od Sadów ſwoich precz wygłádzić/ y náſládowáć w dochodzeniu ſpadków/ ónych świetych práw o równym dziale miedzy równymi w bliſkośći: nie źleby vczynił/ Abowiém by tá rzecz ſłużyła ku rozmnożeniu zgody/ kthóra ieſt wielkim obo-

wiąſkiem w záchowániu towárzyſtwá y ſpóle-
czney przyiáźni miedzy ludźmi / ſłużyłáby ku z-
głádzeniu wiele przyczyn/ ktore s tych rozności
praw ku niezgodźie wiodą/ iáko y tu o Hergwe-
cie thęż nie zgodliwe práwá : In Iure Municipali
ſtoi : iż iedná miednicá á dwie prześcieradle do
Hergwetu należą. A w práwie Saſkim iedno
prześcieradło á dwie miednicy. Przetho ieſli-
by ſye rzecz toczyłá około Hergwetu á inaczey-
by nie mogło być / thedy vchodząc ſwaru nie-
potrzebnego nic bym ſye około niego wiecey nie-
wdawał/iedno ilo w texcie nápiſano ſtoi. A ſłu-
ßnie bym ſye przy tym zoſtał: Bo ieſliby kto nád
ty rzeczy woienne chciał co wiecey do Hergwe-
tu przyczyniáć / ſądząc ſye ná thym co nápiſano
(iż inni wiecey do Hergwetu przykłádáią) thedy
práwo Iure Municipali Artic: 26. w texcie iáſnie
powiáda: iż wßyſtki rzeczy woienne ku Dźiedźi-
ctwu należą/ oprocz Hergwetu. A ták Hergwet
muśi nic innego nie rozumieć iedno ty tylko rze-
czy wyżßey miánowáne w texcie ßczerym ná
mieśćách wyżßey náznáczonych / gdyż wßyſtki
rzeczy woienne ku Dźiedźictwu należą.

Omnis generis armatura ad hæreditatem pertinet

Dźiedźictwo

Dźiedźictwo.

Do Dźiedźictwá co należy.

IAko Práwo znácznie opisáło / co do Gierády należy / co do Hergwetu: thák też nieopuściło tych rzeczy/które ku dźiedźictwu służą. Aby sye Dźiedźic nie mylił á dobrze rozumiał co Dźiedźictwem názywáć ma y co mu ku dźiedźictwu służy / czego sye domágáć ma. .⁂ ⁒.

Ty tedy są rzeczy do Dźiedźictwá należące / wszelákié imienié álbo włásność zmárłégo nie oddalóná/ wszelkié śrzebro y złoto/ kthóré nie ieſt ku ochedoſtwu niewieściemu robióné / iáko są kubki/kieliszki/lichtarze/miſki/ y inné naczynié ku piciu y potráwóm y ochedoſtwu ſtołowemu ſpráwióné/ których vżywano/choć złoté/ choć śrzebrné/ miedźiáné/ mośiądzowé/ cenowé/ołowiáné/ żelázné/ którégo kolwiek metallu: s których iedno álbo dwoie niewieście kthóra Gieráde bierze/

dziedzic z łáski swéy dawa/ y ná woley iego iest/ ile ihéy s tych rzeczy ná odpráwie chce dáć/ iáko nápisano o tym Iure Municip: Artic: 23. in glossa, & Articulo 58. Nad to ku Dziedzictwu náleżą pieniądze/ sukná/ płóthná cáłe nie poczęté/ rzeczy kupieckié/ którymi zmárły kupczył/ konie/ woły/ wieprze/ świnie y inné bydłá ktore ná pászą wyganiáią/ álbo niemi hándluią. Wieprze karmné/ ktore są pobité y porąbáné nie należą ku dziedzictwu ále ku żywności y ku pospolithému wychowániu domowému. Cáłé nie rąbáné ku dziedzictwu: tákże połtowé mięso/ szołdry/ vdźce/ sádłá/ zboża/ słody/ skrzynie/ fásy do chowánia zboża y mąki: wszystko co gwoździem przybitho/ w glinę álbo w ziemię wpráwiono/ stoły/ stołki/ ostáwienié stołowé/ chusty łáziebné/ y co ku ściéraniu y vmywániu należy: skrzynie prosté/ panwie/ kádźi nie ruchomé/ wszystki kotły/ oprócz iednégo prálnégo/ który ku Gieradźie należy. Fásy/ kuffy prożné/ kury/ gęśi/ káczki/ y inne ptáctwo/ psy kothki/ możdżérze/ wszelkié zbroie/ tárcze/ y inné oręże woienné/ oprócz tych kthore ku Hergwetu należą. Wino/ piwo/ miody y inne wszystkie picie/ iárzyny/ mięsá/ y inné strawné/ kthoré ku domowéy roczney żywnośći nie są oddźielóné. A iesliby trzy osoby abo więcey ich

było do dziedzictwá álbo do Hergwetu. Stárszy naprzód Miecz bierze: potym wszystki rzeczy dzieli. A młodszy náprzód obiera: Iure Municipa: Artic: 26. 58. in Textu & in glosa. Położono w texcie Spec:Saxō:lib: j, Artic: 24. w pospolitości / iż wszystki rzeczy oprócz miánowáney Gierady ku dziedzictwu należą. Ale inne mieścá ucżą / s kthórych musimy rozumieć iże wszystki rzeczy ruchóme/oprócz nie tylko Gierady/ Ale też oprócz Hergwetu y żywności domowey ku dziedzictwu należą. A tho tám gdzie Gierade y Hergweth záchowuią: ále kedy go nie záchowuią/ tedy wszystki rzeczy w pospolitości ktore po zmárłym zostáią / nie są áni Gierada áni Hergwetem/ iedno rzeczy ruchome wszystkim dziedzicóm po zmárłym w równy dział służące.

¶ Rozdział Dziedzicznych rzeczy.

Powinność Dziedzicá kthóry Spádek bierze.

Dziedzic gdy pociąga dłużniká o dług kthóry ón dłużnik zmárłemu był winien po kthórym Spadek bierze / nie powinien długu przeciw ónému dłużnikowi dowodzić: Ale dłużnikowi należy ná żálobe spráwowáć sye y swoiey obrony dowodzić: dla thego iż

ón dłużnik

ón dłużnik sam/ dług vczynił y żyw ieszcze iesth/ y sam lepiey o tym długu może wiedzieć niż dziedzic. Spec: Saxon: lib: iij, Artic: 31. Ale ktho dziedzice pociąga o dług / kthóryby zmárły miał być winien / Tedy ten który ná dziedzice żáluie/ winien przećiw im długu dowodzić sámosiodm/ dla tego iż dziedzicy o długu y o inych spráwách Oycá swoiego álbo którego innego przyiaćielá zmárłego mogą nie wiedzieć / y nie óni tego długu vczynili: y náyduie sye tego nie máło/ iż Dziedziców o to pozywáią/ czego zmárły nie był winien/ áni o tym słychał. A iesliby obwinieni długu przeli/ tedy gdy przyśiegą style świádków ile ich ná przećiw im Powod miał / bedą od ónéy spráwy wolni. Názywáią the spráwe / po vmárłéy rece iáko Łáćinnicy zową MORTuam manum : kiedy ktho dziedzice pociąga o dług ónego zmárłego po kthórym óni spadek biorą: gdzie Powod żáluiący przećiw dziedzicóm / winien dowodzić długu sámosiodm. A nie thám spráwe po vmárłéy rece zową gdzie dziedzic pozywa kogo o dług zmárłego. Bo dziedzicowi przećiw dłużnikowi zmárłego nie idzie tháki dowód iáki żáluiącemu przećiw dziedzicóm. Speculo Saxonum libro iij, Articulo 31.

Vmárła recz co iesth.

¶ Dźiedźicy o dług zmárłégo niewinni odpowiádáć przed trzydźiestym dniem od śmierći zmárłégo dłużniká/ Ale aż po dniu trzydźiestym

¶ Dźiedźicóm długi máią być płácone które zmárłému dłużné były. Spe: Sa: lib: j. Art: 6.

¶ Dźiedźicy długi zmárłégo kthóré zmárły był dłużen powinni płáćić z máiethnośći iego tylo ilé sye máietnośći ónego zmárłego po kthórym spadek bióra wynośi/ á nie wieccy: wyiawszy by sye wdáli nie tylko óni ále y opiekunowie y kto kolwiek inny w czyie máietność/ Inwentarza nie vczyniwszy Vrzednégo/ tedy winni wszystki długi płáćić/ choćby też máietność zmárłego mnieysza byłá. Jesliby też dźiedźicy mienili iż żadney máietnośći po zmárłym niewźieli skadby dług mieli płáćić/ Abo by nie wszystkiego zeználi á potym sye tho inácey pokazáło/ tedy dwoiáko winni płáćić. Támże Spec: Sa: lib: j. ar: 6.

¶ Dźiedźic w ten czás długi kthóre zmárły był winien płáci/ kiedy długu dowioda iáko po vmárłéy rece/ iáko wyszey o tym. Jure M. ar: 26.

¶ Dźiedźic Oycowskiego contraktu w tym nie

winien dzierżeć gdyby Ociec imienie komu przedał: y wzdáć obiecał/á wtym nie wzdawszy vmárł / thedy syn niewinien ná mieścu oycow-skim zdáwáć. Abowiem ón bliższy iest do imie-nia Oycowskiego niż kto inny. Wszákże syn wi-nien wróćić pieniądze/ iesli kthóre ociec zá óno imienie wziął. Spec: Sa:lib:j.Art.9.

¶ Dziedzicy kiedy miedzy sobą dobrá dziedzicz-né dzielić máią/stárszemu należy dzielić á młod-szemu naprzód obieráć. Spe:Sa:lib:iij.art.29.

¶ Dziedziców kiedy niemász/mąż zżoną po sobie spadek biorą mimo skarb królewski Spec:Sa: lib:iij.Artic:80.in glosa.

¶ Dziedzic zá wystemp z márłégo nic niewin-nien ćierpieć/ Spráwy żadné sądowé o ón wy-stemp ku karániu nań niespadáią/ wyiawszyby przećiw ónemu zmárłemu póki żyw był o ón wy-stemp álbo złoczyństwo czyniono / á okazáło sye iżby dziedzic z ónego wystepu co otrzymał. Chocbyteż przećiw zmárłemu nic nieczyniono/á okazáło sye po śmierći iego iż co przećiw Królo-wi/ przećiw rzeczypospolitey zbroił/ á czyniono by o tho po śmierći: Dziedzic winien zmárłego

bronić y

bronić y zań odpowiádáć. á iesliby zmárły był pokónan/tedy dźiedźic nic innego nie ćierpi tylko dźiedźictwá po ónym zmárłym nie bierze/ dobrá iego wszystki do Skárbu Królewskiego máią należeć. ./. ./. ./.

¶ Dźiedźicy nie biorą dźiedźictwá po śmierći tych ktorzy przećiw Królowi álbo Rzeczypospolitey co wystąpili/ ktorzy czárnokśiężnicy byli/ czárownicy/wywołány/ wywołánie Rok y sześć niedźiel ćierpiący/więźniowie ktorzy sámi sobie dla boiáźni męki śmierć zádáli/ kthorzy miástu liczby vczynić niemogli/tych wszystkich dobrá nie idą ná dźiedźice ále do skárbu Królewskiego: wszákże iesli by sye przydáło iżby sye kto zabił á przyszło mu tho z choroby/z gniewu/ melánkoliey/w száleństwie/z przygody/nie z vmysłu: dobrá ich pozostáć ná dźiedźice ich spádáią. Jure Munic:Arti:26 in glosa.Spec:Saxon:lib:j.Artic:5.

¶ Dźiedźictwo wedle Práwá Niemieckiego kończy sye wśiodmym rodzáiu.Sp:S.li:j.ar:3.

¶ Dźiedźic okolo Depositu/tho iest/schowáney rzeczy ktorá by zmárłemu ku schowániu byłá dá

ná/ iako ma postępowáć/ pátrz w Reyestrze w słowie Deposit/ y innych rzeczy dziedzicowi ku wiedzeniu potrzebnych/ w słowie Dziedzic/ Potomek.

☞ Przyczyny dla kthórych Oćiec dzieći swoie wydziedziczyć może/ ty są w Prawie opisáne.

¶ Przyczyny wydziedziczenia.

1. Naprzód/ Jesliby sye Syn tárgnął ná rodzice reką y bił ie. 2. Jesliby im krzywde wielką czynił. 3. Jesliby im ná gárdło fołdrował w sprawie ktoraby niebyłá przećiw krolowi álbo Rzeczypospolitey. 4. Jesliby towárzyszył z złoczyńcámi álbo sye około czárnoksyestwá/ ábo czárów báwił. 5. Jesliby chćiał Oycá zdrádliwie otruć. 6. Jesliby z mácochą álbo miłośnicą oycowską złączenie miał. 7. Jesliby syn oycá oskárżał/ ták iżeby go swoim oskárżenim w wielkie szkody przywiodł. Albo iesliby rodzicy z iego vtrácánia wielką szkode podieli. 8. Jesliby oycá z więzienia rekoiemstwem wedle możnośći swoiey niewyzwolił/ choćby sye rekoiemstwo ná oſobe wśćiągáło/ choć ná dług: A to tylko ná syny nie ná dziewki należy. 9. Jesliby oycu zbrániał áby iałmużny niedawał/ álbo Testámentu nieczynił. 10. Jesliby krom woley

rodziców z gráczmi / z błazny / z ludźmi lekkimi towárzyszył / á wtym trwał / wyiąwszyby sámi rodzicy tácy byli. 11. Jesliby oycu bronił córy álbo wnuczki zá mąż wydáć / wedle możney máietnośći swoiey y owszem y córá iesliby ią oćiec zá mąż chćiał dáć / á óná sye thego zbrániáłá / á ná ćielesność sye vdáłá / ma być wydźiedźiczona. A iesliby iey rodzicy do 25. lath niewydáli / á sthąd sye snadź ná swą wolą vdáłá. Albo thież iesliby bes przyzwolenia rodziców zá dobrego człowieká szłá: to iey nie ma być ku niewdźięczności poczytano / Abowiem sye óná tego zá winą rodziców swoich dopuśćiłá.

12. Jesliby o rodzicoch od rozumu odeszłych godney prácey niemiał. 13. Jesliby rodzicá ietego wczás niewyzwolił / ták iżby w więźieniu vmárł. 14. Jesliby syn Heretykiem to iest odszczépieńcem od kośćiołá krześćiáńskiego był. Spec: Sa: lib: j. Art: 17 in glosa.

15 Jesliby o zábićie swych rodziców nieczynili. lib: j. Artic: 62. 16. Jesliby imienie rodziców zá żywothá ich pośiadł / Abowiem niegodna iest áby then temu dobrá zostáwić miał od kogo iest przed tym obráżón. lib: iij. Artic: 84. in glosa.

¶ Aby sye ktho iákiego imienia rozumiał być

prawym Dźiedźicem ieſli ieſt bliżſzym álbo dal-
ſzym/ to z inąd niemoże być lepiey poznano iáko
z wyrozumienia Spadków/ kthóre ácz ſą w Po-
rządku fol: 113. 114. 115. 116. y w Artykułoch
fol: 1. 2. 3. 4. opiſáne/ wſzákże iż też oſobliwa ieſt
figurá do tego z Niemieckiego ná Láćinſkie prze-
łożóná/ przez zacnégo mężá Stániſłáwá Eich-
lerá w Práwie Dokthorá á Wóythá wyżſzego
práwá M. zamku Krákow: s którey łatwie kóż-
dy poznáć może iáko ſpadki idą ná thy krewné/
ktorzy ſye od nas rodzą/ kthórych zową Deſcen-
Deſcēdentes. dentes. Iáko ná tych od ktorycheſmy poſzli/ któ-
Aſcendentes, rych zową Aſcendentes. Iáko ná tych ktorzy ſye
známi ſpółem rodzą y od nich thez inni pocho-
Collaterales. dzą/ ktorych zową Collaterales/ trāſuerſales/ ex
obliquo cognati/ y mieſcá kędy o czym w Prá-
wie nápiſano ſtoi/ króthko zebráné pewné nay-
dźie: zdáło mi ſye nic niebyć z drógi te figure tu
tymże łáćinſkim iezykiem dla Láćinników po-
łożyć / y dla Polaków / Bo rzadki Polak y ná
miáſteczkach który vmieiąc Polſkie czytáć áby
też y łáćiną nie ſzermował. Która tho figurá
táka ieſt iáko niżey opiſano ſtoi.

FIGVRA

FIGVRA SEV TABVLA INDICANS GRAPHICE

QVOMODo Hæreditas ab inteſtato deferatur, et quisnam proximior potiorq́ ad capiendam hæreditatem habeatur, ex Saxonico ſimul & communi Cæſareoúe Iure, concinne excerpta, necnon ad frequentiorem in Saxonica prouincia vſum & obſeruationem accommodata, Per excellentem uirum STANISLAVM EICHLERVM, Iuris utriusq́ Doctorem & Aduocatum Prouincialem, Iuris ſupremi Maydeburgenſis Caſtri Cracouień, ex Germanico in Latinum transfuſa, & nunc denuo per eundem recognita & aucta.

Cũ deceđés intestatus relinqt hæredes. In

Descẽdentiũ Linea deorsũ uersum tẽdẽte

Horum vnicus tantũmodo existit, tum liquidò cõstat, ad eũ solũ hæreditatẽ pertinere, siue is ꝓximo, siue longissimo gradu sit. Etem̃ descenden tes tã liberi iusti, vel naturales & legitimi, q̃ꝫ naturales tantùm. Sed ad Ius legitimorũ redacti, cuiuscũq; sexꝰ, siue p masculinã siue fœminã sobolem descendant, & siue potestati patriȩ subditi, siue eadẽ soluti sint, omnes hij, ascendentibus & ex trãsuerso cognatis præferuntur. (In Authen: de hæredit: ab intest: venien. § Si quis igitur & authẽ. in successiõe C. de suis & legit. hære. & inst. de seruili cognatiõe. § repetitis. inst. de hæredit. q̃ ab intest. defer. § Intestatorũ.) Hæc equidem nũcupatur recta linea, extra cuius terminos, hȩreditas tã diu minime egredi debet, q̃ꝫ diu aliquis in eadem superest, lib: i, arti: 3. in glos. & arti: 17. § attamen vtriusq; sexus nepotes.

&

Quòd si eorũ plures existũt ac

Omnes primo gradu continentur, tum æqualiter succedũt, nulla differẽtia perquisita mares ne an femellȩ fuerint, & p masculinã ne lineã an fœmininã descendant, siue sub potestate patria, siue illa liberi sint. (In authen. In successiõe C. de suis & legitimis hæred.) lib: i, artic: 3. § qui à primo gradu artic: 17. § Omnes qui se in vno gradu. Iure Municip: arti. 23 in glos. post principiũ.

Vel ptim sũt primi, partim ulterioris gradus. &

Aliqui primo gradu constituti, nõ emãcipati, seu indiuisi, mortẽ obierunt, relictis liberis, illorũ liberi cuiuscũq; sexus, in sui patris matrisue locũ ingrediẽtes, succedũt in stirpẽ, vna cũ cœteris primũ gradũ tenẽtibus, (Instit. de hæred, quȩ ab intest. defer. § Cũ filius versiculo æquum enim esse ac ver. & quia placuit. in authen. de hæred. ab intest. venien. § Si quis igitur, ver. quantam eorũ parẽs.) lib: i, artic: 5. Iure Munic: arti. 63. in gloss. finali. Itaq;

vt dictũ est,

Vel partim sunt primi partim ulterioris gradus. &

vt dictũ ẽ, ĳdẽ nepotes neptesue se quũť patrẽ &matrẽ suã. Succedẽdo in stirpẽ,id ẽ tã magnã ex hæredita te defuncti portionẽ pcipiũt,quãtã eorũ parẽs adeptus esset,si supuixis-set,occupãtes locũ sui parentis,Iure representatiõis,siue sint pari,siue di spari & vlteriori gradu lib:i,art:17. in glos.prima,(instit. de hęred.quę ab itest.defer.d.§ Cũ fili⁹,ver. pari ratiõe ac seque. duobus.) At si eorũ parẽs est emãcipat⁹seu sepatus abso lutusq́,vel illius parẽtibus vita fun gẽtibus quidpiã percepit, tũ ab eis diuisionẽ &partẽ hæreditatis expo scẽtibus vẽdicãtibusq́,exigitur(in-terposita Iurisiurãdi religiõe) colla tio illorũ bonorũ & rerũ,qbus vi-delicetvna cũ suo parente absoluti emãcipatiq́ fuerint,Nisi huiusmo-di successioni per eos eorumq́ pa-rentem esset renunctiatum , Nam tali renunctiatione facta , nequaq́ ad hæreditatem admittuntur,lib:i, artic:13.lib:ĳ,artic:19. Quanq́ id iuxta Ius mũicipale secus obseruet. Ac emancipati,participatiõe hære-ditatis simpliciter careãt,art:63.57. Deniq́ à dicta collatione eximũtur et excipiũtur,illa, quę præcipue da ta donataq́ forẽt,secũdũ ar:10.li:i.

Successio in stirpem.

Quod si nõ extãt primi gradus li-beri Sed tãtũmodo vlteriores pi-ter succedũt in stirpẽ, siue sint vno gradu, vt nepotes soli,siue diuerso vt pnepotes quoq́, vel deiceps e-odẽ modo alĳ recta descẽdẽtes, (d. § Cũ filius,ver. & quia placuit, ac § finali Iuribusq́ supra allegatis.

Cũ decedẽs intestatus relinqt hæredes. In

Ascendentiũ Linea sursum uersum tẽdẽte.

Vtpote Patrem, tum is solus hæreditate filij vel filię suę potitur, exclusis matre ac omnibus cæteris ascendentibus collateralibusq; lib:i, arti. 17. (leg. 1, C. ad senatusconsult. Tertullianũ, d. § Si igitur, In authent. de hæred. ab intest. venien.) Sed si defunctus caret patre, mater tum succedit, Summotis omnibus aliis ascendẽtibus & à latere cognatis. Ita q; in tali specie seu casu nec frater nec soror præmortui fratris vllam participandę hæreditatis facultatem habet, (d. § Si igitur & d. arti. 17. lib. i. § 1, arti. 33. eodem lib. ac art. 38, lib. iij. in gloss. circa medium.

Quòd si neq; pater neq; mater in uiuis sit, tum huiusmodi distinctione utendum est.

Aut em̃ aliqui ascẽdentes supersint, veluti auus auia, vel horũ alter duntaxat, tum hij æqualiter ad successionẽ veniunt, postpositis cũctis aliis ascendentibus & ex transuerso consistentibus. Atq; hoc modo, ab auo & auia excludũtur proauus proauiaq;. Porro idẽ deinceps etiam de cæteris ascendẽtibus accipiendum est, Salua gradus prærogatiua, vt videlicet in proximo gradu situs, remotiori & vlteriori anteponatur, (§ Si aũt plurimi, in authent. de hæredit. ab intestat. venien.) lib. i. d. artic. 17 in gloss.

Aut deficiunt ascendentes, tum ex obliquo cognati succedunt, vt infra subijcitur. Illud deniq; notãdum est, Quòd ascendentium linea itidem appellatur, recta linea supior, intra cuius fines, tamdiu hæreditas pmanere debet, q̃diu aliquis in eadẽ iuenitur.

Appendix Regulę in ascendentium linea.

Caue istum locum lubricum. Nam de isto casu variæ opiniones sunt. Alij sequuntur istam opinionẽ Doctoris à Buxdorff, vt videre licet apud D.

MELchiorem Kling.

MELChiorem Kling Iurisconsultũ, in eius Enarrationibus in quatuior Institutionum Iuris Ciuilis Principis Iustiniani libros æditis, In Tit. de hæred. quę ab in testa. defer. Ibi de succeßione Collateraliũ de Iure Saxonum. Eandem quoq; approbat VVolffgangus Losz in suo emendato Germanico Spec. Sax. lib. i, arti. 17. in ipsius additiõe germanica. Alij non solum patrem & matrem, sed etiã auum & auiam anteponunt fratribus & sororibus, vt id apparet in Decisiõibus Lipsensium Scabinorum. Et hanc sententiam amplectitur D. Christophorus Zobel Iurisconsultus in eius ad correctum Germanicũ Spec. Saxon. lib. i, artic. 17. additionibus latinis. Attestans eam esse frequentiorem & consuetudine receptam. Alij auum & auiam simul cũ fratribus & sororibus ad succeßionem æqualiter vocant, ita existimãt Maydeburgenses. Quælibet sanè harum opiniõum habere potest suã stipulationẽ, videlicet prima confirmatur eo ꝙ argumento à contrario sensu, etiã in correctorijs locus sit, quando lex vel statutum aliquid specialiter sancit, vt tunc ex ipso sermonis contextu censeatur generaliter & regulariter in alijs negare, quemadmodũ docet Alciatus in lib. ij, de verb. signif. Equidem 17 articulo lib. i, Ius & statutũ Saxonicũ specialiter & nominatim inducit, ꝙ pater ac mater excludat fratres sororesq;, ergo à contrario aliter sentit de alijs ascendentibus, de quibus non generaliter proposuit. Secunda opinio habet pro se intellectum glosę secundę statim in principio dicti art. 17. & additionẽ glosę in arti. 3. lib. i, ibi in succeßionibus vero hæreditatũ. Tum eam adiuuat illud, ꝙ appellatiõe patris & matris veniant auus et auia ex lata significatione. (L. iusta interpræratione ff. de verborũ signif.) Tertię opinioni succurrit cõmunis doctorum decisio in authen. quas actiones C. de sacrosan. Eccle. Nempe ꝙ in correctorijs etiam si eadẽ vel maior (non tamen in textu expressa) ratio adsit, minime concedatur extensio, sed dicti artic. 17. principium est correctorium iuris cõmunis, nã de iure communi fratres & sorores succedunt æqualiter cum patre & matre vt patet ex additione eiusdẽ artic. ac auus & auia, patris matrisq; appellatione per extensionem venit, nec enim sub nomine patris & matris auus auiaq; proprie continetur, vt notatur in præfata L. iusta interprætione. Deniq; nulla est ratio expressa verbotenus in d. arti. 17. Igitur ista constitutio de patre & matre non extendi debet ad auum & auiam, atq; in dubio non est recedendum à verbis statuti (Zasius in L. omnes populi ff. de iusticia & iure vbi allegat L. 1. § Si is qui nauem ff. de exercitor.) Immo in casu per statutũ non prouiso, adherendum est iuri communi ac æ-

Opiniões doctorũ de succeßione Ascendentium.

In dubijs nõ est recedendũ à verbis Statuti.

qualis ſuccesſio danda auo auiæq; cum fratribus & ſororibus. Et hæc via videtur eſſe media (quę ſemper in dubijs eligẽda eſt L. antiqui. ff. Si pars hæred.) necnon iuri communi conſequenterq; æquitati magis conſonans. Nec prædictę ſecundę opinionis Ratio, quę ab eiuſdem ſententiæ authoribus plerunq; allegari ſolet ſatis firma & clara eſſe videtur. Nam ſimilitudo Sinus (quem Germani ſua lingua, Buſem, vocant) demonſtrat potius & rectius ipſos filios & deſcendẽtes in ſinu parentum & Aſcendentium, q̃ ipſos parentes & aſcendentes in ſinu filiorum & deſcendentium conſiderari debere. Neq; illa ratio ad Aſcendentes Sed verius ad deſcendentes (præſertim in memorato artic. 17.) referri debet, prout latina verbi illius Germanici, BVSEM, interpræatatio in antiquo latino eiuſdem art. 17. textu, per hæc verba facta, vtpote. Eo q Succesſio non reſpicit gradus Aſcendentium & Collateralium q̃ diu deſcendentium gradus & genitoribus ſuis in generatione æqualis inueniatur. &c̃. manifeſte oſtẽdit, vna cũ ibidem adiecta gloſa tam Germanica q̃ Latina. Verumtamen quænam dictarum opinionum ſit approbanda, & recipienda, Prudentiæ et Iuris Saxonici peritorum Iudicum arbitrio Iudicioq; relinquitur.

Media via ſemper in dubijs eligenda.

Cũ decedẽs inteſtatus relinq̃t hæredes. In. — *Tranſuerſali Linea* — Si ſunt ſuperſtites frater aut ſoror, &c.

Si sunt superstites frater ac soror, aut alter eorũ, ex vtroq; parẽte coniuncti, Hĳ (prę alĳs fratribus & sororibus consanguineis vel vterinis tantùm vlteriorem, quippe tertium tenentibus gradũ proxime subsequentem, lib. i, arti. 3. (in authen. cessante & authen. post fratres C. de leg. hæred. in authen. de hæred. ab intest. venien. § Si igitur defunctus) vocãtur ad successionẽ lib. ĳ, arti. 20. Ac ĳdẽ excludunt prę mortuorũ fratrum filios omnesq; alios à latere cognatos lib. i. arti. 17. § Quando aũt ad hæreditatem soror non pertineat, sumpto argumento à cõtrario sensu iure municip. arti. 63. in gloss. Insuper eisdem defertur hæreditas prę cunctis alĳs ascendẽtibus, exceptis patre & matre, d. art. 17. lib. i, vbi in textu hæc verba referuntur. Mater in successione fratribus præferatur, ducto inde argumento â contrario sensu, q; nempe non extante matre vocand⁹ esset frater ad hæreditatem. Neq; enim ibi fuit vlla mentio aui vel auię. Atq; hæc est limitatio regulę in ascendentium linea. prout supra memoratũ est.

Trans uersalis Linea.

Cũ decedẽs intestatus re linqit hæredes. In.

QVòd si nullus fratrum siue sororum vtrinq; coniunctorum, sed consanguinei vel vterini tantũmodo supersunt, hĳ in capienda successione præferuntur omnibus alĳs ex transuerso cognatis, etiam pari gradu contentis (d. § Quando autem ad hæreditatem soror non pertineat, d. art. 63. iure municip. in gloss. penult. lib. i, arti. 3. in authẽ. de hæred. ab intest. venien. § reliquum, ver. Hĳs autem, in authen. post fratres C. de legit. hæred.) Præterea animaduertendum est, q; consanguinei vel vterini tantum fratres sororesq; succedũt ex æquo, illi cui sunt ex vno eodemq; latere connexi. Cæterum si defunctus, quosdã fratres consanguineos ac germanos tantùm, & alios quosdam dunxat vterinos reliquerit, tum fratres vterini, bona quę à matre ipsorum rectaue linea materna, ad defunctum fratrem peruenere, soli accipiunt, In bonis autem â recta linea paterna profectis, soli succedunt consan-

guinei. Deniq; cum fratribus & sororibus consanguineis siue vterinis tantûm, simul vocantur & liberi fratrum ac sororum ex vtroq; parente iunctorum lib. ij, arti. 20.

Quando neq; fratres & sorores vtrinq; coniuncti, neq; etiã fratres & sorores ex altero tantûm parente connexi, siue liberi fratrum & sororũ ex vtroq; parente iunctorũ extant, tunc locũ habet communis regula, Quòd videlicet omnes ex transuerso cõsitentes suo ordine ad hæreditatem vocantur, secũdum vniuscuiusq; gradus prærogatiuã, vt qui gradu proximo vel pari sunt, cæteris anteferantur. Atsi multi eiusdẽ gradus inueniãtur, hæreditas inter ipsos, pro personarũ numero diuiditur, id est in capita, Ita tamen q differentia, an quis ex vtroq; vel altero parente iunctus sit, extendatur, vltra fratres & horum filios, ad reliquos omnes agnatos cognatosq;, iuxta obseruationem Iuris Saxonici. Licet de iure communi secus sit. (notat Barth. in L. post consanguineos in § legit. ff. de suis & legit. hæred. PAulus de castro in authen. post fratres fratrumq; C. eodem titulo, Et idem in consilio 83. incipien. id quod supra conclusum est.) Porrò omne discrimẽ sexus, cessat in capiẽda hęreditate.* Verum tantummodo in gerada paraphernaq; seu vtensilibus, necnon expeditorijs rebus percipiẽdis, habetur ratio sexus. (In authen. post fratres C. de legiti. hæred. authen. de hæred. ab intestat. venien. § Si vero neq; fratres) arti. 23, iure munici. in gloss. post principiũ lib. i, artic. 5. lib. codẽ arti. 24. lib. iij, artic. 38. lib. i, arti. 22. 23. & 27.

* .i. in capiẽda hęreditate nõ habetur ratio sexus, sed æqualiter capiunt siue mares siue femellę.

Sequuntur quædam exempla, dimidię siue ex vno dumtaxat latere cognationis.

Defuncti frater consanguineus tantûm, ac eiusdem frater solummodo vterinus, parem succedendi gradum obtinent. Item præmortui fratris vtrinq; coniuncti filius, prefertur illius ex vno saltem latere connexi fratris filio. Item defuncti consanguineus vel vterinus tã-

tummodo frater, anteponitur patruo. Item eius qui deceſsit vno
dumtaxat latere iuncti fratris liberi, ex æquo ad hæreditatem vocan
tur, cum patrui filijs. Item defuncti conſanguineus aut vterinus tā-
tummodo frater, & vtrinq; connexi fratris filij, pariter ſuccedunt. Itē
præmortui fratris ex vnico latere iunctę ſororis filius, et amitę ex v-
troq; parēte filius, ſimul potiūtur ſucceſsiōe. Atq; ſimili modo deiceps,
per omnes collateralium gradus, ſuccedendi racio fieri & duci debet.

Vpominánie ku tey Tablicy.

W Tey Tablicy Práwney iáko y w in-
nych Práwiech/ Polacy kthórzy ſye nie
wiele łáciną báwią / á przedſye z łáci-
ny około Práwá co vmieć chcą / nie rádzi widzą
przywodzenia mieśc s kthórych ſye znáczy gdźie
co w głównych práwiech Ceſárſkich położono/
dla tego / iż ty przywodzenia álbo Allegácyę by-
wáią długie/á nie kożdy ich czytáć vmie/áni we-
dle ich ſzukáć: y mówią thák poſpolicie / Nic po
tych állegácyach / iedno rzecz zátrudniáią / ſmá-
ku w nich żadnego niemáſz/ y w Speculum Sa-
xonum w glozach bárzo wádzą. By ie kto ná Pol
ſkie przełożył/ wyrzućiwſzy ty Allegácyę / kożde-
mu by było łatwieyſze wyrozumienie. Nie dźi-
wnie ſye iż thák mówią/ Bo tych Allegácyy po-
trzeby nie znáią iż ku łátwieyſzemu Praw Ceſár-
ſkich należienju ſłużą / ná kthóre Práwá ácz áni
Niemcy áni Polacy nie ſą obowiązáni/wſzákże iż
Práwo Máydeburſkie mieyſkie wedle ktorychſye

Spec:Saxon: lib:ij, art: 36

miáſtá y wsi Polſkié ſpráwuią / czegoby ku roz-
ſtrzygnieniu ſporu w Máydeburſkim Práwie
nie było/ każą ſye tych Céſárſkich dokłádáć/ prze-
to ich znáiómość thákże y ſzukánia vmiethność
ieſt potrzebna. A ták tu máło co ſtąpiwſzy z
gośćinicá o thym czytániu Kśiąg Céſárſkich nie-
co powiém.

Czytánié Allegácyy z Práw Kśiąg Céſárſkich.

¶ Kśięgi Práw Céſárſkich. Digeſtorum, ſiue PAndectorum.

PRaw Céſárſkich/ czwory Kśięgi ſą/
iedny zową Digeſtorum ſiue Pande-
ctarum. ſtąd / iż wſzyſtki gadki Prá-
wné rozwiezuią/ y wſzyſtkiego Prá-
wá náukę w ſobie zámykáią. quòd hic Liber, o-
mnes diſputationes legũ digerit,& totius Iuris do-
ctrinam in ſe continet. A záwiezuią ſye we trzech
Kśięgách które zową/ Digeſtum vetus, Nouum,
Infortiatum. Stych kiedy kto iákié Práwo przy-
wodzi/naprzód miánuie thy Kśięgi dwoią lite-
rą.ff.która ſye ták czyta. In libris Digeſtorum.
potym kłádzie kilká ſłów tytułu kthóry też názy-
wáią Rubrica.potym literę L.która znáczy Le-
gem.á przy niéy liczbę 1 álbo 2.álbo 3. która li-
czbá ſpráwę dáie/ieſli ieſt Lex prima. vel ſecun-

da vel tertiaꝰ, álbo przy tym ónego Práwá kilká słów posádzi. A ieſli óno Práwo álbo Státut ieſt długi / tedy przydáie táki znák § który pokázuie cząſtkę ónego Práwá w iednym cáłym opiſániu: y dla thego then znák zową Párágráphem / co ſye wykłáda / Rozdział Práwá álbo Státuthu iednégo ku łatwieyßému rzeczy potrzebnéy náleźieniu w iednym Opiſániu. Tego czytánia táki Przykład ieſt.

ff. de vi & vi ar: L. i, § vim viꝰ: co ſye ták czyta: In libro Digeſtorumꝰ, ſub Titulo, de vi & vi armataꝰ, in Lege prima, Paragrapho, vim viꝰ.

Tu ſye wiec przyczyny pytáią / czemu ty Kśiegi Digeſtorũ kiedy co z nich przywodzą / tą dwoią literą ff znáczą / gdyż w tym ſłowie Digeſtorum żadnéy tákiéy litery nie máß. Piße Alciatus: Poniewaz thęż thy Kśiegi zową Gréckim ſłowém Pandectarum, znáczóno ié ná przodku piérwßą literą Grécką z tego ſłowá Pandectarumꝰ wzieta / która ſye ták z Akcentem piße π / gdźie Impreſſorowie / Gréckiego piſmá nie znáiąc / mniemieli / áby to było dwoie Łácińſkié ff / które ſye z Gréckiégo π łatwie czyni / ákcenty tylko z wiérzchu położóné trochę ku práwéy rece zákrzywiwßy thym kßtałtem ff / tákże z nieumieietnośći to weßło w Obyczay / iż do tych czáſów Kśie-

gi Céſárſkié Digeſtorum ſiue Pandectarum, kiedy z nich iáko Práwo przywodzą/ znáczą dwoią literą ff/ ktorą tymi ſłowy czytáią: In libris Digeſtorum.

Codex IVſtiniani.

☞ Drugié Kśiegi Céſárſkié zową Codex Iuſtiniani, z ktorych tákże álleguią Práwo/ iáko ex Libris Digeſtorum, położywſzy naprzód wielką litere C. ktora znáczy Kśiegi / co ié zową COdex Iuſtiniani: co máła literá c, znáczy Capitulum ex Iure Canonico. Potym Tytuł: potym litere L z swoią liczbą álbo z swym ſłowem iáko ſye záczyna: potym Párágráph tákże §. Przykład tego ieſt: C de preſcripti: 30 an: L. Si quis.§.Pe: Co ſye ták czyta: In libro Codicis, ſub Titulo, De preſcriptionibus, 30. annorum, in Lege, Si quis. in Paragrapho Penul.

Autenticum.

☞ Trzecié Kśiegi ſą Autenticum & Autentica: dla tego ták rzeczoné/ iż w ſobie zámykáią práwá wielkiéy wagi/ á máią w ſobie Dziewiecioro zebrániá z wielu cześci / ktoré zebrániá Collationes zową/ ktoré zás máią ſwoié Tytuły. Rożność miedzy tymi ſłowy / Autenticum & Autentica ta ieſt. Tym ſłowem Autenticum, zową wſzyſtki cálé Kśiegi: á Autẽtica, ieden Státut wnich opiſány. Z tych Kśiąg ták Práwá przywodzą/ Naprzód Kśiegi miánuią z tym ſłowem In: po-

tym Tytuł/ potym Páragráph/ ná ostátek liczbe Collationis. w ktoréy óno Práwo iesth położóné. Przykład tego iest táki.

In Auten:de Lenonibus § Sancimus. Colla: 3. Co sye ták czyta. In libro seu volumine Autenticorũ, sub Titulo, de Lenonibus, in Paragrapho, qui incipit Sancimus, sub Collatione tertia.

¶ Czwarté Księgi zową/ Institutiones vel Instituta, które są iáko Drzwi do innych Praw głównych Césárskich/ iż młodźi którzy sye w glebszych obiérác chcą/ w tych sye piérwéy vczyć máią/ áby potym per hæc Institutionum dogmata, głebszé rzeczy w Prá wie tym łatwiéy mogli poiąć. Z tych Ksiąg/ Práwá ták przywodzą: Naprzód/ Księgi miánuią: potym Tytuł: potym Páragráph. Przykład tego.

INstitutiones.

Insti: de Iusti:& iu: § i, Co sye ták czyta: In Libro Institutionum, sub Titulo seu Rubrica, De Iusticia & Iure, Paragrapho primo.

Wykład niektórych słów w téy Figurze położónych.

☞ Liberi iusti, Dźieci z małżeństwá národzóné.

☞ POtestati patriæ subditi, Co ieszcze są pod zwiérzchnośćią Oycowską od oyca nie odpráwie-

ni / iáko pospolićie mówią / Jeszcze są ná Oycowskim chlebie: názywáią ié też/ non emancipatos, Nie odpráwióné.

¶ POTESTate patria soluti, Którzy iuż nie są pod zwierzchnośćią Oycowską/ od Oycá odpráwieni: iáko pospolićie mówią/ Już są ná swoim chlebie: zówą ié też emancipatos, odpráwiónych.

¶ FRATres Consanguinei, Bráćia którzy są od iednégo Oycá od iednéy Mátki.

¶ FRAtres Vterini, Bráćia od iednéy Mátki od innégo Oycá: á tych oboich Consanguineos & Vterinos názywáią/ medios fratres, medias sorores, fratres ex vno latere iunctos. Polacy / Półbráćią/ Półsiostrámi zową.

¶ FRAtres vtrinq; coniuncti, connexi, integri, ex vtroq; latere iuncti germani, Bráćia od iednégo Oycá od iednéy Mátki.

¶ SVccessio in Capita, Jest rozdział przypádłey máietności ná tylé częśći/ ilé iest Głów/ to iest/ ilé iest Osób: iáko gdy bráćia twoi álbo dźieći od bráćiey/ álbo Wnekowie/ máiethność twoię po thwéy śmierći ná tylé częśći miedzy sobą dźielą/ ilé iest Osób / tho zową successio in Capita.

¶ Succeſsio in Stirpes, Jeſt ſpadek/kiedy wnekowie álbo práwnekowie ieden álbo wiecéy biorą tylé máiethnośći / ilé Oćiec ich miał bráć by był żyw: iáko/ Jeſliby kto miał dwu ſynów/ od iednégo trzech wneków/ á od drugiégo iednégo: tedy óni wnekowie/ choć ich ieſt cztérzey/ ná dwoie tylko máietność miedzy ſye dźielą / ſecundum ſtirpes ſuas: iż odedwu poſzli/ ná ktorych máietność miálá ſpáść by byli żywi: tedy trzey od iednégo ſyná biorą iedne połowice/ á ieden od drugiégo ſyná bierze drugą połowice. To zową Succeſsio in Stirpes, quia portionem hæreditatis tollunt ſecundum Stirpem ſuam.

Reguły o ſpadku krewnych pobocznie idących/po zmárłym ktory Teſtámentu nie czynił / z téy Láćinſkiéy Figury ná Polſkié przełożóné.

☞ Rodzóny bráth/ rodzóna śioſtrá / bliżſzy ſą niż Pólbrácia. 1.

☞ Pólbrácia ktorzykolwiek / choć iednégo Oycá innéy mátki / choć iednéy mátki innégo Oycá/ bliżſzy ſą po zmárłym Pólbrácie niż Strykowie/ Wuiowie/ y inné Oſoby pobocznie idacé. 2.

3. Półbrácia y Półsiostry od Oycá thylko álbo od mátki tylko / zárówno spadek biorą po zmárłym brácie/ ieśli rodzóney bráciey ábo śióstr nie mász.

4. Brát od iednégo Oycá á innéy máthki / z brátem od iednéy mátki á innégo oycá równie Spadek biorą.

5. Jesliby ktho zmárszy zostáwił Pułbrácią od iednégo Oycá á inéy mátki/ y rodzóné bráty/ y inne od iednéy mátki á innégo oycá: tedy brácia od iednéy mátki á innégo Oycá / dobrá ktoreby po ich mátce ná ich brátá zmárłégo przypádły/sámi biorą. Ale ktoreby po oycu przypádły/thedy sámi od iednégo oycá á inéy mátki biorą.

6. Zmárłégo rodzónégo brátá Syn / bliższy iest niżli Syn od Półbrátá.

7. Dźieći od Półbrátá zmárłégo/ z dźiećmi Stryká zmárłégo/ równo ná dźiedźictwo wstępuią.

8. Dźieći od rodzónéy bráciey y rodzónych śióstr/ s półbrácią s półsiostrámi zmárłégo / zárówno spadek biorą.

9. Syn od Półsiostry zmárłégo brátá / á Syn od ciothki iednych rodźiców/ zá równo po Spadek chodzą. Tymże sposobem przez wszystki stopnie

krewnych Pobocznie idących Bliskość ma być wywodzóna.

Wnękowie/ Wnęczki/ bliższy są do Spadku niż Ociec / Mátká / Bráciá / śiostry. 10.

Reguła o Spadku krewnych wzgórę idących/ y rozné iéy wyrozumienié.

Ociec do Spadku bliższy iest niżli Brát: á ieśli Oycá nie máß/ Mátká iest: Mátká tákże będźie bliższa niżli Brát. Ták nápisano Spec:S.lib: j, Articulo 17. Mater in Succeßione fratribus præfertur. A ieśliby Oycá mátki nie było/tedy inné Osoby wzgórę idącé: iáko iest/Dźiad/Bábá/Prádźiad/Prábábá / bliższé są niż Bráciá/ któréby śye w Stopniu bliższé pokazáły.

Thu vczeni w Práwie około tych Spadków ná Osoby górné/ nie zgadzáią śye. Iedni powiádáią/ iż tylko Rodźicy sámi nád bráćią bliższy są / á iuż po tym nie Dźiádowie/nie Báby: ták to wywodząc z przećiwnégo położenia tych słów S. S. Libro j,art:17.Pater & mater fratribus in Succeßione præferuntur. Gdyż ták w Práwie nápisano/ iż Rodźicy bliższy są niż bráciá: tedyć gdy rodźiców nie máß / iuż Bráciá bliższy niż Dźiad / niż Opinio Prima.

Bábá. Bo

Bábá. Bo tám práwo o dálszych wzgórę idących Osobách nie mówi/ tylko o Oycu o mátce: Dźiádá/ Báby/ tám nie wspómina.

Opinio Secunda. Drudzy rozumieią/ iż Dźiad/ Bábá/ bliższy są do pusćizny niż brát z śiostrą / to wywodząc z glózy wtórey ná 17. Artykuł libro j, gdźie thám o tym ták położóno: Pater & mater omnesq; ascendentes pcipiunt hæreditatem ante fratres & sorores, & omnes collaterales. Et libro j, arti:3, in glosa secunda. Podpiéráią théż tego tym powiadáiąc / iż pod imieniém oycá y mátki rozumieią sye nie tylko rodźicy ále y stáry oćiec y stára mátká/ nazwisko Oycá y mátki przestróno rozumieiąc/ iáko Láćinnicy mówią/ per latam significationẽ.

Opinio Tertia. ¶ Trzeći Dźiádá y bábę z bráćią y z śiostrámi ku spadkowi równie czynią. Ták rozumieią Máydeburczánie: á pospolity wywód Doktorów w práwie ták pokázuie: iż áczkolwiek wedle práwá pospolitégo Césárskiégo/ bráćia y śiostry z oycem y z mátką/ równie téż biorą: wszákże/ iż sye temu Státutem osobliwym práwá Sáskiégo zákróćiło / słowy ná przodku in Articulo 17, libro j, położónymi: gdźie ták stoi: Pater & mater fratribus in successione p̃ferunt̃, który Státut iest Correctoriũ Iuris cõmunis, to iest/ Popráwą przerzeczó-

nego Práwá pospolitégo: tedyć tylko sam Oćiec y mátká bliższy są niż bráćia / á iuż nie Dźiad nie Bábá / ktorzy sye też pod iminiém Oycá y mátki nie mogą rozumiéć. Bo iny oćiec/ iny dźiad/ ina mátká/ ina bábá/ y Osobą/ y Nazwiskiem/ y Stopniem. Przeto ten Státut o Bliskośći Oycá y mátki/ nie może sye ćiągnąć (deficientibus patre & matre) ná dźiadá y babę / aby mieli być bliższy niż bráćia / ále wedle Práwá pospolitégo Céjarskiégo / z Bráćią y z śiostrámi zárówno biorą / gdyż w przerzeczónym Státućie S. S. ich nie miánowano. Et in dubijs non est recedendum à verbo Statuti. Wywód też ná ktorym wtóré wyrozumienié sádzą/ nie iest potężny ktorym pokázuią áby dźiad y bábá miał być bliższy niż bráćia śiostry. Bo podobieństwo łóná ábo zánádrza/ ktoré Láćinnicy Sinum, Niemcy Buzem/ in linea recta názywáią pokázuie/ iż synowie/ wnękowie/ y iné osoby ná dół idącé/ podobniéy sye zámykáią w łónie Oycowskim/ y inych Osob wzgórę idących/ á niż oćiec y iné osoby górné w łónie synowskim/ to iest/ iż dźieći pochodzą od Oycá/ y zámykáią sye w łónie Oycowskim / y inych osob górnych : á nie oycowie pochodzą od dźieći áni sye zámykáią w łónie dźiecinnym . A ták ónym Práwem/ nie może sye spadek ná Osoby w-

zgóre idące ściągáć / ále ná doł idącé / zwłáßczá w przerzeczónym Artykule 17, thák iáko ſtáry Láćinſki wykład / tego ſłowá Buzem / ná tenże 17, Artykuł/ná ty ſłowá (Eò quòd ſucceſsio non reſpicit gradus aſcendentium. etcæt.) iáwnie pokázuie / weſpółek z glózą Niemiecką y Láćinſką. Z thego tedy róznégo rozumiénia Doktorów / y z théy wątpliwośći/ lepiéy ſtać przy poſpolitym Práwie Céſárſkim / kthóré vczy iż równy ſpadek ma być dány Dźiádowi/bábie/z bráćią/z śioſtrámi/gdźieby oycá mátki nie było. A tho ieſt śrzodnia drógá / kthóra w wątpliwych rzeczách ma być záwße chowaná / zwłáßczá która ſye zgadza z poſpolitem Práwem y Spráwiedliwośćią. Media via in dubijs eligenda. Wßákże vczónym w Práwie niechay to bedźie ku Rozſądkowi zoſtáwióno/ktoreby wyrozumienié z tych przyſtoynieyßé było.

Puſté dobrá które dźiedźicá nie máią.

JEſliby kto zoſtáwił Dźiedźictwo puſté/ to ieſt/ do kthórégoby żadnégo dźiedźicá nie było/ y do którégo

by ſye żaden nie ciągnął w rok y ſześć niedźiel/te by óno dźiedzictwo ná Królá należy. Iure Municipali Art: 59. która dawność ſye rozumie wedle Artykułu S.S. Libro j, Articulo 28. Tákie dobrá Práwo názywa/ Caduca bona, caduca hæreditas, puſta ábo vpádła máietność/ cùm bona non extantibus hæredibus ad fiſcum deſſeruntur.

¶ Dźiedzictwo ſye thu rozumie wſzelka máietność ták ruchoma iáko y nie ruchoma/ y Gierada y Hergeweth/ w poſpolitośći wſzyſtki dobrá. Bo gdźie przyiaćioł práwych potomków nie máſz/ áni po Meżu áni po żenie/ iáko mówią/ áni po mieczu áni po wrzećienie/ tám wſzyſtká máiethność krom wſzelkiego braku á dźielnośći/ dźiedzictwem ieſt puſtem/ które do ſkárbu Królewſkiego należy. Pod imieniem Królá tu przy tey ſpráwie około Puſtey máiethnośći rozumie ſye wſzelka zwierzchność od Królá poſtánowiona ku brónieniu ſpráwiedliwośći/ á tepieniu nieſpráwiedliwośći.

Położono też tu miánowićie/ iż tám máietność do ſkárbu Królewſkiego należy/ gdźieby dźiedzicá nie było. A thák trzebá rozumieć niebytność dźiedzicá. ¶ Niebytność dźiedzicá/ rozumie ſye Czworákim obyczáiem. Naprzód/ Ieſliby kto

Bona hæredé carent 4. modis.

zmárł żadnégo potómká Dziedzicá práwégo nie zoſtáwiwſzy. Dziedzic ſye tu rozumié/ nie tylko Syn / Dziéwká/ Wnek/ wneczká/ Práwnek/ práwneczká/ y ktorykolwiek krewny: ále y to ieſt Dziedzic / kthórégo zmárły choć Obcégo wedle práwá vczynił Dziedzicem: álbo mu co dárowal/ oddał: ktorych Práwo názywa / hæredes legatarij, hæredes Teſtamentarij: ktorym cokolwiek ón ktory bes potómſtwá/ bez przyiaćioł zſzedł: dał/ dárował/ oddał przed Sądem gáynym / tho ich dóydź ma wedle Práwá. Jeſliby też żenie ſwoiéy co przed Sądem dał: to óná odźierży. Jeſliby tedy kto vmárł bez przyiaćioł/ Teſtámentu nie czynił/ nikomu nic nie dárował / nie zápiſał/ tám Dziedzicá nie máß/ y tám máiethność iego wßyſtká ná Królá przychodźi: támże Iure Municipali Articulo 59, in gloſa. Co w Glóźie przy tym mieyſcu położóno: áby ten ktory ieſt z Małżeńſtwá/ nie miał bráć po Oycu kthóry nie był z małżeńſtwá/ dóbr przez Oycá nábytych/ ážby mu ié Ociec przed Sądem dárował? Jáko/ gdyby Syn Kápłáńſki żonę poiął/á dźieći z nią miał/ áby óny dźieći będęcy z Małżeńſtwá narodzóne/ nie miáły bráć Spadku po oycu/ ktory był ſynem kápłáńſkim? Tho ómylnie ieſt w Łáćińſkim położóno/ áby tákié Jmienié Syná Kápłáńſkiego/

Dźieći po oycu / ktory nie ieſt z małżeńſtwá / ſpadek biorą.

ktory z własną żoną dźieci ma / do skárbu Krolewskiego przypádáć miáło. Niemieckie Exemplarze ináczey vczą: iż tácy synowie po oycu swoim choć nie był z małżeństwá / spadek biorą. Ale po stárym Oycu/ tho iest po Kśiedzu/ nie biorą: gdyż Oćiec ich nie był godźien ku bráńiu/ dla tego iż nie był národzony z małżeństwá. Nie służyłaby to / áby prawdźiwi potomkowie po swoim Oycu/ álbo po inych krewnych nie mieli bráć spadku / ażby iém przed Sądem gáynym oddáno było. Nie dawa Oćiec Synowi przed Sądem / á wżdy Syn po oycu Iure succesionis bierze/ by tylko Syn był z Małżeństwá/ od Oycá choć nie z małżeństwá národzonego. Przeto sye trzebá pilnie báczyć ná wykłádźie Láćińskim/ áby nie był rożny od włásnych Oryginałow Niemieckich: iáko tu ná tym mieścu sye stáło/ gdźie miał wykłádácz położyć stárego Oycá (Auum) tám położył Oycá włásnego (Patrem) co być nie może/ ábowiémby sye to nie stosowáło z inemi mieyscy ktore ináczey vczą/ iáko iest iásny text Specul:Saxō:Libro iij, Arti: 72. Et Iure Munic: Artic: 4. de legitime natis, w pospolitośći położono tymi słowy: Legitime natus Iura retinet Patris. A Glozá/ támże powiáda: iż śilá ich w tym błądzą/ y fałsz to iest co niektorzy powiádáią áby

dźieci nie miáły bráć po tych Rodźicoch spadku/ ná kthoré rodźice może być dowiedźiono iż nie są práwego łożá. Wtóré/ tám Dźiedźiców nie máß/ choćby kto zostáwił práwé dźiedźice: ále oni pozostáłych dóbr nie mogą bráć dla wystepku Oycowskiégo: tho iest/ iesli co przeciw Królestwu/ przeciw Rzeczypospolitéy wykroczył: iesli był Heretykiem/ to iest odßczépiéncem od Kośćiołá krześćiáńskiégo: iesli sye sam dla boiáźni przyßłéy męki ábo śmierći zábił: tám choć Dźiedźicy są/ iákoby ich też nie było: gdyż Dźiedźictwá zá tymi przyczynámi bráć nie mogą: wyiąwßyby sye z iákiéy boleśći/ tesknośći/ niećierpliwośći/ odeßćia od rozumu/ álbo dla długów/ álbo zá iáką iną przygodą zábił/ obieśił: Dobrá tákiégo choćby Testámenth czynił/ choć nie czynił/ ná potómki idą. Trzećié/ choćby Dźiedźicy byli/ ále dźiedźictwá bráć nie chcą dla trudnośći od dłużników: iáko to wiec pospolićie bywa/ iż kiedy kthóry dźiedźic baczy/ iż ón po którymby máietność miał bráć został wielé dłużen/ ták/ iż iego pozostáła máiethność długów nie zniesie/ vchodząc trudnośći któraby mógł mieć od Credytorów/ nie chce dźiedźictwá bráć/ wiedząc o tym/ iż kto dźiedźictwo bierze/ muśi ónego długi płaćić po którym bierze. Przeto przychodźi do

Vrzedu álbo do Sądu gáynégo / y oświadczy sye iáwnie / iż po tym zmárłym przyiacielu żadney máiethności nie chce bráć / á ták iuż dziedzicem nie będźie. Táka máietność ieśli Fiscus bierze / thedy wszystki brzemióná winien odpráwowáć. Spec: Saxoñ: Libro j, Art: 28. in glosa à principio. Fiscus præstare cogitur onera hæreditatis, quia non proprio sed defuncti Iure vtitur.

Cwarte / Choćby też kto był dziedzicem / á dziedzictwá nie dochodźił po zmárłym w rok y sześć niedźiel / będąc præsens álbo iáko mówią pod iednym dzwónem / ábo théż y czásu dálszégo / iáko są Dawności w Práwie opisáné: iuż ten nie będźie dziedzicem / y niewiádómości nie będźie sobie mógł ná pómoc bráć / bo kożdy o práwie swoim winien wiedźieć. Ius suum vnusquisq; scire tenetur, wyiąwszy by iáką pómocną przyczynę wniósł dla ktorey ku dochodzeniu Dziedzictwá ná ten czás nie był: iż álbo chorował / álbo w więzieniu był / álbo sye ná woynę wypráwował / ná posłudze Rzeczypospolitey był / álbo pielgrzymował / álbo przed wodámi przebyć nie mógł / álbo mu konie wźięto: y iną ktorą słuszną przyczynę gdyby opowiedźiał / tedy przedsię dziedzicem będźie. Ten rozdźiał niebytności rodziców potrzebny iesth ku wiedzeniu thym ktorzy sye więc

do Imienia czyiégo puſtym práwem máią/ vćiekáiąc ſye o dar do zwiérzchniégo páná ze złą ſpráwą. Aby ſye wedle thego Rozdźiału ſtátecznie przypátrzyli/ á wywiádowáli/ ieſliże Dźiedźicy ſą nie tylko przyrodzeni krewni/ ále y obcy ktorymby co przed Vrzedem dárowano/ álbo Teſtámentem oddano/ chocby też byli/ ieſli mogą bráć/ ieſli nie máią iákiéy záwády do tego/ áby potym czyiégo Imienia źle przyiethégo wrácáć nie muśieli/ gdy ſye bliżſzy ozowie. Y vrzędnicy ſye też w tym pilnie báczyć máią/ áby żadnému Imienia zárázem po zmárłym pośieść nie pozwaláli/ ážby był iáſny Dowód/ iż Przyiaćioł nie máſz: iż zmárły Teſtámentu nie czynił: iż Dawność wyſzłá/ y innych przyczyn.

Rozmáite dźieći v Rodźiców.

Przy téy Spráwie gdźie ſye mówi o dobrách które dźiedźicá nie máią/ potrzebá też ieſt wiedźieć rozmáity rodzay dźieći v rodźiców/ bo niektóré dźieći choć ſą nie dźiedźiczą/ niektóré dźiedźiczą. W rozmáitym tedy rodzáiu dźieći v rodźiców/ iedny ſą co ſye rodzą z małżeńſtwá/ zową ié Łáćinnicy/ Naturales & legitimi, liberi iuſti, á ty ſłuſznie dźiedźiczą. Drugié ſą ſpoſobióné ták Córki iáko Synowie/ kiedy

Naturales & legitimi.

wie / kiedy ktho nie máiąc dźieći włáſnych / álbo máiąc ſtráćił ie ná woynie / álbo mu ktorym inym obyczáiem odeſzły: thedy dla poćiechy ſwoiey bierze ſobie kogo zá włáſnego ſyná / álbo ktorą zá włáſną córę / áby ón wźięty zá ſyná / álbo óná zá córę / byli dźiedźicy ónego kthory ie bierze. Láćinnicy zową / Adoptiuos, Arrogatos, Liberos, legitimos tantum. Tu oćiec ſpoſobiáiący / ieſli ieſt Dźiad álbo Prádźiad Pater adoptans, tedy ſyn ſpoſobiony po nim bierze ſpadek / nie ináczey iáko po włáſnym Oycu: y ieſliby był nieſłuſznie wydźiedźiczony może żáłowáć o wydźiedźiczenie. A ieſli Oćiec ſpoſobiáiący ieſt obcy / w żadney krewnośći nie będący / á czynił Teſtáment: tedy co mu Teſtámentem odda / to otrzyma / iáko iny obcy. In Speculo Saxo: Libro ij, Articulo 30, nápiſano: iż tákie ſpoſobienia w Sáſkim Niemieckim Práwie nie ſą zwyczáyne / y żaden wedle tákiego ſpoſobienia nie bierze dźiedźictwá / ále wedle bliſkośći.

ADoptiui, ARrogati, Legitimi tantum.

Trzećie ſą dźieći co ſye nie z małżeńſtwá rodzą / ktore Láćinnicy zową illegitimos ſiue naturales. Ty ácz też ſą z przyrodzenia ſynowie ábo córy v rodźiców / wſzákże Práwá chcąc ludźi przywieść ku małżeńſtwu / ku poczćiwemu żyćiu / zágrodźiły temu iż tylko ty dźieći co ſye z małżeńſtwá rodzą / dźie-

Naturales illegitimi.

dźiczą: á co nie ſą z małżeńſtwá/ nie dźiedźiczą:
dla tego też/iż práwe dźieći to ieſt z małżeńſtwá
národzóne/ dwoie práwo do dźiedźictwá máią:
iedno ieſt przyrodzóne/drugie małżeńſkie: á co ſye
nie z małżeńſtwa rodzą/ tylko iedno práwo má-
ią/to ieſt/práwo przyrodzóne: przeto co ſą z mał-
żeńſtwá/ lepßem Práwem po rodźicách do dźie-
dźictwá przychodzą/bo dwoiem/niż co nie z mał-
żeńſtwá/bo iednym: á kto ma dwoie práwo/ do
czego bliżßy ieſt ku otrzymániu tego/ niżli then
który iedno práwo ma: wßákże tho bywa wedle
práwá poſtánowiónégo/nie wedle przyrodzóné-
go/iáko mowią De Iure poſitiuo nō naturali: bo
przyrodzónym Práwem ták żeby mieli bráć ći co
nie ſą z małżeńſtwá/ iáko y ći co z małżeńſtwá.
Ale to mamy wiedźieć/á pokázuieſye to z Práw/
iż kiedy kolwiek iákie poſtánowienie ieſt przećiw
Práwu przyrodzónemu/ tedy ći co Práwá ſtáno
wili/nie zgołá Práwo przyrodzóne pſują/ále pod
oblikiem iáko tu wtey mierze/iż dźieći nie z mał-
żeńſtwá národzóne/ Práwem poſtánowiónem
piſánem Iure poſitiuo dźiedźiczyć niemogą: wßák
że ſye podáią tákie ſpoſoby/zá którymi dźiedźiczyć
mogą/ z których ten ieſt naprzyſtoynieyßy: gdy
Oćiec mátke ſwoich dźieći póymie/álbo choć nie *Filij legitimati.*
póymie/ iż álbo nie byłá godna małżeńſtwá/ ále

bo oycá

bo oycá śmierć záſzła / tedy Krol może go vczynić iákoby był prawégo małżeńſtwá ſynem: zową tákie liberos legitimatos, á thák w ten czás dźiedźiczyć mogą. Spe:Saxon:lib:j,Arti:51. Iure Munici:Artic:4. Vczeni w Prawie kłádą rozność tych dźieći co ſye nie z Małżeńſtwá rodzą: iedny/co ſye odedwoygá wolnych ludźi rodzą/ to ieſt z miłośnice/ktorą ſobie ktho w domu miáſto żony chowa: Łácinnicy zową Naturales tantum ex concubina natos. Tacy po oycu ieſliby im co nie zápiſał/ábo z łáſki Krolewſkiey do poczćiwégo łożá nie byli przywroceni / nic nie biorą: tylko po mátce wſzyſtko biorą/ieſli mátka inych dźieci poczćiwégo łożá nie zoſtáwiłá. Bo ieſli zoſtáwiłá/ tedy ten naturalis tantũ ex concubina y po mátce nic nie bierze. Do bábizny téż Práwo máią / ieſli Wnekow poczćiwégo łożá nie máſz: wſzákże tákie dźieći z dobr oyczyſtych máią być chowáne. Spe:Saxo:lib:j,arti:51 in gloſa. Drugié co ſye rodzą od ſproſnéy poſpolitéy nierządnice/ oycá nie pewné/ktorégo zową Spurios, Mãſeres, ſine patre, vulgo conceptos, ty tylko po mátce biorą. Niektoré z cudzołoſtwá od cudzéy żony: Łácinnicy zową Notos à nota ſeu infamia. Niektoré z zákazánégo złączenia/iáko od krewnéy/ tákié názywáią / Liberos damnati coitus inceſtuoſos:

Naturales ex concubina.

Spurij, Manſeres.

Inceſtuoſi.

Tácy áni w oyczystych/ áni w máćierzystych dobrách nie dziedzicżą / y żywność im wedle Práwá mieśckiego nie iest powinna. Te różnośći rozmáitych dźieći y rodzicow / thez wiedźieć potrzebá ku vznániu / ktore dźieći dziedzicżą ktore nie dziedzicżą / áby y z tąd pusta máietność poznána byłá/ ktoraby do skárbu Krolewskiego należeć miáłá/ieśliby inych krewnych nie było.

Pusta máietność zkąd poszłá.

NApisano in LEgibus IMperialibus, y Iure Municip:Articu: 59,in glosa, iż ty caduca, puste Práwá / wszczęły sye od Woien mieśckich Rzymskich/ ktore Rzymiánie miewáli/ kiedy sye tráfiło iż kto komu co w mieśćie oddał/á potym ón komu oddano był zábit: tedy iuż ono do skárbu pospolitego dawano: y názywano to Legatum caducum. A iżby były ty caduca bona do skárbu pospolitego łatwiey przychodziły: to było LEge PApia postánowióno / áby żadnemu po zmárłym nie godziło sye dochodźić dziedzictwá / álbo rzeczy Testámentem oddáney / ážby Testáment był otworzón:wyiąwszyby Synowie álbo wnekowie byli / thym sye przed otworzeniem Testámentu dziedzictwá dochodźić godziło. A gdzieby dziedźic

Legatum Caducum.

by dziedzic álbo ón komu co oddano/ zſzedł piérwéy niż Teſtáment otworzóno: tedy rzecz oddána do ſkárbu poſpolitégo należáłá. Potym Césarz Iuſtynianus czáſu pokoiu obaczywſzy iż to nieſłuſzno było/ y ſkarb poſpolity w chćiwośći był podeźrzány/ nie chćiał mieć tych kádukow/ odmienił tho Práwo/ y poſtánowił z Nowu: iż dźiś nie tylko ſynóm/ álbo wnekóm/ ále y káżdému poſpolićie godźi ſye dochodźić dźiedźictwá ſłowo po śmierći Teſtámentniká. A ieſliby Legatarius, to ieſt ten komu co oddano zſzedł/ tedy iego dźieći tego mogą dóydź. Nie rádźi widźieli vczeni w Práwie tych kádukow/ y Teſtámentnikóm bárzo były obćiężliwé/ przeto themu rozmáitemi drógámi zábiégáli áby nie były/ y Césarz zábiégáć dozwolił/ iż ieſliby ktho przyiaćiół nie miał/ áby to zá iego poſtánowieniém/ ná iné pewné oſoby przychodźiło. Opátrzyli to tedy Teſtámentem/ á oſobliwie tym ſpoſobem: Kiedy kto Teſtámenth czynił/ á komu co oddawał/ zárázem ku ónému Dźiedźictwu náznáczał inégo tymi ſłowy: Tycyuſá Syná moiégo zoſtáwuie dźiedźicem: á ieſliby ten vmárł/ nie doſzedł/ álbo nie chćiał/ álbo nie mógł dóydź/ tedy ná mieśću iego Seius niechay dźiedźiczy. Názwáli to ſubſtitutum hæredem, iáko Seius/ á inſtitutum

hæredem, iáko Tycyus/ iż gdźieby Inſtytutá nie było / áby Subſtitutus hæres brał / choc krewny choc obcy.

Puſté dobrá z Teſtámentów iáko bywáły.

Choc kto czynił Teſtáment/ Práwá Ceſárſkie vczą / iż dobrá oddáne troiakiem ſpoſobem ſtawáły ſye puſté. Napirzód kiedy kto Teſtámentem co oddał temu / ktorego nie było/ á teſtámentnik mniemiał by był żywym / tákie oddánie Práwá názywáli pro non ſcriptum, iákoby téż nie były nápiſáné. Wtóré/ kiedy komu co oddano/ á on potym komu oddano vmárł piérwéy niż Teſtámentnik/ to zwano in cauſa caduci. Trzecie/ kiedy komu co oddano/ á on potym nie wźiąwſzy nic vmárł po śmierci Teſtámentniká/ póki ieſzcze Teſtámentu nie otworzóno/ albo théż tym gárdźił co mu oddano/ tho názywano Legatum caducum. Przeto ſye káżdemu godźiło żadáć y dochodźić dóbr ſkoro po śmierci teſtámentniká / choć ná cześći / choć ná wſzyſtkiém/ dźiedźicem był vſtáwióny: wyiąwſzyby oddánie było pod iákiém ſpoſobem vczynióné / thedy ſye dochodźić nie godźiło / ażby ſye on ſpoſob wypelnił: álbo / ieſliby ná dźién pewny

Legatum nō ſcriptum.

Legatum in cauſa Caduci.

Legatum Caducum.

náznáczono było/ thedy sye też dochodźić nie godźiło áż ćn dźień przyszedł. C. de Cadu: tolleñ: L. & nomen, Item eodem C. L. Cum aũt.

Pusta máiethność Práwem Césárskim thák sye rozumie y zámyka: Jesliby kto po zmárłym dźiedźictwá álbo oddánia Testámentnego w rok y sześć niedźiel nie dochodźił / á ná mieścu iego ku bróniu iny Testamentem náznáczony nie był/ álbo iesliby Potomków nie było/ álbo choc byli/ ále bráć niechćieli / álbo dla tákiey przyczyny bráć nie mogli: to iuż ná zwierzchniego Páná przychodźi/ z brzemieniem zmárłego po ktorym Imienie bierze. Jesliby też żoná po zmárłym mężu zostáłá/ the Práwo ku bróniu nád skarb Królewski/ y nád zwierzchniego Páná przekłáda. Dobrá złoczyńców skazánych ná śmierć / spádáią ná ty osoby co ná dół y wzgórę idą/ iáko są Synowie/ Wnekowie/ Práwnekowie/ Rodźicy / Dźiadowie/ y ini ná dół y wzgórę idący. Spádáią też ná pobocznie do trzeciego Stopniá/ żony też zich Imienia wiáno biorą: á iesliby ktora wiáná nie miáłá/ tedy bierze trzecią część dobr mężowych/ Urząd do tákich dobr nie ma nic: Bona damnatorum non fiunt lucro Iudicibus aut eorum officijs. A gdźieby tych Osob wyższey námienionych nie było/ tedy dopiero tákie dobrá zdánych ná śmierć

przypadáią

przypadáią ná Królá: wyiąwszyby táki był złoczyńcá/ który przećiw Máiestatowi Królewskiemu álbo Rzeczypospolitéy wykroczył/ tákiégo dobrá wszystki ná Páná bywáią zábráné. Spec:Saxo: lib:iij, Artic:84. Wystepki ktoreby były przećiw Máiestatowi Królewskiemu/ pátrz w Reyestrze w słowie Crimen læsę Maiestatis.

Deposit / to iest Rzecz dána ku schowániu.

Z Dóbr zmárłégo / co piérwéy idźie/ Dług czy DEposit?

TRáfia sye często spór miedzy Creditorámi á miedzy tym który dał pieniądze álbo iáką iną rzecz ku schowániu / do wiernych rąk/ á bywa to po śmierći tego v kogo byłá schowána: iż then który dał schowáć/ powiáda/ iżem ia nabliższy swégo depositu przed wszystkimi Creditorámi: z moiégo depositu nie może sobie nikth

płáćić ſwoiégo długu co mu zmárły zoſtał dłu-
żen. Creditorowie záś powiádáią / iżeſmy bliſ-
ßy náßych długów z dóbr nieboſczykowych / ma-
my zapiſy iego / mamy Chirography / náßé daw-
nieyßé długi / niż twóy Depoſit / twoiéy rzeczy
miedzy ſtatkiém Nieboſczykowym niemáß / á ták
myſmy do náßych długów piérwßy. O tákim
ſporu gdy ſie tráfi: táka ieſt náuká ludzi vczó-
nych w Prawie. Jeſli pieniądze ktoréṁ ia dał ku
ſchowániu do wiernych rąk/náyduią ſie po śmiér
ći tego ktory ie odemnie przyiął / w tym worku /
w téy ſkrzynce / ták iákom ie ku ſchowániu dał /
á nie ſą ſtráwióné / ábo téż vtráconé / á mam te-
go pewny dowód / iżem dał ku ſchowániu do
wiernych rąk / ieſt znák moiéy ſkrzynki / moiéy
pieczęći: Tákowé pieniądze / álbo ktorykolwiek
depoſit / máią mi bydź wydáné / żaden mi ich nie
może bronić / przodek mam przed wßyſtkiémi
creditormi / choćby mieli dług piérwéy zeznány/
y ná Máietnośći pewnéy miánowánéy od nie-
boſczyká zápiſány / co Łáćinnicy zową Priuile-
gia realia,ſeu expreſſas hypotecas habentes: choć-
by ſie też rozumiáły właſnie bydź ná máietno-
śći krom zapiſu obwiązáné iákoby zápiſáné / co
zową Łáćinnicy Tacitam hypotecam habentes,
iáko ieſt dług Królewſki / wiáno / dług pogrze-

Depozyt nále- ziony / ma być naprzód przed wßytkimi dłu gi wydány.

Priuilegia realia.

Tacita hypoteca.

J bowy:

bowy: chocby też mieli długi zgołá zeznáné/ Cyrográfem opisáné/ ná ktorych sie tylko zapłátá obiecuie/ á dług ná máiętności nie iest vkazány: co zową Priuilegia personalia, tedy mam przodek przed tymi wszystkimi/ napierwey mi ma bydź moy Deposit wydány/ y żaden mi z Creditorow namniey nie ma przeszkadzáć/ á to z tey przyczyny/ iż Deposit moy/ własna iest moiá máiętność/ wszelkim Práwem/ naturaliter & ciuiliter: á z moiey máiętności żadnému Creditorowi dług ktoregom ia nie winien/ nie ma bydź płácon. Ale/ iesli sie pieniądze ktorem dał schowáć nie náyduią/ miedzy rzeczámi tego ktory ie ku schowániu przyiął/ ták iáko są dáne/ ále są vtrácone/ strawione/ tedy naprzod idą długi pierwsze ktoreby były przed Vrzędem zeznáne/ ná máiętności vkazáne/ pierwey Krolewski dług/ Wiáno/ Pogrzeb/ y ine ktoreby były in tacita hypoteca. Już tu on deposit strawiony ábo vtrácony/ ostał sie długiem/ y iáko dług ma bydź dochodzon. A zásie tenże deposit choć iest vtrácony ábo strawiony/ ma przodek przed tymi Creditormi/ ktorzy tylko zgołá dług zeznány máią z obiecániem zapłáty ná pewny czás/ á nie iest obowiązek Vrzędowy ná máiętności/ iáko pospolicie są Cyrográfy/ tám przed tymi Creditormi

Priuilegium personale.

Deposit strawiony obraca sie w dług.

Deposit strácony ma przodek przed Cyrográfmi.

Deposit vtrácony / któryby był słusznie dowiedziony / má bydź piérwéy z máietnośći zmárłégo záplácony / niż Creditorom Cyrográfowém. Jeśliby też deponens pecuniam, to iest ten który dał ku schowániu pieniądze / brał od onych pieniedzy lichwe / ábo pożytek iáki / iuż ón Deposit nie bedźie miał tákiégo Práwá / iáko prawdźiwy Deposit miedzy rzeczámi náleźiony / od którégo pożytku nie brał / ále bedźie poczytány iáko zá dług / którégo z drugimi Creditormi bedźie dochodźił kształtem długu / á nie kształtem depositu. A tu sie wyymuie Deposit śiéroty / który iest w wiernym schowániu v Opiekunów / ábowiém choć śiérotá bierze pożytek od Opiekuná / od pieniedzy dánych do wiernych rąk / dwoiá przyczyná do tego wiedźie / iż ón deposit przedśie po śmierci opiekunowéy choć téż y zá żywotá ma bydź dochodzón / iáko prawdźiwy deposit / á nie iáko dług: iedná iest przyczyná z strony osoby / iż śiérotá: druga z strony spráwy / iż opieká. Et duplex causa fortior est quàm simplex. Pisze o tym Zázyus in Digestis de Priuilegiis Creditorum L. Quesitum. in Bonis.

Deposit / od którégo pożytek biorą długiem iest.

Śiérotá może bráć pożytek od pieniedzy od Opiekuná.

Deposyt vtrácony / á towar niezápłácony / ktory po śmierci kupcowey zo-

ſtał / co z tego dwoygá pierwey ma bydź odpráwiono.

JEſliby kto przedał kupcowi towáry ſwoie / ſukná ábo które ine / y wierzyłby mu zapłáty: dobrá potym onego kupcá były poprzedáne / ábo vtrácone / y cześć onych towárów. Pytánie ieſt / ieſli ten który przedał / może ſie iąć towárów onych / które ieſcze nie ſą vtrácone / y wziąć ie: czyli ten / który dał ku ſchowániu pieniądze ſwoie do onego kupcá / á pieniądze ony ſą vtrácone / bedźieli miał przodek zapłáty ſwoiego depoſitu z onych towárów pozoſtáłych ieſcze nieutráconych? Odpowiedź: Ták ſie tu zda: iż ten który przedał towáry ſwoie / nie ma bydź ſłuchan / z tey przyczyny / iż przedawſzy towáry ſwoie / y dawſzy ie w moc kupcowi / przenióſł ich páńſtwo ná onego kupcá / poniewaz mu zapłáty wierzył / iuż towáry nie iego. Ale tu w tey mierze vczeni w Práwie z łáſkáwośći y przyſtoynośći vczą y ták kłádą / iż ten który przedał towáry / ma przodek do towárów ſwoich / które ieſcze nie ſą vtrácone.

Creditor możeli długu ſwoiego dochodźić z towárow / po dłużnikowey śmierći zoſtá-

ći zostáłych/ná ktore mu pieniedzy pożyczył.

JEsliby kto pożyczył komu summy pieniedzy miánowićie ná iakié towáry / ábo ná inéy ktoréy rzeczy kupienié / á potym ón dłużnik z vbożał ábo vmárł/ á ony towáry zostáły: możeli ten ktory pieniedzy pożyczył dochodźić swégo długu ná onych towároch ábo inéy ktoréy rzeczy zá swoie pieniądze kupióney/ przed inszémi Creditormi? Odpowiedź: Nie może / wyiąwszyby około tego z swoim dłużnikiem miánowitą iásną vmowę miał/ pactum expressum. Wszákże choćby też y vmowy tákiéy nie miał/może dochodźić przed tymi/ ktorzy cyrográfowé / ábo ná osobie tylko nie ná rzeczy długi obowiązáné máią. Ale przed tymi ktorzy máią długi vprzednie zápisáné / ná dobrách vkazáné / nie może ná onych towároch szukáć: wyiąwszy też to / iesliby ony pieniądze były śieroty pożyczáné ná ony towáry / ábo ná kupienié iákiéy inéy rzeczy: tedy ich mogą lepszym práwem ná onym státku kupiónym dochodźić niż ini Creditorowie. A iesliby opiekunowie zá śierotczyny pieniądze co kupili: tedy ná woléy iest śierot / ábo tę rzecz kupióną przyiąć / ábo pieniedzy dochodźić.

CIBARIA DOMESTICA, to ieſt / Zywność domowa.

Do żywnośći domowey co należy.

VRe Munic: Artic. 24. 58. in gloſa opiſano / które rzeczy do żywnośći domowéy roczney należą: té ſą / które mąż ku potrzebie domowéy ná ieden rok zgotował. Ku temu należy / mięſo ſoloné / wędzoné / słoniná / ſzołdry / drob / etc. Wieprze chowáné / które ſą pobité y porąbáné / Iure Munic: Artic: 26. Séry / máſło / ſádłá / wſzelkié tłuſté: Sól / miód / ryby / śledźie / krupy / grochy / iágły / iárzyny / y inné potráwy któreby ná ieden rok ku żywnośći domowéy były zgotowáné. Ku tym też liczą zboże / słód / piwo / wino / miód / y inné picie ku vżywániu dorocznému domowému ſpráwioné.

Do żywnośći domowey Wdowá po

zmárłym mężu iákie Práwo ma.

JLeby Práwá miáłá Wdowá do żywności domowéy / która po śmierci mężowéy w domu zostáłá / Práwo Máydeburskié ták vczy. Kiedy się wdowá od dzieci ábo też od dziedziców mężowych oddzielić chce / to iéy z stráwnych rzeczy przychodźi. Jesliby oná miáłá zápisáné od mężá opátrzenié do żywotá / co Łácinnicy zową prouisionem vitæ, ná onym imiéniu / kedy táka żywność zostáłá / tedy wszystkiéy onéy domowéy żywności / którąkolwiek mąż spráwił ná ieden rok / bierze połowicę po trzydziestym dniu od czásu którégo mąż zmárł / á to krom onéy żywności / która się ku dziedzictwu ściąga. Bo ostátek coby nádzwyż nád roczną żywność było / to prawdziwy dziedzic mężów bierze. Ale iesliby ná onym imieniu w którym táka żywność zostáłá opátrzenia do żywotá nie miáłá: tedy z żywności domowéy nie wiecéy bierze ieno czymby się wedle iéy stanu wychowáć mogłá / poki iéy dziedzicy nie odpráwią. Pókiby też zá mąż nie szłá / póty imienia rumowáć niewinná: wyiąwszyby ią dziedzicy chcieli odpráwić / tedy pieniądze wziąwszy winná imienié rumowáć. Iure Munic: Artic: 24. 58. iest też o tym

inter

Pániey wienney wiele ma bydź ná stráwe dano póki iey wiánem nie odpráwią.

inter articulos Iuris Maydebur: fol. 7. A póki dziedzicy meżowi / wdowy pozostáłey z imiénia meżowégo nie odpráwią / póty iey winni ná stráwe dáwáć kożdy tydźień / wedle zwyczáiu miástá y wedle stánu iey / iáko w mieściech zacnieyszych pospolita iest / wdowie kupiectkiey ná tydźień kopę dáwáć / rzemieślnicce mniey / ták iákoby sie wedle iey stanu wychowáć mogłá. Które dawánie iesli iest długie / bárzo bywa szkodliwe / y dziedzicóm meżowym y creditorom iego: gdy páni wienna / długim bránieim ná stráwe / meżowé imienie wytrawić może / ták / iż potym dziedzicy máło wezmą / y creditorowie długów swoich nie máią ná czym dościgáć. Przeto prawdziwi opiekunowie / ábo też y dziedzicy máią sie o to naprzód pilnie stáráć / áby pánią wienną co nayrychley wiánem odpráwili z imiénia meżowégo / które też práwo pospolité / miedzy inémi przyczynámi osobliwie dla odpráwy wienney przedáć dozwala / iesli pieniedzy gotowych ku odpráwie nie máß / gdyż to imienie iey fántem było w wienie / iáko o tym nápisano Iure Municipali, articulo 26. & inter articulos Iuris Maydeburgeñ: fol: 33.

Niewiástá kiedy w wienie / áni w żywności nie dziedziczy.

NIewiástá póki mąż żyw / áni w wienie áni w ſtráwnych rzeczach nie dziedziczy / wßyſtko to v mężá w mocy ieſt. A záśie kiedy to po śmierći mężowéy bierze / ták iżby potym żadnégo mężá nie miáłá / tedy ono wiáno y żywność ná bliżßégo po niéy / nie ná bliżßégo po mężu dziedzictwem ſpada. Ieſliby téż mąż pozoſtáłey wdowy tákiégo ſtanu był / iż z tych przerzeczonych ſtráwnych rzeczy żywnośći ßukał (iákóż ieſt ich wiele / co ſtráwnémi rzeczámi y ku piciu należącémi hándluią) ty ku dziedzictwu należą : do tych niewiáſtá nie ma nic / tylko do połowice z onych / ktore ſą oddzielone ku roczney żywnośći. A to ieſli oprawę ná onym imiéniu ma / ábo opátrzenie do żywotá / gdźie té ſtráwné rzeczy ſą / iáko wyßéy o tym Speculo Saxonum libro iij. Articulo 38.

Poſag, Wiáno.

Dos, Dotalicium.

Posag.

Osag názywáią máietność / ktorąkolwiek żoná do mężá przynośi / ábo co mężowi zá żoną dáią / dla znoszenia przypádłych brzemion w małżeństwie: Łáćinnicy Dotem názywáią.

Wiano.

Wiáno iest dar / ktory mąż względem posagu żenie przy ślubie miánuie / ktory też cząsem znácznie ná swoim imieniu stoiącym / ábo pospolićie ná wszystkiey máietnośći / ábo ná połowicy pokázuie y opráwuie / áby żoná po śmierći iego byłá swoiego wiáná pewnieysza: Łáćinnicy Dotalicium názywáią.

Ten co Łáćińskim ięzykiem Práwo wykłádał / czásem nie czyni rożnośći żadney miedzy temi słowy Dos, Dotalicium, zá iedno ie poczytáiąc / ábo zá posag / ábo zá wiáno / czásem czyni rożność / czásem iedno zá drugie kłádźie. Ale iáko iest rożność miedzy polskimi słowy Posag / Wiáno / ták miedzy Łáćińskimi Dos, Dotalicium, w tym znáczeniu iáko wysszey położono.

Dowod Wiáná białym głowom opisány.

CI co Práwá ſtánowili / folguiąc krewkości białych głów / pozwolili im tego y Práwem piſánym opátrzyli / áby Wiáná ſwoiego / gdźieby świádków nie było / przyśięgą dowodźili / áby ich przyśięgá bez wſzelkiego ſporu / ku otrzymániu wiáná mieyſce miáłá / tyle / ile przyśięgą potwiérdzą. Nápiſano to w textćie Spec: Sax: libro 1. Articulo 20. Dotem mulier proprio obtinet iuramento. Y w glóźie Iure Municipali Arti: 22. położono o tym: Kiedy mąż poiąwſzy żonę miánuie iey przed dobrémi ludźmi wiáno / którégo iéy ná żadnym imieniu nie zápiſze / ieno tylko miánuie / á potym gdy vmrze / dźiedźicy nie chcą iéy dáć Wiáná / poniewaz oná ná imieniu nie ma opráwionégo / y w Kśięgách żádnych opiſánégo / nie chcą iéy dáć áni ná świádki / áni ná przyśięgę / tedy Práwo ták vczy: Iż kiedy mąż miánuie wiáno żenie przed dobrémi ludźmi / choćby ie zápiſał / choć nie zápiſał: żoná pozostáła łátwiéy otrzyma wiáno zá ſwoią przyśięgą / niżby ią Dźiedźicy mieli oddalić wiáná. Były podobno lepſzé czáſy kiedy to Práwo biáłym głowóm o poprzyśięgániu wiáná vczyniono / iż żaden dźiedźic nie znał ſie w tym być obćiążonym / y krzywdy żadnéy w vbliżeniu ſwoiégo dźiedźictwá zá tákimi przyśięgámi nie czuł. Ale

tych czáſów nieſczęśliwych / ktorych ludźie ſkłon-
nieyſzy ſą ku złému niż ku dobrému / nie máiąc
nic baczenia ná to / iákoby máietności pobożnie
nábywáli / tylko iżby mieli / lubo źle lubo dobrze
nábyté. Bárzo to prawo o poprzyśięgániu wiá-
ná ieſt ſzkodliwé / iż doświádczono niektórych
białych głów / które zárzućiwſzy ná ſtrónę bo-
iaźń Bożą / wſtyd / wiárę / y powinnośc małżeń-
ſką / zápomniawſzy dźiatek ſwoich / śmiáły prze-
ćiw ſumnieniu ſwoiému / przećiw świádectwu /
wielkié ſummy pieniędzy poprzyśięgáć / które im
nigdy przy ślubie nie były miánowáné: przez co
dźiatkóm ſwoim ábo przyiaćiołóm mężowym /
niemáłą część dóbr dźiedźicznych niepobożnie
wydźiéráły / dochodząc onégo wiáná poprzyśię-
żonégo z imienia mężowégo: Choć też y przeći-
wné świádectwá były / które odrzucáli niektó-
rzy / ſądząc ſie ná gołym textćie o poprzyśięgániu
wiáná / nie chcąc ſie námniéy od niego odchy-
lić / choć przećiwné świádectwá dáleko mnieyſze
wiáno pokázowáły / nie rozumieiąc / iż práwá
nie ſą dla tego vczynióné / áby miáły komu ku
wydźiéraniu czyiéy máietności pomágáć: ále ſą
vczynióné ku obronie wſzyſtkich vbogich śierót /
y którzyby iáką niepobożnośćią od kogo byli vći-
śnieni. Są to vbogim śierotóm / y wſzyſtkim

Poprzyśięgánie wiáná dźiśieyſzych czáſów ſzkodliwé ieſt.

Práwá dla cze go vczynioné.

pobożnym

pobożnym ludźióm rzeczy bárzo żáłośné około
tákowégo poprzyśieżenia / gdy pozostáła wdo-
wá poprzyśieżonym wiánem / wszystkę máie-
tność meżowę zábierze / zábrawszy z drugim me-
żem vtráci / á dźieći żebráć muszą. Godźiłoby sie
przełożonym / którzy Miástá rządzą / w to pilnie
weyźrzeć / y temu zábieżeć / á bárzoby sie łátwie
temu zabieżáło / y słuszné lékárstwo podáło / gdy-
by ták postánowiono : Aby żadné wiáno wą-
żné nie było / y mieyscá nie miáło / któréby zárá-
zem po szlubie przed Vrzedem zeznáné / y w kśie-
gi Mieyskié w wiedzioné nie było: á zwłasczá
gdy dźiśieyszych czásów nie tylko w Mieśćiech /
ále y w Miásteczkách / y we wśiách / wszedy
Vrząd mieyski kśięgi ma / tedy nic łátwieysze-
go iáko wiáno zeznáné zápisáć / á przez to przy-
szłym trudnośćiam y niebespiecznośćiam dróge
zámykáć: ábo gdźieby sie potym okazáło iżby któ-
ra wdowá wszetecznie chćiáłá wiáno wyższéy
niż iéy wiánowano poprzyśiegáć / á iáwnoby to
było vczćiwych mężów świádectwem (któré
in hoc casu muśiáłoby przećiwko białéy głowie
zá Wielkierzem ná to vstáwionym wążné bydź)
iż iéy tylo nie wiánowano / áby to karánié od-
nośiłá / żeby iéy tylko łáwkę y kądźiel przed dóm
wystáwiono / á tám ią posádzono / nic inégo iéy

nie dawszy / ieno one łáwke á kądzil. O czym nápiſano Iure Municip: Articulo 22. Co ácz tám ieſt położono o tych białych głowách / którym mężowie żadnym zapiſem wiáná nieopráwili / (co ſie iednák v nas nie záchowuie: máią białe głowy wiáno ſwoie po śmierći mężowéy / choć iéy opráwi choć nieopráwi ná máietnośći / choć tylko przy ſzlubie miánuie) wſzákże niewiem / by to nie przyſtoynieý było / iżby tákim białym głowom niebogoboynym / które fałſzywie Wiáná poprzyśiegáią / ſtołkiem y kądzielą wiáno przed domém płácono / y tym ich zá ich fałſzywą przyśiege karano / á niż owy które opráwy żadnéy ná Jmieniu od mężów nie máią / ále wiáná ſwoiégo miánowánégo iáwnégo pobożnie á ſpráwiedliwie dowodzą y dochodzą. Dobry o tym ieſt Státut Koronny / który ták vczy: Dos quæ non fuerit in Libris ſeu Actis inſcripta, iuxta Iuris ordinem & antiquam conſuetudinem reformata, nullius debet eſſe valoris & momenti.

A iż ná wielu mieyſcách w Polſcze w mieśćiech przełożeni / gdźie widzą w czym iákie vbliżenie w Rzeczypoſpolitéy / ábo vbogim śierotóm / ták bárzo ſą czuyni o tym / iż gdźie widzą dróge ku zábieżeniu iákiému złému / onéy náſzláduią. A ia z widzenia ludźi vczónych w Práwie / podałem

te dró-

te drógę ku zábieżeniu fałſzywému poprzyśięgá-
niu wiáná/ áby żadne mieyſcá nie miáło/ ieno
któreby było przed Vrzędem zeznáne y zápiſáne/
zdáło mi ſie tu położyć formę tákiego zápiſu Łá-
ćińſkim y Polſkim iezykiem/ którey/ ábo iney tey
podobney/ kto chce może vżywáć.

Formá zápiſánia wiáná Łáćinſkim iezykiem.

CORam Bannito Iudicio perſonaliter conſtitu-
tus, famatus N. ſanus mente & corpore, non com-
pulſus, non coactus, ſed de libera ſua voluntate, e-
tiam ex conſilio amicorum ſuorum recognouit.
Quia honeſtæ N. filiæ famati N. coniugi verò ſuæ
chariſsimæ quingentos florenos dotalicij in auro
vngaricales, auri puri & iuſti ponderis, circa ſpon-
ſaliorum ceremonias denominauit, quos eidem ſu-
per medietate omnium bonorum ſuorum, mobili-
um & immobilium, hæreditariorum & obligatori-
orum, habitorum & habendorum, ſiue ſuper do-
mo ſua lapidea, lignea, hæreditaria, inter domos
famati N. ab vna & famati N. parte, ab altera in
circulo Craco: iaceñ, indicando coram Iure, inſcri-
pſit, aſsignauit, & reformauit, per eandem N. dictã
coniugem ſuam, prædicta bona pręfati mariti ſui,

cum o-

cum omni iure, proprietate, & toto dominio prouẽtibus, vtilitatibus, redditibus, agris, pratis, cãpis, paſcuis, hortis, prędijs, pecoribus, pecudibus, ac ſingulis pertinẽtijs, adiacẽtijs, quomõlibet ad prędicta bona, ſeu ad prædictam domum ſpectantibus quibuſcunq; dicuntur nominibus, nullis exceptis, nec excluſis tenenda, habẽda, poſsideñ: cum vſu fructu, iuxta conſuetudinem Dotaliciorum in iure Maydeburgenſi obſeruatam, tam diu donec ſibi prædicta quingentorum florenorum ſumma, ſui dotalicij, ab hęredibus mariti, quorum intereſt, fuerit perſoluta.

Táż Formá zápiſánia wiáná po Polſku.

PRzed Gáynym Sądem ſtánąwſzy oblicznie ſławny N. zdrowy będąc ná ciele y ná vmyśle / nie z przymuſzenia / ále z dobrey ſwoiey woley zeznał / iż vczćiwey pániey N. córce ſławnego N. małżonce ſwoiey miłey / pięć ſet złotych wiáná we złoćie Węgierſkich / dobrey á ſpráwiedliwey wagi / przy ſzlubie miánowáł / które iey ná połowicy wſzyſtkich dóbr ſwoich ruchómych y nieruchómych / dźiedźicznych / záſtáwnych / które teraz ma / y potym będźie miał / ábo ná Kámienicy ſwoiey / ábo ná domu drzewiánym / który leży między domem ſławnego N.

z iedney ſtrony / á dómem ſławnégo N. z dru-
giey ſtrony w rynku / okázuiąc przed Práwem /
zápiſał / náznáczył / y opráwił / áby przerzeczona
N. małżonká iego / wyſzey miánowáne dobrá
meżá ſwoiégo przerzeczonégo trzymálá / miáłá /
y vżywáłá / ze wſzyſtkim práwem / własnośćią /
ze wſzyſtkim páńſtwem / dochody / pożytki / z ro-
lámi / polmi / páſtwiſkámi / ogrody / folwárki / by-
dłem / y z inémi dobrámi / ktemu przyległémi iá-
kimbykolwiek názwiſkiem názwáne były / ábo
názwáne bydź mogły / żadnych nie wyymuiąc áni
odłączáiąc / wedle zwyczáiu / iáko ſie około wian
w práwie Máydeburſkim z dawná záchowuie /
á to ták długo / ážby iéy przerzeczona ſummá pieć
ſet złotych wiáná iéy / od dziedziców meżowych /
którym to należy / zupełnie położona byłá.

Odſtepek wiáná iáki ieſt beſpieczny / á iáki nie beſpieczny y niepewny.

Wdowá po śmierći meżowéy wiáno ſwoié ieſlima od meżá zápiſáné / ábo dowiedzioné / ábo ná pewnym imieniu vkazáné / może kom^v chce / choć dziedzicowi / choć téż komu obcému podług myśli ſwéy odſtepić. Ale ieſli nie ma zápiſánégo / ábo ieſli go ſámá zá ſwoiégo żywotá nie otrzy-

Wiáná dowodźić/ ná mieyſcu wdowy/ nie ieſt rzecz zwyczayna.

máłá/ ábo świádkámi/ ábo przyśięgą niedowiodłá/ odſtępek iéy máło ważny ieſt: ábowiémby ten dźiedźic/ ábo który iny obcy któremu oná wiáno odſtąpi/ miał po iéy śmierći dowodźić y dochodźić tákiégo Wiáná/ ták iáko oná przyśięgą/ ábo świádkámi wedle Práwá dowieść miáłá: toby ſie niegodźiło/ y niewiém ieſli ſie kiedy táka ſpráwá miedzy którémi oſobámi ſądownie toczéłá/ żeby ſie z niéy zá dekretem v wyższych Sędźiów pokazáło/ godźili ſie dźiedźicowi ábo komu obcému máiącému odſtępné wiáno od wdowy/ dowodźić wiáná ná mieyſcu onéy wdowy/ po śmierći iéy. Przeto odſtępek wiáná które nie ieſt zápiſáné/ ábo dowiedźioné/ ábo poſtępki práwnémi doſkonále dozyſkáné/ nie ieſt beſpieczné ku doſtąpieniu/ y owſzem máło ważné. To vpominánie ſłuży tym którzy wiáná kupuią/ áby wiedźieli iákié odſtępki wian od Wdów przyymowáć máią.

Formá odſtępku Wiáná Łáćińſkim ięzykiem.

COram Iudicio Bannito conſtituta perſonaliter honeſta Anna olim prouidi Petri N. relicta vidua, per honeſtum virũ N. ad id ſibi aſſumptũ, & Iuridicè cõfirmatũ tutorẽ, recognouit, & expreſsis ver

bis fassa est se abscessisse, præsentibusq; abscedere & códescẽdere, honesto N. summã florenorum quingentorum dotalicij sui à memorato marito sibi circa sponsaliorũ ceremonias denominati, & coram officio Cósulari, seu Iudicio Bãnito, feria N. per eundem maritũ, recogniti & inscripti: ac omne ius suũ quodcunq; ipsa ratione eiusmodi summę dotalicij, sup bonis N. perductũ continuatumq; habet. Vel hoc ipsum dotaliciũ, quòd ipsa, adcitatis supramemorati mariti sui hęredibus, in pręsentia eorundẽ, sine vlla eorum contradictione, iuramento corporali, vel proborum virorum testimonio, iuxta Acta Aduocati, feria N. sufficienter probauit. vel quòd ipsa sup omnibus bonis mariti sui, mobilibus & immobilibus hæreditariis & obligatoriis habitis & habendis, & signãter sup domo in circulo N. inter domos N. ex vna, & inter domũ N. parte ab altera iaceñ, ab eodẽ pręd icto marito datum, donatũ, inscriptũ, assignatũ, & reformatũ habet. Nihil penitus iuris, proprietatis, & dominij sibi, posterisq; suis, aut quibusuis aliis propinquis, in memorata quingẽtorum florenorum dotalicij summa relinquendo, nec excipieñ: sed totũ & integrũ Ius, quodcũq; ei ratione eiusmodi supranominati dotalicij cõpetit, in prædictum honestum N. pleno, hæreditarioq; iure transfundendo, vt ipse N. eiusmodi dotalicium, seu

bona mariti eius defuncti in Dotalicio habeat, teneat, posſideat, & vtifruatur, tanquam ipſamet, veluti domina dotalicialis, eadem bona haberet, teneret, habereq;, tenere, posſidere, & vſufrui posſit, tamdiu, donec ſibi prædictũ dotalicium, integra prænominata ſumma, repoſitũ fuerit, recognoſcẽs ſibi ab eodem N. pro ſupradicta dotalicij ſumma, vniuerſoq; eiuſdem Iure, plenariè ſatisfactum eſſe. De qua eundẽ quietauit in forma plenisſima, dans eidẽ dicto N. plenã & ſufficientẽ poteſtatem, hoc ipſum Ius ſupranominati ſui dotalicij, Iure exigendi, repetendi, ſuſcipiendi, de ſuſcepto quietandi, & in vſum ſuum beneplacitum, prout melius & vtilius nouerit conuertendi, tanquam ſuum proprium.

Táż Formá odstępku Wiáná po Polsku.

PRzed Gáynym Sądem stánąwszy oblicznie vczćiwa Anná N. Niebosczyká słáwnégo N. pozostáła Wdowá / przez słáwnégo N. wźiętégo sobie ku téy Spráwie / y Sądownie potwiérdzonégo Opiekuná / zeznáłá iest / iż odstąpiłá / iákóż to y tym zápisem teraz odstępuie / słáwnému N. pięć set złotych w monećie wiáná / które iéy przerzeczony mąż przy ślubie wiánowáł / y przed Vrzędem Rádźieckim

N. ábo Gáynym Sądem / w ten dźień N. zeznał y zápiſał / y wſzyſtko Práwo którękolwiek oná z ſtrony tákowégo wiáná / ná dobrách tych N. przewiodłá / y ſkończyłá : ábo to Wiáno odſtąpiłá / którégo oná przypozwawſzy dźiedźiców mężá ſwoiégo przy obliczności ich / króm wſzelkiégo ich odporu ćieleſną przyśięgą / ábo świádectwem vczćiwych ludźi / doſtátecznie w ten dźień N. wedle Kśiąg Wóytowſkich dowiodłá / ábo które oná ná wſzyſtkiéy máietnośći mężowéy / ruchómey y nieruchómey / dźiedźiczney / záſtáwnéy / którą ná ón czás miał / y potymby miał / á miánowićie ná dómu leżącym w rynku / miedzy domem N. z iednéy ſtrony / á miedzy domem N. z drugiéy ſtrony / od tegóż mężá ſwoiégo dáné / dárowáné / zápiſáné / náznáczoné / y opráwioné ma. Nic práwá / własnośći / páńſtwá ſobie / áni potomkóm ſwoim / y którymkolwiek bliſkim z przerzeczonéy ſummy wiáná nie wyymuiąc / áni zoſtáwuiąc : ále wſzyſtko cáłé / zupełné / wyſzéy miánowánégo wiáná ſwoiégo Práwo / którękolwiek iéy z ſtrony tákiégo wiáná należy / ná tego to N. zupełnie / y dźiedźicznym Práwem wléwáiąc : ták / áby ten przerzeczony N. tákowé Wiáno / álbo dobrá iéy mężá w Wienie miał / trzymał / dźierżał / y vżywał / nie ináczéy / ieno

iákoby oná sámá / iáko páni wienna tákowé dobrá miáłá / trzymáłá / vżywáłá / mieć / trzymáć / y vżywáć mogłá / póty / ążby iemu tákié wiáno ná iéy mieyscu / gotową summę pieniedzy / odłożone było. Nzeznáłá / iże sie iéy od niego zá tákową summę wiáná / y zá wszystko iéy / tego to wiáná Práwo / dosyć ostáło / z którégo kwitowáłá go y kwituie / dostátecznie / wiecznie / dáiąc przerzeczonému N. zupełną moc tákiégo wiáná dościgáć / o nié Práwem czynić / dochodzić / przyiąć / z niego kwitowáć / y ku swoiému / iákoby nalepiey rozumiał pożytkowi przywieść / y obróćić / iáko swoié własné.

Pytánia potrzebne około wian / wyięte z glozy / in Jure Municipali super Articulum xxii.

Pytánie pierwsze.

Mąż ieśliby żenie pewną summę pieniedzy wiánował / którąby iéy ná swoich dobrách ruchómych y nieruchómych / w sąncie obowiązał: możeli oné dobrá przedáć / zástáwić / ábo którym inym obyczáiem oddálić: możeli ono oddalenié żeninému Práwu co szkodzić / czyli nié? Odpowiedź: Wedle Práwá: ieśliby

mąż swoiey żenie zápisał Wiáno pospolicie ná wszystkich dobrách swoich / które ma y potymby miał / żadnych nie miánuiąc / tákowé dobrá mąż może przedáć / y oddálić / podług woléy swoiéy / krom wszelkiego sprzeciwienia żeninégo. A to z téy przyczyny / choć summe będzie miánował / przedśie ono imienié iego iest. Niektórzy tego dokłádáią / iż to ták mąż może vczynić / iesli sobie páństwo záchowa do swégo żywotá / z tákowémi dobrámi swoimi czynić może wedle podobánia swoiégo. Niektórzy też ták trzymáią / chocby sobie páństwá nie záchował / ieno tylko pospolicie ná swoiéy máiętności wszystkiéy / pewną summe po swéy śmierci opráwił: to oddalić może. Ale iesliby opráwá byłá miánowićie ná którym imieniu / to iest ná Domu / ná Winnicy / ná czynszownym imieniu / z któregoby mąż czynsz brał / ábo ná którym pewnym dziedzictwie: oddalić tego nie może / áni z przyzwolenia żony / áni bez przyzwolenia: wyiąwszy by iéy iną tákowąż nagrode vczynił / to iest / ażby iéy tákąsz summe ná inym imieniu opráwił y viścił.

> Mąż choć wiáno opráwi żenie ná dobrách swoich wszystkich pospolicie / żadnych nie miánuiąc / tákié może zástáwić krom sprzeciwienia żeninégo.

¶ Iesliby też mąż do śmierci swoiéy imienia swoiégo nie vtrácił / nie oddalił / ienoby sie ono imienie ták bárzo nákáziło / iżby wiáno ledwie wynieść mogło: tedy żoná pozostáła Wiáno o-

dzierży

Długi które pierwéy idą niż Wiáno/ które po Wienie.

dźierży ná onym imieniu przed wszystkimi wierzyćielmi ábo creditormi / y przed wszystkiemi długi / któreby po miánowániu wiáná / ábo po opráwie wiennéy vczynióne były. Ale ieśliby mąż / przed opráwieniem wiáná / dobrá swoie komu obowiązał: táki dług naprzód idźie / potym wdowá wiáná dochodźi.

¶ Mąż ieśliby żenie swoiéy wiáno miánował ná wszystkich dobrách swoich w pospolitośći / á potymby oné dobrá komu zá czásu małżeństwá vwiąził / tedy wierzyćiel zá oną obligácyą sobie vczynioną / przed wiánem dochodźi długu swoiégo / potym wiáno idźie.

¶ Jesliby też mieysce ono ná którym wiáno opráwioné iest / żenie należáło / á w posagu mężowi przyszło / tego też mąż od żony oddalić nie może.

Pytánie Wtore.

MAż gdyby zápisał pewną summę Wiáná żenie / ná dobrách swoich ruchómych y nieruchómych / á záchowałby sobie páństwo / z onémi dobrámi ináczéy czynić / postępić / puśćić wedle vpodobánia swoiégo: potymby ony dobrá w pewnéy summie zastáwił / zápisał: á żoná támże przestrzegłaby sobie to / áby oná

zastáwá

zastáwá/ Práwu iéy nic nie szkodziłá. Vmrze mąż/ wierzyciel któremu sie stał zápis/ będzie dochodził ná onych dobrách długu swoiégo Zápisem Mieyskim/ ábo świádkámi po vmárłéy rece: żoná też tákże będzie dochodziłá ná dobrách mężowych opráwy wiáná swoiégo/ wywodząc to/ iż sie iéy pierwéy opráwá stáłá ná wszystkich dobrách iego: y będzie pytáłá: ácz by nie byłá blisszá Wiáná swoiégo/ ná wszystkich dobrách mężowych dóydź/ wedle Práwá. Wierzyciel záś rzecze: Poniewasz żoná vkázuie zápis wiáná swoiégo/ táki/ ná którym mąż záchował sobie páństwo/ z dobrámi swoimi czynić/ wedle vpodobánia swoiégo/ y zá tym záchowániém páństwá/ pewną summe mi obowiązał: proszę áby mi to było skazano/ iż iestem bliższy przy fáncie moim zostáć/ niż wdowá pozostáła. Wdowá zásie spiérá/ iż ten zápis moiéy opráwie nic szkodzić nie może/ gdyżem ia dostátecznie sobie przestrzegłá przy tákim zápiśie/ iż to Práwu moiému nic szkodzić nie ma: przeto proszę/ áby opráwá moiá wienna naprzód szłá. Odpowiedź: Iż pozostáła wdowá bliższá iest/ z swoimi dowody otrzymáć wiáno swoié/ przed wszystkimi długi/ które po miánowániu Wiáná mąż ná dobrách swoich opráwił wedle Práwá. Abowiém cóż

Wiáno gdy mąż opráwi żenie ná dobrách swoich z záchowániém páństwá/ á potym oné dobrá vwiąży/ wiáno naprzód idzie.

by to było zá wyznánie/ y opráwá wiáná iáko
długu powinowátego/ gdyby zá záchowániem
tákiego pánstwá mężowego Wdowá Práwo
swoie wienne y opráwę vtrácić miáłá? Byłyby
to sobie rzeczy bárzo przeciwne/iákoby rzekł: Zá-
pisuię wiáno y niezápisuię: ábo zeznawam dług
y niezeznawam. A ták podobniey iest/ áby tá-
kie zápisánie wiáná z záchowániem pánstwá/ tu
przy tym pytániu/ wściągáło się ná popráwie-
nie wiáná/ á niewłasność głównego wiáná/ któ-
re iest iáko dług pewny/ á isty. A kiedy kto ze-
znawa dług v Sądu y zápisuie/ nie záchowuie
sobie pánstwá.

Pytánie trzecie.

Zoná máiąc zá-
pisáne wiáno
ná iákich do-
brách/ A po-
tym z mężem
dług zezna/ á-
bo rękoiem-
stwo/ ná iáko-
wych dobrách
nie może być
wolná od zá-
płaty.

NIewiástá gdyby miáłá zápisáne Wiáno ná
dobrách mężowych / á mążby potym vrę-
czył ábo obiecał komu ná dobrách swoich zapłá-
tę/ z przyzwoleniem żony/ tymi słowy: Ja obiecu-
ię wespołek z żoną moią sto grzywien: á Sędzia-
by spytał żony/ ieśli to iest wola iey/ á onáby tę
obietnicę/ zá dobrym rozmyśleniem vczyniłá/ y
odpowiedziáłá ták/ iż ia obiecuię. Mąż vmrze/
y ledwie máiętności tylo zostáwi/ żeby się żenie
wiáno opłáciło. Wierzyciel potym pozostáłą
wdowę przyciągnie do Sądu/ o obietnicę którą

z mężem vczyniłá. A oná odpowie/ iżem ná ón czás nie byłá práwá swoiégo / ále pod mocą y opieką mężową / któremu byłám winná wszelkié posłużeństwo. A nicem też około obietnice więcey nie czyniłá / ieno iżem rzekłá / obiecuię / ábo przyrzekam / á z tym dowodem biorę sie do Sądu/ y żądam áby mi było skazano / iesli ia dla tey prostey obietnice powinna Wiáná swoiégo vstępić / ponieważem żádnégo zwykłégo Zapisu wedle Práwá nie vczyniłá. Wierzyciel zásię przeciw temu spiéra: gdyż tu Wdowá stoiecy/ przyznawa sie do obietnice/ którą vczyniłá/ króm iákiey wymówki ábo okoliczności / á nieokázuie áni dowodzi żadnégo przymuszenia: proszę / áby mi było przez Sentencyą skazano/mali mi wedle obietnice swoiey zapłátę czynić? Odpowiedź: Gdyż żoná słyszálá mężá swoiégo dług zeznawáiącégo/ á sámá też vsty swoimi dobrowolnie/nie z przymuszenia powiedziáłá iż zapłátę obiecáłá / á ná ón czás nieprzypómniáłá / áby słowem ábo vczynkiem ktemu przyćiśnioná byłá: dóbr też nie máß inych z którychby dług mógł bydź záplácon. A ták żoná nie może bydź wolna / od tákowey zápláty wedle práwá.

A tu trzebá wiedzieć / iż ktemu áby kto był co dłużen / niepotrzebá wiele słów. By tylko kto

rzékł: Winieneś mi: á ty odpowiéſz/ iż ták ieſt: ón potym rzecze: Obiecuieſz mi zápłácić: á ty odpowiéſz/ obiecuie: iuż cáła ieſt obietnicá. Bo w káżdéy obietnicy/ nie żadna rzecz ieſt wiecey potrzebna iáko wola/ ábo chcenié. A ták/ kto ma dobrą wolą/ kto chce zápłácić/ ták krótkimi słowy obiecuie/ iáko y długimi/ y ták go krótkié słowá wiążą/ iáko y długié. Wſzákże kiedy kto co obiecuie vſty/ ma tego potwiérdzić podánim reki: y názywáią táką obietnice poſpolićie/ reką y vſty vczynioną: á to dla tego/ iż kiedyby ſie kto obietnice záprzał/ á przyśiegą odyydź chćiał/ áby téyże reki położeniém ná świątośći/ tego potwiérdził/ którą reką obiecał. A ieſliby reki nie miał/ áby to kikutem vczynił.

Dłużniká czyni/ nie wielkość słów/ ále proſtą obietnicá.

Obietnicá ma być vſty y reką.

Pytánie czwarte.

Mąż gdyby dárował żenie/ pewną ſumme wiáná/ po śmierći ſwoiéy ná mieyſcu/ ná którymby to mógł vczynić/ y opráwił iéy ná domu/ z którégoby pánu dźiedźicznému czynſz ſzedł. A Pan onégo czynſzu będąc obliczny/ widząc y słyſząc ón dar y Ortél ná to/ nie ſprzećiwił ſie tákiéy opráwie: dómby ón zgorzał/ mąż onéy żony zniſczałby ábo vmárł/ á Pan zá ſwym czynſzem gruntowym ábo źiemnym ćiągnął ſie do onégo plácu

go plácu / domu zgórzálego Práwem czynßowym. Zoná pozoſtáła rzekłáby / iż tám mam opráwe ſwoiégo Wiáná / przy ktorey opráwie ón bedąc / nie bronił tego. Pan onégo czynßu záś rzecze: Iż twóy mąż nie mógł tobie vkazáć wiáná ná moim ſáncie. Pytánie ieſt / kto tu do onégo plácu lepßé Práwo ma? Odpowiédź: Iż długi dawnieyßé pſuią poślednieyßé. A ták / ieſli czynß ieſt piérwey zápiſány / niż Wiáno / muśi zoná pozoſtáła vſtąpić plácu / onému pánu czynßowému / ktory plác ma przedáć / ieſli go ſam ſobie niechce záchowáć: ábowiém to ieſt ná woléy iego / chceli ii otrzymáć. Wßákże ón plác / ma bydź ßácowan przez Wóytá y Przyśiężniki: á iákobykolwiek był oßácowány / ná woléy Páná czynßowégo bedźie / w onéy ſummie go otrzymáć. A coby wynośiło wyßéy nád czynß iego / to żenie ma bydź dano zá wiáno. A ieſliby też czego do czynßu nie dobrał / żoná niewinná dokłádáć: ábowiém żadnégo przedánia áni obietnice ná to nie vczyniłá. A dla tego mu nic niewinná wedle práwá.

Wiáno opráwioné ná dobrách czynßowych / choć przybytnośći páná czynßowégo / czynß záśiedźiáły / piérwey idźie niż Wiáno.

☞ A tu przy tym trzebá wiedźieć / ieſli mąż pozoſtáłéy wdowy / Pánu czynßowému czynß był winien zá rok / zá dwá / ábo zá trzy / przed opráwą wiáná ábo y po opráwie / á o ón czynß

nie vpominałby go Pan czynszu / tedy nie może onym czynszem wianu wdowie záßkodźić / ále sie z nią około tego Práwem rozeprzeć: ieśliby co iemu v Práwá zeznáłá / zápłáćić winná: ieśliby nie znáłá / Práwem swoim odéydźie.

Pytánie piąte.

Mąż dáruiąc ábo miánuiąc żenie Wiáno / podług zwyczáiu źiemie / álbo Powiátu / á przestrzégłby sobie możność z dobrámi swoimi czynić / puśćić wedle woléy swoiéy. A tegoby nie dołożył sposobu / iż po śmierći swoiéy wiánuie / ábo co tákowégo ku odpráwieniu wiáná. Żoná by vmárłá / nie máiąc dźieći / á potym Oyćiec żenin domagał sie wiáná / námienionégo córce swoiéy. A mążby powiedźiał: Iż mnie to wiáno lepßym Práwem należy / y ná mie przypádło. Pytánie iest / kto tu blißzy do onégo wiáná / czyli mąż / czy żenin oyćiec? Odpowiédź: Ieśliby mąż miánował żenie swoiéy wiáno / wedle zwyczáiu Powiátu / króm wymówienia / iż po śmierći swoiéy wiánuie / á vmárłáby żoná bez płodu / tákowé wiáno oycu idźie. Ale ieśli przy wiánowániu ten sposób dołożył / iż po śmierći swoiéy wiánuie / ábo záchował sobie możność z dobrámi swoimi zá żywotá swoiégo / czynić podług

Żoná gdy vmrze bez płodu / mąż zostánie. Wiáno żeniné od męžá miánowáné komu idźie.

myſli ſwoiéy: tedy tákié wiáno lepſzym práwem przy mężu zoſtáie / niż przy oycu żeninym: ábowiem wymówiony ſpoſób odmienia y grániczy Práwo. Conditio Ius mutat, limitatq; Legem.

☞ Dołożono o tym ná drugim mieyſcu in Iure Municip: Articu: 57. in gloſa in fine, témi słowy: Jeſliby mąż żenie wiánował wiáno/ wedle zwyczáiu ziemie/ okrom żadnég wymówionégo ſpoſobu/ vmárłaby żoná / ono wiáno idźie oycu żeninému zá żywotá mężowégo. Ale ieſli ſobie mąż náznáczył y záchował pánſtwo / moc z dobrámi ſwoimi czynić / puścić/ wedle woléy ſwoiéy / iżby też wiáno y po śmierci iego ſzło / á mąż by przeżył żone/ wiáno przy mężu zoſtáie.

¶ Wiáno po śmierći żeniney kiedy przy mężu zoſtáie.

Pytánie ſzoſte.

Mąż obiecawſzy Wiáno Zenie ſwoiéy / záręczylby ſie opráwić ie w ten czás kiedyby mu też Poſag obiecány wydano / á w tym mąż nie opráwiwſzy / zmárł. Potymby Wiáná żądano v Rękoymich / Rękoymie bróniąc ſie mówili / iż Poſagu ieſcze nie wydano z ſtrony pániey mężowi / podług zmowy vczynionéy / y byli oni záwżdy gotowi rękoiemſtwu ſwoiému doſyć czynić / by też ieno doſyć vczyniono obietnicy/ w wydániu Poſagu mężowi. A wdo-

wá pozo-

Wiáno gdy bedźie obiecáne ku opráwieniu zá rękoiemſtwem/ w ten czás kiedy Poſag wydádzą.

Mąż vmrze nie opráwiwßy/ póydźieli Wiáno :

wá pozoſtála ábo przyiaćiele iey mieniliby poſag
iuż mężowi bydź wydány / ofiáruiąc ſie tego do=
wieść świádectwem doſtátecznym / świádków
którym to wiádomo iż to ták ieſt. A Rekoy=
mieby miénili przedśie / iż Poſagu nie dano.
Wdowá zá onym świádectwem (iż poſag wy=
dány ieſt) lepßymli Práwem wiáno ſwoié ná
dobrách mężowych może otrzymáć / á nizby rę=
kóymié zá ſwoią przą mieli bydź wolni :
Odpowiédź: Mąż wiánuiący żenie wiáno / o
biecałby ie w ten czás opráwić / kiedyby mu po=
ſag wydano. A rękoiemſtwoby záßło z obudwu
ſtrón / o záchowániu wedle vmowy námiemio=
ney / to ieſt / iż opráwá miáłá bydź po wydániu
poſagu. A mążby zmárł nie vczyniwßy zápiſu.
Przyiaćiele żony pozoſtáley okazáliby y dowiedli
iż w poſagu doſyć vczyniono wedle zmowy. A
rękoymieby mężá zmárłego ználi rękoiemſtwo /
ále zapłáty poſagu nie ználi. Tedy wdowá pozo=
ſtála dowiódßy zapłáty poſagu/lepßym práwem
otrzyma wiáno wedle obietnice rękóymych / á
nizby oni zá ſwoią przą / rękoiemſtwá mieli bydź
wolni. Vt Spec: Saxo: Lib: ij. Artic: 6.

Pytánie śiodme.

Mąż poiąwßy żone / miánowałby iéy przed pewnémi ludźmi / którzy przy ßlubie byli / Wiáno/ ná dobrách ſwych/ná domu/ folwárku/ ogrodźie/winnicy/ á żonáby z mężem / dobrá oné po miánowániu wiáná ná nich / trzymáłá rok y ßeść niedźiél / króm przenágábánia. Mąż potym żadnégo zapiſu wiáná ná dobrách onych nie vczyniwßy z ßedł z tego świátá. Dźieći mężowy / wedle niektórych zwyczáiu / wdowę chćieli z imienia wygnáć / wyſtáwiwßy iéy ſtołek z kądźielą przed dóm. Jeſliżby ią ſnadź po trzydźieſtym dniu żáłoby/ Gieradą odpráwić chćieli: onáby ſie ciągnełá do imienia w wienie ſwoim. Dźiedźicy powiedźieli / iż to gotowi vczynić / co Práwo nieśie / by ieno dowód miáłá. Wdowá ſie potym ofiárowáłá bydź gotową / dowieść wiáná świádkámi/ ludźmi ośiádłémi/ przed którémi iéy mąż wiáno obiecał. Dźiedźicy świádectwá niechćieli przypuśćić / ále żądáli/ áby dowód był świádectwá Sądu Gáynégo / ábo y Kśiąg Mieyſkich/ábo Liſtowny/ gdźieby wiec tákowégo dowodu nie miáłá / inßégo przypuśćić niechćieli. Jeſli tu Wdowá z tákowym świádectwem / lepßym práwem dóydźie wiáná

Wiáná miánowánégo przed ludźmi wiarygodnémi/ choć by było potym zápiſáné choć nie. żoná dowodźi przyśięgą.
Wdowá która wiáná nie ma opráwionégo/ áby miáłá być przed dóm wyrzucona z kądźielą/ tego v nas nie chowáią.

ſwoiégo/ niżliby ią dźiedźicy zeprzeć mogli: ábo co ieſt wedle práwá? Odpowiédź. Mąż miánuiąc przed ludźmi godnémi wiáry / którzy przy ſłubie byli / wiáno żenie / choćby go potwiérdźił zapiſem przed vrzędem / choć nié: żoná łátwiéy otrzyma wiáno ſwoie zá przyśięgą ſwoią. A poſſeſſyéy ná któréyby wiáno iéy dano / łátwiéy dowiedźie / y otrzyma / niżby ią dźiedźicy oddálić mieli wedle práwá.

¶ Co ſie tu w Práwie czyni wzmiánká około poſſeſsyéy wiáná/ któraby miáłá bydź dowodzoná świádkámi. To ktemu należy/ iż onégo grubégo wieku/ ná ſądźiéch kśiąg nie było. Cokolwiek ſie przy Sądźie dźiało / wſzyſtko potrzebá było dowodźić y okázowáć / ábo ludźmi ná Sądźie śiedzącémi/ ábo inémi świádkámi. Co ſie iáśniéy okázuie z textu Iuris Municipa: Articulo 57. gdźie nápiſano: Kiedyby kto chćiał pániéy wienného ſkáźić iéy wiáno / które iéy ná rzeczách ruchomych przed Sądem dano: tedy oná otrzyma wiáno ſwoié/ zá świádectwem meżów y białychgłów którzy przy tym byli ſámośiodmá. To ktemu ieſt / iáko ſie wyſzéy namieniło / iż tákiégo świádectwá/ onégo wieku tám vżywano/ gdźie

Kśiąg Sądowych ważność.

Kśiąg Sądowych nie było. Ale kedy Kśięgi Sądowné ſą / á Kśięgámi ſie co dowodźi/ ábo

Minutą z Kśiąg / tám świádectwá inégo nie trzebá. Tákże y pániey wienney ku okazániu posſeſſyey mężá ſwoiégo którą trzyma w wienie / nie trzebá inégo dowodu ieno Kśiąg Vrzędowych.

¶ Co też tu powiáda Práwo / iżby wdowá / która opráwy wiáná zápiſáney nie ma / miáłá być przed dóm wyrzucona / dawszy iey kądźil y ſtołek : tego zwyczáiu v nas iáko nikczemnégo á ni przyſtoynégo nie vżywáią : wyiąwszy to wiec z zuchwálſtwá Páśierbowie mácochóm czynią / áleby czynić nie mieli. Bo ſie to v nas nie záchowuie : y iáko też Práwo powiáda / iż to niektórych zwyczay był / nie wszyſtkich / y nie wszędźie. Przeto gdźie czego zwyczay nie nieśie / to nie ma bydź czyniono.

Co zwyczay nie nieśie / nié ma bydź chowano.

Pytánie oſme.

Niewiáſtá kiedyby przynioſłá pewną ſummę pieniędzy do mężá / á żadnégo nie miáłá wiáná náznáczonégo. Vmárłby mąż / dźiedźicyby rzekli / iż o onych pieniądzoch przynieśionych nic niewiedzą : którey niewiádomości ofiárowáliby ſie dowieść iáko Práwo nieśie / y tego / iż iey żadnégo wiáná nie obiecano. Gadká ieſt / ieſliby dźiedźicy nie byli bliszy przy ſwoiey przey zoſtáć / niżliby ie niewiáſtá miáłá pokonáć / álbo

Wiáná ieſliby żoná nie miáłá miánowánégo / choćby do mężá przynioſłá pieniądze / wiáno iey nie idźie. Wszákże przećiw dźiedźicóm może czynić o pieniądze wnieśioné.

co ieſt wedle Práwá? Odpowiedź. Kto czego nie obieca nie winien płáćić. Ale ieſli ſie niewiáſtá ſkárży ná dźiedźice o dobrá/ które do mężá przynioſłá/dźiedźicy będą bliżſzi odyydź świádectwem po vmárłéy ręce / niżliby ie kto okrom Sądowégo dowodu mógł pokonáć wedle práwá. Vt libro 1. Articulo 7. & 18. Spec: Saxonum. A iż im nie ieſt wiádomo / ieſli oná do dómu oycá ich co wnioſłá ábo nié: tedy áby vſzli mnimánia krzywoprzyśieſtwá (gdyż niebeſpieczno ieſt o niewiádomą rzecz przyśięgáć.) Przeto ieſliby dźiedźicy wdowie chćieli dáć wiárę ábo świádectwu iéy/ to ieſt ná ich woli.

Pytánie dźiewiąte.

Wiáno żeniné które ma od pierwſzégo mężá/ wtóry mąż gdy ią przeżywie choć nie byłá od dźieći oddźielona/ odźierży ná dobrách ruchómych.

ŻOná ieſliby miáłá zápiſáné Wiáno ná dobrách mężowych / mąż by vmárł / á oná z dźiećmi mieſzkáłá w dobrách tákowych nie dźielna w prawdźiwym dźierżeniu: ſzłáby potym zá drugiégo mężá. Ten drugi mąż mieſzkałby z nią w dobrách onych / á ktemu żoná obiecáłá mu Poſag / ónby iéy też przećiw temu ſummę wiánowáł. Vmárłáby żoná w dobrách dźiećinnych nie dźiélna / gdźie iéy Wiáná pierwſzégo mężá dźiedźicy nieopráwili / ták iż do rąk iéy/ zá żywotá iéy / nigdy nie przyſzło. Ten mąż

pozostáły/ domagał sie wiáná żeninégo / z onégo dobrá/ y rumowácby imienia nie chćiał/ ážby mu wiáno było wydáné. Dźiedźicy záś przećiw temu mówili: Iże mátká ich nie dźielna z nimi do śmierći oycowskiéy w imieniu mieszkáłá / z którégo sie oni nigdy nie wyrzekli. Gadká iest/ iesli onégo wiáná wtóry mąż dóydźie/ czyli nie?

Odpowiedź: Mąż gdyby wiánował żenie wiáno/ á potym zostáwiwszy dźieći / vmárł / á żoná mieszkáłáby z nimi w imieniu zmárłégo Mężá nie dźielna / y szłáby zá drugiégo mężá / który też w dobrách nie dźielnych z nią mieszkał / potym vmárłá. Tedy po śmierći żeninéy/ mąż wtóry/ wszystko Práwo żony swoiéy zmárłéy ná dobrách ruchómych odźierży / które iéy należáło wedle Práwá.

Pytánie dźieśiąte.

IEsliby Mąż poiął żonę z którąby żadnégo Posagu / áni żadnéy máietnośći nie wźiął / á spólnąby prácą dóbr nábyli. Potym mąż vmárł/ nie vczyniwszy iéy żadnéy opráwy. Przyiaćiele mężowi niechćieli nic dáć: y owszem wedle niektórych zwyczáiu próżny stołek z przęśliczą/ przed dóm wyniózszy / kazáli iéy śieźieć. Gadká iest: iesli żoná dóbr onych / któ-

Wiáná iesliby żoná nie miáłá miánowánégo/ á z mężem sie spółem dorobiłá/ trzećią częśc dóbr bierze.

Te° v nas nie záchowuią.

rych swoią pracą pomogłá mężowi nábywáć/ lepszym práwem dóydźie/ czyli nie? Odpowiedź. Iesliby mąż poiął żonę/ z którą żadnégo posagu nie wźiął/ á z obu stron żadnéy máietnośći nie mieli/ ále ich spólną pracą nábyli/ y rozmnożyli/ á nie vczyniwszy żadnéy opráwy vmárł: tedy żoná pozostáłá/ trzećią część dóbr mężowych odźierży. Ale iesliby onych dóbr nie spólną pracą nábyli: tedy żoná ná czwartéy częśći muśi przestáć. Aczkolwiek zwyczay pospolity ná wielu mieyscách nieśie/ iż żoná trzećią część ma. Specu: Saxonum libro 1. Articu: 21. & 24. Iure Municipali Articulo 22. Y wiecéy w tym náśláduią zwyczáiu/ iáko w któréy Kráinie obyczay nieśie/ á niż tego práwá pospolitégo.

Pytánie iedenaste.

IEsliby mąż był rozwiedźión z żoną/ zá słuszną przyczyną/ przez skazánie Sądowé/ y tegoby dołożono/ iżby mąż iną żonę/ żoná też inégo mężá mogli mieć. Pytánie iest/ iáką żoná ma mieć odpráwę/ iesli wiáno tráći/ czyli nie? Odpowiedź: Iuxta glosam Spe: Sax: lib 1. art: 21. Trzebá wiedźieć troiáki rozwód. Pierwszy iest/ dla czystośći/ kiedy kto będąc w małżeństwie/ chce wieść żywot duchowny/ bogomyslny/ á be-

Rozwód gdy śie stánie/ co z mężowych dóbr żenie idźie?

dźie

dzie rozwód zá przyzwoleniem oboygá/ y mężá y żony. Gdy sie ták rozwiodą z spólnego zezwolenia/ tám oboie otrzymawáią/ ták mąż iáko y żoná co ieden drugiému dárował. Drugi iest rozwód dla niedołężnośći spráwy małżeńskiéy: tám też zá tákim rozwodem/ żoná wiáná nietráći. Abowiém tákié rozłączenié słuszné bywáią/ bez wystepku iednégo przećiw drugiému. O tym dwoim rozwodzie rozumié sie text Speculo Saxo: Libro 1. Articulo 21. Diuortium si fuerit Iure celebratum, mulier nihilominus dotalicium sibi in proprietate viri donatum, obtinebit. Trzeći rozwód bywa: Gdy iedno drugiému krzywdę vczyni. A ták kto przyczynę krzywdy da: ieśli mąż/ tráći posag: ieśli żoná/ tráći wiáno.

☞ Wiáno białym głowam/ práwem Máydeburskim z łáski iéy vstáwioné/ dla opátrzenia ich/po śmierći mężowéy/y żaden im tego złamáć nie może/áni dziedzicy/zá żywotá mężowégo národzeni/ áni ći ktorzy sie po śmierći mężowey vrodzą/ktorych Posthumi Łáćinnicy zową. Wyiąwszyby zá ich przewinieniém iżby sie czego tákiégo dopuśćiły/ zá czymby wiáno swoie vtráćić mogły. Spec: Saxon: libro 1. Artic: 21. in textu.

Wiáná żaden złamáć nie może.

Posthumi.

Przyczyny

Przyczyny / dla ktorych niewiáſtá może vtrácić wiáno ſwoie.

OPiſáne ſą w Práwie miánowićie przyczy-
ny / dla których biała głowá / ieſliby ſie
mąż ábo iego powinowáty / zá żywotá iego o
nich dowiedźiał/ á dowiódł ich / może vtrácić
wiáno ſwoie. Niektóre też z tych przyczyny / po
śmierći mężowéy przećiw iéy mogą bydź dowie-
dźione. Naprzód / Jeſliby imienie mężowe pu-
ſtoſzéłá/to ieſt/ ieſliby budowánie pſowáłá/drze-
wá vżyteczne wyćináłá / poddáne z imienia do
onégo imienia należące rozganiáłá / á ná święż-
żym vczynku poimána byłá/ w którymby/ świá-
dectwem śiedmi mężów wiáry godnych/ mogłá
bydź pokonána. Jeſliby też imienie mężowo z
poſseſyey ſwoiéy puśćiłá. Nád to / ieſliby iáką
przewrotność / ábo zdrádę przećiw Rzeczypo-
ſpolitéy vkazáłá/ przećiw páńſtwu/ zwierzchno-
śći ſwoiéy co rádźiła / ábo z rádzącémi porozu-
mienie miáłá / á w tym byłá pokonána śiedmiá
świádków. Jeſliby też zá żywotá mężowégo
świątość małżeńſtwá dobrowolnie złamáłá/
ná cudzołoſtwie poimána byłá. A to ſie rozu-
mie o meżátce. Abowiém która ieſt wolna/ á ſtá-
motnie żywie / ſławę tylko ſobie przez to złą czy-

Hic mulier conuincitur teſtimonio.

ni. Wſzákże Práwá ſwoiégo y dziedzictwá czeſnych dóbr dla tego nie tráci. Nád to/ ieſliby meżowi o gárdło ſtałá / ábo którzyby meżowi o gárdło ſtali / á oná wiedząc to / iemu nie obiáwiłá/ áni przeſtrzegłá. Jeſliby króm przyzwolenia meżowégo z inémi/ bieśiády ſtroiłá/z obcémi ſie w łázni myiáłá / ábo w wánnie kąpáłá / ſpołeczności z nieuczćiwémi miéwáłá / ná mieyſcách nieuczćiwych przy grách przebywáłá / ábo którym obyczáiem niepoczćiwie żyłá. Jeſliby iéy dómá przez noc nie było / áleby ſie kedy niepoczćiwie zábáwiłá: wyiąwſzyby ią mąż wypedźił. Zá tymi przyczynámi niewiáſtá v meżá Wiáno tráci. Iure Municipali Articulo 22. Spec: Saxon: libro 1. Articulo 21. in textu & in gloſa.

Przyczyny dla ktorych mąż tráci poſag/ á wiáno oddáć muśi.

TAkże opiſáné ſą w Práwie przyczyny / dla których mąż tráci Poſag / á Wiáno oddáć muśi. A miánowićie położoné ſą ſześć. Piérwſza / ieſliby co złégo przećiw Króleſtwu broił. Wtóra / ieſliby inych broiących przećiw Króleſtwu nie obiáwił/wiedząc o vczynku. Trzećia / ieſliby żenie o zdrowie ſtał. Czwarta/ ieſliby ią ná cudzołoſtwo wydawał / nie ſzá-

nuiąc poczćiwośći á czyſtośći małżeńſkiey. Piąta / ieſliby ią o cudzołoſtwo potwarzał / á tego ná nie nie dowiódł. Szoſta/ ieſliby nałożnice v śiebie w domu chował / á wygnáć iey niechćiał. Iure Municipali Articulo eodem 22.

Pytánie dwunaſte.

Żoná zeznawſzy dług z meżem/ iáko ón dług po śmierći meżowéy płáćić ma.

WDowá máiąc wiáno v meżá ná dobrách ruchómych/ á zeznáłáby dług weſpołek z meżem/ obiecuiąc zapłáte tym ſpoſobem: iż ieſliby mąż vmárł/áby oná dług zápłáciłá. A ná dobrách meżowych nic inégo nie miáłá / ieno ſámo wiáno. Dźiedźicy zmárłégo meżá / ćiągneliby ſie do onych dóbr / chcąc odpráwić wdowe iéy wiánem. Kreditorowieby potym wdowe pozwáli / żáłuiąc ná nie / iż oná dług zeznáłá / y z meżem zápłáćić obiecáłá. Wdowáby to znáłá / iż obiecáłá zápłáćić/weſpółek z meżem z dóbr nierozdźielnie. Ale ponieważ oná od dóbr ieſt oddźieloná/á dźiedźicóm iuż tákowé dobrá w rece przyſzły. Pytánié ieſt / nie wietſzymli Práwem długu onégo Kreditorowie v dźiedźiców ſzukáć máią á niżli v Wdowy? Odpowiédź: Iż długu onégo Kreditorowie wietſzym práwem ſzukáć máią v dźiedźiców niżli v Wdowy. A ieſliby co nie-

doſtáło ku zapłácie długu / z dóbr zmárłégo męzá: to wdowá winná dołożyć / wedle zeznánia ſwoiégo / z dóbr ſwoich. Specu: Saxonum lib: 1. Articulo 20. in gloſa.

Pytánie trzynaſte.

NIewiáſtá máiąc opráwioné wiáno ná dobrách álbo ná dómu / potym ón dóm był przedan z przyzwoleniem iéy / by tylko przy przedániu przeſtrzegłá to ſobie / áby to iéy práwu nic nie ſzkodziło. Pytánie ieſt / możeli oná / ná dobrách onych / wiáná ſwégo dochodzić? Odpowiedz: Iż niewiáſtá ſłuſznie wiáná ſwégo może dochodzić / chocby téż ná przedánie przyzwolilá / by tylko przeſtrzegłá / áby to iéy Práwu wiennému nic nie ſzkodziło. Nowſzem nic to Práwu iéy nie záſzkodziło. Abowiém niewiáſtá Wiáno ſwoié / ile go dowiedzie / otrzyma przed wſzyſtkimi długi. A to ieſli dobrá ony / w wienie ſą obowiązáné / piérwéy niż wierzycielóm długi zápiſáné.

Wdowá ná domu który przedáć przyzwoliłá możeli wiáná dóydz?

Zwyczay Máydeburczánow około Wian.

ZWyczay Máydeburczánów około wian / ten ieſt. Iż kiedy mąż póymuie żóne: tedy mu obiecuią z nią poſag / który mu potym przed Rá-

dą/ábo przed Sądem dáią. A ile posagu będźie/ ile sie też dobrá mężowé wynoszą / rozdźieliwszy oné dobrá ná poły / zápisuie y opráwuie przed sądem do kśiąg wiáno/ ná połowicy dóbr swoich. Ták wdowá/ z tego co iéy będźie dárowano/ dłu gów nie winná płáćić. Y dáią iéy z Vrzędu/ ku onému dárowi Opiekuná / bliższégo po Mie- czu / która opieká ná potomné osoby dźiedźiczy. A to dla tego bywa : Jesliby potym mąż żone słowy przywieść / ábo też przymuśić chćiał / ku wyrzeczeniu z dóbr onych : tego nie będźie mogłá vczynić / áni sie iéy będźie godźiło króm Opieku- ná. Abo iesliby też co zeznáłá ábo obiecáłá / á- by oná obietnicá nic nie ważyłá. Nád to y mąż/ tákowych dóbr które iéy opráwi / áni záſtáwić/ áni przedáć może / króm przyzwolenia opiekuno- wégo. Wszákże mąż póki będźie żyw/ iest pánem onych dobr/ ile sie wśćiąga ku vżywániu. A iest táki Wielkiérz w Máydeburku postánowiony/ dla tego/ áby kto ná dobrách swoich nie był oszu- kan / ábo vszkodzon / coby sie snadź mogło przy- dáć / by tákié postánowienié nie było / które słu- szné á spráwiedliwé iest. A iesli żoná piérwéy vmrze/ tedy połowicá dóbr onych/ mężowi idźie/ á druga połowicá (iesliby dźieci nie było) ná kre- wné żony zmárłéy. Ale iesliby dźieci były: tedy

przy me-

przy mężu tákie dobrá zostáią. A iesliby po tym ociec drugą żonę poiął/ ábo co tákowégo/ á dzieciby sie chciáły odłączyć od niego: tedy dzieciom będzie winien/ opráwiony dar wydáć. Ibidem Iure Municipali Articulo 22. in glosa.

☞ Iż v Máydeburczánów ten osobliwy zwyczay iest około wian/ y ná inych wiele mieyscách/ wiele sie náyduie około wian zwyczáiów ábo Wielkiérzów: nie bez przyczyny to było. Musiáły bydź tymi wiány niemáłé oszukánia dziedzicom/ ábo wdowom trudnośći w dochodzeniu wiáná/ kiedy która ná imieniu mężowym miánowićie zápisánego/ ábo zapisem summy miánowánéy nie miáłá. V dzisieyszych czásów/ iáko sie o tym wysszéy powiedziáło. Jesli iest iáka wdowá niebogoboyna/ wiáno sobie okrzći iáko chce/ które potym poprzysięże. A ták dziedzice z własnéy ich oyczyzny odrze. Abo choćia też będzie bogoboyna/ przedśię gdy zápisánego wiáná nie ma/ rzadko ie bez trudnośći odzierży/ dziedzice pozywáiąc/ świádki wiodąc ábo przysięgáiąc/ z dłużniki sie mężowémi długo práwem rospiéráiąc. Których wszystkich trudnośći látwiéy vchodzi/ y w lepszym mnimániu v dziedziców będzie/ kiedy z zapisem Vrzędowym wiáná będzie dochodziłá.

Brzemienna niewiáſtá.

Dowod brzemieniá/po śmierći mężowey niewieśćie / ktoraby w imieniu mężowym chćiáłá zoſtáć.

BRzemienna niewiáſtá z mężá/ieſliby po śmierći mężowéy/ dla brzemieniá żądáłá bydź wpuſczoną/ w poſſeſsyą dóbr mężowych/ á dźiedźicy mężowi nie dáli by iéy w tym wiáry / áby miáłá bydź brzemienna. (Quia olim mulieres vt mitterentur in poſſeſsionē bonorum mariti: mentiebantur ſe eſſe grauidas,ſuppoſito puluillo in vētrem,vt tumens appareret.) Tedy oná niewiáſtá ieſliby onym dźiedźicóm chćiáłá puśćić przyśięgę/ áby ták przyśięgli / iże nie ieſt brzemienna. Tá przyśięgá będźie miáłá mieyſce / á oná niewiáſtá będźie miana zá niebrzemienną / dla ich przyśięgi. Ieſliżeby też dźiedźicy zdáli iéy przyśięgę / áby oná przyśięgłá iże ieſt brzemienna. Też tá

przyśięgą / będźie miáłá mieysce / y będźie iuż zá brzemienną rozumianá.

Skutek dowodzenia brzemienia.

¶ Tych przyśiąg ten skutek ieden będźie / iż ieśliże wdowá przyśięże iż iest brzemienna / iuż będźie w imienie mężowé bespiecznie wpusczoná / á dźiedźicy mężowi nie mogą iéy obwinić / áby nie miáłá bydź brzemienna/á to dla iéy przyśięgi. Jeśliby też dźiedźicy przyśięgli zá iéy dopuszczeniem / iż nie iest brzemienna / tedy ią z imienia mężowégo wypchą / y będźie iuż mianá zá niebrzemienną / zá oną ich przyśięgą / choćby śie téż potym okazáło iż iest brzemienna.

¶ Drugi skutek. Gdyby żoná przyśięgłá iż iest brzemienna / á dźiedźicy potym spór wiedli iż nie od mężá iest brzemienna/ ále od kogo inégo. Pytánié iest: Jeśli oná przyśięgá pomocna będźie / ku temu/ iż ten płód iest od mężá czyli nié?

Dźiedźicy mężowi/ mogą dáć wdowie winę o brzemie / iż nie od mężá iest.

Odpowiédź ná to: Iż wdowá/ przerzeczoną przyśięgą swoią/nie może być pomocná płodowi swoiému iż od mężá iest. Spráwá śie może toczyć v Sądu/ku okazániu prawdy/ ieśli ón płód iest z mężem zmárłym / oprócz téy przyśięgi choć ią vczyniłá. Causa & veritas,an proles sit legitima vel non,in Iudicio ventilabitur,non obstante priori Iuramento,num sit grauida nec ne? Piśże o tym Zázyus in titulos Digestorum T. de Iureiurando.

L. Ait

L. Ait Prætor. § Vnde Marcellus.

¶ Té dowody nie dármo są w Prawie opisáné / muśiáły bywáć ná ón czás tákié białé głowy / które szukáiąc tákiéy drógi / áby po śmierći mężowey w imieniu zostawáły: okázowáły się brzemiennémi / choć w rzeczy nie były brzemiennémi / przypásowáły poduszkę ná żywot / áby były miáné zá brzemienné. A niektóre po kilku mieśiecy / iákoby potwiérdzáiąc brzemienia / y żądáiąc sobie przypadku po dźiećięćiu / bráły ná czás cudze dźiećiątko zá swoié. Czyniły podobno ty przypráwy y zá żywotá mężowégo / chcąc mężowi pokazáć nádźieię potomstwá.

Vznánie płodu po śmierći mężowey / ieśli od mężá ieſt.

Te wątpliwość y różnice miedzy krewnémi mężowémi / á wdową pozostałą / rozstrzyga czás národzenia dźiećiątká / á dźień śmierći którégo oćiec vmrze. A to tym sposobem. Jeśli dźień národzenia dźiećięćiá / przéydźie przez czás dźieśiąći mieśiącow y dwu dniów (przez który mátki zwykły płód w żywoćie nośić / począwszy ten czás liczyc dźiewiątégo dniá po śmierći oycowskiéy) Tedy ón płód nie ieſt od mężá zmárłégo: iuż ono dźiećię do máietnośći zmárłégo mężá

go mężá nic nie bedźie miáło/ iuż dźiedźicy prawdźiwi mężowi/ rozdźielą ią miedzy śie. Ale ieſli ſie dźiećię vrodźi w dźieśięć Mieśiecy y dwá dni/ poczawſzy liczyć od dźiewiątégo dniá po śmierći oycowſkiéy/ ábo ieſli ſie też pierwéy vrodźi/ niż ten czás dźieśiąći Mieśiecy y dźieśiąći dni dóydźie. Tedy ón płód ma bydź vznan od mężá/ y bedźie ono dźiećiątko (ieſli ſie żywo národźi) z drugimi cząſtkę miáło. A ieſli vmrze/ tedy cząſtká iego ná mátkę iego przypádnie. A póki wyſzſzéy miánowány czás nie minie/ póki wdowá nie porodźi/ póty w pokoiu bez żadnych dźiałów imienié mężowé ma ſtać.

Brzemienna niewiáſtá/ czemu nie ma bydź ruſzoná z imienia mężowego/ á rychłoli ma wynidź z imienia/ kto iey opiekunem y dźiećieciá.

BRZEmienna niewiáſtá po śmierći mężowéy/ z imienia mężowégo/ nie ma bydź ruſzoná/ dla płodu który w żywoćie nośi/ który ieſt oczekawáiącym dźiedźicem onégo imienia. Bo poniewaz ono dźiećiątko ieſt Dźiedźicem/ á z mátki żywność bierze/ ſłuſzna też ieſt/

áby y mátká z dóbr mężowych wychowánie miáłá / á z imienia nie wychodźiłá / póki śie nie wywiedźie / ábo póki po porodzeniu do Kośćiołá nie wynidźie. Glózy stáre vczą. Aby iey z imienia nie ruszano/ ták długo/ áż pierśiámi dźiećie odchowa. Wyiąwszy by do tego słuszne przyczyny były. Wszákże to rostropnośći vrzędowey bywa poruczono. Nápisano to in Iure Municipali Articulo 96. Speculo Saxonum libro 1. Articulo 38. A onégo dźiéćięćiá iescze nie národzonégo/ y mátki iego / y dóbr oycowskich / ma być opiekunem nayblisszy krewny onégo dźiećięćiá / y będźie winien opátrząć ták mátkę dźiéćięcą / iáko y dźiećię/ ná mieyscu oycowskim y dobrá ony.

Opieká dźiéćięćiá po śmierći oycowskiey.

Kupno : Przedánie.

Pytánia około Kupná y Przedánia Iure Municipali/ Articulo CXL: in glosá.

Pytánie pierwſze.

Eſliby kto przedał imienié / któregoby dowiódł ſłuſznym dowodem iż ieſt iego / y kupił ie zá właſné pieniądze / y otrzymał to przez Sentencye práwné / iż ono imienié może przedáć y wzdáć. A ón też który imienié kupił / Poſseſsyą otrzymał. Pytánié ieſt: iáko długo onégo kupcá / ten który przedał / winien od nágábánia bronić? Odpowiedź: Iż ten który imienié ſwoié przedał / á miał ie w ſwoim dzierżeniu / winien bronić / tego który kupił / Rok y ſześć niedziel / od tych którzy ſą pod iednym dzwónem. A od tych którzy nie ſą pod iednym dzwónem / trzydzieści lat y ieden y ſześć niedziel: á miánowicie póki będzie żyw. Et ſignanter quàm diu vixerit, de forma Iuris. Specu: Saxon: Libro 1. Articulo 29. & Libro 3. Articulo 4.

Przedawcá / iáko długo bronić winien kupcá w rzeczy przedáney.

¶ Przedánié y kupno rzeczy iákiey / á miánowicie imienia ſtoiącégo potrzebá ieſt / aby było przed Sądem y támże potwierdzoné / y wzdá-

Wzdánie nie ma bydź/ ieno przed tym Sądem którému imienié podległo.

Do przedánia áby było ważné co potrzebá.

nié/wedle Práwá opowiedziánć. A to dla tego/ iż iesliby kto chciał gábáć / o ono imienié / áby to czynił przed onymże Sądem / gdźie iest wzdánié. A wzdánié nie może bydź nikedy / ieno ná tym Sądźie / którému ono imienié podległo.

☞ Przedánié áby było ważné y doskonáłé/potrzebá iest/ áby było rzeczą okazáné/ y znácznémi wyrozumnémi słowy wysłowioné. Nád to/iż by było wywiedźioné ludźmi wiáry godnémi/ ábo dowody Vrzedowémi. Aby przedawcá okazał zápisy / zá którémi iest ono iego imienié/iáko obyczay dowodów w którym Práwie niesie: áby sie ono kupno dla iákiégo niedostátku nierozerwáło / bez spólnégo zezwolenia obudwu persson/ták przedawce iáko y kupcá. Abowiém przedánie nie iest ważné/ iesli do tego nie bedźie spólnéy woléy obudwu/y iesli ten który kupił/ nie bedźie w Posséssyéy kupná swoiégo.

☞ Krákowiánie máią ku temu Wielkiérz bárzo potrzebny y słuszny / ku zábieżeniu wielu trudnościam / ludźióm ośiádłym vczćiwym/ták młodym iáko stárym:iż kiedy kto dóm swóy/ który z dawná od przodków swoich spokoynie trzymał / chce przedáć / y wzdáć / á nie mógłby miec zápisu z Ksiąg Mieyskich / którymby okazał/ iáko iemu sámému y od kogo / ón dóm iest wzdány:

ny: tedy winien będźie wźiąć od Piſárzá Miey=
ſkiego z Káncellároyéy zeznánié/ v Rády zápiſá=
né/ iż tákowégo wzdánia w Kśięgách Miey=
ſkich nie mógł náléść. Które zeznánié wźiąwſzy/
vkaże przed ſądem. Nád to/ dwu świádków
Mieſczánów ośiádłych/ wiáry godnych/ ludźi
vczćiwych/ którzyby pod przyśięgą doſtátecznie
świádczyli/ iż ón/ który ten dóm chce przedáć y
wzdáć/ trzymał go ſpokoynie/ od trzydźieśći lat
y od iednégo roku/ y ſześći niedźiel. Co gdy ſie
oſtánie/ tedy onému który dóm kupuie/ będźie do=
puſczono wzdánié/ przez Przyśiężniki/ y będźie
do Kśiąg zápiſáné. Wſzákże ták/ iż y to w zapi=
śie wzdánia/ będźie miánowićie dołożono/ iż ten
który przedał/ ſam od przodków ſwych ten dóm/
od trzydźieśći lat y iednégo/ y ſześći niedźiel/ we=
dle doſtátecznégo świádectwá/ w ſpokoynym v=
żywániu/ bez wſzelkiégo nágábánia/ miał y trzy=
mał. Godny przykład ku náſzládowániu inym
Miáſtóm/ miáſteczkóm/ gdźie wiec nie tylko w
Kśięgách/ człowiek vczćiwy tákich zapiſów nie
naydźie/ ále y Kśiąg/ y Piſárzá/ y Vrzędu trud=
no doſtáć ma z nakłádem wielkim/ wielekroć V=
rząd zwodźić/ y z wielkim też á niepotrzebnym
Vrzędu zámieſzkániem. Bo kto trzyma imienie
od trzydźieśći lat y iednégo/ wżdyby ſie kto w

Dawność ku dowodowi dźierżáwy wedle Práwá.

tym czásie ozwał á okazał / iesli do onégo dómu iákié Práwo miał. A iesli sie kto w tym czásie nie ozowie / słusznie káżdy / ták dawny czás / miástko zapisu / ku okazániu / y ku przedániu / swoiéy własnośći mieć może. Co y práwem pospolitym iest opátrzono. Chocby też kto źle nábyté / przez ták długi czás trzymał: to iest / nie od prawdźiwégo dźiedźicá dostał / wzdánia áni kupná nie miał / co Láćinnicy zową / Malę fidei possessorem: tedy iuż táką dawność / ma zá pewną obronę swégo imienia przećiw wszystkim osobam / ták tu pod iednym dzwónem / iáko y ná stronie kedy dáleko mieszkáiącym / inéy mu obrony nie trzebá. Nápisano o tym Spec: Saxo: Lib: 1. Arti: 29.

Malæ fidei Possessor, co iest?

Pytánie wtore.

IEsliby dwá czynili / około kupna / ábo przedánia iákiéy rzeczy / á ieden z nich targu nie dokończył / áni zapłáty námienił. Pytánié iest: Jesli ono przedánié skończyło sie czyli nié? Odpowiedź: Iż w téy mierze / iesli targu ábo vmowy miedzy sobą nie zámknęli / áni zapłátá iest miánowána: tedy ono przedánie nic nie waży / ábowiém zapłáte miánowáć trzebá.

Pytánie trzecie.

JEśliby dwá vmowe około kupná Imienia vczynili / y zámknęli targ miedzy sobą / tym sposobem. Iżby ten który imienie kupił / viścił álbo zárzeczył zapłátę pieniedzy zá Imienie. A w tym czásie ten który kupił / wwiązał sie w imienie kupione / y trzymał ie / á przedawcá część zapłáty wźiął: czás ostátká zapłáty nie był náznáczony. Kupiec śiedziałby w possesyey / żadney istoty zapłáty nieuczyniwszy. Dał potym znáć / iż áni targu trzymáć może / áni zapłáty viścić. Przedawcá to bacząc / żądał áby mu kupiec wyprzątnął / wyrumował ono imienie: kupiecby sie tego bronił / dowodząc Possesyey sámotrzeć / ábo dowodem Vrzędowym / którey possesyey niechćiałby wyprzątnąć / ażby mu od przedawce pieniądze były wrócone. Pytánie iest: Jeśli kupiec imienie rumowáć ma / y ieśli ten który przedał / nie ma v śiebie pieniedzy záchowáć / gdyż kupiec imienie pośiadł / á vmowy kupná trzymáć niechce. Czyli kupcowi pieniądze máią bydź wrócone? Odpowiedź: Jesliby kto przedał swoie własność / ábo dźiedźictwo / pod tym sposobem / áby kupiec w zapłácie / dosyć vczynił / ábo zapłáte viścił: kupiec część

Sposoby około kupná y przedánia obácz.

Kto targ o imienie zrzuca / winien imienie rumowáć / á zadátek tráci choć bedźie w possessyey.

pieniedzy

pieniedzy dał / á potym targ zrzucił / choćby też imienie trzymał rok y ßesć niedźiel / mniey ábo wiecéy : tedy kupiec tákowégo imienia otrzymáć nie może / ále ie winien rumowáć. A iesli co pieniedzy przedawcá wźiął / kupcowi ich wroćić nie winien / dla tego / iż kupiec przeßkodźił mu iego Possessyą / y targu nie ſtrzymał. Wyiąwßyby miedzy nimi iné postánowienie było. A iesli co przedawcá kupcowi obiecał / Práwem przeciw iemu z ſtrony obietnice może czynić. Wßákże nie piérwéy áż mu imienie wyrumuie. A to dla tego / iż targ kupná wniwecz sie obroćił / y rozerwány ieſt / nie z ſtrony przedawce / ále z ſtrony kupcá.

Pytánia czwarte.

Dóm przedány á iescze nie wzdány / gdy kupiec bedźie miał w dźierżeniu / á w tym czáśie przed wzdánim zgore / komu ßkodá idźie?

IEsliby kto imienie przedał / które iuż kupiec wźiął w swoie ſkuteczné dźierżenie nie zápłáciwßy go / á w tym czáśie ßkodá sie tráfiłá przez ogień / ábo przez wode : przedawcáby sie zapłáty vpominał zá imienie : kupiec też odpowiedźiał / znáiąc sie iż dóm kupił / ále mu iescze nie ieſt wzdány / y ßkodá ná onym domu bez iego sie winy y przyczyny ſtáłá przed wzdánim. A choć zapłáte vmówioną zna / pyta iesli ßkode winien

cierpieć / y dóm záplácić / który iescze nie iest wzdány: czyli ón zá lepszym práwem dóm ma puścić / ábo co iest wedle práwá. Przedawcá przeciw temu rzecze: Gdyż kupiec kupno zna / y w domu iáko gospodarz mieszkał / á ia mu też o żadną szkode áni ślubował / áni reczył / y gotówem był temu záwżdy dóm wzdáć / y wolno puścić / by mi ieno ostátek pieniędzy wedle targu záplácił: proszę przez sentencyą áby mi było skazano: Jesli mi kupiec pieniądze / które mi bez żadney wymówki obiecał / záplácić winien: Poniewaz iuż skutkiem dzierżenia dostał. Niesli tá szkodá / która sie bez moiey przyczyny stálá / mnie ma bydź ku vtrácie / á temu ku pożytku? Odpowiedź: Gdyż przedawcá zá dostátecznym kupnem / zá imienie pewną summe pieniedzy wziął / á kupiec sie w imienie w wiązał / y posiadł bez sprzećiwienia. Przedawcá wzdániu sie nieprzećiwił / ále y kupiec przez dánie pieniedzy kupno potwierdził / y temu Possessyą wziął przed szkodą: tedy pieniądze winien zupełnie do końcá záplácić / á szkodá kupcowi / nie przedawcy ma bydź poczytána.

☞ Tá Sentencya ktemu sie wściąga y iest pożyteczna / iż kupiec szkode cierpieć musi ná rzeczy kupióney / dla tego iż iuż Possessyą wziął /

choć iescze wzdánie nie doszło / by tylo od obudwu stron kupno y przedánie było zeznáne. A iesliby iescze Kupiec w dzierżeniu imienia nie był / chocby też ná to pieniądze dał / y mógł dowieść kupná: bliszy iest przą odyydź / gdyż iescze zdánie nie doszło / niżliby go przedawcá miał pokonáć. Wszákże pieniądze dáne tráci. A iesliby potym pieniedzy chćiał dochodźić / muśiałby okázáć zkąd ten dług vróst. Jesliby przedawcá powiedźiał / iż mu pieniądze ná ten czás są dáne kiedy od niego dóm iest kupiony / á z tądby kupiec znał przedánie: tám targ przedánia / przećiw kupcowi rychléy może bydź dowiedźión / niżliby targu miał przeć. A ták kupiec otrzyma plác onégo domu / á pieniądze przedawcy do końcá zápłáći.

Pytánie piąte.

Koń kupiony / á v przedawce postáwiony w tym czáśie zdechł / komu szkodá idźie?

JEsliby kto kupił koniá ábo bydle / y litkup obie stronie piły / to iest / przedawcá y kupiec / y z inémi ludźmi / targ miedzy sobą zámknęli / y ieden drugiému zadátek pewnéy summy dał. Kupiec koniá przeieżdżał doświádczáiąc go / á czásu zapłáty nie námieniono / y szlubowánia żadnégo o szkodę / ábo iáko mówią / o niewá-

runk onégo koniá nie było. Kupiec koniá przy=
iął / á potym przedawce prośił / iżeby mu go w
swoiéy stáyni do pewnégo czásu postáwić dopu=
ścił. W tym czáśie koń w stáyni ochromiał á=
bo zdechł. Potym wróćiwszy sie kupiec / chćiał=
by koniá wźiąć / którégo zástał zdechłégo ábo ch=
romégo/ábo którą iną wádą nákázonégo/y zbra=
niałby sie go wźiąć. Przedawcá chćiał pienię=
dzy od niego wedłę targu. Kupiec przećiw te=
mu mieni/iż koniá dobrze zdrowégo kupił/ ále go
ieszcze w swé dźierżenié nie wźiął / y owszem w
stáyni v przedawce zdechł / ábo tę wádę wźiął /
y chce tego dowieść / mieniąc ná tym nic nie na=
leżeć / chocby sie to zá niedbáłośćią iego ábo zá
wiádomośćią stáło / y żąda skazánia / ieśliże o=
négo koniá / którégo przedawcá záwżdy miał w
swoim dźierżeniu/ płáćić winien/ ábo co iest we=
dle práwá? Powód ták odpiera. Gdyż tu ten
stoi/ y zna sie iż koniá odemnie kupił / y biorę sie
ná ty ludźi którzy przy kupnie byli: Nád to / ko=
niá przyiął w dźierżenié swoié / mnie tylko żądá=
iąc/ábym mu dopuśćił w swoiéy stáyni koniá po=
stáwić/ ná iego szkodę / zá iego kosztem. W tym
sie przydáło iż zdechł bez moiéy winy y przyczy=
ny / którey przygody mnie z sercá żal / y ofiáruię
sie w tym dowieść moiéy niewinnośći / iáko mi

Sąd nákaże / żądáiąc przez Sądowy wyrok vznánia / ieśli zá táką moią obroną mnie moie pieniądze máią bydź dáne / czyli nie / ábo co iest wedle Práwá? Odpowiedź: Jeśli przedawcá może tego dowieść / iáko iest wedle Práwá / iże kupiec koniá przyiął wedle targu / y potym żądał go postáwić do pewnego czásu w stáyni v przedawce / y w tym czásie koniowi sie tá przygodá stáłá / y śmie tego dwiemá pálcy przed Pánem Bogiem popráwić / iż tá szkodá bez iego sie winy sstáłá. Tedy kupiec słusznie koniá zapłáci / gdyż sie też słuszny targ sstał podług iego zeznánia.

Regulá około kupná y przedánia potrzebna.

☞ Wspráwie około kupná y przedánia to trzebá pilnie báczyć: Iż z któreykolwiek przyczyny miedzy kupcem á przedawcą sposób ábo wymówienie iákie zaydzie / iáko Lácinnicy zową Conditio: tákie ma bydź pilnie chowáne. Ná przykład: Jeśliby kto z kim targ vczynił o Wino / koniá / zboże / bydle / y óczkolwiek tákiego: á zászłoby iákie wymówienie / to iest / áby sie kupiec o zapłáte zárzeczył / ábo iżby dziś zapłácił / ábo iżby rzecz kupiona / byłá wolna / swobodna / ku zástępowániu ábo obronie łátwia / ábo iżby ná próbe dano / ábo co tákowego przy targu wymówionego było. A w tym czásieby / iáki niepożytek

rzeczy przedánéy przypadł/gdźie y kupiec pod oną wymową/rzecz v przedawce zostáwił. A przedawcá mógłby dowieść onéy Condycyéy / y ludźmi którzy przy kupnie byli / y ktemu przysięgą wedle práwá: tákowa wymowá ma bydź pilnie strzeżona / y tá Regułá ma bydź záwżdy miedzy kupcem á przedawcą ná pámięći. Conditio inter venditorem & emptorē superueniens, maximè est custodienda. Ale ieśliby rzecz kupiona bez záchowánia żadnéy wymowy przez kupcá wdźierżenie byłá wźiętá/v przedawce tylko dla strzeżenia zostáwioná / szkodáby się w tym czáśie iáka tráfiłá/ y śmiałby tego przysięgą przedawcá dowieść / iż oná szkodá / w rzeczy przedánéy / bez iego się winy ostáłá: tedy ná tym nie ma szkodowáć / y cokolwiek pieniedzy kupiec dał/ ty giną. Wyiąwszyby miedzy nimi ina vmowá byłá. Aley wymówienie które iest miedzy przedawcą y kupcem / więcéy należy ná kupcá / gdy iuż rzecz weźmie w swoie dźierżenie. A ten v kogo one rzecz zostáwią ábo poruczą/ iest onéy rzeczy stróżem. A kto cudzéy rzeczy strzeże/ iáko swoiéy własnéy / y tegoby wedle Práwá dowiódł/ nie ma ná tym szkodowáć. Abowiem spólna vmowá / która się miedzy stronámi dźieie / by ieno mogłá bydź dowiedźioná / wszystkiemu Práwu zá-

Conditio.

kracza. Tóż też ma bydź rozumiano około Sukná/ Oleiu/ Winá/ Imbiéru/ y wszystkich w pospolitośći rzeczy/ któréżkolwiek widzeniém/ vkuszeniém/ dotykániém/ mogą bydź rozeznáné. Któré kto dźiś kupi/ á zárázem ich nie weźmie/ á w tym czáśie przyda sie skáźá: Kupiec przyiąć muśi/ ieśli go przedawcá z targu wolno wypuśćić niechce. Wszákże o oszukánie/ ieśli sie któré pokáżuie/ przećiw przedawcy może czynić.

Zastáwá.

IEslibykto dobrá swoie zástáwił w pewnéy summie do czásu náznáczonégo/ á zás ie miał wykupić. Wierzyćiél miałby ie iuż w swoim dźierżeniu. Tedy ten ktory ie zástáwił/ nie może onych dóbr przedáć/ áni zástáwić inému dáléy/ bez woléy onégo/ ktoremu ie piérwéy zástáwił. A chocby oné dobrá wierzyćiél miał w swym dźierżeniu/ wszákże ie:ábyſie

Zastáwnégo imienia właſność.

w tym czáśie póki nie będą wykupione / iáka ßkodá w onych dobrách ośtálá / króm przyczyny á-bo niedbáłośći dźierżawce : dźierżawcá ßkody nie winien / ßkodá przy dobrách zastáwnych ma zostáć. A iesliby ten który ie záſtáwił / wyzwolić ich nie mógł / ßkody nie winien ćierpieć / od onégo komu ſą záſtáwioné.

Pytánie pierwße.

GDyż záſtáwienié imienia równie iednégo wiąże iáko y przedánié / ták go zá zastáwą nie ma / iáko y zá przedániém. Pytánié ieſt / w czym záſtáwienié od przedánia ieſt rózné ? Odpowiédź : Zastáwá y przedánié w tym rózność máią / iż rzecz przedána nie może zás bydź wykupiona : zaſtáwna może bydź wolno wykupiona. A z tąd ſie pokázuie / iż ten komu ieſt rzecz záſtáwioná / nie może iéy przedáć bez woléy onégo który ią záſtáwił.

Róznosć przedánia y záſtáwy.

Pytánie wtore.

IEſliby ieden drugiému vczynił zapis / y záſtáwił dobrá ſwoié / iſcząc dług / y obiecuiąc go zápłáćić ná pewny czás / á zápłáćić y wyzwolić dóbr nie może Potym Wie-

rzyćiel

rzyćiel ktorému ſą dobrá záſtáwioné / poſtepowałby wedle Práwá z tákowémi dobrámi záſtáwnémi / opowiádáiąc Vrzędnie onému ktory ie záſtáwił / iż ie gdźieby nie wykupił chce przedáć. Potymby tákowé dobrá przedał. Pytánie ieſt: Jeſli oné dobrá ktoré mu ſą záſtáwioné / y ktoré przedał może záſtepowáć czyli nie? Odpowiedź.

Dobrá záſtáwné ieſliby kto przedał / winienli przedawcá z ſtrony ich bronić?

Aczkolwiek kto záſtáwił imienié pod tym ſpoſobem / iż ten komu ieſt záſtáwioné / może ie przedáć / ieſliby go ná czás náznáczony nie wykupiono: choćby mu też przez Sądowny wyrok ſkazano / iżby mógł przedáć / y przedał ſkutecznie: tedy záſtepowáć onégo Jmienia nie może / bo ie tylko w fáncie ſwoim miał / y owßem ón ktory ie záſtáwił / ábo ktoremuby dopuśćił / wykupić ie może / choćby też wyßedł rok y ßeść niedźiel. Abowiém w rzeczy záſtáwnéy żadna dawność nie idźie / póki záſtáwá może być dowiedźioná.

Záſtáwá żadnéy dawnośći nie ma.

Záſtepowánia więtßégo nie winien przedawcá w rzeczy záſtáwionéy / ieno áby dowiódł iż mu ieſt záſtáwna w téy á w téy ſummie / do tego czáſu. A iż záſtáwą ábo z fántem poſtepował wedle Práwá / iż przedał fánt dla tego / iż ten ktory ie záſtáwił wykupić nie mógł / wedle vmowy.

Przedawcá záſtáwnégo imienia / iákié záſtepowánié winien?

Pytánie trzecie.

JEsliby ten komu iest imienie zástáwione / zbudowal co ná onym imieniu zastáwnym. Winienli ón który chce wyzwolić Imienie swoie / odłożyć budowny nakład / piérwéy niżliby mu imienie rumowano? Odpowiedź: Jesli iest potrzebné budowánie / winien ie odłożyć ten / który dobrá wykupuie wedle Práwá.

Budowánie zastáwnégo Imienia.

Pytánie czwarte.

JEsliby kto zástáwił dobrá swoie tákie / z których pożytek idzie / iáko są role / winnice / chmielniki / ogrody / sády / mytá / dochody / kramy / iátki rozmáite / chlebné / gárbárskie / rzeźnicze / tákże y domy / pod tym sposobem / iż ie chce wykupić ná pewny czás / z których dóbr zastáwnych pożytek ná káżdy dzień idzie. A nie byłoby to przy zastáwie wymówiono / iż dóbr onych ze wszystkimi pożytkámi ma vżywáć / áż do wykupienia. Pytánie iest / iesli oné pożytki / ná główną summe máią bydź wyrázoné? Odpowiedź. Jesli dobrá / z których iáki pożytek idzie / były zástáwioné: tedy ón pożytek ná główną summe

Dochody y pożytki z zastáwnego Imienia brané / máiąli być ná główną summe wyrázoné.

ma bydź wyrážony. Wyiąwſzyby przy vmowie wymówiono było / iże dóbr onych w téy ſummie wolno vżywáć ma. Abowiém ieſliby pożytek brał/ á to w wymowie wyrážono nie było. Lichwá to ieſt. Spec: Saxo: Libro 1. Articulo 54.

Lichwá.

☞ Oſtrożniéy dźiś ná złé dłużniki w zapiśiech dokłádáią / iż kiedy kto w ſummie iákiego Jmienia vżywáć ma / á chce ſobie dobrze obwárowáć / áby mu onégo vżywánia ná głowną ſumme nie wyrážono / ták w zapiśie dokłádáią miánowićie. Obligauit bona cum vſufructu, vſufructum ad principalem ſummam non defalcádo. To ieſt / zeznał iż to imienié záſtáwił / y w vżywánié dał / którégo vżywánia / ná głowną ſumme niechce wierzyćielowi ſwoiému nic wytrącáć. Gdźieby tych słów w zapiśie nie dołożono / tedy vżywánié z obſzácowánia / ile ono Jmienié do roku pożytku czyni / wyrážáią ná głowną ſumme.

¶ Wiele ſie dźiś dźiwuią / czemu ták długié zapiſy z rozmáitémi wymowámi czynią. Nie trzebá ſie dźiwowáć / bo ták bydź muśi / przeciw złym á wykrętnym dłużnikóm / których ſie dźiśieyſzych czáſów národźiło doſyć / którym y długié zapiſy / nic nie pomogą / przedśie im dźiury náyduią : ábo iákim niedołożenim / ábo dźiwnym ro-

nym rozumieniém. Choć iáśnie rzecz bedźie położoná iáko słońce/ przedśie ią zły dłużnik nicuie/ y forytarzów do tego wiele sobie nábedźie/ którzy mu zá śklenice winá/ ábo zá iáki máły vpominek/ tákże rozumieć pomogą/ y rzecz ku skutkowi wedle onégo wykretnégo wyrozumienia przywodzą. Jáko to dźiś iuż nástáło. Choć sie dłużnik zápiße/ pewną summe zápłácić gotowémi pieniądzmi/ żadnym sie fántem nie śczycąc/ przedśie ten co pożyczył pieniedzy/ y ná gotowé pieniądze iáśny zapis ma/ nie pieniądze/ ále fánty/ á ktemu nikczemné bráć muśi. Choć sie dłużnik ná imieniu stoiącym zápiße/ w fáncie ie wierzyćielowi swoiému da/ y iuż ie wierzyćiel w zakłádźie swoim bedźie miał/ Vprzednie sie w nie w wiąże/ y w wiązawßy sie/ zás dłużnikowi naymie: przedśie wierzyćiel przećiw iáśnému pospolitému Práwu/ przećiw zapisowi od dłużniká swoiégo/ muśi fánty bráć. Tákie wykrety nástáły/ tácy forytarze niepobożni/ bez boiáźni Bożéy. Nád to/ ći wykretnicy to czynią/ choć sie dłużnik odpiße wßelkich obron/ listów gléytowych/ żeláznych/ y wßelkich inych pomocy. Kiedy czás zapłáty przyydźie/ przedśie bedźie miał list gléytowy/ którym sie náprzećiw swému Kreditorowi broni/ ták mówiąc: Aczem sie ia odpi-

Wykrety przećiw zapisom ná fánty miásto gotowych pieniedzy.

Wykrety przećiw zapisom listy żeláznémi.

ſał liſtów Królewſkich / álem tego nie mógł v-
czynić / nie mógłem záwrzeć ręki Pánu ſwému
do łáſki / którą mi vkazał : á ták proſzę ábym przy
téy wolnośći / á łáſce páńſkiey był záchowan.
Kreditor zás powiáda / iż ſie tym nie możeſz bro-
nić / gdyżeś ſie mianowićie odpiſał liſtów gléy-
townych / odrzućiłeś náſtronę páńſkié dobrodźiey-
ſtwo / wzgárdźiłeś nim / etć. Z którego ſpołu
wiec Vrząd wątpi / ku czemu ſie ſkłonić ma / czy
ku zápiſowi / czy ku liſtowi / choć rzecz ieſt iáſna /
iáko ſie kto zwiezáć każe / ták związány chodźić
muśi : kto ſie nieprzyiaćielowi mieczem bronić
niechce / przymuśić go nikt nie może : kto czyim
dobrodźieyſtwem gárdźi / nie godźien go : kto ſie
czego wyrzecze / iuż ktemu przyydź nie może : ták-
że / gdy ſie kto ſwému Kreditorowi odpiſze bro-
nić liſty gléytownémi / ſłuſznieby ſie brónić nie
miał. Y Vrząd ſłuſznieby tákiego przy tákiey od-
piſánéy obronie záchowáć nie miał. Quoniam ſu-
per his omnibus, volenti non fit iniuria. Zwła-
ſzczá gdy to ieſt ku krzywdźie Kredytorowi / prze-
ćiw iáſnéy wedle zapiſu ſpráwiedliwośći. A cze-
muby zapis / iáko ku zeznániu długu ieſt ważny /
nie miał bydź ku temu ważny / gdźie ſie dłużnik
liſtów gléytownych odpiſze ? Bo ieſliby to odpi-
ſánié nie miáło bydź ważné : tedyby ni ku czemu

inému nie służyło / ieno ku łatwieyszému ná bliźnim pieniędzy wymatániu? A Zapisy nie ku temu służyć máią / ále ku pewnéy zapłaćie długu / y máią bydź w mocy ták iáko piszą / in omnibus punctis, clausulis, & articulis. Ale snadź rzeczesz: Pan Bóg ná mię przygodę dopuśćił / więc nie mam lékárstwá szukáć? Lepiéybyś dáleko vczynił / ieśli Pan Bóg ná ćię vpadek iáki dopuśći: ábyś szedł do Kreditorá dobrodźieiá twégo / á przełożywszy mu przygodę twoię prośił go mówiąc: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. A Kreditor ieśli iest człowiekiem Krześciáńskim / bacząc twóy vpadek / iżeś tego nie márnie vtráćił / iż ná ćię przygodá przyszłá / mam zá to / iżći nie tylko pofolguie / ále y cząstkę odpuśći. A toby tobie z lepszą sławą było / niż gdy sie listów odpiszesz / á przedśię listów ku obronie nábywasz / á niż gdy sie gotowémi pieniądzmi płáćić zápiszesz / gratámi odbyć chcesz. Czym y sobie y innym iáko mówią Credyt / to iest wiárę psuiesz. Zátym tá pestis in Republica idźie: iż vbogiemu trudno náleść ktoby go w potrzebie iego záłożył. Káżdy sye boi / áby pożyczywszy gotowych pieniędzy / nie muśiał potym bráć ledá gratów / ábo iákich towárów złych nieodbytych. Ale rzeczesz / iż wedle Práwá piérwéy ma być zápłátá

Obiectio debitoris contra debitorem.

Iż dźiś trudno pieniędzy nábydź / zkąd to idźie?

długu ruchomémi rzeczámi: prawdá. Ale tám gdźiebyś mi zgołá dług zeznał / á ná ſtoiącym go imieniu nie vkazał. Nie rozumieią niepobożni forytarze/iż płácenié długu fántámi / ábo ruchomémi rzeczámi / nie idźie ieno tám / gdźie kto zgołá dług zezna/ á ná żadnym go imieniu nie wiśći/ iáko Łácinnicy mówią: Vbi eſt actio perſonalis. Nie rozumieią porządku w płácenıu długów in actione perſonali, co w Práwie doſtátecznie opiſano témi ſłowy. In Actione perſonali ſuper capiēdis pignoribus,talis ordo tenēdus. Vt primo accipiatur pecunia ſi extat. Secundo,res mobiles, exceptis deputatis ad agriculturā vel pro vſu quotidiano veſtiū,vxoris,vel liberorum. Tertio,his deficientibus, recurritur ad res immobiles. Quarto, ad nomina debitorum. Quinto,ad incarcerationem. Miánowićie tu dołożono/gdźie ma bydź ruchomémi rzeczámi zapłátá długu/tám gdźie ieſt Actio perſonalis, to ieſt / gdy kto tylko dług zgołá zezna / czás zapłáty námieni / á ná imieniu go nie vkaże. Ale gdźie kto dług zeznány ná imieniu ſtoiącym vkaże / imienié ſtoiącé w tym vwiąże / w fáncie da: tám iuż wierzyćiel nie winien bráć rzeczy ruchomych w zapłáte długu ſwoiégo. Bo iuż imienié ſtoiącé piérwéy w fáncie ma / iuż tám ieſt iáko Łácinnicy zową/

Alia obiectio debitoris.

Solutio debitorum mobilibus, fit in actione perſonali.

Porządek płácenia długu rzeczámi.

Actio Perſonalis.

Actio realis, actio hypotecaria. Już tám fánty / przeciw fántowi pierwey dánemu / mieyscá nie máią: nie winien wierzyćiel imienia puśćić / áż mu gotowe pieniądze dádzą. Nie inszy iest ksztalt fántu stoiącego / ieno iáko y ruchomego. Kiedy mi kto fánt ruchomy zástáwi / nie winienem go puśćić z reku ná przemiáne zá iny fánt / áż mi summe położy. Tymże sposobem / Kiedy mi kto vkaże dług ná stoiącym imieniu / y w wiążesie w nie / trzymam ie skutkiem: iużem niepowinien inych fántow przyymowáć / áż mi moiá summá bedźie położoná. Nápisano to w Prawie Pignus, non nisi solutione pecuniæ liberatur. Et obligatio principalis naturaliter, non alio modo, nisi solutione pecunię, inuito creditore tollitur. A názywáią to w Práwie: Pignus luere vt habetur in Codice Titu. de Luitione Pignoris. Vnusquisq; debitor pignus suum eliberare poterit, cum videlicet pecuniam soluerit. Tu iásna rzecz / iáko dłużnik / fánt raz w summie dány wyzwaláć ma / nie fánty inemi / ále pieniądzmi. A chocby też ná stoiącym imieniu długu nie vkazał / ieno iż pieniądze gotowe wziął / gotowe pieniądze zeznał / y záplácić obiecał: Práwo przyrodzone y pisáne / do tego wiedźie / ábyś wierzyćielowi / twoiemu dobrodźieiowi / ktoryć czásu twey potrzeby do-

Actio Realis. Actio hypotecaria.

Pignus Lue.

brze vczynił / nie co inégo dawał / ieno to coś zeznał/ coś obiecał. Jáko nápisano: Spec: Saxo: libro 2. Artic: 6. in glosa. Naturale est, vt eo modo quis liberetur, quo pacto obligatio facta fuit. A ná drugim mieyscu Spec: Saxo: Lib: 3. Artic: 40. in textu nápisano: Qui nummos aut argentũ soluere debet, si pro hoc pignora præbuerit, per id non sit liber, nisi sic inter eos pactum fuerit.

Fánty iáko máią bydź od dłużniká przyymowáné?

¶ Trzebáby ná ty fántowniki/ ktorzy wziąwszy gotowé pieniądze ábo kosztowny towar od kogo / chcą to płáćić ládá iákimi gratámi/ iescze nie swoimi / ále od kogo ná wzgárdę á ná szkodę wierzyćielowi swoiému nábytémi: trzebá mowie wzbudźić / y ku skutkowi záś przywieść ono Práwo / dźiśieyszému czásowi bárzo przystoyné/ ktorym opisano iáko wierzyćiel od dłużniká fánty przyymowáć ma. Nie ták iákoby ie oszácowano / ále iákoby mogły bydź zá gotowé pieniądze przedáné. Aby ie Vrząd kazał iáwnie wyłożyć/ á temu ie przedáć ktoby wiecéy zá nie dawał/ áby wierzyćielowi z przedánia fántow/ pieniądzmi dług oddawał. Vczy tego iásny text w Práwie Spec: Sax: lib: 1. articulo 70. in textu. Iż kiedy dłużnik nie ma czym płáćić/ ma w długu bydź fántowan/ ktory fánt wierzyćiel trzy kroć/ káżdy raz przez dwie niedźieli winien Dłużnikowi o-

powiádáć/ iż tylo zań dáią. Iesliby go dłużnik/ iáko bliższy fántu swoiego nie wyzwolił/ tedy ón fánt iuż ma bydź wyłożony y przedány. Iesliby fánt/ wynośił dług / tedy to coby wyższey było/ dłużnikowi ma bydź dano. A ieśli co do długu niedostáło / dłużnik ma bydź do tąd fántowan/ áż sie zapłátá długu wypełni.

¶ Ták vczeni w Práwie vczą. Et Cerasini sub titulo de executione rei iudicatę tá iest sententia. Gdźie ku temu Artykułowi Libri 1. Arti: 70. ták pisze. Si pignus nullũ omnino fructũ, nullaq; emolumenta ferat, ex quibus Creditori posit satis fieri. Eo in casu, pignus est publicè distrahendum, & creditori, interueniẽte cautiõe, si caret possesiõe, tradendũ, vt illud ter in locis publicis de quindena in quindenã venui exponat, adhibito etiam Præcone, cuius ore venditio publicetur. Quæ quidem venditio ipsi etiam debitori semper est denuncianda, si forte pignus suum velit redimere. Quibus rebus sic gestis, & pręcedẽte eiusmodi denũtiatione, si debitor redimendi curã abiiciat, pignus vendendũ est ei qui plus numerauerit: sin vero nullus contingat emptor, Iudex reuolutis sex septimanis, pignus in satisfactionẽ debiti Creditori tradet, & si haud quaq; respõdeat quãtitati æris alieni, aliis pignorationibus erit repetendũ, quicquid defecerit.

¶ Záchowywano ſie dośyć nie dawnych czá-
ſów wedle tego práwá/ iż kiedy wierzyćiel przyy-
mował fánty od dłużniká/ y przedawał ie/ przy-
pozywał dłużniká z świádkámi/ którzy świád-
czyli iż mu zá ón fánt więcey nie dawano. Po-
tym/ ieſli dłużnik w ſześć niedźiel nie wykupił
fántu ſwoiego/ iuż go wierzyćielowi Sąd wedle
onego kupná przyſądzał/ y ták ſkázował. Gdyż
ten dłużnik ſwoiego fántu/ w ſześć niedźiel nie
wykupił/ nic do tego czáſu nie czynił/ tedy iuż
wierzyćiel/ ma ſie przy tym targu á przedániu zo-
ſtáć wedle Práwá. Ku temu ſłużyło ono ſkazá-
nie/ które y dźiś czynią/ ále go Prokuratorowie
niewiem czemu ku ſkutkowi nie przywodzą/ áby
wierzyćiel przedawał fánty: pod świádectwem
dobrych ludźi/ ſtronie to opowiádáiąc. Często y
owſzem záwżdy około fántów tákie ſkazánie by-
wa. Decretum eſt Actorem, poſſe vendere pigno-
ra, ſub euidētia ꝓborum hominū, parti hoc ipſum
denuncian̄: de forma Iuris. A wedle tego ſkazá-
nia ſie nie ſpráwuią/ ieno vbogi Kreditor wedle
iednego ſkazánia/ iáko fánty oſzácuią/ ták przyy-
muie. Drugiego dekretu Exekucyey zániechá.

Szácunek fántów dla czego bywał.

Szácunek rzeczy nie dla tego bywał/ áby wie-
rzyćiel wedle onego ſzácunku przyymował/ ále iż-
by ták iáko oſzácowano przedawał/ áby wierzy-

ćiel ku szkodźie dłużnikowi / po swéy myśli nieprzedawał.

¶ Tegóż vczy pytánié iedno nápisáné in legibus Imperialibus in Autenti: Hoc nisi debitor C. de solutio: A nápisał ie człowiek vczony w Práwie/ Ioannes de Ferrariis in sua Practica tymi słowy.

Pytánie piąte.

CZesto sie przydawa / iż nędzni Litygántowie / to iest mizerné strony práwuiący sie / y ich przewrotni Prokuratorowie to czynią / áby wierzyćielowi do stoiącégo Imienia nie przyszło : ná iego wzgárdę / dáią mu ruchomé rzeczy / ták swoié własné iáko y cudzé / y indźie nábyté y ktemu niczemné á sprosné / áż do garnków ábo krózlików / y niekiedy ie od sąśiádów swoich ná płácenié potáiemnie skupuią. Pytánié iest : Mali bydź wierzyćiel przymuszón tákié rzeczy podlé/w zapłátę długu swoiégo przyymowáć czyli nié? Odpowiedź. Nie winien tákich przyymowáć. Abowiém rzeczy ruchomé / które dłużnik ná zapłátę długu dáie / máią bydź tákowé/ ná któréby sie kupiec łátwie nálazł / áby nie były niepożyteczné/ ábo zbytnie/ ábo wierzyćielowi szkodliwé. Ale tu rádá iest wierzyćielowi / áby tákié ruchomé rzeczy Vrząd dał wyło-

Rádá Creditorowi co z fánty ma działáć.

żyć ku przedániu / iż ktoby więcéy zá nie dawał /
áby temu były dáné/áby ſie z tego przedánia wie-
rzyćielowi pieniądzmi zapłátá ſtáłá. Tym oby-
czáiemby ſie zábieżáło / áby źli dłużnicy ſwoich
wierzyćielów nieoſzukawáli. Póty pytánié y ná-
uká z niego. A ponieważ tá náuká tych czáſów
ieſt bárzo potrzebna około odbywánia fántów
dłużnikowych. Położe to pytánié po Láćinie/
ták iáko ieſt w ſobie ná mieyſcu námienionym/ á-
by tym iáwnieyſzé było.

Quid dices de eo, quod facere nitũtur plerũq; mi-
ſeri litigantes, & eorum ſubditi Procuratores, qui
ne perueniatur ad immobilia, & vt magis vituperiũ
faciant creditori, exponunt & producunt, tã ꝓpria
ſua mobilia, quàm aliena, & quæcunq; viliſsima, &
quandoq; ea latenter emunt à vicinis, vſq; ad inci-
ſoria & bocalia lapidea & ſtagnea. Nunquid ſit
cogẽdus creditor talia recipere in ſolutum? Puto
quòd non. Quia res mobiles debent eſſe tales, quę
de facili reperiant emptorẽ, & nõ ſint inutiles vel
ſuperfluę, aut damnoſę ipſi creditori. Sed conſiliũ
eſt melius pro creditore, quòd talia bona mobilia
faciat exponi per Iudicẽ venalia, vt plus offerenti
dẽtur, & ipſi creditori eorum preciũ exoluatur. Et
hoc modo obuiabitur fraudibus taliũ malignãtiũ.

Jákié rzeczy ruchómé Creditor od dłużniká przyymowáć/ y iáko z nimi poſtepowáć ma.

 Nie trzebá ſie tedy dźiwowáć/ iż przećiw

złym dłużnikóm ták długié zapisy czynią / y przewrotnośći ich rozmáitémi condicyámi zábiégáią / y iescze podobno przećiw tym fántownikóm / inákßé náydowáć muszą. Co piérwéy dłużnik zápisował summe super omnibus bonis suis mobilibus & immobilibus, Muśi ták postáwić. Reformauit super omnibus bonis suis, tã immobilibus quàm mobilibus, y iné ostrożnośći / áby wierzyćiel wolność miał przyymowáć coby chćiał / w zápłáćie swégo długu / ieśli mobilia ábo immobilia. Jákożby to miało bydź y wedle práwá. Kiedy sie dłużnik zápiße ná wßystkich dobrách ruchómych y nieruchómych: Już wierzyćiel ma wolność obiéráć sobie z dóbr dłużnikowych któré chce / ku zápłáćie swoiéǧ długu. Nápisano Speculo Sax: lib: 3. Art: 39. Créditor habet optionem inter õnia bona creditoris. Zkąd sie też pokázuie / iż dłużnik gdy chce płáćić kreditorowi swoiému dług fántámi / winien znieść wßystek swóy ruchómy státek cogo kolwiek ma / z któréǧ kreditor ku zápłáćie swoiéy ma wolność obiéráć co chce. Nie trzebá sie też dźiwowáć / iż kto płát od pieniedzy bierze / zwłaszczá od dłużniká niedbálégo / ktory zápłáte z vporu odwlacza. Bo teǧ y práwo dozwala / y lichwą tego nie názywa / choć to iest nieiáki kßtałt lichwy. A w téy mierze / gdy dłu-

Creditor / ma wolność obiéráć z rzeczy ruchómych dłużnikowych ku zápłáćie ktoré chce.

Płát od pieniedzy kiedy práwo dozwala bráć.

żnik mogąc płáćić / nie chce płáćić / niedbáły w tym iest/może od niego plát bráć/ktorégo Práwo nie názywa lichwą/ále nagrodą szkody. Talis inquit: vsura, nō est proprie vsura, sed recōpensatio damni, cum quis solutionem iniquè & dolosè protrahit. Spec: Sax: Libro 1. Artic: 54. in glosa.

Pytánie szoste.

JEsliby ktory dłużnik ku zapłáćie długu swoiégo nie miał áni pieniedzy/áni rzeczy ruchomych / áni stoiącégo Imienia / áleby też miał dłużniki / ná ktorychby wierzyćielowi swoiému vkázował zapłáte swoiégo długu / iáko sie tu Wierzyćiel spráwowáć ma?

Odpowiedź: Jesliby mi moy dłużnik vkázował zapłáte moiég długu ná swoich dłużnikoch/ winien mi ony dłużniki stáwić przed Sądem. Ktorzy stánąwszy/ ná spytánie Sedziégo / máią zeznáć / iesli on dług ktory v nich moy dłużnik vkázuie/ winni ábo nie? Jesli zeznáią/ tedy ich Vrząd práwnémi postepki ma przypedźić do tego áby zápłáćili. A iesliby rzecz ruchoma w zapłáte dána byłá / á okázáłá sie cudza / iáki tu rátunek wierzyćiel ma? Odpowiedź: Iż wierzyćiel może zá tákim nieużytecznym dániém zapłáty iescze przećiw swému dłużnikowi czynić.

Bo nie zniſczył ſobie pierwſzégo poſtepku przeciwiemu. A zda ſie téż/ iákoby pod tym ſpoſobem vkazánégo dłużniká przyiął / y pod tym ſpoſobem pierwſzégo Práwá odſtąpił / ieſliby oná rzecz w zapłáte podána / iego byłá / ábo ieſliby ſie ſłuſzna zapłátá / bez ſzkody / bez práwowánia ſtáłá. Ták nápiſano w Práwie. Quia per inutilem dationem, non eſt ſublata prima Actio, contra debitorem. A dla tego to ſobie przy vkázowániu dłużników / pilnie przeſtrzégáią. Bo rzecz niegodna / áby wierzyćiel z vkazánym dłużnikiem ták długo Práwo miał wieść / z ſwoią ſzkodą / iáko z pierwſzym wiódł.

Pytánie śiodme.

Dłużnik iáko ma bydź chowan w więźieniu.

TExt vczy Specul: Saxon: Libro 3. Articulo 39. tymi ſłowy. Ktoby przed Sądem dochodźił długu od dłużniká / któryby nie mógł mieć rękoymiégo. Sędźia ma go podáć Wierzyćielowi / y będźie go ón Wierzyćiel winien chowáć ná ſtráwie y ná robocie / iáko iną ſwoie czeladź: y ieſliby chćiał/może go w pęto okowáć/

ináczéy nie ma go dręczyć. A iesliby vćiekł/ ábo go ná czás puśćił/ przez to od długów nie zápłáconych nie iest wolen/ póki zapłáty niedowiedźie. Ná drugim mieyscu Iure Municip: Artic: 27 text iest táki/ słowo od słowá. Iesliby spráwá byłá około długu który dłużnik zna/ á obżałowány/ ma dźiedźictwo w mieśćie/ które sie wynośi nád ón dług/ może sie dźiedźictwem sczyćić ná sądowny słuszny rok. Iesliby dźiedźictwá nie miał/ będźie podan wierzyćielowi zá rękę w moc iego. A iesliby ten był gośćiem komu iest podány/ może go z sobą odwieść/ iesli go nie może záchowáć w tym Práwie. Wszákże ón wierzyćiel winien rękoymie postáwić/ iż onégo dłużniká bez obráženia zdrowia iego będźie chował/ ábo iż go zaś stáwi. Iesliby wierzyćiel Rękoymiego nie miał/ tedy go w tymże Práwie w káźni mieyskiéy ma zostáwić/ peto może nań włożyć. A nád to żadnégo inégo karánia nie ma mu żądáwáć/ bo sie dobrowolnie w więźienié dał. Opátrzyć go winien żywnośćią y robotą/ ták iáko iną swoie czeladź. Bowiém nie iest złodźiem/ áni kiedy ze złodźieymi towárzyszył. Iesliby vćiekł pierwéy niż dług zápłáćił/ może go znowu zátrzymáć/o ostátek pieniędzy/ gdźieby go kolwiek przyśćignął/ y powtóre go ofiárowáć

do Są-

do Sądu/ gdźieby go kolwiek przyśćignął.
Póty Text. ¶ W Glózie dokłáda: Gdyby dłużnik obiecał/ zapłáte Wierzyćielowi swoiemu pewnie/ ieśliby z łáski Bożey miał opátrzenie nád żywnośc á Rekomie stáwił/ nie trzebá go podáwáć w moc Wierzyćielowi. Podáią dłużniká Wierzyćielowi w moc álbo do więzienia nie ták dla tego iż nie ma czym długu zápłáćić/ iáko thez dla thego/ iż sye zdrádliwie w tym spráwował/ dobrodźieystwá cudzego źle vżywał/ dobrá swoie álbo cudze przełotrował/ rozpróżył/ przemiłował/ przegrał/ źle sye spráwował/ Credythorá swego chytro oszukał/ pieniądze ná nim álbo thowar gládkimi słowy obiethnicámi wymatał/ co nic innego nie iest iákoby go poczćiwie okradł: przeto tez to więźienie ma iákoby słuszne karánie zá ty występki. Bo y Práwo vczy: Kiedy vbóstwo ná kogo zá themi występkámi przyydźie/ áby Vrząd ná iego vbóstwo baczenia nie miał. Godna rzecz iesth/ áby vbogi który swoią złą spráwą/ álbo iákiemi występkámi wvbóstwo wpada/ pómocy żadney nie miał/ áby vbóstwo ćierpiał. Quoniam paupertas in delictis non excusat. Nie ma tez być wiecznie więźniem. Bo by to było przećiw Práwu/ które nie każe nikogo dla pieniedzy więźić/ tylko póty

¶ Dłużniká dla czego dáią do więzienia.

póki ſye robotą ſwoią nie wyzwoli / kthóra ma
być Wierzyćielowi oſzácowaná y ná ſumme dłu-
gu wyrážóná.

☞ Nápiſano támže in Gloſa: iž v ſtárych lu-
dzi ónych Rzymiánów w Obietnicách / w zmo-
wách/z wielką pilnośćią Wiáre chowano/y prze-
to ná ty dłužniki/ ktorzy ſye nie iśćili Lege xij ta-
bularum nád inné karánia które im thám opiſa-
no / karánié théž ná gárdle vſtáwióno: ábo ie zá
Morze záprzedawano. A ieſliby było wiele
Credytorów / thedy dłužniká ná cześći rozśieka-
wano. Kiedy ieden Philozoph Fáworyn py-
tał iednégo vczónégo człowieká w Prawie SEx-
tum CEcilium, Czemu by to tákié okrutné Prá-
wo ná dłužniki vczynióno: Odpowiedział/iž
dla záchowánia Wiáry/ fidei ſeruandę gratia, to
vczynióno/áby tym Práwem karano tego kthóry
w vmówách / w požyczániu / w zapłácie długu
wiáry nie chował: áby ſye dłužnik wárował że-
by ku tákiému karániu nieprzyſzedł. To przy Nie-
mieckim Práwie nie dla tego położóno / áby ſye
ták v nas z dłužniki ſpráwowano/ ále dla okazá-
nia / iáko v ónych ſtárych Rzymiánów / Wiáry
pilnie przyſtrzégano. Aby též dziśieyſzégo wieku
ludzie/ á tym wiecéy Krześćiáńſcy/ Wiáre mie-
dzy ſobą chowáli/która ſye tych czáſów bárzo ná-

ßczyrbilá / á niewiárá zá niekárnośćią bárzo ſye rozkorzeniłá/iż ieden drugiemu/choćby mógł ſtátecznie dług zápłáćić/ ládá gratámi Wierzyćielá dobrodźieiá ſwoiégo odbywa. Ale thá złość dłużniká/ niczymby ſye rychléy niepohámowáłá/ iedno kiedyby ſye zbudźiło tho Práwo / iáko pierwéy Credytorowie s fanty poſtempowáli. tho ieſt/iż ié Credytor przyymował/ták iáko ié mógł przedáć zá gotowé pieniądze / pod świádómiem dobrych ludźi : opowiádáiąc dłużnikowi v Sądu trzy kroć przez ßeść Niédźiél de Quindena in Quindenam, ieſliby fant ſwóy/ iáko bliżßy wedle targu chćiał odkupić. Ieſliby nie odkupił przez ßeść niedźiel/áby iuż Credytor ták przyiął iáko mu dáią gotowé pieniądze. Iáko wyżßéy o tym.

Pytánié Oſmé.

IEſliby kto komu záſtáwił Dobrá ſwoié w pewnym długu/á záſtáwiwßy/ tyż dobrá przedał innemu. Pytánié ieſt: Ieſli ten/ktorému były záſtáwióné / długu ſwoiégo ná ónym kthóry mu dobrá záſtáwił / álbo ná dobrách zaſtáwnych/ á pothym innému przedánych ßukáć ma? Odpow. Ieſliby ktho záſtáwił

¶ Dłużnik/ kiedy zaſtáwné Imienié przeda: Wierzyćiel/ na czym długu ßukáć ma: ná Oſobie dłużnikowéy czyli ná Imieniu przedánym.

Dobrá ſwoié/ á przedał ié záś innemu bes woléy ónego kthóremu ié piérwéy záſtáwił: thedy ten kthóry przerzeczóné dobrá zaſtáwné w dzierżeniu ma/ iáko mówią ieſt w Poſſeſſyéy/ habet optionem, to ieſt wolno mu obiérác/ chceli ſwoiego długu ßukáć/álbo ná Oſobie ónego kthóry Imienié przedał/álbo ná dobrách zaſtáwnych.

Tu y stéy Gadki ábo pythánia/ iáśnie ſye Náuká podawa/ kiedy ktho ma w zaſtáwie Imienié w długu/ wolno mu ßukáć ónego długu/ chceli ná zaſtáwnym Imieniu/ chceli ná Oſobie ktora záſtáwiłá. Tákże chceli y ruchomé bráć/ nie może go ćiśnąć do thego/ áby miał co innégo bráć nád thó co mu piérwéy dano. nie thák iáko dźiś powſtáło/ choć ktho Imienié w fancie w zaſtáwie ma/ przedśie dłużnik dawßy iákié gratby á przyśiągßy iż pieniedzy nie ma/ Credytorá z Imienia wypiéra/ przećiw Práwu iáſnemu wyżßéy miánowánemu. Solutione pecuniȩ pignus liberatur.

Pytánie Dziewiąté.

JEſliby kto dochodźił Práwem iákiégo Imienia/ powiádáiąc ié być w fancie ſwoim/ y mał ná tho Liſt Przodkowi ſwoiemu tyl-

ko należący. Odpiéra ſtróná/ żądáłaby dowodu od thego który ſye ma do Imienia. Ten ſye brał ná dowód Przodká ſwoiégo. Odporna ſtróná rzekłáby: Gdyż ſye ten ćiągnie do moiégo Imienia/ powiádáiąc ié być fantem ſwoim/ y chce dowieść Liſtem kthóry Imieniu ſłuży/ żądam áby mi było ſkazano przez Sądowny wyrok/ ieſli ón może dochodźić Imienia moiégo? Powód záś rzecze: Gdyżem ia ieſt po nieboſzczyku. N. Dziedźic bliżſzy y Dobrá wſzyćki/ że wſzyſtkim Práwem ná mię przypádły/ ták właſné iáko dziedźiczné/ y Długi/ ták ruchomé iáko nieruchomé dobrá/ żądam áby mi było ſkazano/ ieſli ia tego Imienia/ kthóre w zakłádźie Przodkowi moiému ieſt/ dóydź mogę álbo co ieſt wedle Práwá?

Odpówiedź ná ty Spory. Acżkolwiek żaden práwiéy á przyſtoyniéy zakłádu ábo fantu pozyſkáć nie może iáko then komu ię záſtáwiono: wſzákże ieſli kto ieſt dłużen/ á dobrá ſwoié w długu záſtáwił/ tedy Dźiedźic po zmárłym Wierzyćielu/ tego dłużniká winowáć może. A ieſliby dłużnik zeznał ábo przećiw iemu dług dowiedźión był/ iż dobrá iego ſą w zaſtáwie: tedy Dźiedźić Credytorów do zaſtáwy przydź może/ że wſzyſtkim Práwem/ w tych pieniądzoch ták iáko Przodkowi iego należáło wedle Práwá.

Dóbr zaſtáwnych ſpewnym zapiſem: możeli Dźiedźic Credytorów/ ná dłużniku dochodźić/ ná mieśću Przodká ſwoiégo.

Pytánié Dziewiąté.

W dobrách záſtáwiónych gdy ſye ßkodá ſtánie / kto ią ćiérpiéć winien.

JEſliby Dobrá choć ruchomé choć nie-
ruchomé były záſtáwióné / á przydáłaby
ſye ná ónych dobrách iáka ßkodá. Then
który záſtáwił/chćiałby ié wykupić/ żądáiąc aby
ten który ié trzymał w zaſtáwie/nápráwił: On
záś kthóry trzymał Jmienié / powiedział ié być
w zaſtáwie ſwoiéy / y ſtrzégł go iáko nalepiey
mógł/iáko ſwoiégo właſnégo. Jeſliby mu dłuż-
nik w tym wiáry nie chćiał dáć/ofyáruie ſye go-
towym otrzymáć to iáko mu Práwo nákaże/ żą-
dáiąc o Sądowy wyrok / ieſli ná thym winien
ßkodowáć czyli nié? Odpowiédź. Jeſli komu
iáka rzecz záſtáwióná byłá / á ſtrzégł iéy pilnie
y wiernie: przydáłá by ſye ßkodá ná ónéy zaſtá-
wie / iáko ieſliby zgorzáłá álbo vkrádźióná byłá
z innemi iego dobrámi : ieſliby thego śmiał do-
wiéść przyśiegą / iż ſye óná ßkodá bes iego wi-
ny á niedbáłości ſtáłá / tedy żadnégo w tym ná-
gábánia nie winien miéć wedle Práwá.

Pytánié Jedennaſté.

JEſliby kto w moim domu/z moią wolą á
przyzwolenim mießkał / choć Czynß obie-

cał choć nie obiecał. Albo ieśliby też Jmienie Czynszowne mnie zastáwne v mnie náiął / potym sye chćiał wyprowádźić z ónego domu zbraniáiąc sye czynszu płáćić/y zátrzymałbym go/domostwo iego zámknąwszy: potym tá rzecz przyszłá do Vrzędu / y stáłá sye skárgá ná mię / iżem ia dómostwo iego zámknął. Jabym sye bronił mowiąc: Iże to dómostwo iego záchowáné iest w Possessyéy moiéy/ábo w Jmieniu moim czynszownym álbo własnym miásto czynszu / kthóry czynsz skoro mi zápłáći / tedy dómostwo iego będźie wolné. Naiemnik záś przećiw temu mówił/ iże mi nic nie winien y nic mi nie obiecał.

Ja záś ná tho odpowiedźiał : Gdyż ia státek á dómostwo iego w Possessyéy Jmienia moiégo mam/ Pytam / ieślim ia nie iest bliższy ábym był záchowan przy czynszu moim / á niżli ón przéć mógł/ álbo coby było ná Práwie? Odpowied. Kiedy kto dóm náymuie / cokolwiek dómostwá do dómu ónego naiemnego álbo vmówionégo wniósł / á w ónym dómu śiedźiał/Rok/ puł roká / choć czwiérć roku. Jeśli gospodarz nie chce stráćić ábo opuśćić czynszu/ tedy kómornik/ muśi ij zápłáćić / y może dómostwo iego / wszystek skutek w gmáchach pozámykáć/ choć czynsz obiecał/choć nieobiecał. A ieśli będźie śmiał potwiér-

¶ Gospodarz/ bliższy iest do przyśięgi o czynsz przećiw Kómornikowi/ niż Kómornik ku záprzeniu.

dźić tego

dźić tego przyśięgą iże to w czynszu vczynił: tedy rychléy y lepszym práwem Czynsz otrzyma/ niżliby Naiemnik przą wolen być miał. Speculo Saxon: Libro j, Artic: 54. ☞ A tu przy tym Pytániu / trzeba wiedźiéć / iż niekthóre dobrá sámy przez sye są fantem y zakládem / chócby ich théż kto niedał áni náznáczył w fancie / iáko to: Coby kolwiek Naiemnik ábo kómornik w dóm do Gospodarzá swoiégo wniósł / tho wszystko iest fantem gospodarzowi / y może tho wszystko gospodarz w czynszu swoim zámknąć y záchowáć wiernie/ ieśli chce áby go niewinowano.

Gospodarz / Kómornicży státek/ może zámknąć w Czynszu.

Pytánie Dwánaste.

Jeśliby sye ktho opiekał máietnośćią śieroty/ á wźiął óne máiethność w opátrzenie swoié. Opiekun miałby téż tákże dobrá swoié. Pytánie iest / ieśli dobrá Opiekunowé/ są fantem śierotce wedle Práwá ? Odpo. Jeśliby sye Opiekun opiekał máiethnośćią śieroty/ á opiekę przyiął: tedy dobrá iego/są fantem śierotćie/ták/iż Opiekun nie ma mocy dóbr swoich oddálić/ zástáwić áni przedáć. A to ma być rozumiano o Opiekunoch dánych/ które Láćinnicy Datiuos tutores zowąnie o tych/ kthórzy ná Te-

Dobrá Opiekunowé / są fanthem śierotćie.

ſtámenćie bywáią náznáczeni.

Pytánié Trzynaſté

JEſliby ieden drugiému zápiſał w zaſtá-
wie Dobrá ſwoié / s thym wymówie-
niém/y stą obietnicą: Iż gdźieby ónych
dobr záſtáwiónych nie wykupił / áby ón kómu ié
záſtáwióno/ mógł przedáć/ álbo théż innemu zá-
ſtáwić: ábo by iáka vmówá miedzy niemi byłá.
Pytánié ieſth: Możeli Pan ónego fantu / zárá-
zem ſkoro dźień wykupienia przeydźie / dobrá tá-
kowé oddálić / á miánowićie: ieſliby tego ná za-
piśie dołożóno / iże tho może vczynić krom po-
mocy Práwá / iákoby ná tho / wſzyſtko Práwo
miał przewiedźióné? Odpo. Jeſliby dobrá
komu záſtáwióné były / á ón kthóry ié záſtáwił/
ná pewny czás ich niewykupił / ma być pozwan
ná trzy Sądy/ ku odpiéraniu/ miałliby co prze-
ćiw temu mówić. Jeſliby ná trzeci Sąd nie
ſtánął/tedy Pan ónego fantu/ma być wwiązan
w dobrá óny/thym Práwem/iáko Zapis pokaże.
A żaden go stámtąd nie może wyrzućić / iedno
Vrzędnie/zá obżałowánim Sądowym. A ieſli-
by ſtánął do Sądu obliczny: thedy Powód da
czytáć Zapis / álbo Kśiegi Sądowé / ábo kthó-

¶ Imienié/ gdyby w pewnéy Summie pod tym ſpoſobem było záſtáwné/ Iż ieſliby go Dłużnik ná czás náznáczóny nie wykupił: áby s nim poczynał coby chćiał: możeli óno Imienié być przedáné ſkoro czás przeydźie.

rym innym obyczáiem dowiedzie / iáko then á
ten sye obowiązał: pytáiąc ná Prawie / miałli
by co przeciw temu mówić? Jesliby nic przeciw
temu nie mówił / tedy ma być wolno pusczony
fant Wierzycielowi przed Sądem. Támże V-
rząd skaże / iżby fant był wyzwolón do dwu nie-
dziél. A iesliby nie wykupił: będzie potym Wie-
rzyciél pytał / co z ónymi dobrámi choćby były
własność / choć Dziedzictwo / czynić ma. Rzás
przez dwie niedzieli tháktze pytác będzie. Skáżą
mu / iż dobrá óny trzy kroć ma opowiádáć przez
troie dwie niedzieli. Co kiedy sye iuż stánie / ská-
żą mu / iż to ma oznaymić w dómu álbo we dwo-
rze iego / Vrzędem: y będzie ieszcze miał czás Czy-
ternaście dni. Potym Wierzyciél będzie ták py-
tał: Jakóm ia tu wszystko Práwo y wszystki sto-
pnie Práwá w tym fancie ábo w zakładzie prze-
wiódł / iáko mi Wóyt z Przysieżniki skázáli / do
których sye ciągne: żądam / áby mi było przez Są-
downy wyrok nákazano / gdyżem ia wedle porzą-
dku Práwá / do thego Jmienia iest wwiedzión
y wwiązan: mali mi to Jmienié rumowáć?
Odpow. Gdyż ten N. Vrzędnie wedle postem-
pku Práwá w to Jmienié iest wwiązány / tedy
tákowé Jmienié ma być iemu rumowáné.
Potym pan ónego fantu / po przysądzeniu rumo-

wánia ma przyiąć Possessyą ónego Imienia / ábo thám innégo miásto śiebie puśćić / álbo dóm zámknąć / wziąwszy go w possessyą. A bedźie pytał dáléy / co s tákowym fantem / á miánowićie z dómem ma czynić? Odpow. Iż ón dóm ma w cále trzymáć Rok y sześć niedźiél / á w tym czáśie może ij wykupić y wyzwolić. A po roku po sześć niedźiél / może ón dóm przedáć / oddálić y zástepowánié / obiecáć ták dálece iáko sam miáł / á nie wietszé wedle Práwá. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 70. Iure Munic: Artic: 74.

Pytánié Czternasté.

Możeli Opiekun dobrá śiérothki oddálić / przedáć / zástáwić / álbo Czynsze ná nich zápisáć? Odpow. Opiekun dóbr śiérotek / áni przedáć / áni zástáwić áni zápisáć może: ták / iżby tho ćierpieć mieli kiedyby do lat rostropnych przyszli. Wyiąwszy by tho Opiekun okazał y wywiodł / iż sye tho stáło s pożytkiem śiérot / iż óny pieniądze ná pożytek śiéroth obróćił: ináczéy nie może tego vczynić wedle Práwá.

¶ Opiekun / możeli Dobrá śiéroth przedáć álbo zástáwić.

Pytánié Pietnasté.

Kościelne rzeczy mogą li być zástáwióné.

KOscielni/ to iest/ Opátrzyćiele kośćiołów/ Plebani/ Opáći/ Gárdyani: mogali zá iákim niedostátkiem / rzeczy kośćielné/ iáko są/ Ornaty/kielichy/ y inné áppáráty zástáwić czyli nie ? Odpo. Iż żaden áni Duchowny/áni świetski/ áni mnich/ áni Podáwcá / áni Pátrón álbo obrońcá kośćielny / nie może oddálić áni zástáwić żadnych rzeczy kośćielnych zá żadną potrzebą iákąkolwiek/tylko ná wybáwienie więźniów wedle Práwá.

Ludźie wolni/niemogą być w fánćie dawáni ani dźieći.

☞ Item. Ludźie wolni y Dźieći/ nie mogą być w fánćie áni w zakłádźie dawáni.

Pytánie Szesnaste.

Komornik rzeczy swoié/ które do gospodarzá wniesie/może li zástáwić.

IEsli by Naiemnik przyniósł iákié rzeczy / do dómu moiégo / ktorym ia iemu náiął : potym zástáwił óny rzeczy / álbo dómostwo swoié/ piérwéy niżli móy czynsz miał záplácić. W thym czáśie ia przyszedłem / dochodząc czynszu ná rzeczách : á ón komu są zástáwióné/powiedźiał ié być w zakłádźie swoim. Pytánie iest/ iesli óny rzeczy temu kthóremu są zástáwióné / czyli mnie lepszym Práwem przyydą? Odpow. Iż rzeczy wszystki y dómostwo wszystko/

szystko / kthóreby kolwiek Naiemnik ábo komornik / do domu naiemnego wniósł / są fantem ónego/czyy dóm iest / w czynszu iego : których komornik nie może innemu zástáwić. A iesliby zástáwił / thedy pan ónego domu / skoro sye o tym dowie/Práwem ich doydzie. Jesliby ón záprzał/ kthóry ie zástáwił / thedy w tey sprawie/ ma być przeciw iemu postąpióno / iáko iest wedle Práwá. A iesli zezna/thedy ón komu są zástáwióné/ musi ie wróćić / á Naiemnik zápłáći wine stronie y Vrzędowi. ¶ Jesliby zakład zginął w domu gospodárskim / Pán ónego domu muśi ij zápłáćić: ábo sye Przyśięgą bronić/iż sye to stáło bez winy á niedbáłośći iego.

Pytánié Siedmnaśté.

JEśliby ktho nie słusznie dochodził Jmienia/ y żadnego Práwá nie máiąc/ był tám do ónego Jmienia wpuszczón : á then czyié iest Jmienié/omieszkał sye s Práwem swoim. Pytánie iest : mali mu tho omieszkánié szkodzić czyli nié? Powiádáią niekthórzy/ iż tho nic stronie szkodzić nie może/dla tego/ iż ten nie słusznie dochodził tego Jmienia / y vczynił krzywde temu: á Práwo nie każe nikomu krzywdy czynić / y co

¶ Doszedł by ktho Jmienia/nie máiąc Práwá do niego / zá niedbáłośćią strony przećiwney. Mo żeli to co práwdziwe^o Pánu szkodźić.

ſprzodku ieſt nieſpráwiedliwégo / chocby thez y ſto lath trwáło/ tedy nieſpráwiedliwé bedzie: y záśie / zaden ſye nie ma bogácić z cudzą ßkodą. Wßákze/ tá ieſt ná to lepßa odpowiedz: ize wedle praw Ceſárſkich(które ku poſpolitému pozytkowi z rządzenia Bozégo ſą vczynióné) ták ieſt poſtánowióno: ze dóbr odſądzáią ónego/ kthory miał do nich iákié Práwo / kiedy pozwány trzykroć nie ſtánie / á z Práwem ſye ſwoim y z obróną nie pokaze. Stawa ſye tho dla nieposłußeńſtwá/kiedy kto Vrzedowi nieposłußen: tedy Práwo iednému máiethnosć bierze / drugiému dáie.

¶ Práwá / niékthórych rzeczy dopußczáią/ które ná ſumnieniu nic nie wazą. Boć Sumnienié dobré / Tyśiąc świádkow.

¶ Wßákze tu pilnie trzebá wiedzieć / á ná baczeniu kozdému mieć/ iz/ áczkolwiek ten ktorégo dobrá ſą (kiedy ſye ich kto imuie) zámießka z ſwoim Práwem y obróną: práwem ludzkim wedle Vſtaw tráci ié. Ale nie práwem Bozym. Abowiem ſąd ludzki/ mozeć ośukáć ludzi: ále ſąd Bozy nie moze ośukáć. Pan Bóg nikomu ßkodzić nie kaze: kozdému co ieſt iego kaze dáć. Ale y dóbr ták dla nieposłußeńſtwá ſtrácónych moze dóydź/ ſłußnym obzáłowánim/ póki ich ten który ié poſiadł / dawnością ſobie nie vtwierdzi. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 24. Iure Municipali Articulo 140. in Gloſa.

Areſt Zapowiedź.

Poſtempek około vczynienia Zapowiedzi/ktora bywa ná czyie máietność oſobliwie : álbo ná wſzyſtke poſpolicie.

Jedy mam Dłużniká / o którym rozumiem / iż ieſt nie ośiádły / á nie pewny/ kthóry mi vpornie długu moiégo záplácić nie chce/ á dowiém ſye v kogo/o iákiéy máietnośći iego:póyde do Wóytá / y bede żądał / áby mi vżyczył ſługi z Vrzedu ſwoiego ku vczynieniu Areſtu / ná óne máietność dłużniká ſwoiégo: co mi Wóyt winien vczynić. Y póydźie ſługá z roſkazánia Wóytowégo / do ónego człowieká w dóm/v którégo ieſt máietność dłużniká moiégo: y roſkaże z Vrzedu / áby máietnośći / pieniedzy/ álbo iákich pewnych rzeczy dłużniká moiégo nie wydawał / dla tego długu który mi winien. Roſkazawſzy/póydźie záś do V-

¶ Drógá do Areſtu.

rzedu y ze-

rzedu/ y zezna / iżem Urzędnie Zapowiedź vczy-
nił/ ná máietność tego: ktore zeznánie/ thák Pi-
sarz zápiße.

Formá Arestu osobliwégo.

B. G. Fecit Iuridicum Arestum super pecunia, bonis, rebus, famati N. apud N. in summa florenor. centum, nolens talium bonorum, siue rerum, siue pecuniæ admittere extraditionem, vsq; ad litis decisionem. Quod Arestum prædictus N. suscepit, per relationem prouidi N. Preconis iurati.

Tymże sposobem bywa Zapowiedź / nie tylko ná ty rzeczy ktore są dłużnikowé v kogo miánowicie/ ále y w pospolitości ná wßystki ruchómé y nieruchómé/kedybykolwiek były/ták tu w Koronie iáko y w innym páństwie / ná kthorymkolwiek mieścu / v ktoreykolwiek Osoby. Aby oná máiethność przez dłużniká moiégo / krom moiey wiádomości nie byłá vtrácóná/áby innym Creditorom/krom moiey wiádomości nie płácił. Táki Arest/tym sposobem pißą.

Formá Arestu w pospolitości.

B. G. Fecit Iuridicũ Arestum super omnibus bonis mobilibus & immobilibus, vbicunq; locorum, tam intra q̃ extra Regnum Poloniæ, apud quascunq; personas existeñ: famati N. tum super vniuersis eius debitis, quocũq; modo, cũ quibusuis personis contractis: nolens talium bonorum præmissorum

et debitorum admittere alienationem, vel nolens admittere quicq̃z, vſq; ad litis deciſionem : per relationem prouidi N. Præconis iurati.

¶ Zá tákim Areſztem/ dłużnik ſwoiéy máietności/ nie może bez moiéy woléy vtrácáć/ nikomu płácić/ przedáwáć/ áni żadnym ſpoſobem oddálić: wyiąwſzy by ſye iego máiethność ták dalece wynośiłá/ iżby y mnie ſłuſzna zapłátha być mogłá. Gdźieby ináczéy vczynił: tedy óno wſzyſtko coby kolwiek pod Areſztem moim Vrzędowym ſprzedał y innym płácił/ coby kolwiek przeciw iemu autenticè, tho ieſt/ ważnymi dowody mogłoby być dowiedźióno/ winien záś do Vrzędu położyć: choć gotowé pieniądze zá przedáné towáry wźięté/ choć towáry/ álbo valorem rzeczy vtrácónych/ to ieſt/ tylę ſummę ilé pod Areſztem vtrácił/ álbo ſprzedał. A naprzód Práwo każe czynić zapłátę społożónych pieniędzy/ álbo rzeczy/ temu kto był zapowiedź vczynił/ á potym práwo z zapowiedźi/ dowiódſzy długu/ przewodźił. Vczy tego świeży Dekret práwá wyżſzégo Máydeburſkiégo Zamku Krákowſkiégo/ y Komiſárzów Széśći miaſt vprzywileiowánych/ oſtátnich ſędźiów/ ktorych Dekretá zá iedno Práwo bywáią poczytáné. A ieſliby then/ v kogo z ſtróny moiéy/ zapowiedź Vrzędnie ieſt vczynió-

¶ Własność Areſtu poſpolitego.

ná / ná rzeczy pewné moiégo dłużniká / nie przyiął zapowiedźi: tedy ten który nieprzyiął / ma być odemnie pozwan támże zárázem przy zapowiedźi / przez ſługe Vrzedowégo / y winien mi ſye będźie pozwány / przed Vrzedem ſpráwić / dla kthóréy przyczyny / moiéy Vrzednéy zapowiedźi / niechćiał przyiąć. Jeſli rzecze / dla tego / iż v mnie żadnéy máietnośći / żadnych rzeczy / żadnych pieniedzy thego dłużniká nie máß / á ia bym mu w tym wiáry nie chćiał dáć: tedy ná ſwoie prawo winien przyśiądz / którą przyśięgą będźie wolen. Jeſliby thez nád moie zapowiédź wydał dłużnikowi moiemu ſtátek iego / thedy mi ná mieścu moiégo dłużniká o móy dług winien odpowiádáć. ·/· ·/· ·/·

Postempek z Areſtu / kiedy Dłużnik przypozowie Credytorá / chcąc ſwoie rzeczy z zapowiedźi wyzwolić.

YEſli then v kogo ſye Zapowiédź ſtálá / zapówiédź przyyimie / á dłużnik mie do Vrzedu pozowie ku wyzwoleniu z Areſtu / ſwoiéy máietnośći: thák dłużnik będźie poſtempował przećiw mnie. ☞ Pánie Wóy-

cie/then N. mi zápowiedział ſtátek móy/ v tego N. dałem go tu do Sądu przypozwáć / chce ſye mu ſpráwić o co mi winę da(co Prokuratorowie mówią / Terminem niewiém ſkąd wźiethym) chce Práwo dáć Práwo wźiąć: pytham ná Práwie/ máiąli mi być moié rzeczy z Areſtu wolné: Skáże Vrząd: Gdyż ten N. Powód chcąc rzeczy ſwoié z Areſtu wyzwolić / chce ſye temu N. pozwánému ſpráwić / álbo chce Práwo dáć Práwo wźiąć: thedy gdy ſye ſpráwi / álbo kiedy Práwo da práwo weźmie/ będą iego rzeczy / z zapowiedźi wolné. Spyta potym dłużnik: Máli mi ſtróná w dobréy woléy ziáwić / dla czego mi árreſtowálá ? Skáże Vrząd: iż ma w dobréy woléy ziáwić. Tám ia/ ktorym był pozwánym ku wyzwoleniu z zapowiedźi: będę zárázem powodem przećiw moiemu dłużnikowi: ná kthórégo/ támże położę żálobę / wywodząc przyczynę / dla ktoréiem mu máietność iego zá Areſtował. A dłużnik wyſłyſzawſzy moie żálobę/będzieſye ſpráwował: y będzie mu wolno będźieli chćiał/vżywáć przećiw mnie poſtempków práwnych/y Dylácyy ná Prokuratorá / ná zmówę / y ná odpowiedź. etcœt. A rzeczy przedſye będą pod zapowiedźią/thák długo áż ſye ſpráwi. Wyiąwſzy by Ośiadłośći dowiódł/tedy mu máią być wolné.

Bo iuż dłużnik Credytorowi swoiemu / ná ónéy ośiádłośći dowiedźionéy / vkázuie tho / coby potym Práwem vtrácił.

Zapowiedź ná ośiádłégo kiedy może być.

Bywáią też Aresty / ná ośiádłé / w then czás / kiedy ktho będąc ośiádły / wielé dłużen / á sławá iest o niem / iż chce ośiádłość swoie przedáć / wydáć / oddálić / dárowáć / vwiązić / álbo ktorymkolwiek obyczáiem od śiebie oddálić. Albo kiedy dług ná Imieniu iest zápisány. The zapowiedź ták piszą.

B. G. Fecit Iuridicum Areſtum , ſuper venditione, reſignatione, donatione, commutatione, & quauis alienatione domus, horti, areę. &c. famati N. inter domos Nobilis N. ab vna, & Nobilis N. parte ab altera, ob non ſolutũ ſibi debitũ florenorũ centum. Nolens admittere quicq̃ ad litis deciſionem per relationem prouidi N. Præconis iurati.

Postempek z Arestu / kiedy Credytor pozowie dłużniká / á dłużnik pozwány nie stánie.

Ten postempek ná rożnych mieśćách rożnie záchowuią. Niekiedy Credytor vczyniwszy Arest ná státek dłużników / postępuie práwnym porządkiem / to iest / pozyw-

kiem/to iest/pozywa dłużniká trzy kroć do trzech Sądów blisko po ónym Areście będących/ku wyzwoleniu swoich rzeczy/chceli dług zápłáćić/á rzeczy swoie z zapowiedźi wyzwolić. Jesli trzy kroc pozwány oblicznie/álbo raz pozwány á dwá ozpowiedźiány niestánie: záchowáią mu pómocną rzecz we dwie niedźieli/ ná Czwarty Sąd wnieść/ dla ktorych ná ónych trzech Sądoch nie stawał. Jesli nie stánie ku wnieśieniu pómocnéy rzeczy: Już Sąd skázuie Credytorowi dochodźić długu swoiégo ná rzeczách zápowiedźiánych/ przedáiąc ie iáko może pod świádomiem dobrych ludźi/albo wedle szácunku/ iáko kedy Práwo álbo zwyczay nieśie. A ieśli iest wiele Arestatorow ná iedny dobrá: thedy sye rospieráią v Sądu o lepszość Práwá. Ktoryby vkazał lepszé Práwo/ten naprzód dochodźi zapłáty z dobr Arestowánych. Potym drudzy Arestatorowie dochodzą z ostáthká będźieli thák wielé dobr stawálo ku płaceniu długow. A ieśliby zapowiedź byłá ná stoiącé Imienié dłużnikowé. Tedy zá tymże postempkiem Credytorowi przysadzáią w óno Imienié wwiązánié/áby ié trzymał/ták długo ážby mu summá byłá záplácóná. Albo ážby sobie z ónego Imienia pożytkow/dług swoy/z świádómiém Vrzędowym/

wybrał y z nakłády przez Vrząd oſzácowánymi. A ten poſtempek z Areſtu ieſt ſłuſzny wedle Práwá z nie wielkim nakłádem/ y nie długi.

NIekedy ták ſye záchowuią. Kiedy Credytor vczyni Areſt/ ná czyie máietność: vſtánie Sąd pierwſzy / vſtánie przez dwie niedźieli y wthóry. Potym do trzećiégo Sądu da przypozwáć dłużniká oblicznie. A gdy dłużnik pozwány nie ſtánie / da tho Credytor zápiſáć / iż dłużnik do trzećiégo Sądu pozwány nie ſtánął. Potym ná czwartym Sądźie / Credytor dawſzy z Kśiąg czytáć / iáko dwá Sądy vſtał/ y iáko dłużnik do trzećiégo Sądu pozwány nie ſtánął / bedźie ták pytał: gdyżem Areſt ná tego vczynił y vſtálem Sąd pierwſzy/ wtóry/ á dłużnik do trzećiégo Sądu oblicznie pozwány nie ſtánął/ mali mie czwarty Sąd dóydź. Skażą mu/ iż go ma dóydź czwarty Sąd (Prokuratorowie zwykli mówić: mali mi być folgowan) támże vſtánie czwarty Sąd folgowány. Potym ná piątym Sądźie dawſzy czytáć s Kśiąg / iáko czwarty Sąd ieſt przyſądzón: bedźie pytał: Gdyż mi czwarty Sąd ieſt przyſądzón/ zá moim słuſznym poſtempkiem z Areſtu/ á ſtróná pozwána oblicznie/ nie ſtánełá/ iáko Acta Vrzedowé świádczą/ mali mi dano być wy-

wiązánié w moiégo dłużniká Imienie. Skáżą/ iż ma być dano wwiązánié/ przez Podwóyciégo przyśiegłégo y czeladź Vrzędową/ kiedy strona będźie chćiáłá. Názywáią tho Wwiązánié niektórzy/ INdicatio, á zwłaszczá kiedy sye spráwá z Areſtu toczy v Sądu/ około máiethności ruchóméy: thedy zá przewodem Práwá skázuią/ Indykácyą w óny Arestowáné rzeczy/ tho iest/ vkázuie Vrząd Credytorowi/ INdicat, Aby iuż długu swoiégo dochodźił ná ónych rzeczách/ ná kthórych vczynił Zapowiedź/ y zá zapowiedźią Práwo ná nich przewiódł.

INdicacia w rzeczy co iest.

Wwiązánié álbo Indykácyą w Dłużnikowé Imienié/ kthóré iest w Areśćie miánowáné/ ták zápisuią.

¶ PEr Famatum N.viceaduocatum iuratum Cracouień: data est Intromissio, Indicatio, famato N. in oīa bona mobilia & immobilia vbicunq; locorū existeń: signanter in domū lapideam famati N. inter domos N. & N. parte ab vtraq; sitā, vel in summam pecuniȩ famati N. apud N. existētem: idq; in summa debiti floren: centum, iuxta Decretū Sacrȩ Maiestatis Regiȩ: domini nostri Clemētissimi: vel iuxta obligationē in Actis Scabinalibus contentā,

iuxta senten-

iuxta ſentẽtias Aduocati & Scabinorum ſuperius
pronunciatas, præſente familia Iuris. N. & N.
☞ To Wwiązánié názywáią pierwſzym Stop-
niem. Acz kolwiek wedle Práwá/ tylko ten iedén
ſtopién ieſt opiſány / y zá thym pierwſzym ſtop-
niem/ iuż ſkuteczné Jmienia dźierżenie/ áż do zá-
płáty długu. ¶ Wſzákże niekedy záchowuią
ten zwyczay/ iż zá przyſądzeniem z okazánia pier-
wſzégo ſtopnia / dáią z Vrzedu przez dwie Nie-
dźieli drugi ſtopien Rumowánié/ co zową Eua-
cuatio, y zápiſuią Rumowánié tymiż ſłowy iá-
ko y Wwiązánie: tylko miáſto tego ſłowá/ Intro-
miſsio, álbo Indicatio, nápiſzą Euacuatio. Dáią
tháKże zá przyſądzenim z okazánia wtórégo ſto-
pniá: trzeći ſtopień przez drugié dwie niedźieli
Wymiátánié/ co zową Executionem euacuatiõis,
y zápiſuią then trzeći ſtopién tymiż ſłowy / iáko
y Rumowánie: tylko zá ſłowo Euacuatio, położą
Executio euacuationis. Które trzy ſtopnie zá-
chowuią / dla thego / áby przez ten czás dłużnik
czuł o ſobie/ Credytorá przeiednał: álbo/ nie máli
czym płácić / ná czás odprośił / łáſki żądał: wie-
dząc o thym/ iż przy oſtátnim ſtopniu/ Powód/ z
Vrzedem z Ceklarzmi abo Opráwcámi/ pothey-
niéy niż pierwéy przychodźi w dóm iego: ſtátek
iego który ieſt w dómu/ Vrzednie zámyká/ pie-

Euacuatio, Rumowánié.

Executio euacuatiõis, Wymiátánié.

czetuie/inwentuie: ná ostátek wymiáta/ y w domu iuż prawie skutecznie áż do záplácenia summy zostawa.

Postempek z Arestu / przeciw Dłużnikowi / kiedy do trzeciego Sadu pozwány stánie.

Kredytor vczyniwszy Arest / y vstawszy dwá Sady / pozowie dłużniká do trzećiego Sadu. A dłużnik kiedy stánie/ták Credytor przeciw iemu postapi / przypowiádáiąc sye zwykłym obyczáiem. Pánie Wóyćie/ vczyniłem zapowiedź Vrzedna ná státek tego N. y vstałem dwá Sady: ku trzećiemu Sadowi / dałem stróne przypozwáć / y pytham ná Práwie/chceli dopuśćić trzećiego Sadu. Jesli dłużnik dopuśći trzećiego Sadu / iuż przez tho dopuszcza przewodu Práwá ná swóy státek árestowány. Ták iuż zá tym dopuszczenim / Credytor bedźie dochodźił długu swoiego / ná státku álbo ná Jmieniu Arestowánym/zwykłym postempkiem Práwnym. A ieśli dłużnik pozwány nie dopuśći trzećiego Sadu przećiw sobie vstać / offyáruiąc sye vspráwiedliwić (álbo iáko

mówią/ Práwo dáć práwo wziąć) będźie żądał áby mu Credytor dobrowolnie ziáwił. Tám Credytor dłużnikowi swoiemu winien dobrowolnie ziáwić o co mu státek iego Arestował: wywodząc wszystki przyczyny/ winności / skąd dług vrósł / y ma być záwsze gotów ze wszystkimi dowody ku okazániu / áby pozwány obaczywszy nie gotowégo / Gwarem go nie záwiązał. Thám dłużnik wysłyszawszy żálobe / może chceli zárázem/ieśli iest gotów/odpowiádáć:może thęż przećiw Credytorowi Dylácyy y wszystkich obrón Práwá vżywáć wedle Postempku w Porządku opisánégo/ fol: 70.

O Zapowiedźi ná máietność zmárłégo dłużniká / y o postempku z Zapowiedźi.

Ten postempek est wedle Wielkiérzá Krákowiánów.

TEśliby ktho ná Imienié vmárłégo/ Zapowiedź vczynił / á Dźieći iego lath rostropnych nie miáły / á tákowy dług był by iáwny y dowodny/ álbo ná Testámencie wyznány/ábo przed Vrzedem Rádźieckim/ábo Sądem zápisány : ábo by szło o Wiáno żenie / zostáłéy Wdową. Tedy vstáwszy pierwszy Sąd / y

Postempek zá zapowiedźią w długoch iáwnych.

wtóry / máią być przypozwáni Exekutorowie/ y Opiekunowie / opiekálnicy dziećinni / kthorzy trzećiego Sądu dopuśćić máią. Niedbáiąc tego / że dźieci lat nie máią/ á ták zapłátá ma być folgowaná/tylé/ilé śye Jmienia śćiąga.

¶ A iesli dług nie bedźie iáwny / tho iest/ iże nie iest przed Rádą ábo Sądem práwem zápisány/áni ná Testámenćie wyznány / iedno tylko Szuldbryfftem / kthóre pod czásem bywáią zátrzymáne. Tedy vstawszy pierwszy y wthóry Sąd / y trzeći Sąd / nawiecéy dwá kroć álbo trzy kroć ostrzégszy/á dawszy do Kśiąg swą pilność zápisáć. Nie powinien dáléy Sądów ostrzégáć : ále zá tákowym zapisem tá spráwá ma stać / áż dźieci do lat rostropnych przyydą / które po tym máią być przypozwáne : y dáléy postepowáć wedle Práwá. A do thego czásu óno Jmienié zápowiedźiáné/ku szkodźie ónym którym dłużno/ nie ma być żadnym obyczáiem przedano / ábo záfrymárczóno : y owszem żadna rzecz s tákowego Jmienia nie ma być ruszána ábo spráwowaná/króm/ábo bes wiedzenia tych którym dłużno. Chybá ty rzeczy/ iáko Towáry / kthóréby śye miáły zepsowáć/ ty mogą pod świádómiém dobrych ludźi przedáć / á pieniądze do Práwá/

Postempek zá zapowiedźią w długach nie iáwnych.

máią być położóné. ./ ./

¶ A ieśliby Zapowiedź byłá vczynióna ná dłużniká/ kthoryby był zbiegły/ á mógłby dostátecznie dowieść/iże iest zbiegły/ tho iest/ iżeby sye w Klasztorze chował / ábo by list Gléytowny od Królá álbo od miástá miał ku szkodźie Credytorowi / álbo ktorymkolwie obyczáiem dowiódłby go być zbiegłym. Tedy po tákowym dowodźie/ temu kthóry zapowiedź vczynił/ trzeci Sąd ma być dopuszczón/ y Práwo swoie ná tákowym Jmieniu przewieść ma / postáwiwszy dostáteczné Rękoymié Práwu o nágabánié kthórychkolwie persón/zá tákowé rzeczy zápowiedźiáné.

Postempek ná dłużniká zbiegłego.

¶ A ieśliby przećiw thákowému dłużnikowi dowieść nie mógł/ iżeby był zbieg / thylko że sye od miástá ná czás chróni: thedy vczyniwszy zápowiedź/ vstawszy pierwszy/ y wtóry Sąd / thedy trzeci Sąd ma ostrzégáć/ Rok y dźień. A w tym czáśie / ma wziąć pozew od Wóytá mieyskiégo / ku pozwániu tákowégo dłużniká gdźieby go mógł náleść. Po roku potym y po dniu/ ieśli go pozwem ku dopuszczeniu trzećiégo Sądu nie mógł náleść / á ieśli przynieśie świádectwo z ynąd że pilność miał/á nie mógł go mieć ku pozwániu/ tedy

¶ Postempek ná dłużniká nie zbiegłégo.

wániu / thedy trzeci Sąd iemu ma być dopuszczón w tákowé Imienié / y Práwo swoié ná tho przewieść może. Obrzeczywszy sye Práwu o nágabánié tákowégo Imienia prze zeń zápowiedźiá nego / á przez Práwo iemu przysądzónégo.

Formá Pozwu / iáko ma być pisány do ónego Vrzedu / pod ktorym dłużnik iest / áby ná pierwszy Sąd ku Arestowi stawał.

VNIVersis & singulis Iudicibus, Aduocatis, & Scultetis eorumq; vicesgereñ: omnium ac singularum Ciuitatum, oppidorum, ac villarũ in & extra regnum Poloniæ, dominiaq; eisdẽ subiecta constitutis, Dominis & amicis charissimis ac honorãdis. Signanter tamẽ, nobili viro N. Aduocato ciuitatis N.N. Aduocatus ciuitatis N. salutẽ, & omnẽ fœlicitatem. Generosi, famati ac prouidi domini, amici charissimi: Notũ esse D. vestris: cupio p præsentes, famatum N. ciuem Cracouieñ: secũdum iuris ordinem & obseruantiam in Iudicio nostro ciuili Cracouieñ. fecisse Iuridicũ & officiosum Arestum, super omnibus bonis mobilibus & immobilibus, famati N. Ciuis N. Quare præfatus N. postulauit à me citatiõis literas, quibus ipse N. præfatus

N.nunc absens ad primum Iudiciũ huc citaretur. Cum vero Officij mei sit ea, quę æquitatis ratio poscit, cuiuis admittere. Proinde autoritate officij mei plenam facio potestatem, omnibus ministris, apparitoribus, ac præconibus Iudiciorũ & officiorum vestrorum, etiam si opus fuerit ministerialibus, quos designare ad hoc voluerint, vt ad instantiam præfati N. personaliter citent, prędictum N. ad primum Iudicium, super bonis arestatis, terminum ei comparẽdi in Iudicio nostro ciuili bannito exposito, quod feria sexta post ConductumPaschę proxima ante meridiem celebrabitur (aut in die transpositionis eiusdem Indicij, ob solennitatẽ festi) præfigendi. Proinde D. vestras cõmunis iusticię causa, plurimum rogo, mandare velint ministris & præconibus Iudiciorum & officiorum vestrorum, vt personaliter accedentes præfatum N. citandum curent, ad locum & terminum præfatũ, mihiq́ rursus literas testimoniales transmittant, quibus constare posit, quo loco & tempore: insuper ad quem terminum prefatus N. fuerit citatus, vt partem ea de re possem reddere certiorem. Quod vicissim simili officio & omnibus amicitię studijs, id V.D. refferendum curabo. In præmissorum fidem Sigillum officij mei præsentibus est subimpressum. Datum Crac.

Táż Formá po Polsku.

WSzystkim y káżdemu z osobná/ Sedziom/ Woytom/ Szołtysom/ y ich namiestnikom/ wszelkich Miast/ y miásteczek/ wsi/ ták w królestwie Polskim / iáko thez y w innych pánstwách bedącym/Pánom/ y przyacielom miłym: á osobliwie sławnemu N. Woytowi Miástá N. N. Woyth mieścki. N. zdrowia y wszego dobrego pomnożenia życzy. Vrodzeni / szláchetni/ sławni/ á opátrzni Pánowie / przyaciele mili: Oznaymuie w. m. thym listem/ iż sławny N. mieszczánin Krákowski/ wedle porządku Práwá/ y wedle záchowánia v Sądu nászego / vczynił szperunk Vrzedny ná wszystki dobrá Ruchome y nieruchome / sławnego N. Mieszczániná. Dla tego/ przerzeczony N. prosił mie o listowny Pozew / kthorym by / wyższey námieniony N. kthorego tu ná ten czás niemász / był ku pierwszému Sądowi pozwány. A gdyż tho ná Vrząd moy należy / kożdemu nieodmáwiác tego/ co spráwiedliwość pokázuie: przeto władzą á zwierzchnością Vrzedu moiego / dawam moc y pozwalam wszystkim sługom Vrzedowym/ Pod-

woyſtim / Sądów y Vrzędów w. m. y Woy‑nym byłoliby potrzebá : ktorychby w. m. ktemu náznáczyli/ álbo im to poruczyli : áby ná przeciw przerzeczónému N. oblicznie pozwáli przerzeczó‑nego N. ku pierwſzému Sądowi ná dobrá ſpe‑rowáne/ Rok iemu dawáiąc ku ſtaniu przed ſąd náß mieścki Gáyny wyłożony / kthóry będzie w piąthek pierwſzy po Przewodney niedźieli przed południem (álbo ná ten dźień ná kthóry Sąd ón dla świętá będzie odłożony.) A przeto wzglę‑dem/ poſpolithey ſpráwiedliwośći / w.m. proſzę/ áby w. m. przykazáli ſługóm Sądów / y Vrzę‑dów ſwoich / áby óni przerzeczónégo N. pozwá‑li ná mieśce y ná czás wyżßey miánowány. A mnie záś liſtem ſwoim oznaymili / ná ktorymby mieścu y kiedy / y ná kthory dźień / przerzeczóny N. był pozwány / ábym tho ſtronie mógł oznay‑mić / co ia też w.m. tymże ſpoſobem y wßelkiemi przyiaćielſkiemi powolnośćiámi odſługowáć chcę. Ku ktorey rzeczy świádectwu Pieczęć V‑rzędu moiégo/ dałem przyćiſnąć. Dan z Krá‑kowá. etcæt.

¶ Tymże ſpoſobem wthory y trzeći pozew ma być nápiſány / ku wtoremu y trzećiemu Sądo‑wi : odmieniwßy tylko ná tym mieścu/gdźie po‑

łożóno/ Ku pierwszemu Sądowi: położyć ku wtóremu y ku trzeciemu. Wszakże / iż niekiedy tylko ku trzeciemu Sądowi pozywáią/ vstáwszy pierwszy y wtóry Sąd/ wtóry ostrzégáiąc. Tego Pozwu tá iest Formá.

Formá pozywánia ku trzećiemu Sądowi/ vstáwszy pierwszy y wtóry Sąd.

VNiuersis & singulis.&c. Generosi.&c. Notum esse D. vestris, cupio per præsentes famatũ N. Ciuem N. secundum Iuris ordinem & obseruantiam, in Iudicio nostro ciuili N. fecisse Iuridicũ & officiosum Arestum, super omnibus bonis famati N. dictiq; aresti iuxta Iuris gradum & obseruantiã, primum ac secundum astitisse Iudicium, & tertiũ iudicium, in hunc vsq; diẽ præcustodiuisse. Quare à me præfatus petiit citatiõis literas, quibus prædictus N. ad tertium Iudiciũ huc citaretur. Cũ verò officij mei sit ea, quę æquitatis ratio poscit, cuiuis admittere: Proinde autoritate officij mei, plenã do potestatẽ omibus ministris, apparitoribus, ac præconibus Iudiciorum & officiorũ vestrorum, etiã si opus fuerit ministerialibus, quos designare ad hoc voluerint, vt ad instantiã præfati N. personaliter

citẽt prædictum N.ad tertium Iudicium,aliâs pro admittẽdo tertio Iudicio,ſuper bonis areſtatis,terminum ei cõparendi,in Iudicio noſtro Ciuili bannito expoſito,quod feria &c. ante meridiem celebrabitur,præfigendo. Proinde D.veſtras communis iuſticię cauſa plurimum rogo,mandare velint Miniſtris & Præconibus Iudiciorum & officiorum veſtrorum,vt perſonaliter accedeñ,memoratum N.citandum curent,ad locum & terminum præfatum,vt tertium Iudicium admittat,aut Iure ſe defendat,mihiq́ rurſus literas teſtimoniales transmittant.&cæt.vtſupra.

T En Pozew ku trzećiemu Sądowi / thymże kſztaltem będźie piſány/ iáko wyżſzéy. Przypiſowſzy tylko ná mieścu ſwoim/ tho / Iż ten á ten vczynił Vrzędny ſzperunk ná tego á ná tego dobrá / y wedle záchowánia tutecznégo porządku piérwſzy y wtóry Sąd vſtal/ y trzeći áż do dniá dźiśieyſzégo oſtrzégal / y prośił mie o Pozew liſtowny / kthórym by ku trzećiemu Sądowi był przypozwan.Ku trzećiemu Sądowi.etcæt.

Odpis Wóytá/pod którégo Práwem dłużnik będźie pozwan.

EGO N. Iudicij ciuilis N. iuratus Aduocatus

publicè profiteor,ac ſignifico, Vniuerſis & ſingulis,quorũ intereſt, ſignanter Aduocato Cracouiẽ: Quia ex officio meo aduocatiali,literas citationis honorati viri N.Aduocati Cracouieñ,die tali, N. ſcriptas ad legittimam executionem deduxi,famato N.Ciui N. per publicum Iudicij miniſtrum ſeu præconem iuratum perſonaliter inſinuãdo, vt ad inſtãtiam famati N.ciuis N.ad primum, vel ad ſecundum,vel ad tertium iudicium bannitum expoſitum,quod Cracouię feria N.ante meridiem celebrabitur,compareat. Vt ipſum iudiciũ,aut admittat,aut iure ſe defendat, iuxta vim & tenorẽ præfatę citationis. In cuius rei fidem & teſtimonium, ſigillum officij mei eſt ſubimpreſſum.Datum.&c.

Táż Formá po Polſku.

JA N. Wóyth mieśćki N. wßyſtkim/y kożdému z oſobná kómu należy wiedźiéć: á miánowićie / ſławnému N. Wóytowi Krákowſkiému / tym liſtem moim wiádómo czynie / iżem ia z Vrzedu moiégo Wóytowſkiégo / Pozew liſtowny przerzeczónégo Wóytá Krákowſkiego/ ten á ten dźień piſány ku ſkutkowi przywiódł/ to ieſt / Opowiedziałem ſławnému temu á temu / oblicznie / przez ſługe moiégo

Vrzedowégo przysiegłégo: áby náprzećiw stawnému N. ná piérwszy / ná wthóry/álbo ná trzeći Sąd/ kthóry w Krákowie ten á ten dźień przed południem bedźie/stánął/ áby tákiégo Sądu do puśćił / álbo sye Práwem brónił: wedle pozwu przerzeczónégo. Ku ktoréy rzeczy świádectwu Pieczeć Vrzedu moiégo dałem przyćisnąć. Dan z Przemyslá.etcæt.

Pozwu pospolitégo krótka Formá/ do Wóytá bliskiégo.

PAVLVS N. Aduocatus iuratus Casimirieñ:famato N.Aduocato N.Clepardieñ:Salutem& omnem fœlicitatem. Famate N.domine Aduocate,amice charissime ac honorande,notum esse D. tuę,cupio honestum N.a me postulasse citatiõis literas in & contra prouidum N. Quia verò officij mei est vnicuiq; iusta & licita petẽti non denegare.Quare D.tuam plurimũ rogo,vt præsentes huius citationis literas meas,per famulum seu præconem officij sui exequi mãdet:terminũ,præfato N. coram iudicio ciuili N.ad instántiã dicti N. ad feriam sextã etcæt:assignañ, mihiq; huiusmodi executionẽ,literis suis indicet. Ego verò me in similibus & maioribus D. tuę semper promptũ offero.

Quam bene

Quam bene valere cupio. In præmissorum fidē. &c.

Táż Formá po Polsku.

PAwel N. Wóyth przyśiegły Káżimiérski / Sławnému N. Wóythowi Klepárskiemu / przyśiegłému / zdrowia y wszystkiego dobrégo życzy.

Sławny á vczćiwy N. Pánie Wóyćie przyaćielu miły / Oznáymuie w. m. iż ten sławny N. mieszczánin N. żądał odemnie listownégo pozwu / náprzećiw sławnému N. A iż ná móy Vrząd należy kożdemu słusznéy rzeczy proszącemu nie odmawiáć: przeto w. m. proszę / áby w. m. wedle tego pozwu kazał słudze Vrzędu swoiégo / pozwáć tego N. y náznáczyć mu Rok / do Sądu nászégo mieśckiégo / który w ten á w ten dźień przed południém będźie. A to od przerzeczónégo N. á mnie záś ten pozew listem swoim oznaymić. Zaś ia w równych y w więtszych rzeczach w. m. sye chutliwym offyáruie. Ku téy rzeczy świádómie pieczęć swoie dałem przyćisnąć. Dan z Káżimiérzá. etcæt.

Formá pozwu od Rády / ná Osobe / w tym práwie Imienie máiąca.

PRoconſul & Conſules ciuitatis N. tibi famato N. ciui N. vigore bonorum tuorum, quę Iuri noſtro N. ſubiecta habes. Mandamus, vt corã nobis in loco iudicij conſueto, per te vel tuum legitimũ Procuratorem compareas feria etcęt: ad inſtantiã famati N. Qui te citat primo, vel ſecundo, vel tertio ad audiendũ & decernẽdũ ſibi admitti, per nos intromiſsionem, in bona tua N. in debito centum floren: iuxta contenta obligationis tuę, per te corã officio noſtro factę. Ad hæc & alia tibi in termĩo citationis obijciẽda, iudicialiter reſpõſurus. Alioquin ſiue cõparueris ſiue non, nos ad ea quę iuris fuerint procedemus, contumacia tua non obſtãte. In cuius rei fidem & teſtimonium, Sigillum officij noſtri præſentibus eſt ſubimpreſſum. Datum. &c.

Táż Formá po Polſku.

BVrmiſtrz y Rádá / miáſtá N. Tobie ſławnému mieſzczáninowi N. wzglądem dóbr twoich które Práwu náſzemu podległé máſz. Przykázuiemyć / ábyś przed námi ná mieścu zwykłym Sądowym / przez ſie albo przez twégo włáſnégo Prokuratorá / w ten

á w ten dźień/náprzećiw temu N. stánął/ ktory ćie pierwszy raz/ álbo wthory/ álbo trzeci pozywa/ ku słuchániu Sądownego skazánia iemu/ wwiązánia w dobrá twoie N. w długu stá złotych/ ktoręs mu winien/wedle zapisu twego przed námi vczynionego. Ná te y ná inne rzeczy/ ktore tobie ná Roku będą szerzey powiedźiáne/ ábyś Sądownie odpowiádał. Wiedząc to/choć stánieß choć nie stánieß/ my ku themu co wedle Práwá iest/ dáley postąpiemy. A ku they rzeczy świádectwu/ pieczęć Vrzedu náßego iest przyćiśnioná. Datum.etcœt.

List do Rády o Exekucyą tego Pozwu.

PRoconſul & Conſules Ciuitatis N. Vniuerſis et ſingulis Iudicibus,prgſertim verò Spectabilibus ac famatis dominis Proconſuli,& Conſulibus Aduocato,SCabini Ciuitatis N. Officiorum ſuorum diligenti commendatione præmiſſa.

SPEctabiles ac famati Domini, amici noſtri chariſsimi.Petijt à nobis famatus N.literas citationis, ad citandũ famatũ N.quas illi ex officio noſtro denegare nõ potuimus. Quare obnixe rogamus,ſpectabiles D.veſtras,vt eas quas mittimus citatiõis li

teras,ſuper famatũ N.miniſtro officij ſui ſiue præ
coni,ſiue etiam miniſteriali Caſtrenſi exequendas
mandẽt,prout ex officio ſuo,cõmunis iuſticię cau
ſa,mandare debent.Cui quidem officij veſtri mini
ſtro,ſiue Præconi ſiue miniſteriali Caſtrẽ,&nos
præſentibus plenam damus poteſtatẽ, vt eiuſmo
di noſtras citatiõis literas, prout cõſuetudo & ius
veſtrum exigit,prædicto N.offerat,terminum ei
dem coram nobis comparendi feria tali N.iuxta
præfatę citatiõis contenta,aſsignañ.Et ſpectab:D.
veſtras rogamus,vt de hoc negotio literas teſtimo
niales, nobis per eundem nuntium transmittant.
Quos bene valere optamus.etcæt.

Táż Formá po Polſku.

BUrmiſtrz y Rádá Miáſtá N. wßyſt-
kim / y kożdemu z oſobná / Sędziom/
Vrzędnikóm / á zwłaßczá zacnym á
ſławnym Pánóm / Búrmiſtrzowi / y Rádźie/
Wóytowi / Przyśięznikóm miáſtá N. powino-
wáctwá ſwoie przyiaćielſkie / pilnie záléćiwßy.
Zacni á ſławni Pánowie / przyaćiele náßy mili/
żądał ieſt od nas ſławny N. liſtownégo pozwu
náprzećiw ſławnému N. czego ſye nam z Vrzę-
du náßégo odmówić nie godźiło. Przetho w.m.

prośimy/áby w.m.ten liſtowny pozew/ który po ſyłamy ná ſławnégo N. ſwemu ſłudze Vrzędowemu roſkazáli oddáć. Co w.m. dla poſpolithéy ſpráwiedliwośći vczynić powinni. Któremu to ſłudze/choć Podwoyſkiemu/choć Woźnemu/ y my/tym liſtem dáiem moc/ áby tákowy pozew iáko práwo / y zwyczay v w.m. nieśie / przerzeczónému N.oddał / dawáiąc mu Rok/áby przed námi ná then á ná then czás / wedle pozwu ſtánał. A w.m.prośimy/ábyſmy o thym pozwániu liſtowné świádómié / przez tegóż poſłá od w.m. mieli. A przy tym w.m.zdrowia/ y wſzego dobrá od páná Bogá żądamy.

Przećiw nieſłuſznym á ſzkodliwym z Areſtu poſtempkom.

Poſtempki których Prokuratorowie/ vczyniwſzy Areſt/v Sądów vżywáią / wielé ich widzimy być nie wedle práwá.Naprzod/to rzecz ieſt nieſłuſzna y nieprzyſtoyna/co powiádáią/iż Areſt mocy nie ma / kiedy go ná kożdy Sąd wyłożóny przez dwie niedźieli nie vſtawa. Powiádáią/iż trzebá vſtáć pierwſzy y wtóry Sąd / y inne Sady / chceſzli áby Areſt nie ſpełzł. Skąd to Práwo vro-

Ceraſini contra ineptos in areſtatiōibus ꝑgreſſus, ſub Titu. Sequeſtratio, Areſtatio.

ſto/ kto ie vczynił:gdyż w Prawie Máydeburſkim o tych Areściech/ oprócz áreſtowánia kóniá/ bárzo málo ieſt nápiſano. A o tym vſtawániu Sądów/ proſto nic. Które vſtawánie Sądów/ thez niewiedzieć co ſye rozumie/ ták z polſkich słów/ iáko y z láciñſkich/ Aſtare Iudicia, Aſtitio terminorum, nie wiedzieć co ieſt. Kto tego nie czyni z zwyczáiu ábo v Práwá nie bywa/ áni naylepſzy láciñnik z láciñſkiego adſtare iudicia, áni naylepſzy Polák z polſkiego/ iáko mówią/ Vſtáwáć Sądy/ nie będzie rozumiał co ieſt. Ták niczemnemu/ á niepotrzebnemu poſtempkowi/ niczemné też słowá dano. Vſtawániem Sądów názwano/ Poſtempek: kthórégo Procuratorowie vczyniwſzy Areſt/ vżywáią. to ieſt/ kiedy kto vczyni Areſt ná czyie máietność: poydzie do Sądu wyłożónégo/ kthóry po ónym vczynionym Areście/ bliſko będzie: y tám ſtánąwſzy/ opowié ſye piérwſzy raz/ iż vczynił áreſt ná thego/ á ná tego ſtáthek/ y da tho ſobie zápiſáć: vczyni tákże ná drugi Sąd przez dwie niedzieli/ thákże ná trzeci ná czwarty/ y czáſem cáły rok tho v Sądów/ będzie opowiádał/ kthóré opowiádánié názywa/ Vſtawániém Sądów. Byłoby dáleko ſłuſzniéy y ku záchowániu powáżności Vrzedowéy/ bárzo pożyteczniéy/ kiedy by ty Areſty

Vſtawánié ſądów/ niewiedzieć co ieſt.

Vſtawánié ſądów co ná żywáią.

ktore przez ſługe Vrzedowégo czynią/ do tąd były w ſwoiéy mocy króm thego vſtawánia Sądów/ ażby záś po rozſtrzygnieniu Práwnym z roſkazánia Sedziégo/ przez ſługe Vrzedowégo/ były wolno puſzczóné: tháť iáko ſye y v innych Sądów záchowuie/około Sequeſtrów/ to ieſt/ około tych rzeczy/ które w zátrzymánié do Vrzedu álbo do kogo innego raz bywáią dáné/ áż do ziednánia/ ábo do rozſtrzygnienia Práwem. Ku czemu namniéy nie bywa potrzebá tákiego vſtawánia Sądów. Już zá piérwſzym zátrzymániém/ ſpodánia czyiégo/ bedą rzeczy w pokoiu/ nikomu nie wydáné/ áż ſye ſtróny ábo zgodzą/ ábo Práwem rozeprą/ co názywáią Sequeſtrum ſequeſtrationem. Tákżeby téż rzeczy zá áreſtowáné/ miáły być w pokoiu/króm vſtawánia Sądów/ áż do zgody/ álbo rozſtrzygnienia Práwem. Iáko Areſtum y Sequeſtrum iedno ſą rzecza/tylko w ſłowiéch odmiáná. Aby téż táki záAreſtem był poſtempek/iáki zá Sequeſtrem: Wſzákże tym czáſem/ póki by rzeczy z Areſtu nie były puſzczóné/ wolno ieſt temu Credytorowi/ kthóry zá áreſtował/ czynić álbo przećiw Oſobie dłużnikowéy/ álbo ná ſtátek iego áreſtowány/ záchowawſzy w thym ſłuſzny porządek Práwá/ przez przypozywánié ſtróny. Wolno théż ieſt

Sequeſtr co ieſt.

Areſt á Sequeſtr w czy rożność máią.

dłużnikowi / kiedy chce ſwoie rzeczy z zapowiedźi wyzwolić: záchowawßy tákże ſłußny porządek Práwá w przypozwániu ſtrony. Ku czemu námniey nie bedźie wádźiło / choćby żadnych vſtawánia Sądów nie było / kthóre żadnego pożytku / owßem wielką ßkode z wielkiégo nakłádu / práwuiącym ſye zwykły przynośić.

☞ Tu théż niewádźi przypómnieć dáley około tego vſtawánia záchowánie v Sądów / nie wedle Práwá. Iż ći ktorzy zapowiedźi czynią: vſtáwßy (iáko to óni zową) pierwßy y wtóry Sąd / tedy tego którégo dobrá ſą / pozywáią ku trzećiému Sądowi / ábo iáko óni mówią / ku dopußczeniu trzećiégo Sądu. ¶ Tho dopußczenie trzećiégo Sądu / nie wiedźieć co zá mówá ieſt / iáko y po łáćinie vocare ad tertium iudicium, ſeu pro admittendo tertio iudicio: którey mówy / óni ludźie vczeni w Práwie Serwius / Sulpicyus / Vlpianus / Zázyus / y inni ná nauczenßy / by teraz byli żywi / nie rozumieliby. Ták ty Sądy / y záchowánia / y nazwiſków niczemnych dośyć máią.

¶ Dopuśćić trzećiégo ſądu co ieſt.

Dopuśćić trzećiégo Sądu / niewiedźieć co ieſt. Wyiąwßyby to / áby temu / który ſtátek czyy áreſtował / iákoby z trzećiey Contumácyey pozwánégo / ábo iákoby zá trzećim pozwem iuż było dopußczono otrzymáć ty rzeczy / kthóre zápo-

wiedział: á raz pozwány gdy niestánie / áby go iuż zdano w vtráceniu onego státku kthóry mu zápowiedziano. A ktoby sye tákim postempkiem szkodliwym nie brzydził / kthórym pozwánego zá pierwszym pozwánim / ná pierwszym roku / dla niestánia w vpadku zdádzą: co iednák podług Práwa Maydeburskiego być niemoże / iedno ten kthóryby trzy kroć pozwány nie stánął / ma być skazan ná vpad ku vtráceniu tego wszystkiego / oco iest obżałowan / ná pierwszym roku / ná wtórym / y ná trzecim. Ták nápisano IVre Municipali Artic: 23. in Glosa. y ná innych mieścách. Ter citatus si quis nō paruerit, mitti debet Actor in possesionem. Gdzieby ináczey było / tedy skazánié przeciw temu / który nie iest trzy kroć pozwány / nic nie waży. Sententia contra absentem lata, non ligat. Ale snadź rzeczesz / iż tho pozwánié ku trzeciemu Sądowi / nie iest rok pierwszy ále trzeci. Bo przed tym było dwoie vstawánié Sądów. A thák pozwánié ku trzeciemu Sądowi nie iest rok pierwszy ále trzeci? Nie możesz thu / żadnym obyczáiem trzeciego Sądu / názywáć trzecim rokiem. Gdyżeś ná pierwsze dwá Sądy / dłużniká nie przypozywał / tylkoś Sądy / iáko mówisz / vstawał / tho iest / stawałeś przeciw stronie / kiedyś iey nie pozwał / kthórym tákim vstawánim

Obiectio.

Solutio.

¶ Vstáwkě sądy / co iest nikáśnie.

ſtawánim/ nic niemożeß ſłußnie wygráć. Bo to wßyſtko cokolwiek przeciw twoiemu adwerſarzowi v Sądu nie pozwawßy go/ poczynaß/ nic nie waży. Omnia quę abſente, & nullũ terminum habente parte, geſta ſunt, pro infectis habentur. Thámći rok názywáią/ kiedy kogo ná ſłußny czás przez ſługę Vrzędowégo pozowieß: nigdźie tego nie bedźieß czytał w Prawie/ áby to twoié piérwße ábo wthóré vſtawánié/ było rokiem piérwßym/ wtórym: áni przypozwánié do trzećiégo Sądu/ trzećim rokiem. Być to nie może/ muśi then trzeći Sąd zá piérwßym pozwem/ názywáć piérwßym rokiem. Bo pozew czyni rok/ nie vſtanié ſądu. A ná piérwßym roku/ nikogo w vpadku zdáć nie możeß: Bo Práwá mieśckié nie dopußczáią thego co inné dopußczáią/ ábyſmy mieli vżywáć ábo rozumiéć/ ieden pozew miáſto trzech/ iáko mówią: Citat te vno edicto pro tribus. Błędy to wßyſtko vbogim ludźióm/ ku dochodzeniu ſpráwiedliwośći ßkodliwé: któré/ Boże day tho/ áby kiedy były od tych którym należy/ popráwióné. Nie iednemu tákim złym á nie wedle Práwá poſtępkiem máiętność ginie: ſłußniéyby kożdy y z lepßym ſumnienim otrzymał zápłátę długu ſwoiégo/ zá tákim poſtępkiem/ kiedy kto vczyniwßy Areſt ná

dłużniká / trzy kroć go będzie pozywał do trzech sądów po ónym áreście / á nie do trzeciégo tylko sądu. Wßákże tu niechay kto chce nasláduie zwyczáiu / nie wiem skąd wźiętégo / Práwu pospolithému bárzo przeciwnégo / iedno tho kożdému z iásnégo Práwá może być wiádomo / iż żaden dla nie stánia / zá iednym pozwem / nie może nic vtrácić / nie może mu to pierwßé niestánie nic ßkodźić wedle Práwá / nie może być skazan ná vpad : w iego Imienie żaden Credytor nie może być słußnie wpußczón : thylko kiedy pozwány trzy kroć / nie stánie / ieśliby niestánia ábo nieposłußeństwá swoiégo iáką słußną przekázą nie wymówił / iáko mówią / ieśliby pómocney rzeczy nie wniósł. Muśi być wedle Práwá tho troie nieposłußeństwo / iáko Słónce iásné / dla którégo by pozwány / o to o co nań żáłobá wyßłá / y o ßkody / miał być ná vpad skazan. Przeto / kiedy ktho ná kogo przewodzi Práwo / napilniey tego strzeże / áby Podwoyskiégo zeznánie iż pozwał / było zápisáné. Bo do zepsowánia przezyskow / ábo przewodu Práwá / nic nie iest gotowßégo / iáko kiedy nie iest iáwno / áby stróná byłá pozwána / ták wtóry y trzeci raz iáko y pierwßy. A ieśliby dłużniká ná pozew nie mógł dostáć / przedśię ma być pozywan trzy kroć listownym

¶ Postempek Práwá Mieśckiego práwy.

¶ Przewodowi Práwá / co nawiecey wadzi.

pozwan / który ma ſlugá Vrzędowy przylepić ná
mieśću/kędy ludźi nawięcéy przebywa/ábo gdźie
dłużnik zwykł bywáć : o thym maß z Práwá w
Porządku ßérzéy nápiſano fol: 58. Bo gdźieby
ináczéy było / thedy dłużnik áni ná Oſobie ſwo=
iéy/áni ná máietnośći / wedle Práwá/ s tego v=
ſtawánia ſądów/ y s pozywánia pierwßego / do
tego trzećiégo ſądu/ nic ćiérpieć nie może. Wy=
iawßyby kędy zá iákim Przywileiem álbo Wiel=
kiérzem / tho przypozywánié do trzećiégo ſądu/
było záwitym rokiem (który łáćinnicy názywá=
ią/ terminum peremptorium, à perimendo, quòd
Záwity rok. vlteriores dilationes perimit, Rok záwity/po któ=
rym iuż żadna dálßa odwłoká nie idźie / żadne=
go dálßégo przypozywánia nie trzebá) tám mie=
śce mieć może. O czym Krákowiánie máią
ſwóy oſobliwy Wielkiérz. Przećiw któremu/nic
ſye tu tym piſánim nie mówi / áni vymuie: iáko
y przećiw vſtáwam innych miaſth oſobliwym.
Tylko tu ieſt vpominánié / á vkazánié drógi / ku
ſłußnému á ſpráwiedliwośći bliżßemu poſtem=
pkowi : którégo kto chce może náſládowáć / ábo
ſye thego coby ſobie rozumiał być pożyteczniey=
ßégo dómáwiáć : gdyż około dochodzenia ſpra=
wiedliwośći / ſą drógi rozmáité: iedny ſpráwie=
dliwośći bliżßé wedle Práwá poſpolitégo álbo

zwyczáiu

zwyczáiu dobrégo. Drugié dálßé/z nieumieietności wzwyczay wźiete z ßkodą vbogich ludźi/ y z wielką przewloką spráwiedliwośći. ¶ To by byłá dróga z áreśtu prosta: vczyniwßy áreśt/ to iest/ zápowiedźiawßy státek dłużników Vrzed nie/ przez ługe Vrzedowégo/ pozywáć dłużniká trzy kroć do trzech Sądów wyłożónych/ blisko po tym będących/ chćiałliby swóy státek z zapowiedźi wyzwolić. Niemożeli dłużniká ná pozew dostáć/dáć nań trzy kroć pozew listowny/ná tá: wnych mieśćách ludze Vrzedowému przybiiáć/ álbo do ónego Vrzedu/pod którym iest vrzedem/ pozew posyłáć/ áby thám był pozwan/ álbo raz/ możeli być/ oblicznie pozwawßy/ drugi y trzeći wmießkániu iego opowiedźieć/áby stánął/ iuxta Ius scriptũ,Spec:Saxon:Lib:iij,Artic:63.in glosa. Si solus non est,debet sibi in domo denũciari,vel vxori eius. iuż tho ták trzy pozwy / łußné będą przećiw zbiegłému / gdy ługá zezna przysiegły/ iż ták vczynił: iuż tu nie będźie vnum edictũ pro tribus, co sye w mieśćkim Práwie nie záchowuie. Ale będą tria edicta pro tribus. Trudno mie maß námówić / áby ieden pozew miał być trzemi iáko y trzy iednym. Ale ieden pozew iednym/ trzy trzemi prawdźiwie/ podług Práwá Máydeburskiégo.

Postempek z Areśtu łußny.

¶ Pozywánié zbiegłégo.

¶ Opowiádánié miásto Pozwánia oblicznégo.

¶ Dłużnik záśie tákże chciálliby swóy státek z áresztu wyzwolić / tedy tego który mu árestowáł / trzy kroć pozwáć ma: á ieśliby pozwány nie stánął / thedy státek záárestowány / wolno ma być z áresztu skazány Sądownie.

☞ Tego sye téż tu zámilczéć niegodźi / nie słusznégo postempku / nie wiedźiéć skąd wźiethégo / kiedy kto vczyni árest / y vstánie dwá Sądy / do trzeciégo tylko przypozowie. Tám ná ónym roku / gdy stróná pozwána stánie / Ten który przypozwał będźie mówił: Pánie Wóyćie / stróná tu iest pozwána ku trzeciemu sądowi: pytham ná Práwie / chceli dopuśćić trzeciégo Sądu / czyli nie? A stróná pozwána rzecze: Niedopuszczam trzećiégo sądu / ále żądam dobrowolnégo ziáwienia / chcę práwo dáć / práwo wźiąć / máli móy státek z áresztu być wolny. y skażą ták: iż w ten czás ma być wolny z áresztu / kiedy práwo da / práwo weźmie. Tá mówá y ten postempek / nie wiedźiéć skąd sye théż wźiął: pythałem nie iednégo Prokuratorá / co by tho było / Práwo dáć / práwo wźiąć: żaden tego gruntownie nie vmiał powiedźiéć / tylko powiádáią / iż thák zwyczay stárodáwny. A niektórzy powiádáią / iż tho pytánie y to skazánie / gdźie ták skázuią (iż w ten czás wolno

Práwo dáć / Práwo wźiąć.

ma być z Areſztu kiedy pozwány prawo da y weźmie) ták ſye rozumie/tho ieſt/ kiedy ſye ſpráwi/ kiedy ſye vſpráwiedliwi. Ieſliże thák ieſt/ tedyć wedle thego ſkazánia / rzeczy nie máią być z áreſztu wolné/áż ſye ſtróná vſpráwiedliwi. Czemuż by ſtróná pozwána thák z golá po Polſku rozumnie nie mówiłá ábo iéy Prokurator: Ia nie dopuſzczam ná ſwóy ſtátek żadnégo przewodu práwá/niechay ták bedzie w áreśćie/ áż ſye ſpráwie/ mali mi áreſztator dobrowolnie ziáwić / dla czego mi áreſztował / ia ſye wedle práwá vſpráwiedliwię. Táby mówá przyſtoynie v Sądu mieśce miáłá/ miáſto théy/ nie dopuſzczám trzeciégo ſądu/ chce práwo dáć práwo wziąć.

Sequeſtr.

SEqueſtr y Areſt/iedno ſye rozumie/ tylko odmiáná ieſt w ſłowiéch.Iedno/to ieſt Sequeſtrácio po łáćinie / kthórégo ſłowá/ álbo temu podobnégo / Interdictio/vczeni w Práwie / piſząc vżywáią. A drugié ſłowo/ to ieſt Areſt/z zwyczáiu wzięté / théż iákoby ná łáćinſkié kopyto vczynióné: którégo Prokuratorowie zá zwyczáiem y w mówieniu y w piſániu vżywáią. Wſzákże miedzy tymi ſłowy w thym czynią nieiáką róż-

¶ Areſt.

¶ Sequeſtr co ieſt.

¶ Sequeſtrá właſność.

¶ Sequeſtr dla czego bywa.

ność / iż áreſtem ábo ßperunkiem poſpolicie názywáią rzeczy iákié przez Vrząd v kogo zápowiedziáné. A Sequeſtr / kiedy dwie ſtrónie álbo thèż y iedná y wiecéy ich z ſpólnégo zezwolenia podádzą iáki ſtátek do kogo/ ábo thèż y do Vrzędu/áby tám był ón ſtátek w pokoiu do tąd/ ążby ſye okazáło komu ſye ma doſtáć zá Práwem/ álbo zá vgódą.

TEgo do kogo rzecz kłopotna bywa podána/ názywáią Sequeſter & Depoſitarius rei, in Iudicium deductę. Którégo tá ieſt własność/ áby rzecz/w Sequeſtr/to ieſt/ w záchowánié ábo zátrzymánié przyiętą/wydał temu/który ią Práwem wygra.

SEqueſtru poſpolicie/Práwá bronią / tylko s tych przyczyn gó dopußczáią. Piérwßa : kiedy ſye ſtróny zezwolą podáć do kogo/álbo do Vrzędu rzecz kłopotną / áby po dokónczeniu Práwá/ byłá temu wydaná kto Práwo odzierży.
Wtóra : kiedy Oſobá ieſt podezrzána / iż ſye kryie/álbo iżby z rzeczą nie vciekłá / á thám rzecz s potrzeby w Sequeſtr bywa daná.
Trzecia : kiedy Oſobá w thym ieſt podezrzána/ áby ónéy rzeczy/ábo z niéy pożytku/ póki ſye Prá-

wo toczy

wo toczy nie vtráćilá. Abo kiedy ieſt podez-rzenié o tym v kogo ieſt rzecz / iż by mu nie wierzóno / áby iéy nie miał wydáć temu / kthóby ią wygrał. Abo ſye boią / áby ſye v tego nie nákáźilá złym chowánim / złym vżywánim. A pothym nie mogłá być dla nakáżenia przedána / y dla inych przyczyn kthóréby ſye pokázowáły być ſłuſzné zá potrzebą / rzeczy kłopotné w Sequeſtr bywáią dawáné.

O Dochodzeniu álbo imowániu ſye ſwych rzeczy v kogo / co łácinnicy zową Vendicatio.

Vēdicare, eſt coram Iudice rem ſuam eſſe, allegare.

PRzy dochodzeniu ſwoiéy rzeczy ábo máietnośći / Jmienia / ſtátku / iákiégo v kogo náleźiónégo: to naprzód trzebá wiedźiéć / áby Wóyt s Przyśiężniki / y żaden Vrząd ná nawietſzé czyié żądánié álbo vśiłowánié / nikogo s Poſſeſſyéy / tho ieſt / z dźierżénia y Jmienia nie wyrzucał / ážby Práwem był przewyćiężóny. ¶ Druga: Ktho ma ſwoie właſność / ábo iákié dobrá ruchómé / choć nieruchómé / kthóréby było

Przy dochodzeniu rzeczy ſwych / co trzebá wiedźiéć Vrzędowi y ſtronie.

v kogo w trzymániu/ nie godzi sye / themu czyć iest/ bráć go/ áni przywłászczáć sobie/ mocą włásną/iáko mówią/swą wolą/ krómia Vrzedu. A iż dwoiákié są dobrá / iedny ruchómé / kthóre może z mieścá ná mieśce ruszyć: drugié nieruchómé/iáko dómy/kámienice. ¶ Naprzód o dochodzeniu ruchómych dóbr/ten postempek iest w Práwie opisány/ kthórym ich sposobem dochodzić/co s tego przykłádu może poznáć.

¶ Sposób dochodzenia rzeczy/ o przykłádu.

☞ Ieśliby Jan kóniá swoiego/ álbo kthóre ruchómé rzeczy swoié zástał v Páwłá / kthóreby ábo kupił/ álbo zastáwné miał/ álbo nálazł/ álbo mu w powódź przypłynely / álbo mu ié zbóyce złodzieie odieli / álbo mu którymkolwiek innym obyczáiem przypádły: y przyszedszy do niego mówiłby ták: Páwle/ten kóń/ álbo ten státek/ móy iest / mnie koniecznie ostáthnim Práwem należał: iedno iż mi iest odiety/chce áby mi był przywrócóny: y wziąłby Jan ónegó kóniá gwałtem: á Páwel przyszedł do Wóytá / skárżąc sye ná Janá / iż then przeciw Bogu y przeciw spráwiedliwości / wziął mi gwałtem kóniá moiégo / álbo te rzecz którąm ia w moim dzierżeniu miał / iáwniem trzymał / nikomum sye Práwá nie bronił/y gotowem był záwżdy kożdemu spráwić sye Vrzedem / ktho by mie kolwiek ieno nágábał: á

ták żądam / áby mi przećiw Janowi było ſkazano co ieſt wedle Práwá. Jan záś odpowiedźiał: iżem ia koniá moiego ábo rzecz moie ruchomą / która mi ieſt vkrádźióna / ábo w powodź vpłynełá / ábo którymkolwiek innym obyczáiem odemnie oddalóná / v Páwlá nálazł / y iąłem ſye iey / y wźiąłem / chcąc ią záſtempić y wolną ſobie vczynić iáko mi Vrząd ſkaże / y proſże áby mi było ſkazano / ieſli ſye do tego moiego ſtátku ſłuſżnie ćiągnąć mam / álbo nie? Páweł potym rzecze: Swiádcze wámi pánie Woyćie / pánowie Przyśieżnicy zeznánié Janowé / iże mnie on bes dozwolenia Sedźiego / nie Vrzednie tho vczynił / gdyż ia / gotowem ſye był iemu ſpráwić / á ták żądam áby mi było nákazano ſpráwnieli tho vczynił? Odpow. Iż to Jan nie ſpráwnie vczynił / nie ſłuſżnie wźiął then ſtátek Páwłowi / poniewaz gwaltem / ſwą wolą á nie Vrzednie wźiął. Bo kto ſobie co przywłaſżcza przećiw ſpráwiedliwośći / bes przyzwolenia Sedźiego / nie dobrze czyni. Dáley bedźie Páweł pytał / co zá to Jan przewinił / co záſłużył? Odpo. Iż kto ſye nie Vrzednie w czyié dobrá wtrąca: powinien to záś wróćić / z winą Vrzedowi y ſtronie. Co gdy ſye iuż ſtánie á Páwłowi bedą dobrá przywróćóné / y bedźie záś w Jmienié wpu-

ſżczón / y rze

ßczón/ y rzeczy mu będą przywrócóné. Pótym Jan może skárżyć ná Páwłá / o tákié dobrá: á Páwel będźie sye winien brónić / przez Odpowiédź swoie.

¶ Zaden sobie sam Spráwiedliwośći nie może czynić / áni gwałtem bráć / choćby co swoiégo v kogo záſtał. Ale ieſliby wątpił o nim/zátrzymáć go może/y do Vrzędu dáć. Iure Munic: Artic: 27.

¶ Chymże obyczáiem żáłobá może być vczyniona / ieſliby kto kómu Jmienié ſtoiące gwałtem pośiadł.

¶ Trzećia rzecz / którą Vrząd przy dochodzeniu iákiégo ſtátku ma záchowáć/tá ieſt: iż sye Wóytowi y Przyśiężnikóm nie godźi ſkázowáć / iáko ktho Dziedźictwá álbo Poſſeſſyéy rzeczy dowodźić ma / ázby dowód piérwßy był przyſądzóny. Bo théż Sędźia / nie ná kożdé pytánié Prokuratorſkié ma ſkázowáć: trzebá porządek w wydániu Dekrétu záchowáć. Jáko/ kiedyby Prokurator żálował tháк ná kogo: Pánie Wóyćie/ móy pan sye żáłuie ná tego N. iż mu kóniá vkradł/ y żąda / áby themu było nákazano karánié wedle Práwá náznáczóné. Tu w téy mierze nie zárázem ná tákié pytánié / ábo żądánié / ma być ſkazánié wydáné: ábowiém/ ieſliby ſkazánié ná py-

tánie ſtróny Powodowéy zá rázem było dáne: tedy obżáłowány / ku odpowiedzi y ku obrónie ſwoiéy/ nie mógłby przydź : á ták naprzód trzebá dowiéść y pokónáć / ieſli ten ieſt złodziéy ábo z-bóycá kogo winuią. Potym pytáć/ iákie karánie záſłużył. Tákże téż piérwéy ma być ſkazány dowód/potym iáki ma być dowód. Spec:Saxon: Libro j, Articulo 18. Non debet per ſententiam oſtendi,qualiter hæreditatem aut poſſeſsionem quis debeat probare,niſi prius fuerit probatio per ſententiam adiudicata.

¶ Czwarta: Iż żaden nie ma być z Poſſeſſyéy wygnány áżby był ſłuſznymi dowody pokóná-ny: co ſye pokázuie ztego pytánia.

☞ Pytánie ieſt: Ieſliby Wóyt z Przyśiężniki pewnie wiedzieli / iż ktho źle trzyma Imienie/ mali Wóyth zá rázem roſkázáć / áby ón kthóry trzyma Imienie/z niego zſtąpił/ ná czyie fołdro-wánie/króm práwnéy obróny? Odpow. Iż żaden nie ma być wypędzón z Poſſeſſyéy/z dzier-żenia Imienia/choćby téż źle kto trzymał/y choć by théż to Sędzia dobrze wiedział. Bo Sędzia iáko Powodowi żáłoby / ták oſkárżónemu odpo-wiedzi y obróny winien pozwolić.

De poſſeſsione nemo eijciendus, niſi Iure victus, etiam ſi male poſsideat.

¶ Ieſliby téż kto rzékł/Iż to ieſt poſſeſſya moiá/ y biórę ſye do Sędziégo/ y przyśiężników/ kthó-

rym to iest wiádómo/ iż iest moiá / y żądam áby mi było ſkazano / mali mi then ſłuſznie z moiey poſſeſſyéy oſtępić. Odpow. Iż niemoże być wypędzón/ ążby był obżáłowan / y ſłuſznemi dekréty z żáłoby/ poſſeſſyéy odſądzón/ y owſzem przy oblicznośći tego/ który Imienié trzyma/ ma być żáłobá y okazánié Práwá / zá którym ſye kto bierze do Imienia. Bo gdźieby ktho ináczey dochodźił Imienia/krom oblicznośći dźierżawce/ óna poſſeſſya nic nie będźie ważyłá. Wyiąwſzy by dźierżawcá do Vrzędu nie ſtawał. Który też to dźierżawcá / trzy kroć ma być pozywan / niżby przećiw iemu ſkazánié miáło wynidź: Cóż gdźieby ták pozwány trzy kroć nie ſtánął : tedy ten co ſye ćiągnie do Imienia/ma być w Imienié wpuſzczón wedle Práwá/ Iure Municipali in Concluſiõe Priuilegij, post Articulũ Cxxxix, ĩ gloſa p totũ

¶ Tho Práwo około dochodzenia Imienia álbo thęż iákiey rzeczy / bárzo ſłuży themu dźiśieyſzemu zuchwálému wiekowi / kiedy ktho zá iákimkolwiek Práwem/przyydźie do Vrzędu ſam z gołá / z przyaćielmi / z towárzyſtwem (Poſſeſſoránie dawſzy ktemu obeſłáć) częśćią prośi/częśćią grozi / áby go Vrząd w Imienié wwiązał / powiádáiąc / iż kiedy będę w Imieniu ſpráwie ſye

kożdemu. Nie ták: Vrząd ma ná to pilnie pámietáć/ nikomu kwoli nie czynić/ nikogo z Jmienia nie wyrzucáć/ nikomu nic nie bráć / ážby był obeſłány/pozwány/ Práwem przekónány. K owſzem y ten ktho ſye ćiągnie do czyiégo Jmienia / bes Vrzedu ié ſobie przywłaſzczáiąc / bes ſtróny/á pośiadłby ié: niechay o thym wié/iż iego poſſeſſya zła / á muśi z niéy zás piérwſzemu dźiérżawcy z winą Vrzedowi y ſtrónie wyſtepić/ áż ſye potym Práwem z nim rozeprze. A ieſliby gwałtem á zbroyną reką kogo / Práwem nie przekónánégo z Jmienia wygnał / á wygnány czyniłby o to Sądownie/ ciuili actione, tedy ón gwałtownik od Akcyéy odpada/y óno Jmienié/choćby iákié Práwo do niego miał/ tráći ié. A ieſliby ſye to ieſzcze okazáło / iż tám w ónym Jmieniu nic nie ma / y nie iego ieſth / á piérwſzy dźiérżawcá czyniłby przećiw temu criminaliter: táki ná gárdle ma być karan: ták Práwo powiáda: huic cedit in vitam. Jeſliby przećiw iemu czynił Ciuiliter: tedy ón kómu ſye gwałth ſtał/ ma ſobie oſzácowáć ſzkody / które mu gwałtownik bedźie winien nágrodźić. Nápiſano o tym Spec:Saxon:Libro ij,Artic:43, in Gloſa.

¶Kto Jmiénié kómu gwałtem bierze/ tráći ié/ choćby Práwo miał do niego. A nie mali práwá/ ná gárdle bywa karan.

Ciérpiącemu gwałt y ſzkode / bedźie wolno czynić przećiw gwałtownikowi/ chceli Criminali-

Criminaliter álbo Ciuiliter czynić/ co ieſt.

ter, chceli Ciuiliter, to ieſt/ chceli ná gárdło chceli tylko o nágrodzenie krzywdy/álbo o ßkody ſołdrowáć. A ma wiedźieć / iż iáko pocznie czynić álbo Criminaliter álbo Ciuiliter, thák iuż muśi kończyć.

¶ Ktho cżyie rzecż gwałthem bierze/ mniemáiąc by ſwoie/ co tráći?

JEſliby kto komu co wźiął gwałtem / mniemáiąc żeby iego rzecz byłá włáſna: dwoiáko winien wróćić/ tho ieſt / ieſliby prawdźiwie mniemał być ſwoie rzecz. Bo gdźieby ináczey było/ iżby wiedząc nie ſwoie/ gwałt czynił/thedy iáko rozbóynik ma być karan. Spec:Saxon:Lib:ij, Art: 70. in Gloſa. Przeto temu kto ſye iákiey rzeczy imowáć ma/trzebá trzy rzeczy wiedźieć/iáko nápiſano ná innym mieśću/Specu:Saxon:Lib:ij, Artic:36. in Gloſa. Naprzód/ áby to z wiádomośćią á dozwolenim Vrzedu czynił. Druga/ áby pewnie wiedźiał/iż óná rzecz ieſt iego/ kthórey ſye imuie. Abowiem choćby mu théż Vrząd dozwolił/á iegoby rzecz nie byłá/ którey ſye imuie/bedźie ná tym ßkodował: żaden ſye Vrzedem nie wymówi. Bo Vrząd nie może nikomu wiecey dopuśćić/iedno ile Práwo dopußcza. A ieſli co przećiw Práwu dopußcza/tho nie czyni iáko Vrząd: przeto óno dopußczenie nic nie waży. Trzećia/iż ón kto ſye ma rzeczy imowáć/ ma tho

¶ Ktho ſye ma cżego imowáć / co trzebá wiedźieć?

czynić ilé mu Prawo pokázuie. Bo gdźieby ináczéy było/może od ſwéy rzeczy odpáść.

KTórych ſye rzeczy imowáć nie może/nápiſano w Porządku fol: 108. ¶ Nád to/ Kiedyby komu kthórą rzecz vkrádźióno / á óne rzecz vkrádźióną zá inną przemienióno: thám ónéy przemienionéy ábo frymárczonéy / imowáć ſye nie może. Jáko/ ieſliby kto moiégo koniá krádźionégo kupił/á kupiec kupiwſzy go v złodźieiá/ mniemáiąc iż v práwégo páná/wziąłby zań wołu álbo krowę: tedy ia ónego wołu/miáſto moiégo koniá nie mógę ſye imowáć. Choćby też ón który koniá kupił/zeznał/iż zá ónego wołu/koniá tákiégo dał. Spec:Saxo:Libro ij,Art:32,in gloſa.

¶ Krádźionéy rzeczy frymárczonéy / nie może ſye imowáć.

Aby kto rzecz doſtąpióną prawdźiwie iuż trzymał. Do którego ią czáſu trzebá trzymáć.

JEſli kto kupił rzecz krádźióną / od tego który ią vkradł: álbo ieſli wiedźiał rzecz być krádźióną: tá nigdy dawnośćią nie ginie. Może iéy dochodźić ná perſonie záwżdy/ v kogo ią záſtánie. Ale ieſliby kto kupił rzecz/

¶ Rzecz krádźiona / dawnośćią nie ginie.

od tego przedawce / ktoryby mniemał zá pewne być swoie: iáko / iesliby kto przedał Dziedzictwo / ktore mu po czyiey śmierci przypádło / á mniemał iż by ie on pierwszy dzierżáwcá spráwiedliwie trzymał / potym ie przedał: tám ruchomy státeł dawnośćią przez trzy látá ginie. Abowiem thu winá nie iest ná personie ále ná rzeczy. Specu: Saxonum Libro ij, Artic: 36. in Glosa, in fine.

REPRÆSSALIÆ.

To iest /

Ciążánie Ludzi niewinnych miásto winnych z innego páństwá.

Z Aresty y zá rozmáitym dochodzeniem Spráwiedliwośći / chodzi czásem ciążánie / álbo iáko mowią / stáwowánie ludzi niewinnych miásto winnych z innych Páństw: ktore ciążánia / iż sye dziśieyszych czásow zá złośćią ludzką á zá niespráwiedliwośćią Przełożonych wczynáią / á bywa tho nie pożąd-

nie/nie podług Práwá: y przychodzą stąd wiel-
kié zájścia miedzy Pány y miedzy poddánemi.
zdało sye tu zá rzecz potrzebną nieco o thym po-
[łożyć] z Práwá Césárskiégo / iáko tákowé ciąžá-
[nie]/kiedy/y póki być ma. By ći ktorzy máią dłu-
žniki w innym páństwie / á nie mogą tám z nich
dóydź spráwiedliwośći / wiedźieli iáko sye około
tákiégo ćiążánia ludźi obcych / w swoim Práwie
záchowác máią / dla vwiárowánia trudnośći
wietszych y strácenia máietnośći. Co nápisał
IODOcus Damuderius w Kśiążkách / in Praxi
rerum Criminalium.

Obyczay tego ćiążánia. Od kogo / y przeciw kómu być ma.

Są Práwe te około ćiążánia obcych ludźi/
stey źiémie sktóréy iest dłužnik / Vczeni
w Práwie názywáią/vim publicam, pi-
gnorationes, rapinas, reprædationes, á pospolićie
REpræssalias, ktoré ták opisuią: Repræssalia, est
potestas pignorādi, contra quemlibet de terra de-
bitoris, data Creditori pro iniurijs & damnis. Jest
moc ku hámowániu ludźi z Obcégo páństwá/
z kthórégo dłužnik iest / Credytorowi dana dla

¶ Repressálie co są.

nagrody

nagrody krzywd y szkód iego. Albo iest óna moc kthóréy ludźie z różnych Królestw / czásu pokoiu zwykli przećiw sobie w zaiem vżywáć / Spráwiedliwośći swoiéy dochodząc / gdy iéy innym sposobem dostąpić nie mogą. A wedle ónéy pogáńskiéy Sentencyéy: Vim vi repellere licet.

¶ Drógá do ćiążánia ludźi z cudzégo páństwá.

TO tedy ćiążánié tym sposobem bywa: Jesliby który człowiek z innégo Narodu / zá czásu pokoiu / co moiégo gwałtem wziął / ábo mi wydárł / bądź ná ziemi / bądź ná morzu. Naprzód mam iść do Páná ábo Sędźiégo iego / prosząc o spráwiedliwość / áby mi swoiemu poddánemu móy státek przykazał wróćić / ábo dług zápłáćić. A gdźieby mi ón Pan iego / spráwiedliwośći vczynić nie chćiał / ábo mi ią vczynić odwłaczał / ábo sye nieiáko vczynić okázował á nie vczynił by: tedy sye mam vćiec do Królá Páná moiégo / o pómoc / żądáiąc / áby mi do ónego Páná listh przyczynny dał: áby mi dobrá moié / kthóré mi iego poddány wydárł / były wróconé. A gdźieby mi ón Pan po wtóré zá przyczynnym moiégo Páná listem / spráwiedliwośći nie vczynił: mam sye zás wróćić do Królá Páná moiégo / opowiádáiąc y okázuiąc to / iż spráwiedliwośći miéć nie mogę: y będę prośił pokornie / áby mi innym sposobem pod

ſobem podług zwiérzchnośći y władzéy ſwoiéy/ ku doſtapieniu ſtátku ábo długu moiégo dopomógł/to ieſt/áby mi liſt tákowy dał/ zá kthórym by mi wolno/ná króregokolwiek ónego páńſtwá (z którego dłużnik ieſt) poddánych/ kthórzy by ſye tu w tym páńſtwie pokazáli/ moiégo ſtátku ábo długu nagrody śćigác/ónych poimáć/máiethność ich hámowáć y przedáwáć/ do tąd ażby mi ſye w moiéy ſummie doſyć ſtáło. A tákowy liſt/ Król Pan móy/wnet mi da/iż by ſye mnie zprzedánia dóbr poddánych ónego Páná doſyć ſtáło. Poniewaz ia ku nagrodzie ſwoiéy máiethnośći/ dróga ſpráwiedliwośći przydż nie mogę. Ale téż tu trzebá rozumiéć/iáko nie może być ſpráwiedliwość. Bo ią będą drugiemu Práwnym poſtempkiem czynić. A ón nie rozumieiąc temu/ będzie ſobie miał zá nieuczynienié ſpráwiedliwośći/ będzie ſye prozno vćiekał do Páná ſwoiégo: będzie prózno waśnić Pány miedzy ſobą: y ſobie wielé złégo vczyni: y do ſłuſzney ſpráwiedliwośći ſam ſobie dróge zámknąć może.

Nieczynienié ſpráwiedliwośći iáko rozumiéć.

Przeto w ten czás tobie nie ieſt ſpráwiedliwość/ kiedy twoiéy żáłoby Sędzia ſłucháć nie chce/kiedyć ſpráwiedliwość rozmaithemi niepotrzebnemi á nie wedle Práwá dylácyámi odwłóczy.

Albo ćie ſkazániém iákim niczemnym/ co grze-

czy nie ſłuży/ odbywa. Albo kiedy też wyżſzego Sedziego niemáß/do ktoregoby miał ápellowáć. Boć to ieſzcze nie nieſpráwiedliwość/kiedy twoiey krzywdy tákiego maß Sedziego / od kthorego obćieżliwego ſkazánia / możeß do wyżſzego Sedziego áppellowáć / kthory ſkazánie niżſzego Sedziego może ſkáźić / wniwecz obroćić/ popráwić. A ták kiedyby y on Sedzia wyżßy ſpráwiedliwośći / thobie obyczáiem wyżßey námienioney vczynić nie chćiał/ dopiero ſye ſkłoniß do Królá páná twoiego/ o Liſt ćiążánia/ iáko wyżßey ieſt opiſano.

Słuſzneli tho ieſt tákie ćiążánie niewinnych miáſto winnych.

¶ Sadká około ćiążánia ludźi niewinnych miáſto winnych zinnego páńſtwá: ſłuſzne li ieſth álbo nie.

ALe tákie dochodzenie Spráwiedliwośći/ bedźie ſye podobno wiele ludźiom zdáło nieſłuſzne / á wiecey gwalthu w ſobie niż ſpráwiedliwość máiące / zwlaſzczá gdy my dla náſzey ſzkody/ktorą nam źli ludźie vczynili/mamy ſye nád niewinnym mśćić/z iego máietnośći ſzkode ſwoie / mocą tych Praw / ſobie nágrádząc : Jákieć to ſą Práwá/tu ſye około tego niechce wdáwáć / tylko to przypomniawßy/ doſyć ná tym mam / iż ktokolwiek ty Práwá około

tákiégo ciążánia wymyślił/ nie duch Ewányeliey/ale Affekt cielesny mu ie podał. Bo Ewányelia nie każe gwałtu gwałtem odpieráć/ Pogáńska to iest Sentencya/ Vim vi repellere licet. y owszem Ewányelia: Ktoby kogo vderzył w iedne stróne twarzy / każe drugiey nádstáwić: nie każe złégo zá złé oddáwáć / niewinnégo zá winnégo karáć. Tu ná tym muśimy stánąć / iż to ciążánie / może sye pokázáć z rozmáitych Praw/ kthóre tego zá słusznymi przyczynámi dozwaláią. Abowiém/ gdyż wszelka spráwiedliwość/ tego potrzebnie / áby kożdemu było dano co iest iego: A coby komu nie słusznie było wzięthο / áby było słusznie wrócono. Nád to/gdy niewinnemu człowiekowi brónią spráwiedliwośći: pokazáło Práwo inną drógę ku dochodzeniu swoiéy krzywdy. Klin klinem wybiiáć/ złym złégo zbywáć. Aby ták człowiek niewinny/ czego zá miłośćią spráwiedliwośći odziérżeć nie mógł gwałtem przez tákié ciążánie/ku spráwiedliwośći swoiéy przyszedł. Kthóre ciążánie/ áczci iest z obráženiim niewinnégo człowieká obcégo / wszákże obrážóny człowiek tuteczny / który spráwiedliwośći mieć nie może / poniewaz to czyni zá słusznymi przyczynámy / y zá dozwolenim swoiégo Páná/ kthórégo sobie zá obrónicé ma/ swowolnie sye

w to nie wdawa / Vrząd mu thego dopómaga: tym sobie przy tákim dochodzeniu Spráwiedliwośći / ćieszy sumnienié swoié: poniewaź thé y tho ćiązánié bywa z nieiáką spráwiedliwośćią / ónego pospólstwá wszystkiégo / ktorégo ón człowiek s státkiem swoim poimány członek iesth. Bo ták mówić mogą: słusznie sye tho nád námi dźieie / gdyź mamy Páná tákiégo kthóry spráwiedliwośći czynić nie chce / A winien ią czynić kożdemu / thym wiecéy y rychléy Pielgrzymowi y gośćiowi. By nam nie byłá spráwiedliwość / sam by sye téź tego nad obcemi domyślił czynić / co nam teraz czynią. etcæt.

Przyczyny dla ktorych tákié iest postánowióno ćiązánié.

NJérwsza iest / iź Król y káźdy Pan / gdy widźi iź iego poddány / z obcégo człowieká spráwiedliwośći mieć nie może: thedy ón iáko Vrząd od páná Bogá dány / nie ćiérpiąc téź despektu / y krzywdy poddanégo swoiégo / wiecéy sprzyiáie swoiemu poddánemu niź obcemu / y rádnieyszy widźi / iź postronny człowiek ćiérpi krzywde / niź ią pod-

dány iego ćierpieć ma ¶ Druga:áby zá tym ćiążánim/ktorego Práwá dozwaláią/ obcy Krolowie/Kśiążetá/pánowie chutliwſzy y łatwieyſzy byli ku czynieniu ſpráwiedliwośći/ gośćiom pielgrzymom: Sąśiedzcy Sędźiowie áby ſobie nie thák ſzkodźili/ poddánym ſwoim zá czáſu pokoiu/kupcow cudzoźiemſkich łupić y zbiiáć nie dupuſzczáli. Abo też dla tego/iż ieſliby w czynieniu ſpráwiedliwośći nie byli pilnemi/ tá ſzkodá nie tylko ſye ná onego s ſtátkiem poimánégo/ ále ná wſzyſtkich poddánych wśćiągáłá/ á ſnadźby ná tych więcey ná ktorychby oni láſkáwſzy byli.

Ktorym ludźiom tákié liſty ćiążánia máią być dawáné.

W Tey to ſpráwie około tákiégo ćiążánia/ áby od Krolow liſty ſłuſznie ná to były dáné y otrzymáné: ty ſą rzeczy potrzebné. Naprzod/ ma ſye iáſnie okazáć ſzkodá wielka/ á ćieſzkość nie znośna dla ktoreyby Pan ſwoiemu poddánemu miał tháką władzą álbo liſt ćiążánia dáć przećiw ludźiom z innégo páńſtwá. O máłą rzecz/ nikomu ſye thákowey władzey nie godźi wypráwo-

¶ Przyczyny liſtow ku ćiążániu.

wáć áni iéy dáwáć: y owßem / ieśliby kómu byłá dana/nic nie waży. Abowiém ty Repræssalia są ostátnie lékárstwá/od zwiérzchniégo páná pómocné / á nienawiśći y niebeśpiecznośći pełné/ ták ná zdrowiu iáko y ná máietnośći:ktore uczeni w Práwie zową Remedium subsidiariū Principis. Jáko też / kiedy ktho Akcyą swoie Sądownie stráći / á chce ią ku nowéy audyencyéy ku nowéy sprawiedliwośći przywieść (co niekiedy wedle Práwá w pewnych przypadkóch v zwiérzchniégo Páná otrzymáć może) Ale też tho iest bárzo nienawisna/ trudnośći pełna / á rychléy ku stráćie niż zyskowi pewnieysza. co vczeni w Práwie názywáią/ in integrum restitutio, Actio reuocatoria, Actio subsidiaria. Przeto iáko táka Akcya o máłą ßkode / ták też y repræssalia nie máią być dopußczóné.

Repræssalię, sunt vltima remedia.

¶ Restitutio causę in integrum co iest.

¶ Druga: Król/ábo inny zwiérzchni pan/ktoryby ku tákiemu obcych ludzi ćiążániu w swoim páństwie/ swoiému poddánému władzéy dopuśćić miał / muśi mieć zupełną á pewną / nieomylną wiádómość / wßystkich rzeczy ku temu należących: iż ieśliby iáka trudność ábo niebeśpieczność / ábo woyná zá tym / w páństwie iego vrosłá / áby bes słußnéy iáśnéy przyczyny nie byłá. Nád to/ áby ten człowiek ktory téy

władzéy

władzéy ku ćiążániu żąda/ był prawdziwie Królewski poddány/ ktoryby Cłá/ podatki y inné brzemioná pospolićie wespołek z innemi poddánemi w Królestwie odpráwował. Oprócz Osób vprzywileiowánych/ kthóré zá Przywileymi swoiemi żadnych podatków tákich niewinni: iáko są Studenći w Kollegiach/ żacy/ ktorzy z drugiemi sobie należącemi/ choć od swoich rzeczy ku náuce potrzebnych/ kthóré z sobą niosą/ álbo wiozą/ ábo théż chowáią/ żadnych podatków nie dáią. Przedsye poddánymi Królewskimi są: oprócz też Gléytownych ludźi/ Jurgieltników/ żołnierzów Królewskich/ ktorzy zá pieniądze Wóyne służą. Oprócz Rády/ y Vrzedników Królewskich: Ktorzy/ ácz też od Cłá/ myt/ poborów/ y innych wszystkich podatków są wolni: wszákże iż są poddáni Królewscy: tákże y tym list ćiążánia w potrzebách opisánych ma być dány/ iáko y innym wszystkim poddánym od podathków niewolnym. A nie ládá też poddánym thá władza ma być daná/ ále tym telko/ kthórzy ná ten czás kiedy szkode popádli/ poddánemi byli/ y do tego czásu poddánemi są. A nie tym/ ktorzy ná ten czás/ kiedy ich szkodá popádłá/ nie byli poddánemi. Abowiém/ gdyby Krolowie káżdemu te łáske mieli okázowáć/ wielé by ich w trudnośćiách á

¶ Osoby od myt wolné.

ściách á

ściách á w ſzkodách ſwoich bedąc / obłudnie ſye pod obrone Królewſką / álbo możnégo kthórégo páná vciekáli / á poddánemi czynili : by tylko zá tákiéy władzéy dozwolenim / ſwoiéy ſzkody nágrode mieli / kthórą otrzymawſzy / záś by ſye do piérwſzégo páná vdáli.

Przećiw ktorym ludźiom thákié liſty ćiążánia nie máią być dáné.

NAprzod thákowé liſty ćiążánia nie máią być dáné przećiw ſwym poddánym: bo by to nie ſluſznie było / áby ſye poddáni iednégo páná ták ćiążáć mieli : gdyż kożdému pánu przyſtoi ſwoié poddáné obiedwie ſtronie wyſłyſzéć / wyſłyſzawſzy oſędźić y ſluſzną ſpráwiedliwość vczynić. Nie dáią théż tákich liſtow miánowićie przećiw białem glowam / przećiw duchownym/Studentom/Sędźiom/ſługom ich/ towárzyſzom / ſprawcom : przećiw poſłom kthorzy w wielkich ſpráwách do innych Krolow bywáią poſyłáni/przećiw ſługom ich. Abowiém tácy/ áni ná drodze/ áni tám kędy iádą / áni ná żadnym mieśćcu nie máią być hámowáni. Nád to / przećiw thym ktorzy ná iáwné iármárki idą / ábo iá-

dą. Przećiw ludźióm dla służby Bożéy ná mieśćá święté idącym. Przećiw kupcóm żeglarzóm/ ich sprawcóm / ktorychby niepogodné wiátry do portu przypędźiły. Abowiém ná tákim porćie zápędzeni/nie mogą być zátrzymáni. Przećiw tym ktorzy do iákiego sądu oblicznie bywáią pozwáni : abowiém tákié Osoby stego sye Práwá weselą/którém kożdemu bywa daná wolność do sądu przyiecháć y odiecháć/przyść y odiść. Ale tych wszystkich wymówek nie wszedy záchowywáią/ z właszczá w Osobách złégo vczynku winnych. Wyiąwszy w niewinnych kthórzyby miásto winnych wedle tych Repræssalia / mieli być hámowáni / niéiáką wymówke máią / iż nie wszystkich ćiążáią s przyczyn wyższéy opisánych/ iż iest biała głowá/duchowny/Student/Sędźia/ wielki poseł. etcæt.

Iáko sye kto ma s tákim listem ćiążánia záchowáć.

Gdyby tedy kto sobie v Królá páná swoiégo/list tákowy ku ćiążániu ludzi postronnych z páństwá / s kthórégo iest dłużnik / ziednał : potrzebá iest/ áby nie sam przez sye áni przez

ſwoie ſługi/tego ćiążánia vżywał. Ale przez V-rząd którému tho należy. A ktemu nie w obcéy/ále w ſwoiégo páná Iurisdycyéy.

Karánié tego ktoby ſobie táki Liſt v Królá źle ziednał.

KToby ſobie tákowy liſt ku ćiążániu ludźi poſtrónnych omylną ſpráwą ziednał/ ábo go źle vżywał/ Czworaką nágrodą bywa karan. Nád to/ Práwo ſwoie tráći. A ná oſtátek/ wſzyſtkich vćiążónych ſzkody y vtráty nágrádzáć winien.

Wyzwolenié z Powołánia.

NApiſano in fine Gloſę Spec: Saxo: Lib: ij, Artic: iiij. Iż ten który ieſt powołány/ á nie był pozwány/ może ſye od powołánia ſłuſznymi dowody wyzwolić/ thymże ſpoſobem/ nie przypozywáiąc Powodu/ tylko ku ſpráwie przywoływáiąc/ thákże iáko go ón thęż przywoływáć dał. Ale ieſli tento powołány/ był pozwan/ á dla ſwégo niepoſłuſzeńſtwá (iáko

mówią/ex contumacia,) był powołány : tedy bez woléy Powodu/ y bez przypozywánia/ nie może sye od powoływánia wyzwolić.

JAko Powołány przychodźi ku Práwu swoiemu/ y iáko sye ma s powołánia wypráwić/ iest nápisano w Porządku fol:53. Jedno iż sye tám formá Zapisu tego wyzwolenia opuściłá. Tákże y skazánie wyzwolenia nie iest dostátecznie wypisáne: ty rzeczy zdáło mi sye tu przypisáć.

Formá Zapisu wyzwolenia od Powołánia.

FOrmá Zapisu może być thá / ábo kthóra inna wedle postempku / który sye v Sądu dźieie / przez okazánie Gleytownégo listu/ Dowodów/ powołánia/ świádectw/y innych którychkolwiek. Wszákże tá formá niżéy nápisána/ może być nieiákiem kształtem innych.

COram Iudicio bannito,constitutus personaliter,honestus Caim,cupiens se à proscriptione (in quam absens,feria N.ad instantiam famati Adami intrusus erat)liberum reddere,& de insinuato ho-

nesti Abelis homicidio iustificare: Statuit ante o-mnia fideiussores Officio, famatos viros N.& N. qui coram Iudicio constituti personaliter, solēni-ter fidem pro prædicto Caimo dederūt, quod idē Caimus, in tribus proxime sequētibus Iudicijs, pa-ratus erit ad respondendū vnicuiq;, si quis eum su-per eodē homicidio impedire, vel quicq̄ ab eodē expetere voluerit Vel etiā fidē præstiterunt, pro eodem, ratione mulctę per eum Iudici soluēdę. &c.

Facta itaq; eiusmodi fideiussoria, cautione, prædictus Caimus, volēs se de insinuatiōe eiusmo-di homicidij purgare: asserebat & deducebat, se hic absentem & innocentē, super eo homicidio, ad in-stantiā Adami, die tali N. incusatum, & inde pro-scriptum fuisse, prout eam proscriptionē Actis ad-uocatialibus abundè probauit, tanq̄ honestū olim Abel interemisset, de viuoq; mortuū fecisset. Qua-propter secundum Iuris obseruantiam, postulauit per Procuratorē suum N. sentētia Iudicij, sibi da-ri Præconē iuratum, qui publicis proclamationi-bus, cōsuetudine solēni, vocaret, adcitaret, & accer-seret omnes & singulos præfati Abelis interempti cōsanguineos, amicos, & propinquos, si qui essent, qui huic eius purgatiōi, de īsinuato homicidio cō-tradicere, aut ei Actionē litēue mouere voluerint. Itaq; prouidus N. Præco iuratus, sententia Iudicij

banniti median,ad hunc actum designatus,in quat tuor circuli aciebus seu quartalibus,vel primùm ĩ eo loco vbi homicidium patratum est,secundo,in medio vię,tertio circa cadauer exhibitum,quarto corã Iudicio , iuxta obseruantiã & cõsuetudinem huius Ciuitatis publicis proclamatiõibus,voce sonora:primo,secũdo,tertio,& superabũdanti quarto,solẽniter vocauit,&aduociferatus est,omnes et singulos dicti AbelisConsanguineos,amicos &alios omnes, quibuscunqȝ contra eundem Caimũ, in causa commissę cædis actio,quocunqȝ modo de Iure competere posit.At cum nullus eorum omniũ, neqȝper se,neqȝ per suos legitimos plenipoteñ,Procuratoresue comparuit , neqȝ hanc purgationẽ secundum Iuris formam impugnauit:supranominatus Caim postulauit per sententiam decerni,vt ab insinuato homicidio &proscriptiõe absolueretur, Iuriqȝ suo pristĩo iuxta iuris formã restitueretur.

DEcretum est, quandoquidem prouidus Caim, cupiens se ab in insinuato honesti olimAbelis homicidio,& à proscriptione liberare,citãdos & aduociferandos dedit omnes & singulos,dictiAbelis interempti amicos,consanguineos & propinquos, si qui essent, qui eam eliberationẽ impugnare vellent.Quorum quidẽ cõsanguineorum,amicorum, propinquorum, cũ nullus, neqȝ per se,neqȝ per su

um legitimum Procuratorem, comparuisset. Quapropter dictus Caim ex sentētia & decreto Iudicij, tam in causa insinuati homicidij, q̃ etiã, à proscriptione, in quã absens intrusus erat, libere pronunciatus est. Deinde per Iudicem & Scabinos, cōsueta Iuris theutonici Maydeburgensis solēnitate, Iuri suo pristino restitutus est. Cuius etiã vxor pronunctiata est legitima, & liberi, successores legitimi, ipse etiam receptus est ab inimicis, & restitutus est amicis. Deniq; per omnia, Iuri suo ita restitutus, vt in causa hac, à nemine mortalium, amplius impediatur, neq; etiam huiusmodi præfata proscriptio ei, aut successoribus eius aliqua ex parte noceat, de forma Iuris' &c.

Dekrét tego wyzwolenia po Polsku.

KJedy ná żądánié powołánégo/ który sye s powołánia wyzwala/ żaden z przywołánych ku odpowiedzi niestánie: tám iuż Wóyt s Przysieżniki ónego powołánégo/ skazá wolnégo od powołánia / y powyższa Práwo iego wszyscy powstawszy / y podniówszy dwá pálcá wzgóre/ práwéy reki/ iáko nápisáno Specu: Saxon: Lib: ij.

xon:Lib:ij,Artic:iiij. Verbis & digitis eum absoluere debebũt, quemadmodum eum proscriptioni incluserant. Powtarzáiąc trzy kroć zá Woytem.

Albo thěż Woyth s Przysieżniki zá Pisárzem ty słowá niżey nápisáne.

Gdyż tu ná żądánie N. powołánégo/ten N. áni żaden z przyiaciół niebosczyká N. zámordowánégo przywołány/po pierwße/po wtóre/po trzecie/y po czwarte mimo práwo/áni przez sye/áni przez żadnégo mocnégo człowieká niestáneli: kthórém przerzeczóny N. powołány/o zámordowánie niebosczyká N. gotów sye był vspráwiedliwić/y tu przed Sądem vkazał niewinność swoie. Przeto N. powołánégo/powyżßamy Práwo/y od powołánia czyniemy go wolnégo. Bierzemy go z rąk nieprzyiaciół iego y przywłaßczamy go/przyiacielóm iego. Żónę iego iemu zá włásną małżónkę/dziatki iego zá własné syny oddawamy/y ku wßystkiemu práwu pierwßemu przywracamy/ták iżby iemu y iego potómstwu/Powołánie nic nie ßkodziło.

¶ Niekedy iest obyczay/iż przy thym wyzwoleniu/Woyt powołánégo trzyma práwą reką/zá piersi: á Przysieżnicy powstawßy/podnioßą kożdy dwá pálcá/y mówią ty słowá wyżßéy nápisáné zá Woytem.

INTERROGATORIA.

To ieſt/

Pytánia przy wodzeniu świádków.

Rzy wodzeniu Swiádków/ Vrząd ná wielu mieścach niethák ſye záchowuie/ iáko Práwo vczy: ále then obyczay chowáią: Iż ten kthóry świádectwá potrzebuie/zmawia ſye potáiemnie pierwey z świádkámi / co v Vrzędu świádczyć máią / potym ié da pozwáć : y iáko ſye potáiemnie zniemi zmówi / thák też przed Vrzędem potáiemnie świádczą. Vrząd telko gotowégo ſłucha/o żadną rzecz świádków nie pytáiąc / choć dobrze / choć źle : porządnie nieporządnie / potrzebnie niepotrzebnie świádczą. ☞ Práwo opiſuie/ Interrogatoria,to ieſt / pytánia które ſtroná / kiedy świádki prze

wiádki przećiw komu wiéść ma/ powinná przed tym Vrzędowi dáwáć spisáné ná Cedule/ wedle którégo spisánia Wóyt/álbo stárszy Przyśiężnik/ álbo Pisarz / iáko kedy iest obyczay/ świádków pytáć ma o Czáśie/ o mieśću: widźiałli to co ś wiádczy/ słyszałli o tym: byłli sam przy tym: byłoli ich wiecéy: y inné okoliczności y potrzeby spráwy wedle spisánych Artykułów. Nápisano o tym Specu: Saxon: Libro ij, Artic: 22.

¶ Ty Interrogatoria, vczeni w Práwie zową téż Assertiones, Articuli, Capituli, Intentio.

☞ Pożytek ich ten iest / iż Vrząd ku powiedzeniu prawdy/ w rzeczy potrzebnéy/ może przymuśić świádká/czego bez tych Interrogatoria czynić nie może. Gdyż nie wié o co ma pytáć/ tylko gotowégo słucha. Ktemu świádek/ to tylko bedźie świádczył zá pytánim co potrzebnégo iest/ y nieprzepómni co świádczyć ma / porządnie świádczyc bedźie: nie trzebá sye z nim ná świádectwo zmáwiáć. Bo to iuż zá pozwém/zá pytániém Vrzędnym / zá przyśięgą / co ku świádectwu należy/ co sye z Artykułów spisánych pokáże/ vczynić muśi. Thym obyczáiem świádectwá bywáią porządnieysze / gdy świádek ná pytánié Vrzędné/krótko odpowié/co ku spráwie należy: y świádek łatwiéy świádectwo wyda/ nie

potrzebá ſye długą powieścią bawić / tylko słowem dwiemá na pytánié odpowiedźiéć. A poniewaź thy Interrogatoria ſą wedle Práwa y pożytek ich ieſt / miánoby ié záchowywáć.
Aczkolwiek gdźie tego zwyczay nie nieśie / iż ich nie vżywáią / to poſtempku Práwnégo nie gwałci / nie pſuie / non viciat Proceſſum. Wſzákże iż ſye tych Interrogatoria pożythki pokazuią / miánoby ſye w they mierze więcéy ná Práwo niż ná zwyczay oględáć. Gdyż ſye téż przećiwnym obyczáiem / gdźie ſye w tym nie wedle Práwá ſpráwuią / ty niepożytki pokázuią. Iż świádek wielé nie potrzebnie / nie porządnie / będźie powiádał / wielé przepómni / z rzeczy ſye nie rychło wypráwi: świádczy co chce / y czáſem temu który go dał pozwáć będźie świádczył ku ſzkodźie. Zá czym to więc bywa / iż ten który ku świádectwu pozywa / ónym świádectwem ſam ſobie rychléy záſzkodźi / niż pómoże / gdy tego ná co ſye wźiął / ſtátecznie nie dowiedźie. Dla których niepożytków / częſtokroć ſye przyſłuchawamy / iż świádek ſwoiégo świádectwá / muśi raz y dwá popráwowáć. Zá czym óno świádectwó iuż bywa podeźrzáné: iákoby nie zá potrzebą ále zá groźbą / álbo zá prośbą ábo przenáiety świádczył. Ty nieſpráwné świádectwá / niſkąd innąd niepoży-

chodzą/iedno iż Vrząd tych Interrogatoria nie záchowuie. ¶ Przykłániáią ſye ná niektórych mieſcách ku tákim Interrogatoriam, ácz nie przez ſpiſánie Ceduły / ále wielkim podobieńſtwem przez obżáłowánie iáwné/tho ieſt/ gdy ten kthóry dáie kogo pozwáć ku świádectwu : Náprzód przed Sądem ziáwią głoſem rzecz wßyſtke/o co ónego świádká dał pozwáć/ kthóré ziáwienié Piſarz nie ináczéy ſpiſuie do Kśiąg / iedno iáko inną żáłobę / wedle którey potym Vrząd świádków pozwánych ná kożdy Artykuł pyta/ kożdego z oſobná/ieſli ták ieſt álbo nié.

Przykład iákoby tákié Interrogatoria do Sądu miáły być podawáné ku wyſłuchániu Swiádków/ piérwéy/ niż będą ſłucháni.

☞ Artykuły/o które pozwáni świádkowie/proße/áby przez Vrząd pilnie byli pytáni.

NAprzód / proße páná ſtárßégo Przyśiężniká / álbo Wóytá/álbo Piſárzá (iáko kedy zwyczay mieśie kto świádków ſłucha) áby obiemá świádkóm pilnie przypómniał / iżeby przy tym świádectwie pámietáli ná Przyśięgę / y ná

wieczné zbáwienié swoié. A ná pytánié/ wedle páná Bogá/ wedle ßczyrośći á dobrego Sumnienia swoiégo y wiádómośći naylepßéy/ zeznawáli.

WTóré proßę/ áby był pytan świádek/ Byłli przy tym/ widźiałli to/ kiedym ia o ten towar s Páwłem zmowę vczynił/ ná ktorym mieścu/ którego czásu sye to stáło.

TRzećié: Jeslim zá rázem po zmowie od Páwłá towar odebrał/ á odebrawßy czymem mu ij płáćił/ ieśli gotowymi pieniądzmi/ czyli innemi towáry.

CZwarté: Zá wielką summę zemną targ o ten towar vczynił: którym sposobem: ná który czás zapłátá miáłá być: miałli być zapis tego/ czyli Cyrográff/ czyli ná wiárę.

PIaté: Wielé tych towárów było/ ieśli świéżé/ ieśli nákázoné. etcæt.

SZóſté: Proßę/ ieśliby świádek przy świádectwie co wątpliwie powiedał/ áby pan Stárßy przyśieżnik rzeczy nie pewnych zá pewné nieprzyy-

né nie przyymowáł / y Piſárz áby nie piſał.

SIódmé: Ieſliby świádek ná który Artykuł odpowiedźieć nie vmiał / áleby z gołá odpowiedźiał / iż nie wié: áby ná ón Artykuł więcéy nie był pytan: y inné rzeczy które przy ſłucháníu świádków bywáią potrzebné/ poruczam pánu Stárſzemu ábo Sądowi / kthóry wedle powinowáctwá ſwoiégo y przyśiegi ſwoiéy/ przyda pilnośći/áby ſye prawdá okróm wſzelkiégo ochyłánia okazáłá.

TEn przykład ieſt ku ſpiſowániu y podawániu Interrogatoria, do Vrzędu piérwéy niżliby świádek ku świádectwu był przypuſzczón. Wedle tego przykłádu inné wſzyſtkié Interrogatoria, iáko którá ſpráwá potrzebuie/ mógą być łatwie ſpiſowáné. Albo też y króm ſpiſowánia mogą być świádkowie pytáni z żáłoby przez Piſárzá ſpiſánéy. Kiedyby świádek pozwány piérwéy był iáwnie obżáłowány o co/ á ku iákiemu zeznániu ieſt pozwány.

¶ Záchowuią théż niekedy ten zwyczay á dobry/ iż świádek áby w ſwoim świádectwie czego potrzebnégo nie opuśćił álbo nie przepómniał: dáie ſobie ſpiſowáć Cedułę świádectwá. A gdy

pozwány przystąpi do Sądu/y będźie ku powiedzeniu prawdy przyśięgą obwiązány: poda óne Cedułę/ miásto tego/ coby miał vstnie powiádáć: którą cedułę gdy pisarz przeczyta/ spyta stárszy Przyśiężnik świádká/ ták li iest/ iáko to słyszał czytánie. Swiádek odpowie/ iż ták iest.

Obyczáie Przyśiąg.

Rozmáitem Osobam w Prawie opisáne: á osobliwie o Dwu pálcoch v Przyśiegi: y ná czym práwa Przyśięgá należy.

Pory sye dźiś wielkie miedzy ludźmi w czely: iáko then/ ktoiego do Przyśięgi wiodą / Dwá pálcá práwey Ręki / trzymáć ma. Jedni powiádáią / iż ie ná krzyżu winien położyć: drudzy powiádáią/ iż ná Ewányeliey: trzeći ie ká-

ia podnieść wzgórę / y niemały spór około tego/ ile ia bacżę/niepotrzebnie wiodą. W czym ácż tych iest rozsądek/ ktһórzy sye około pisma świętego obieráią:wßákże iż ia tu niektóre rzeczy polskim iezykiem s pisanégo Mieśckiego Práwa podawam: s tegóż Práwá/ pokáżę Sposoby przyśiąg róznym ludźióm/ róznie opisáné. A to ku temu kóncowi / áby kożdy obaczywßy ważnosc tych wßystkich Przyśiąg: obaczywßy téż/ iż niektóré Osoby innych obyczaiów / miasto sobie opisánych vżywáią / á przez tho przyśiegi swoiéy nie gwałcą: iden ku drugiemu vporu nie wiódł: gdyby ktoręgkolwiek stych sposobów v przyśiegi swoiéy vżywáć chćiał/áby w tym wolnośc była: oglądáiąc sye wiecéy ná co innég/w czym práwa przyśiegá należy/á niż ná położenié pálców/ álbo téż ná inné obyczáie/ zwłaßczá/ iż o tym pálców położeniu nigdźie znácznie nie iest opisano.

IVdices Spirituales, vel Seculares, Imperatores, Reges.

Sędźióm y w pospolitośći / wßystkim Przełożónym opisána iest przyśiegá / iż ią máią czynić / trzymáiąc w obudwu rękách Ewányelią. Iure Municipali Articulo 8. ták nápisano: Iuro ego per Deum omnipotentem,& Filiũ eius vnigenitum dominum nostrum IEsum Christum,& Spiritũ sanctũ,et Per quattuor Euangelia, quę

¶ Omagium præstan.

uangelia, quę in manibus meis teneo. Tenże Sposób przyśiegi iest opisány / tym którzy zwierzchnim Pánóm swoim holduią / álbo wiernosć przyśięgáią. Spec:Saxo:Lib:iij, art:54.

Consules. RAycóm opisána iest Ceremonia / kiedy przyśięgáią / áby podnieśli dwá pálcá ku Słóncu. Iure Municipa:Articu:44. COnsules postq̃ Pręetorium cõuenerint, electioq; sufficiens iuxta determinatum numerum facta sit, Extunc Consules nouiter electi, primum obtinẽti locum, Antiqui verò post sequuntur, & iurãt omnes illi vno iuramento, Erectis digitis contra Solem. ∴ ∴ ∴

Testes. SWiádkowie z zwyczáiu kiedy przyśięgáią / dwá pálcá / wzgórę podnoszą / y thák wszedy w Swiádectwách piszą / Erectis duobus ad sacra digitis. A vrząd tho sámo podnieśienié dwu pálców / choć słów przy thym żadnych nie będźie / rozumié / zá práwą przyśięgę ku pánu Bogu. Bo do ónego świádectwá / skoro spuśći ná dół dwá pálcá ták mówi: Pod tą przyśięgą którąś ku pánu Bogu vczynił / ábyś zeznal prawdę / ocoś iest pozwan.

óno sámo podnieśienié / názywáiąc vczynienim przyśiegi.

WOdwoyski kiedy przyśięgáć ma/ thedy go Sędzia powiedzie zá rękę ná stołek podusżká nákryty / y posádzi go przećiw sobie/ y położy mu krzyż/ álbo inne reliquię ná łónie iego. A ón ie trzymáć będźie. Spec: Saxon: Lib: iij, Art: 56 Iudex per manum eum ducendo, super sedē cusino tectam, in opposito sui locare debet, et Reliquias aut Crucem, in sinu eius collocabit. A w Glózie dołożóno. Reliquias tempore Iuramenti in sinu tenebit.

Præcones.

IEśliby sye ktho imowal kóniá v kogo/ ma sye viąć vchá kóńskiego lewą ręką/ y przyśiądz ná głowę ónego kóniá/ iż iego był/ y do tego czásu iest/ iż mu go vkrádźióno/ zginął/ odie ty. etcæt. Iure Municip: Arti: 135. Trahens se ad equum, Debet manu sinistra apprehendere equi auriculam / ac iurare super caput equi.

Trahens se ad equum.

WSzystkim záś pospolićie v Sądu Przyśięgę z Sądownégo dekrétu czyniącym

opiſano / iż przyśiegáiąc / mogą pálce położyć y złożyć krom dozwolenia Sędziego / Winy zá to żadnéy choć położą / choć niepołożą / choć złożą álbo nie złożą/Sędziemu nie przepadáią. Iure Munic:Art:97. Si vir Iuramētum coram Iudicio præſtare debeat, Licite et ſine poena ſupra apponere et deponere poterit/abſq; licentia Judicis, et per id nihil amittit. S ktorych ſłów Práwá textu iáſnego nie pokázuie ſye/ ná czym y co ma być położono. Acz Glozá ná kráiu przy Texcie pokázuie/ iż pálce ná krzyżu. intellige digitos ſuper crucem, (czego gruntem Práwá áni Céſárſkiego áni Máydeburſk: nie może dowieść) wſzákże y s téy Glozy nie znáczy ſye ktore pálce máią być ná krzyż położone. Podobieńſtwo iż Wykłádácz z záchowánia á nie z żadnego opiſánego Práwá te Gloze położył. Z ktoréy nic innégo nie rozumieią poſpolićie/iedno iż dwá pálcá práwéy ręki máią być ná krzyż położone.

Iurametum IVdicialiter facieñ.

Obietnice ktoby vczynił/ á pothym onego co obiecał záprzał/ chcąc przysięgą odiść/ ręką ktorą tho obiecał / ná świątośći winien vczynić. A ieſliby ręki nie miał/tedy kikutem. Iure

Promiſſa negañ.

Munic:Artic:22. in Glosa. Si quis promissum negare voluerit iuramentoq; euadere velit, MANV illud, per quam promissum fecerat, ad Sacra confirmare tenetur, vel si manum non habeat, TRVNCO MANVS id faciat

Tu w tych Przyśiegách opisánych/pokázuie sye/iż Sędziowie/przełożeni świetscy/Duchowni/Césarze/Królowie/ iny sposób v przyśiegi máią/iny Ráyce/iny Swiádkowie/iny v Sądu przyśięgáiący / iny Podwoyski / iny Obiethnice czyniący/y ręki nie máiący: á stych niekthórzy odpráwuią przyśiegi stoiący / niekthórzy klęczący/niektórzy śiedzący. A wszystki ty przyśiegi zá ważné mamy / choć różnych Osób różné obyczáie/álbo Ceremonię widzimy. Tu ácżkolwiek różne Osoby różné obyczáie do przyśięgánia opisány máią. Przedśie/widzim to dobrze/iż niekthórzy / innégo nád opisány sobie vżywáią: iáko ná wielu mieścách/ Ráyce / choć máią opisány obyczay / áby podniózszy pálce przeciw słóńcu przyśięgáli / nie podnoszą / ále z golá wzgórę ku pánu Bogu trzymáią / álbo nę Ewányelią kłádą: y inné Osoby nád opisány obyczay / inny sobie ku przyśiedze biorą. A w tym ich żaden o to nie strofuie / áni zá niedostáteczną przyśięgę

Różnych Osób obyczáie v przyśięgi.

¶ Odmiáná opisánégo obyczáiu y przyśiegi nie gáwatci.

poczyta. Dla tego iż then obyczay pálce ku ſłońcu/gdy wyſoko wznidzie podnoſic: álbo gdy wſchodzi / dwiema go pálcy ná proſt vkázowáć/ coś w ſobie pogáńſkiégo ma / iż théż Przyśiegá nie ná tych obyczáioch / álbo Ceremoniách / ále ná Imieniu Bożym/ ná ſłowiéch/ na dobrym ſumnieniu należy. Co gdy ták ieſt/ czemu by téż y ónego przyśiegá nie miáłá być wáżna / kthóry Mieſckié Práwo przyymuiąc / álbo ó co innégo zá ſkazániém álbo roſkazániém przyśięgáć máiąc / przy ſłowiéch / kthóré mu z Vrzędu bywáią przepowiádáné / dwá pálcá tákże iáko y inſzy podnieść chce/á położyć nie chce: Nie czynią ſporu przełożeni/ choć opiſány obyczay máią / áby trzymáiąc w ręku Ewányelią/ álbo podnióſzſzy dwá pálcá ku ſłóńcu przyśięgáli/ gdy oprocz tego ſpoſobu opiſánégo vżywáią innégo. Czemu by théż miał być ſpór y przećiw temu / kthóry przyśięgáiąc/ pálce podnieść chce á położyć nie chce: ponieważ thy który opiſánié máſz / ábyś przyśięgáiąc podnióſł wzgórę/á przedśię nie podnoſiſz: ále odmieniáiąc opiſány obyczay/ ná Ewányelią kłádzieſz: przez kthóré odmienienié / nic twoiéy przyśiedze nie vchodzi. A dobrze ieſt/iż tu żadnégo ſprzećiwienia niemáſz / choć miáſto podnieśienia / położy ná Ewányeliéy / tákże by y mie-

dzy poddanymi ſpór nie miał byc / áni przełożó=
nych przeciw poddanym záiątrzenié / zwłaſzcza
ktoby tego prágnął/ ku ſwoim słowóm kthoremi
ma przyśięgac/dwá pálcá podnieśc/ álbo ktorégo
innego ſpoſobu v śiebie ważnégo vżywáć. quo-
niam diuerſitas ceremonię in Iuraměto, nõ mutat
eſſentiam iuraměti. Ja/gdybym kogo ná przyśię=
gę przywieść miał/wolałbym aby mi ónego ſpo-
ſobu vżywał/kthóry v niego ieſt ważny/ á niż te-
go ktorégo ſobie zá nic nie ma. Bo ieſlibym go
wiódł do tego obyczáiu / kthóry v niego nie ieſt
ważny: tedy bym to o nim rozumiał / iż y przy-
śięgá nic v niego nie będźie ważyłá. A ták bym
ſye bał/áby mie zła przyśięga nie oſzukał. Przeto
ták ſye wſzedy poſpolicie záchowuie / kiedy ob-
żáłowány Ruśin/żyd/ Turczyn/ przyśięgáć ma.
Záwżdy ten kthóry ná przyśięgę inſtiguie / prze=
ſtawa ná tym ſpoſobie / ktorégo ón Ruśin/ żyd/
álbo Turczyn vżywa / ktory ſobie zá ważny ma/
y boi ſye go. Choć ón ſpoſób v Inſtygatorá
nic innégo nie ieſt / iedno śmiech / gdy Ruśiná
widźi / á ón iawſzy ſye v Bożnice wrzećiadzá/
przyśięga : żyd ná świniey ſkórze / álbo ná Ro-
dale ſtoi. Nie wiedźie go Inſtygator do tákiégo
ſpoſobu przyśięgi / do tákiéy Ceremoniéy/ kthóra
v niego nic nie waży / y owſzem go od thákiego

Obyczay v przyśięgáiącego ważny/ ma być chowan.

sposobu odwodzi / którégo sobie zá nic nie ma / á do tego przywodzi/ktory sobie wielce waży: áby iego przyśięgá / wedle sposobu iego / przed oczymá iego/w sumnieniu dobrym sprawiedliwa byłá. Nápisał ieden vczóny w Prawie: Si tempora respexeris, veritatē docui, quod ratum est hodie iuramentū. Iudæi, Saraceni, Turcę, cùm ex propria superstitione iurant, nec sunt ad aliud iuramentum cogendi, ne ludo exponatur eis Christus.

Tarius in Digest: T. de Iureiurādo. L. Ait Prætor. § Iurati.

Tákże gdybym tákiego krześciánina miał / ktoryby mi sye przyśięgáiąc / zbraniał ná krzyż dwá pálcá położyć / á podnieść chćiał / nie trzymałbym sporu s nim o tho / y owszem wolałbym go widźieć / áby podnióższy dwá pálcá przyśiągł: poniewaz położenié v niego nic nie iest ważné / dla thego / iż nikedy w Prawie znácznie nie iest opisáné / álbo téż dla kthóréy innéy przyczyny. A mnie po nim ważnéy v niego á spráwiedliwéy przyśięgi trzebá. Jáko téż/gdyby ktho położyć ná krzyż chćiał/á podnieść nie chćiał/nie byłbym vporny przećiw temu. Rówżniebym wolał po nim widźieć sposób położenia dwu pálców ná krzyż á niż podnieśienia wzgóre: gdyż położenié v niego iest ważnieysze / niż podnieśienié. Mówiłbym/Si tēpora respexeris, ratum est hodie iuramentum, in genere omnium, cùm ex propriæ re-

ligionis ritu iurant. Mam zá to iż przełożeni przeciw poddánym y sámi miedzy sobą nie máią sye o co zrußáć / kiedy ktho miásto położenia podnieść / álbo miásto podnieśienia / położyć chce. Dobrzeby kożdy vżywał przyśiegi / ktą ceremonią / kthora v niego iest ważna / álbo żadney nie vżywał / ieśli żadna nie ważna. Aby żadnego ku temu nie ćiśnióno. Przykłádem wiele zacnych / y mądrych ludzi ták Rycerskiego iáko mieśckiego / duchownego y świetskiego stánu / ktorzy / dzisieyßych czásów / gdy komu z Vrzędów swoich przyśięge roskázuią / respiciendo tempora et charitati seruień, vważáiąc też v śiebie / iż przyśięgá nie ná położeniu álbo wznieśieniu pálców / nie w żadnych Ceremoniách zależy. Ale ná imieniu Bożym / in sinceritate & veritate verborum: nie ciśną nikogo gwałtem ku żadnym tákim ceremoniam / zwodów áni poswarków / około tego nie czynią żadnych: kożdemu w thym wolność dawáiąc / á ná słowiech przyśiegi przestawáiąc skromnie.

Ale podobno rzeczeß / iż kłádzienie pálców ná Krzyż / dla tego bywa / áby ná páná Bogá pámiętał / kthórego Obraz przed sobą widzi? Thóż á nie co innego podnieśienim pálców sobie przypo — ¶ Obiectio, de digitorū positione.

bie przypómina / podle słów którémi przyśięga/ ieszcze potężniéy vkázuiąc pálcy do Onego / qui habitat in cœlis, in monte sancto suo, ku któremu pálce wzgórę podnośi/ y którego tym podnieśieniem/ prawdźie swoiéy zá Swiadká przyzywa/ y słowy przypómina / thak ná począthku iáko y ná końcu przyśięgi. Kiedy przyśięgę poczyna/ ták mówi : Przyśięgam Pánu Bogu wszechmogącemu. Kiedy dokónywa przyśięgi/thak sye przeklina : Ták mi Boże pómagay. Pytam ćie ná co by miał innégo pamiętać/ iedno ná tego/ którégo słowy ná począthku y ná końcu przyśięgi mianuie / y ku którému przez wszystkę przyśięgę rękę wzgórę wznośi. Mam ia za tho/ iż tym sposobem nie thylko ná Bogá pamiętha / ále sye go práwie sercem y wiárą dotyka. Jesli tu tylko o pámiątkę Bogá idźie : byłby wielkim prostakiem/ by miał ná co innégo pámiętáć / oprócz tego co vsty własnemi wysławia / y co palcy wzgórę pokázuie. Słowá wiecéy v przyśięgi niż co innégo do páná Bogá wiodą. Acz w kożdéy przyśiedze ále w niektórych osobliwie/ ták iż práwie do sercá przenikáią : á nie wiém by co było zdrógi : kiedyby kożdą przyśięgę tákimi słowy zámykano / iáko to w téy przyśiedze przełożónych/ która iest zwierzchu miánowána/ są takowé sło-

Podnieśienié pálców/ Bogá pokázuie wzgórę.

Słowá v przyśięgi wiążą nie Ceremonię.

wá/ którémi

wá/ktoremi ſye ieden przeklina/ ieſliby thego/ co ſlubuie nie záchował. Extendatur ſuper me horribile Iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſim particeps Iudę, inuadat me læpra Geſi, & tremor Caim,& gladius ſit ſuper me. To ieſt/ ieſlim tego winien: álbo ieſli ſye thák nie záchowam / iáko przyśięgam: niechay ſye nádemną wykóna ſtráſzliwy Sąd páná náſzego Iezu Kryſtá: niechay będę vczeſtnikiem Iudáſzowym: niechay mie ogárnie boiaźń á drżenie Káimowe: niecháy mie záráźi thrąd Gezy / á niechay będźie ná demną miecz álbo Sąd świetſki/ ktory ná fáłeſzne Sędźie ieſt poſtáwiony. etcæt. ¶ Tu kożdy przyśięgáiący / nie wiem ná coby innégo pámiętháć miał/iedno ná páná Bogá / zá tymi álbo tym podobnymi słowy: choćby pálców nie podnióſł/ choć ná krzyż nie położył / choć nic w ręku nie trzymał/ áni żadnéy ceremoniéy nie vżywał.

Obyczay od Bogá roſkázány.

Słowá tedy w kożdéy przyśiędze wiecéy niż co innégo wiążą / y do páná Bogá wiodą. Przeto Bóg kiedy ludowi ſwoiemu przyśięgáć kázał/ nie wſpóminał pálców/ ále Imię ſwoie mówiąc: Bóy ſye páná Bogá twégo / á przyśięgay przez Imię iego. * A Król Dawid kiedy przyśięgał Berſábie/ iż nie inny iedno iéy Syn Sálomón po niém królowáć miał: nie vżywał do

* Deuter: 6. 10. Eſaię 56. Qui iurauerit, iurabit per Deum verum.

ſłów żadnéy Ceremoniéy / tylko thy ſłowá mó-
wił: Oświadczam ſye żywym Pánem / kthóry
mie s trudnośći wybáwił: iż / iákóm przyśiągł
przez Páná BOgá Izráelſkiego / iż Syn twóy
Sálomón / po mnie królowáć bedźie / thák vczy-
nie. A tho tylko oświadczánie piſmo Przyśięgą
názywa / mówiąc: Przyśiągł Król Dawid tymi
słowy: Oświadczam ſye żywym Pánem. A
ſam Bóg / kiedy Abráhámowi przyśięgał / á nie-
było przez co by Przyśięge vczynić miał: przy-
śiągł ſam przez ſye: opowiádáiąc mu zá pewne /
iż iego plemie rozmnożyć miał. A święty Pá-
weł piſząc o przyśięgách ludzkich / powiedźiał ták:
homines per maiorem ſe iurant etc. To ieſt / Lu-
dźie przyśięgáią nie przez co innégo / nie ná co in-
négo / iedno przez tego / kthóry ieſt więtſzym / tho
ieſt przez Imie Boże. A ták przez táką przyśięge
wſzyſtkim ſporóm / bywa kóniec / ku potwierdze-
niu prawdy. Báczże iż ſye tym nic nie vymnie
práwéy przyśiedze / choć ktho nie podnieśie / álbo
nie położy dwu pálców. Ná przyzywániu Imie-
niá Bożego / ná słowiéch to należy. Czego też nie
opuśćił vczóny w Práwie Zázyus dołożyć / mó-
wiąc: Iuramentum nulla alia re conſtat, quam vi Di-
uini numinis. Co gdy ták ieſth / nie maſz ſye ná
przećiw bliźniemu twemu o co zruſzáć / gdy do

ſwoiéy

iij, Regum 1,

Gene: 21.

Hebr: 6.

Przyśięgá wſzytkim ſporóm / kóniec czyni.

swoiéy przyśiegi ktorykolwiek sposob / choć podnieśienia/ choć położenia dwu pálcow sobie weźmie: y choćby też áni podnieść áni położyć chćiał / tylko słowy przyśiągł przed Sądem przez Imie Bogá wiecznie żywiącégo / przy obecznośći wielé ludźi/ iuż to ieſt dostáteczna przyśiegá. A ktoby Ceremoniey vżywáć chćiał / thedy nie innéy w pismie Bożym więcey czytamy o onych Oycách Swiętych/ o Anyelech Bożych/ iáko podnieśienié rąk. Ták Abram przyśięgał / kiedy mu Krol Sodomſki pozwalał wſzystkie máietność pobráć/áby mu tylko ludźi wrócił: Leuo manum meã ad Deum excelsum, Dominum coeli et terre. ne quicq̃ accipiam ex omnibus quę tua sunt. A v Dánielá Prorokâ o Anyele pismo powiáda: Sublatis in coelum dextra et sinistra manu, iurauit per Deum viuentem. Then obyczay podnieśienia ręki przyśiedze/y z strony modlitwy ku Bogu/ieſt bárzo przystoyny. Bo kiedy sye Bogu modlimy/ten pospolicie obyczay chowamy/iż ręce wzgorę wznośimy. A przyśiegá też nic innego nie ieſt/iedno iáko modlitwá ku Bogu/ wzywánié Imienia Bożego ku potwierdzeniu prá-

¶ Ná cżym práwa przyśiegá należy

GEne: 14.

Dani: 12.

¶ Przyśiegá co ieſt.

wdy. Acz ia thu przy thym innych Ceremoniy słusznych w Práwie opisánych/kthóre sye v przyśiąg záchowuią/ nie gánie. Bo oto widzimy/iż ie óni Oycowie Swieci / Anyołowie Boży záchowywáli: nie prze co innégo / iedno iżby óna Ceremonia / rzecz ozdobnieysza / poważnieysza/ w wietszéy vczciwości byłá. Przeto téż y óni kthórzy przyśiąg przysłucháią / nieiákié Ceremonię przy tym czynią. Czapki zeymuią/oczy wzgó-re podnoszą/wzdycháią/powstawáią/thák iákoby ná koláná swoié przed Obliczym Bożym vpáść mieli. Zá tąż tho przyczyną y inne Ceremonię bywáią. Kiedy sye Bogu modlimy/ręce wzgórę wznośimy: kiedy komu słowy co obiecuiemy / ręce sobie ná znák pewnieyszéy wiáry podawamy. Nie gánie (mówię) y innych Ceremoniy/y vstaw w téy mierze Przełożónych/któ-ré są v Przyśiąg opisáne: tylko pokázuiąc odmiáne opisánych obyczáiów / kthóra przyśiegi nie gwałci: Pokázuiec/iż po tym który przyśięga/tá-kiéy przyśięgi trzebá/iáka v niego iest ważna: Pokázuiec théż ná czym práwa przyśięgá náleży: A ná kóniec pokázuiec otho ważny obyczay álbo Ceremonia przyśięgánia Oyców nászych/ y Anyołów Bożych. Tego vporu nie chwale/ iż drugi ták sye bárzo przeciw brátu swoiemu záią-

Ceremonię dla kthóréy przyczyny bywáią.

trzy/ iż gdy go widźi á ón dwu pálców ná krzyż nie chce położyć/ á podnieść tylko chce: przyśiegi iego nie ma/ zá práwą przyśiegę/ y radby áby go zárázem źiemiá pożárłá. Jákoby y przy ónych słowiech/ná końcu Przyśiegi (Ták mi Boże pomagay) kiedy nie przyczyni: Y wszyscy Swięci: wnet gniew zápálczywy. Kthóry iest ze złego wyrozumienia / mniemáiąc áby przyśiegá ná położeniu dwu pálców zależáłá: álbo / iákoby Bóg kthóry iest Wszechmocnym Pánem/ á przez Jmię swoie tylko przyśięgáć kazał/sam niemógł spómoc bez innych pómocników. Habet zelū sed non secundum scientiam,& non secundū charitatem ambulat. A óno w Przyśiedze/ nawiecéy trzebá báczyć y przypóminác sobie essentialia non accessoria,interiora nō exteriora;rzeczy głowné/ wnetrzné/ nie zwiérzchné/ Jmię Boże/ prawdę/ szczyrość/ dobry rozsadek/ spráwiedliwość: áby przyśięgániem nie było zdrády / oszukánia / iáko Dawid Prorok mówi:Qui iurat proximo & non decipit. Gdźie stych ktoréy nie dostawáło/ thám zła przyśiegá: nie tám gdźieby kto dwu pálców nie położył/álbo nie podniósł. Wietsza iest Duszá/ktorą położyć muśi ktho fáleśnie przyśiega/ á przyśiegą swoią bliźniégo oszukawa: iáko tenże Dawid mówi: Ten ktho przyśiega/ á oszuka-

Exo: 23.
Iosue 23.
Ieremię 5.

wa/ w Przybytku Bożym nie bedźie mieszkał/ y ná Gorze Swietey nie bedźie odpoczywał. Ná co sye nawiecey v przyśiegi ogledáć trzebá.
Nápisano Specu:Saxon:Lib:ij,
Art:xi.xxxiiij.

TEStámenty.

W Práwie Máydeburskim y Sáskim / bárzo málo o Testámenciech pisano. Abowiem onych ludźi w Sáskiey źiemi/ ten był záwżdy vmysł: áby máiethność kożdego ná Dźiedźice iego/ nie thák z odkázowánia Testámentnego/ iáko z Spadku bliskośći/ ná Osoby ktore sye bliższe náydowáły / przychodźiłá. Dla tego Glozá Iure Municipa: Articu: 65. każe sye w tym Praw Cesárskich dokłádáć.

TESTAMENT, to słowo łácinskie / vczeni w Práwie thák opisuią: Jest dobrowolne / á słuszne postánowienie álbo oświádczenie/ woley

nie/ woléy nászéy/ o thym co chcemy/ áby po nászéy śmierci wypełnióno było. Kthóre opisánie z sámego láćinskiégo słowá sye podawa/ które sye nie ináczéy wykłáda/ iedno Oświadczenié woléy/álbo myśli nászéy. TEstamentum, à testatione mentis dictum.

¶ Testámentu opisánié y náuki z tego opisánia.

W Tym opisániu słowo (Dobrowolnie) vczy/ iż Testámentá z przymuszenia vczynióné nic nie ważą: thák iáko y Zapisy z przymuszenia vczynióné/ nie są żadnéy ważności. Słowo (Slusznie) vczy/ áby wola nászá ná Testámenćie/ około nászéy máietności/ nie byłá przećiw Práwu pospolitemu/ przećiw Wielkiéczóm/ dobrym obyczáióm/ przećiw pobożności/ y wszelkiéy vczćiwości. Bo táka wola nie bedźie wypełnióná. Słowo (po śmierći) vczy/ iż żaden przed śmiercią tego/ który Testámenth vczynił/ nie może sobie Práwá Testámentnégo/ tho iest odkazánia/ álbo Opieki/ y innych Práw przywłaszczáć. Abowiém Swiety Páweł powiáda: Testámenth nie iest ważny/ áż przez śmierć Testámentniká bedźie potwiérdzóny. Przetho Testámentnik póki żywie/ póty Testámenth swóy może odmienić/ kiedy chce/ choćby thèż od Páná był potwiérdzóny/ y vmówá zá-

szłá/áby nie był odmienióny. By théż dobrze y pánstwá sobie w piérwszym nie záchował. Nie może sobie żaden drógi zámknąć / áby sye mu nie miáło godzić/nád piérwszy Testámenth/ innégo vczynić. Ambulatoria est enim hominis voluntas vsq; ad mortem.

Testámenth Woienny.

TEstáment gdyby ktho miał czynić / będąc ná Wóynie / w niebeśpieczności zdrowia swoiégo/będzie ważny iáko go kolwiek wedle możności swéy vczyni: choć gołemi słowy/ okróm Ceremoniy Práwnych / oznaymi wolą swoie/ choc iákokolwiek wypisze / coby mógł wyczytáć: by iedno dwiemá świádkámi był dowiedzióny.

Testámenth dómowy.

Ale iesliby ktho dómá chciał czynić Testáment: tháki chceli áby był ważny / muśi czynić wedle Práwá pospolitégo. ¶ Práwo pospolité ták vczy czynić Testáment: Kiedy kto chce dobrá swoié odkázowáć / potrzebá iest áby to czynił zá dobrégo zdrowia. Aby był pisány przy obliczności śiedmi świádków: kthórém by wolą swoie oświadczył/ y którém by poruczył. Tákié postánowienie będzie miáło moc. á świádkowie o woléy iego będą świádczyć pod Pieczęcią/ byłoli by potrzebá przed Sądem/ álbo którym Vrzędem. Iure Munic:Art:65.in Glosa,in fine.

¶ Práwá pospolité o Testáméntiéch iáko máią być czynióné

SWiádkámi Teſtámentnémi / ty Oſoby nie mogą być / które innych świádectw wedle prawá wydáwáć nie mogą / iáko ſą opiſány w Porzadku Fol: 81.

KRákowiánie w vczynieniu TEſtámentów / inny obyczay záchowuią. Abowiém ieſli ma być Teſtáment ważny : thedy potrzebá áby był vczynióny przed Sądem gáynym / álbo Vrzedem Radźieckim Iure Municipali Artic: 65. gloſa margina. y innych wielé miáſt / á poſpolicie wżedy ten porządek około Teſtámentów záchowuią: przed świádkámi go nie czynią. A dobrze y beśpieczniéy przed Vrzedem niż Swiádkámi. Bo Vrząd co ſye kolwiek przed nim dźieie / zwykł do ſwoich Kśiąg zá rázem zápiſowáć / álbo w ſkrzynce ſwoiéy teſtáment (ieſli zámkniony bedźie podány) do śmierci teſtámentniká záchowáć. A ták choćby iedni z Vrzedu pomárli: v drugich kthórzy bedą ná zmárłych mieścu / teſtámentu dóydźie. Czego od świádków ieſliby pomárli / áni od żadnégo ná ich mieścu miéć nie może.

Teſtámentu ty Oſoby czynić nie mogą.

Testámentu thy Osoby czynic nie mogą: Naprzód Mężczyzná / który ieszcze nie ma Czternaśćie lath. Masculus.

Biała głowá / która nie doszłá Dwunaśćie lath. Fœmina.

Zakónnik / ábowiém then nie ma nic własnégo / gdyż sam śiebie y swoié dobrá wszystkié Bogu oddał. Clerici. Wszákże Kápłani inni / których świetskimi zową / z dobr swoich własnych / których z Dziedzictwá álbo rzemiosłá álbo z náuki nábyli / wedle woléy swéy / mogą kómu chcą oddác. Ale z dobr kośćielnych żadnégo Testámentu czynić niemógą / gdyż to nie ich iest własność: ále vżywánié. A tylko ná żywnośći á odźieniu winni przestáć. A coby nád zwysz było / tho vbogim ma być rozdano. Co Kośćielnégo iest / tego kośćioł iest potómkiem. Wszákże miernégo oddánia / Práwo im dozwala / z ruchómych dobr / krewnym y nie krewnym / obcym / sługóm względem służby álbo iálmużny.

Ná śmierć skazáni / przez skuteczną Sentencyą / dla iákiégokolwiek złoczyństwá. Ad mortem damnati. Bo kto tráci gárdło dla złych vczynków / tráci y rozpráwienié o máietnośći swoiéy.

Syn który iest pod mocą Oycowską / choćby téż y Oćiec pozwolił. Filius alieno iuri subiectus. Wszákże z własnych dobr

snych dóbr właſną prácą álbo zá dozwoleniém Oycá/ álbo Páná ſwégo nábytych/ álbo ná kthó-ré ſye ná Woynie zdobył/ kthóré zową łácinnicy Caſtrenſe peculium. Bo tho zupełnym Prá-wem ieſt iego dziedzictwo. stych teſtáment mo-że czynić. ∴ ∴ ∴

TEn kthóry ieſt dan w zakład/ pod zwierz-chnośc czyie/ iákoby w więzienié/ dla wy-pełnienia / iákiéy rzeczy : iż/ ieſliby ón kthóry go dał/ nie wypełnił tego ná co ſye podiął/ áby ten komu ieſt w zakład dány / nád iego zdrowiém moc miał. Zową tákiégo Łácinnicy OBSESS. A po Polſku może názwáć/ Zakłádnik álbo wie-źień/nieprzyyaćielowi w záſtáwę dány. Táki théż (Práwo powiáda) Teſtámentu czynić nie może. Obſes.

MArnotrawcá/ który w wydatku áni miá-ry áni końcá nie ma : kthóremu rządzenié włáſnych dóbr / od Vrzedu z rąk ieſt odieté : te-ſtámentu nie może czynić/ przeto iż nád máiæth-nośćią ſwoią mocy żadnéy nie ma. Prodígus.

NIe ſpełnégo rozumu człowiek. Wßákże gdy go furya opußcza / może czynić Teſtá-ment. By go iedno w ten czás począł y dokónał/ kiedy go furya opuśći. Bo ieſliby go zás nade- Mẽte captus.

szło póki nie dokónał testámentu/nie będźie ważny. Muśi ij z nowu czynić / kiedy go potym opuśći. ∴ ∴ ∴

Mutus. NIémy: Bo mówić nie vmié / á do Testámentu mówy trzebá. Niémy sye tu rozumié/ który nic wymówić nie może / nie ten który nie rychło mówi.

Surdus, GLuchy / iż nie słyszy á nie wié iáko swoiê rzeczy rospráwić ma. Głuchégo też rozumiéć trzebá / tego który nic wysłyszéć nie może / nie tego który nie rychło słyszy. Wszakże iż częstokroć náuczeni ludźie przez rozmáithe przypadki / słuch y mówę trácą: głuchy y niémy niékiedy mogą czynić testáment. Jesli z przygody iest głuchy/ álbo niémy / á pisáć vmie / swoią reką testáment nápisze. A iesli chce áby mu inny pisał / ma tho v páná sobie pismem swéy reki vprośić/áby było ważno. A pan mu thego ma pozwolić/y potym testáment iego potwiérdźić. Ale iesli s przyrodzenia iest głuchy y niémy pospołu/nie może czynić testámentu. A iesliby kto po vczyniónym testámenćie / wpadł w chorobę iáką/ álbo sye iáka przygodá stálá / zá kthórą mówe y słuch strácił/ przedśie Testáment iest ważny.

KTóry wykroczył przećiw Máiestatowi Krolewskiemu. Bo táki y gárdło y máietność vtráćił. M Aiestatem lædens.

NJewidómy ná obiedwie oce. Bo táki łatwie może być ożukan przez spráwy á znáki których nie widźi. Wżakże zá pewnymi postempkámi/ przez któréby sye zábieżáło / áby żadné ożukánié nie było: iáko / gdyby miał swégo przyiaćielá / którému by duffał/ áby od niego powiedźiał/álbo nápisał/álbo co innégo: táki testáment od niewidómégo bedźie ważył. Cœcus.

Testámenty s których przyczyn bywáią.

TEstámenty dla tych przyczyn bywáią. Naprzód / áby miedzy przyacielmi/ nieprzyiaźni / poswarki / róznice nie były o máietność/ która po zmárłym zostánie. Potym dla vbogich/ná rozmáitych mieścóch/lub w żpitaloch/lub w Klaztorzéch/ w żkolách bedacych: áby ich zá roskazánim Bożym/ then co testáment czyni/nie zápóminał. Bywáią też dla dźieći/ z stróny przyrodzónego powinowáctwá / dla przyiaćiół z stróny krewnośći. Zónam y innym

powinowátym dla okazánia przyiáźni. Ná ostátek dla slug/ áby testámentnik w tym wszystkim oznaymił wolą swoię.

Miánowánie Dzieci ná Testámencie.

Oyciec/ który czyni Testáment/ á ma dzieci rozmáite/ iedny ieszcze pod swą mocą/ drugie iuż odpráwióne: winien wszystki ná Testámencie miánowáć: ieśli ktho-re dziedzicmi czyni/ álbo też wydziedzicza: ieśli którym co osobliwie náznáczył/ álbo niekthóre odpráwił. Y tego też kthóryby sye po śmierci iego národzić miał (kthórego Posthumus zowa) nie ma opuszczáć. A to dla tego winien wszystki miánowáć/ by miedzy niemi/ około iego máietności rostérki nie były: áby też testáment w swoiey mocy slusznie wedle Práwá trwał. Bo ieśliby którego syná zámilczał/ źle vczyni testáment: y może mówić przeciw thákiemu Testámentowi do piąci lath/ ten któryby sye czuł krzywde mieć. Posthumus wedle Práwá/ po Oycu tákże dziedziczy iáko y drugie dzieci/ które sye przed Oycowską śmiercią rodziły. A ma to przed inszymi/ iż nie może być wydziedziczony. Bo ón który sye

POsthumi prærogatiua

ieszcze nie národził / nie mógł sye nic tákiégo dopuśćić / przéczby go Oćiec miał wydźiedźiczyć. Spec:Saxon:Lib:j.Artic:33. Drugie dźieci Oćiec wydźiedźiczyć może / położywszy ná Testámenćie słuszną przyczynę / dla kthórey to czyni / iáko są w Prawie opisáné / á w tych Przydatkách po Polsku położóné. Fol: 14.

Wydźiedźiczenie ná Testámenćie ktorym sposobem być ma.

Wydźiedźiczenie ták bywa. Ten co czyni Testámenth / ieśli ma Syná iednégo / może go ku wydźiedźiczeniu / włásnym imieniem nie miánowáć chceli / tylko Synem. Jeśli ich ma wiecey / muśi miánowáć tego ktorégo wydźiedźicza: y to wydźiedźiczenie znácznémi słowy / y znáczną przyczyną opisáć. Bo gdźieby przyczyná wydźiedźiczenia / opisána nie była / nic nie będźie wydźiedźiczenie ważyło. A ten kthóry by był bez przyczyny wydźiedźiczóny / może przećiw tákiemu Testámentowi iáko nieporządnie / nie wedle Prawá vczynionemu / mówić / do piąći lat. Wydźiedźiczenie tedy ták ma być opisano: Iż ia Syná tego N. złégo od máietnośći moiey / od Cząstki spadku Dźiedźictwá /

ktoraby nań po moiey śmierci przypáść miálá/ wydziedziczam / tymto nimieyszym moiégo Testamentu postánowieniém: á tho dla iego lotrostwá/ złych vczynków/ kthórych sye dopuścił zápómniawszy Bogá/rodziców / y wszelkiey vczciwości. Przeto nie iest godzien abym go zá syná swoiégo miał poczytáć / y do Dziedzictwá moiégo z drugimi przypuszczáć / z przyczyn kthóre są w Práwie opisáne/ s ktorych sye ón iedney y drugiéy etcæt:dopuścił. ¶ Połácinie ták może być pisano. Filium meum N.sceleſtum & iniquum, ab omni hæreditatis portione & succeſsiõe paterna excludo, & prorſum excluſum & alienatũ atq; exhæredatum eſſe volo,ac præſenti ordinatione exhæredo:qui propter ſua malefacta & latrocinia,quę ĩmemor honeſtatis ſuę cõmiſit, ĩdignus eſt, vt ꝑ filio meo reputari debeat. Proinde ad ſucceſsionem tam paternam q̃ꝫ maternam admittendus, nulla ratiõne eſt,ex cauſis ĩ Iure noſtro deſcriptis.

¶ Wydziedziczenié/ Dziećióm iest srómotné.

☞ Tákié wydziedziczenié tákiému synowi iest wiecznie srómotné. Przeto Synowie y Córki vważáiąc v śiebie tákowé srómotné wydziedziczenia/máią sye thák spráwowáć/ áby sye nic tákiégo przećiw Rodzicóm swoim nie dopuszczáli/ dla czego by ich mieli wydziedziczyć. Aby dla tákiégo wydziedziczenia wieczney zelżywośći/

ná sobie/y potym ná potomstwie swoim nie nosili. Máią rodziców nie gniewáć/ y owszem milowáć/vslugowáć ze wszystka chucią. Gdyż też zátym osobliwé są przydáné Obietnice od Bogá który mówi: Czci Oycá y Mátkę/ áby tobie dobrze było/ábyś dlugo byl żyw ná ziemi. A iesli zá tákim ku rodzicóm záchowániem idzie dobre mienie/blogoslawienstwo y dlugi żywot ná ziemi: Pewnie zá złym záchowániem/idzie ná wsze strony złe mienie/przeklectwo y krótki żywot ná świecie/y wieczna hániba. A ktemu oto Práwá tákiego wydziedziczac dopuszczáią. Máią sye tedy Synowie wárowáć przyczyn wydziedziczenia. Oycowie thęż y Mátki nie máią dzieciom swoim do złych spraw przyczyny dáwáć / prze kthóre by ie mieli wydziedziczáć / y thák hániebnie srómocić. Ale owszem w kárności nie pobudzáiac ich ku gniewu wychowywáć / iáko Pismo vczy/ Ephes. 6. ∴ ∴ ∴

Testáment o których przyczyn nic nie waży.

TEstáment vczyniony rwie sye y wniwécz obraca/ s tych przyczyn: Naprzód/ iesli wtóry Testámenth iest Vrzednie y dostátecznie v-

czynióny: piérwszy nie iest ważny/ chocby sobie páństwá w piérwszym nie záchował. Bo to záchowánie páństwá/ ktoré sobie ná Testámenciech czynią/ nie iest wedle Práwá. Zaden sobie przez to/ do innégo testámentu ręki/ nie záwiéra/ wolno mu záwżdy odmienić wolą swoie. Ambulatoria est hominis voluntas vsq; ad mortem.

¶ Druga; Iesli się Testámentnikowi po testámencie Syn álbo Wnuk vrodźił/ ktorégo ná testámencie nie miánował. ¶ Trzecia: iesli ktora Osobá czyniłá testáment s tych/ kthoré testámentu czynić nie mogą/ iáko są wyższéy opisáné.

Dziedźic áby po zmárłym dźiedźictwo ku swoim rękam otrzymał/ ktorémby bez Opiekuná władał: trzebá/ áby mu minęły Czternaśćie lat. Bo iesli będźie młodszy/ nie może być bez Opiekuná. Trzebá téż áby był táki/ żeby mu co ná rozumie nie odchodźiło / vt sit compos mentis. Bo tákim pospolicie do máietnośći Kuratory dawáią. Nád to/ áby pewnie wiedźiał o śmierći tego po kthórym chce być Dźiedźicem. Aby téż o Testámenćie pierwéy wiedźiał/ kthórym sposobem iest Dźiedźicem vstáwióny. Albo iesli mu pod niéiákim oblikiem co odkazano.

Których dóbr Testámentem nie może oddáć/ które może.

KTóre rzeczy ná Testámenćie mogą być oddáne / które nié. Práwo Máydeburskié ták vczy/ Iure Municipali Arti: 65. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 52. Zaden Mężczyzná áni Biała głowá w chorobie / z dóbr swoich nie mogą nikomu wiecéy dáć nád trzy Szelągi: okróm przyzwolenia Dźiedźiców swoich. Biała głowá théż nie może nikómu nic dáć/króm przyzwolenia Opiekuná: nic nie może nikomu obiecowáć áni dárowáć. Zóná Mężowi/stoiącégo Imienia/áni Gierady/nie może dárowáć/áni w chorobie/áni zá czásu dobrégo zdrowia. Abowiém Dźiedźicy nie powinni by tego ćiérpiéć / ná kthórych tákié dobrá wedle Práwá przypadáią. Mogą ich Práwem dochodźić / dla tego/iż Testámentnik tho od nich oddalił/ czego oddálić nie mógł. Tákże y Hergewetu/Testámentem od bliższych oddálić nie może.

W Tercie co nápisano/że w chorobie nie może nic dáć.etcæt. Stąd sye podawa: iż zá

czásu dobrégo zdrowia/dobrégo rozumu/kożdy to co iest iego może komu chce darowáć/ y oddalić: iáko thámże w Glozie to miánowicie położono: Vnusquisq; id quod suũ est, alienare poterit, dũ id fiat tẽpore perfectę sanitatis, pfectę́q; discretiõis.

Czemu w chorobie nie może oddalić Spadku od swoich rodziców. Przyczyny tego są położóné in Glosa Specu:Saxon:Lib:j, Articulo 52. Pierwsza: iż sam tych rzeczy vżywáć iuż nie może/á ták nie iego są. A żaden thego co nie iest iego/nie może nikomu dárowáć. Przeto ieśliby to dárował czego iuż sam vżywáć nie może/y co nie iest iego: dar ón nic nie będzie ważył.
Druga: iż też to nie przystoi/ áby kto miał swoie vbożyć/á obcé bogácić: iest to przeciw przyrodzóney miłości.

Wieszcki człowiek/stoiącé Imienié/ktoré nie z Spadku iakiégo / nie po czyiéy śmierci nań przypádło/może oddálić/ ieśli ma tak wielé zdrowia/iżby bez pómocy thák długo v Sądu stać mógł/ążby sye dar skończył. ¶ Ruchómé wszystki / krom przyzwolenia dziedziców / może dárowáć. O tym pátrz máło szérzéy w Reyestrze Porządkowym in litera L, przy słowie/Imienié. iákié sye godzi dobrá oddáláć/iákié nie go-

dźi wedle pisánégo Práwá/y w Artykulech Fol:x.

☞ Krakowiánie o Testamenciéch/ ten swóy máią Wielkiérz.

Ostáteczné wolé ábo Testámenty/ lubo bedą iáwnie przed Vrzedem Rádźieckim/ ábo przed Práwem vczynióné/ lubo do Práwá ábo do Vrzedu Rádźieckiégo zámknióné/ zá do brégo zdrowia álbo téż w chorobie położóné/ zá Pieczecią tych ktorzy Testáment czynić bedą: ták iże óni iáwnie w tych Testamenciéch spráwią ostáteczną wolą ich być położóną: y bedą żedáć/ że by wedle tego iáko óni zámknęli w swym Testámencie/ ták by wszystko po ich śmierci miáło być spráwióno. To ná wieczné czásy ma być mocno. Gdyby iedno nic w nich nie było położóno/ coby było przećiw Práwu y wielkiérzowi mieśckie[v]. etcet.

W Tákowych Testámenciéch/ lub iáwnych lub zámknióných/ coby kolwiek mąż żénie ábo żóná mężowi/ ábo komu obcemu/ ná Imie niu ruchómym dáli/ dárowáli/ zápisáli/ ná iałmużne oddáli/ dług iáki wyználi/ Opiekalniki ku swéy woléy wybráli/ y inné rzeczy spráwili/ to ma być mocné. Ani przez żadnégo dźiedźicá/ bliskiégo/ przyiaciela/ ábo cudzégo/ nie ma być od-

mienióno ábo nágábano. ∴ ∴

TO też ostrzégáiąc: Jesliby w tákowych testámenciech / iáwnych ábo zámknionych / kthora cząstká / iedná ábo wiecéy były náleziáne / kthoréby były przeciw Práwu á Wielkiérzowi Miesckiemu. Tedy dla tego wszystek testáment nie ma być odrzucan / iedno tá cząstká / kthoraby byłá przeciw Práwu á Wielkiérzowi Miesckiemu ma być odrzucóná / á insze rzeczy podług Testámentu máią być przy mocy zostáwióne. A wszákoż Dziedziny y Imienia stoiące / ná niemocnéy pościeli / nie máią być od bliskich oddalóné. Abowiém by to było náprzeciw Práwu pospolitemu. Ale summy niektóré pieniężné / ná tákowym Imieniu dziedzinnym w Testámencie według woléy tego co testáment dziáła / mogą być zápisáné y oddáné.

CZásu téże Powietrza morowégo / Jesli ktory z Mieszczánów mąż / ábo niewiástá / Vrzędu Radzieckiégo / ábo Sądu / nie mogliby mieć / przed kthórym Testáment y wolą swoię mogliby przepowiedzieć: wziąwszy dwu álbo trzech z stárszych Céchowych: Abo zásie dwu z sąsiádów / ludzi wiáry godnych / przed kthóremi swoię wolą ma przepowiedzieć. A óni potym

przed Vrzędem Rádzieckim ábo Sądem / iego wolą pod ich przysięgámi zeznáwáć będą. A ták ten Testámenth przy mocy ma być wpisan. Jeśli nie będźie przećiw Práwu / y Wielkierzowi vczyniony.

¶ Jeśliby ktokolwie swowolnie przez sye ábo przez kogo inszego/ktorymkolwie obyczáiem to złámáć / ábo tákowym rzeczam sye przećiwić chćiał: ten iáko przećiwny á skáźcá pospolitego Práwá ma być karan. Póty Wielk. Krákow.

Póty Wielkierz Krákowiánów.

Odkázowánié Testámentné / ktorym Osobam nie może być.

Odkázowánié Testámenthné / może być tym wszystkim Osobam / ktore odkázáną rzecz słusznie przyiąć mogą. A może odkázowáć ludźiom rozmáitym/ wolnym niewolnym / láthá máiącym y niemáiącym / vbogim/bogátym/ zdrowym/ chorym/ duchownym/ świetskiw. A nie tylko ludźiom/ále też ná pożytek mieść rozmáitych potrzebnych/iáko są Szpitale / Kośćioły / Kollegia vprzywileiowáné/ Szkoły/ y inné mieścá ku chwale Bożéy/ ku pobożnośći / ku ćwiczeniu/Rzeczypospolitéy pożytecznému záłożoné. Wszákże/w Práwie są opi-

sáné o-

sáné Osoby/ którym ná Testámencie odkazowáć nie może. Jako żydóm/ odszczépieńcóm/ sługóm którzy się cudzołóstwá z żoną páná swoiégo dopuszczáią: dzieciom z porubstwá/ z cudzołóstwá narodzónym. Abowiem tákich Práwá nie tylko od Spadku Oyczystégo oddaláią/ ale y żywności zábiániáią.

Testáment/ iáko rychło ma być exequowan.

Każdy Testáment ma być przez Exekutory/ do Roku wypełniony: wyiąwszy by iáka słuszna przyczyná ná przekázie byłá. Jesliby Dziedzic był opiekunem/ á nápómniony przez Vrząd Testámentu nie pełnił: táki spadek traci. A iesli iest Legatarius, to iest ten kthóremu testámentnik co oddał/ Rzecz oddána traci. Jesli Obcy opiekunem iest/ wszystki szkody/ któréby z iego niedbáłości álbo odwłoki vrosły/ winien nágrodzić. A iesli opiekunowie odkázáné rzeczy sámiby potráwili: wszystko wedle oszácowánia winni płácić. A gdzieby nie mieli skąd płácić/ tedy thák długo máią być w więzieniu áż zápłácą. ☞ Przeto opiekunowie máią tego pilnie strzédz áby wolą tego któ-

ry testáment czynił/ wedle opisánia iego nie pełnili/ á w thym szczyrość / wierność záchowáli. Bo tho czynić wszelkie Práwá/ á przodkiem Boskie roskázuią : y vczćiwému człowiekowi tho przystoi/ áby sye w tym ziśćił/czego sye mu vbogi człowiek idąc s tego świátá/ vspokoiáiąc we wszystkim sumnienie swoie / práwie iáko Oycu swému/ zwierzył: y w opiekę żone/dźiatki mile/ máietność/ długów płácenie / vbogich opátrzenie/ podał. Przeto tákiego Práwá názywáią też Fidei commissarium, Powcznikiem wiernym: dla tego/iż Legata, fidei eius committuntur, iż sye mu testámenthnik we wszystkim woley swey zwierzył/máiąc o nim iáko o Oycu dufánie/iż ią wypełni. Ale y w tym dźisieyszego wieku/nie wiem by sye wiárá w ludźiech nie nárușylá / nie wiem ieśli to nie stąd idźie/ co często słychamy: iż then co ma czynić Testámenth/nie ták sye ná to ogląda/iáko swoie máietność rospráwić ma / iáko ná tho kogo żenie / dźiatkóm swoim miłym / vbóstwá swoiégo/opiekunem zostáwić/kómu sye tego zwierzyć. Nie wiem ieśli thá niewiárá/ zá iákim nieprzystoynym skutkiem nie chodźi. Podobno sye muszą náydowáć tácy / kthórzy oddáne Szpitalóm / vbogim iáłmużny y inne Legatá źle száfuią / álbo ie sámi ná swóy włásny pożytek obracáią

Fidei cōmissarius.

tek obracáią. Co ieſliby thák było/ á to ſye tym więcéy ſzérzyło/ tedy ſye stąd nic innégo nie trzebá ſpodziéwáć/ iedno tego/ iż kożdy będzie wolał ſam zá ſwoiégo żywothá/ vbogim wedle możnośći ſwoiéy dobrze czynić / y ná ſwóy vczynek pátrzyć. A niż po śmierći odkázowáć. Wedle náuki Piſmá świetégo/ kthóré dobrze vczy: Operemur bonum dum tempus habemus. Przyſtoi záprawdę iáko w káżdéy vczćiwéy rzeczy/ ták y w tym/ áby Opiekunowie Wiárę ſwoię záchowáli / áby w tym naprzód Bogu/ pothym bliźniemu ſwoiému winni nie zoſtáli. A ná końiec/ áby oto téy lekkośći ábo kárnośći ktorą Práwo pokázuie / ná ſobie y ná Potómſtwie ſwoim nie odnośili.

Odkázowánie Teſtámentné może być pod Winą.

TEſtámentnik teſtámentem ſwoim może kómu co nie z golá / ále y pod winą oddáć y poruczyć: dla thego/ áby ku wypełnieniu tym chutliwſzy był: iż gdźieby tego co mu poruczóno nie wypełnił/ winę vſtáwióną ná ſobie odnośił. Jáko / kiedy by kto ták co odkázał / iż ia themu oddawam Sto złotych we złoćie/ áby Łáźnię w tym ſzpitalu dla vbogich zbu-

dował. A gdźieby tego nie vczynił/áby też téy summy nie brał. Pod tákimi winámi/ y tym podobnemi/testámenty mogą być pisáne.

Rzecz Testámentowa do ktorégo Práwá należy.

POzywánie/ábo iáko mówią/Akcya testámentu / ktory bedźie przed Krolem ábo przed Práwem źiemskim/ Zamkowym / Mieśckim / Wieyskim / przed Wóytem/y Przyśieżniki/ in summá/ przed kthórymkolwiek Vrzedem świetskim vczynióny. Do Práwá Duchownégo nie należy / żaden o tákié Testámenty przed Sadem Duchownym nie winien odpowiádáć. Ale w tymże Práwie ma być rozsądek przed ktorym sye testáment stał.

Formá Testámentu.

TEstáment / kożdy sobie wedle myśli swéy formowáć może/ ták ten ktory bywa przed Vrzedem iáwnie/iáko y zámknióny/ ktory Vrzedowi podawáią/by tylko w niém Práwu/ Wielkiérzóm y dobrym obyczáióm przeciwnég nic nie było. Wszákże testámentu kthóry przed Vrzedem

bywa/tho iest/niéiákié podobieństwo/ kthóre innych testámentów kształtem być może.

STáło sye przed zágáiónym Sądem w Piątek po S. Bártłomieiu/ Roku 1566. w domu tego N. miedzy dómy N.N. leżącym.

PRzed tym Sądem/ Sławny N. Mieszczánin/ áczkolwiek chory ná ciele/ ále zdrowy ná vmyśle/ z dobrym rozmysłem/ s porádą przyaćiół swoich/ táki testámenth około wszystkiéy máietnośći swoiéy vczynił/ y the ostátnią wolą swoię oznaymił. Naprzód/ vczćiwéy N. małżónce swéy miléy/ dla iéy przećiw sobie vprzeymey Wiáry y życzliwośći/ vsługowánia/ oddał Tyśiąc złotych Wiáná w monécie/ kthóre iéy ná tym N. Jmieniu N. vkazał: álbo théż gotowé náznáczył. Nád to iéy oddał wszystek Sprzet dómowy/ kleynoty/ Céne/ y inny/ s ktoréykolwiek máteryéy vczynióny: y kthému száty/ żadnégo sprzetu dómowégo nie wyymuiąc: áby to óná trzymáłá/ wedle mysli swéy/ nikómu sye tego niespráwowáłá/ y Jnwentarzá nie czyniłá. ¶ Jtem/ ná budowánie Szpitalá N. te summę N. oddał. Ná Pogrzéb the N. Kredytorom/ Slugóm. etcaet. A cobykolwiek nád zwyż było/ iego dóbr/ ruchómych y nieruchó-

mych / żadnych nie wyymuiąc / tych vstáwił y włásnymi vsty námienił dziedzicmi Syny swoie/w równy dział : którym też y opiekę wespółek poruczył/roskázuiąc im/áby tę wolą iego w tym á w tym czásie po śmierci iego wypełnili. A w tym wszystkim záchował sobie moc y páństwo/ póki będzie żyw : ná káżdy czás kiedykolwiek będzie chciał odmienić/ viąć/ przyczynić/ wniwecz obrócić/wedle vpodobánia swoiégo. Kthóry testámenth iest potwierdzóny: ileby sye w nim nic nie zámykáło Práwu pospolitému y Wielkierzowi Mieskiemu przeciwnégo.

Zámknionégo Testámentu / thá summá być może.

W Imie páná Bogá Wszechmogącégo/AMen.

ZBáwiciel nász pan Jezus KRystus prawdziwy Syn Boży/ raczy nas vpominác : poniewaz nie wiemy godziny śmierci nászéy : ábysmy czuli / ná káżdy czás / modląc sye Bogu/iżebysmy mogli z lepszym sumnieniem stánąć przed Sądem Bożym. Zá tym nápominániém : Ja N. Aczkolwiek chory ná ciele/ ále zdrowy ná vmysle/ álbo thez dobrze zdrowy/ z

dobrym rozmyſlem y z poradą przyiaciół ſwoich/ o maiethności moiéy ruchóméy y nieruchóméy/ kthóréy mi pan Bóg z łáſki ſwéy raczył vżyczyć/ chcąc poſtánowienié vczynic/ then ninieyßy Teſtáment móy ſpiſuie/iáko niżéy porządkiem idźie.

☞ Naprzód zeznawam / y przez then ninieyßy Teſtámenth Bogu Stworzycielowi moiému/y wßyſtkiey Rzeßy niebieſkiéy / y kożdému Krześciáńſkiemu człowiekowi oświadczam / tu y ná Sądźie Bożym : iż ia w prawdźiwéy/świętéy/ powßechnéy Wierze krześciáńſkiéy / którą Kryſtus PAN Zbáwićiel náß poſtánowić raczył/ vmrzéć chcę. Duße moie grzeßną w ręce Miłośierdźia Bożégo porucząm/máiąc zupełną á nieomylną wiárę w iego Oycowſkim Miłośierdźiu/y w zaſłudze męki Syná Bożégo/ iż nie będźie w Sąd zemną wchodźił / ále mię w łáſce ſwoie / do wieczněy chwały przyymie. Cyało moié ku pogrzebowi przy thym N. kośćiele/ obyczáiem Krześciáńſkim / áby do tąd w źiemi odpoczywáło/áż Bóg z Anyóły ſwoiemi w Máieſtaćie y Wßechmocności ſwoiéy przyydźie.

¶ Item/Małżónce moiéy/Vbogim do tego Szpitalá/ Sługóm/to odkázuię. etcœt. etcœt.

Exekutory álbo Opiekuny thego TEſtámentu moiégo / miánuię y poſtánawiam tych N. N.

máiąc tho o nich vffánié dobré / iż óni the wolą moię ostáteczną wypełnią. A osobliwie / iż o dźiatkách moich pracą bedą mieć / áby były wychowány w boiáźni Bożey / y w ćwiczeniu dobrym. ./. ./. ./.

¶ Tu ná końcu / Páństwo sobie może chceli ták / że záchowáć / iáko y przy Testámencie iáwnym.

☞ Około miánowánia y náznáczenia Exekuthorów ná Testámenćiech / iest wielki nieporządek w tym / iż ich wiele w tych imionách Tutor / Exekutor / żadney rożnośći nie máią / y dla thego ná Testámenćiech nie bácznie kładą Exekutorá zá Tutorá / álbo Tutorá zá Exekutorá : álbo oboie wespołek. Przeto Testámentnik / kiedy ma miánowáć Spráwce woley swey ná Testámenćie. Jesli ma dźieći máłe nie letnie: tedy Spráwce álbo Porucżniki swego Testámentu / ma názywáć Executores & Tutores. Jesli dźieći nie ma: thedy tylko Executores, to iest Spráwce á száffárze Testámentu swoiego. Bo gdźie dźieći nie máß / tám tylko iest Executoria: ab exequendo, vt exequatur voluntatem testatoris. A gdźie są dźieći / tám włáśnie Tutoria.

Testámentu zámkniónégo / ieśli ij kto

do Vrzedu położy/ ono położenié/ ták Pisarz zápisze.

FEria Secunda post Luciæ Anno Domini 1566.
IVdicium Bannitum.

COram hoc Iudicio, personaliter cōparēs famatus N. sanus mente & corpore, cupiens remouere omnes controuersias, & dissensiones, si quæ post decessum suum ex hac vita, inter suos hæredes, de bonis per eum relinquendis: quauis ratione oboriri posśint: exhibuit eidem Iudicio, testamētum suum clausum, sigilloq́ suo obsignatū, volens vt iuxta illius tenorē, de rebus suis disponeretur. Atq; postulās illud vigore Priuilegiorū Ciuitati huic concessorum, aut Iuris ordine, cōfirmari. Quod quidē confirmatū est, hac lege, si & in quantum nihil intro cōtineatur, quod Iuri Maydeburgeñ, & Plebiscitis Ciuitatis huius repugnaret. Dans & cōcedēs hæredibus suis omnibus, & in aliquorum absētia præsentibus. Aut his & his Executoribus vel Tutoribus N. N. plenam & sufficiētem potestatem ac autoritatē, vt post decessum suum ex hac vita, ad eorundem instantiam & petitionem, testamētum hoc posśit aperiri, publicè legi, Actisq; Iudiciariis inscribi absq; quarumuis personarum contradictione & impedimento. Dominium tamen sibi ipse

testator, ac plenam facultatem reseruauit, in ijs omnibus quo aduixerit, testamentum hoc suum à Iudicio rursus accipiendi, mutandi, cassandi, in toto vel in parte, aliudq; condendi, quandocunq; voluerit.

Ták iuż Testáment zámkniony / kiedy bedźie do Vrzedu położony / y położenie zápisáne: potym Pisarz ná wierzchu onego Testámentu / ták nápisze.

TEstamentum famati N. de cuius repositione, vide in Actis Iudiciarijs vel Consularibus Cracouię, feria secunda post S. Lucię Anno Domini 1566.

Testáment w Aktá w pisány / iesliby testámentnik chćiał odmienić / w niwecż obroćić. Albo położony záś do śiebie wźiąć: ono odmienienie / álbo położenie / ták Pisarz zápisze.

PRzed tym Sądem zágáionym / Stánąwszy oblicznie sławny N. Mieszczánin N. ná rozumie y ná ćiele zdrowy / zeznał: iż Testáment swoy ktory w ten á w ten dźień vczynił / iáko w Kśięgách Mieskich opisano: odmienił / kássował / wniwecż obroćił y vmorzył we wszystkim / od máłá do wielá: nie chcąc áby w namnieyszey cząstce miał być ważny. Albo Testáment / ktory do Vrzedu w ten á w ten dźień po-

łożył zápieczętowány / zeznał / iże wziął ku odmienieniu/wedle vpodobánia swoiego. Z którégo Testámentu Vrząd kwitował.

Opieká.

Opieká / nic innégo nie iest / iedno moc nád człowiekiém lath nie máiącym : który zostawszy po śmierci Oycowskiéy/sam śiebie / dla swoiéy młodośći / rządźić nie vmie/ daná/ od tego co czynił Testámenth/álbo od Vrzedu. Aby ón kómu táka moc iest daná / miał ná swéy pracy śierothę : rządźił go/bronił/wychowywał iáko Oćiec: máiętność iego w mocy miał/ opatrzał/áż do lat śierot rostropnych. Láćinnicy Tutellam náżywáią. ¶ Opiekun iest / który táką moc y pracą nád śierotą/lath nie máiącą podeymuie. Láćinnicy Tutorem zową. Bywa też opieká y nád tym / który látá ma/ ieśli iest márnotrá-

Tutellę descriptio.

TVtoris descriptio.

wcą/álbo

wcą/ álbo głuchy/ álbo niémy / álbo kthórym inným niedostatkiém náwiedzóny / dla kthórégo sam śiebie rządzić nie może. Albo iż ieszcze iest młodźieńcem / á máietności swoiéy nie vmie opátrzyć. Ale pospolićie tákiégo/ który nád dorostłym táką moc ma/ y máiethność iego opátruie/ Łáćinnicy názywáią Curatorem. Po polsku własniéy go może názwáć / Rzędźićielém / álbo Spráwcą/niż Opiekunem. Kuratorá ten iest własny vrząd: piérwéy opátrząć máietność śiéroty / pothym Osobę iego : iáko Opieká piérwéy sye wśćiąga ná osobę śiéroty / potym ná máietność śiéroty.

Curatoris descriptio.

Opieká trwa do Czternaśćie lath śiéroty / kiedy iest mężczyzná. A kiedy iest dźiewczká/ tedy do Trzynaście. Kurator trwa/byłoliby potrzebá/ w swym Vrzędźie/ do Dwudźiestu y pięći lat.

Opieki y Kuratoryéy własność.

Opieká póki trwa.

Opieká śiérot/od opieki mężówéy/który sye opieka máietnośćią żénimą/rózna iest. A trzebá to wiedźiéć. Bo niektórzy mówią thák: Mąż iest opiekunem żóny : Opiekun śiérocinégo Imienia / nic sobie przywłaszczyć nie może: Przeto y mąż/ gdyż iest opiekunem żóny / nic żéninégo bráć nie może. Opieká śiéroty inna

Róznosć opieki śiérocinéy od opieki żéninéy.

ieſt/ w ktoréy Opiekun z dóbr śieroth / nic ſobie przywłáſzczáć nie może. A tákie opiekuny/ włáśnie zową/Tutores pupillorum,tutores minorennium. Ale mąż/ choć ſye opieka żoną / bierze iéy máietność ruchómą Práwem włáſnym. Tákié Opiekuny / iáko y Opátrzyćiele álbo Powącniki / wſzyſtkich ſtárych ludzi / zową y zwáchy miano Curatores & Adminiſtratores. Nápiſano Speculo Saxon:Libro j,Articulo 31.in Gloſa.

TVtoria pupilli & vxoris quo differunt.

Od opieki thy Oſoby ſye wymówić mogą. Jeſli ieſt młodſzy niż Dwádzieśćia y pięć lath. Jeſli ma Siedmdzieśiąt lat. Jeſli dźiatek ſwoich nie máło ma. Jeſli ieſt vbogi/ á może okázáć/iż téy opiece nie zdola. Jeſli Vrząd iáki iáwny ná ſobie ma. Ná oſtátek ten/ktory z Rodźicámi śieroty tákié záſzćié álbo nieprzyiaźni miał. Iure Municipali Articulo 26.

¶ Oſoby od opieki wolné.

JEſliby ſye wielé Krewnych po zmárłym do opieki ozywáli/ á wádźili ſye/ máiąc rowné Práwo do niey: Ná Vrząd należy/ſtych obráć/ktoreby ná to ſpráwnieyſzé y śierotóm pożyteczniéyſzé rozumiał. Iure Municip: Artic:26.

Zwádámiedzy bliſkimi o opioke.

Opiekun / o ſzkode ktora ſye w máietnośći śierothy s przygody tráfi / nie winien śie-

roćie odpowiádáć. Wyiąwſzy by ſye zá iego niedbáłośćią á niedoźrzeniem ſtáłá / iż mogąc thému zábieżeć nie zábieżał/mogąc temu rozumieć/nie chćiał rozumieć: iáko Láćinnicy mówią/ktoraby ſzkodá byłá vczynióná/de dolo & lata culpa, táką winien nágrádzáć.

¶ Opiekun o ſzkodę śieroty kiedy winien odpowiádáć.

PRaca Opiekunów/y Kuratorów/nie ſpada ná ich Dźiedźice. Spec:Sax:lib:j,arti:23

OPiekunowie / ktorzy byli oczekawáiącemi Spadku po śmierći śierot / nie winni liczby z Opieki czynić. Ani ſye o máietnośc śieroty ręczyć. Spec:Saxon:Lib:j, Artic:23. Iure Municipali Articulo 26.

OPiekunowi / nie godźi ſye rzeczy śierocinych kupowáć/ przez náſtroióną ná to Oſobę. A tho dla vwiárowánia podeżrzenia/ w oſzukániu śieroty. Specu: Saxon:Lib:j, Artic:44.

SIérotá kiedy iuż ma Czternaśćie lat/może ſobie innégo Opiekuná álbo Kuratorá v Vrzedu żądáć. Iure Municip:Artic:26.

OPieká / kończy ſye ná then czás / kiedy Ku-

ratorowie to iest Rzedziciele od Páná bedą dáni / ná ktthórych iuż pothym wierze wßyſtki ſpráwy śieroty bedą należeć.

PRáwá Céſárſkie / o máietnośći śierot ták wielką pracą kazą mieć / iáką nalepßy goſpodarz o rzeczách ſwoich ma. Przeto / y pieniądze śiéroth po śmierći teſtámentniká / w Sześć miesiecy kazą w plát dáwáć.

Prace y niebeſpieczeńſtwá w opiekách.

OPieki iáko wielkié prace y niebeśpieczéńſtwá w ſobie máią / piſáć o tym nie trzebá. Wielé ich zá doświádczeniém tho czuią. Miedzy ktoremi niebeśpieczéńſtwy / tá ieſt iedną ćießką á nieſłußną. Gdy zá temi Práwy / zá kthoremi Opiekunowie / máietnośći śiéroth rozmnáżáć / y pieniądze w pláth dáwáć winni: z onego rozmnażánia / pożytki záwżdy ſye ná śieroty wśćiągáć máią / á ná Opiekuny nic iedno ßkody / fráſunki. Kto ſye temu przypátrzy / kożdego thy y inné niebeśpieczéńſtwá od opieki łatwie odſtráßyć mogą. A przedśie iednák w Rzeczypoſpolitéy / ieſt to potrzebna / ábyſmy śiéroth nie opußczáli. A iż do Praw Céſárſkich nie mamy ſye vćiekáć iedno w tych przypadkoch ktoreby w Práwie náßym nie były opiſáné. Dla tego w tym

Gerasini.

przypadku/ około pieniedzy śiéroth/ opuściwszy te srogość Praw Césarskich : lepiéy sye sádzić ná Glózie Iure Munici:Artic:26. która o tym iáśnie opiewa. Co ácz w Láćinskim Exemplarzu Práwá Máydeburskiégo/ nie wiedziéć s któréy przyczyny/iest opuszczóno:wszákże sye w Niemieckich Exemplarzóch wedle słusznégo wykłádu náyduie tymi słowy : Bona pupillorum, neq; aliquid lucri parare, neq; dãni quippiam sustinere possunt, propterea quod illa tutor,suo proprio & non pupilli periculo expẽdit,quippe qui tenetur ab anno in annum,de pupilli bonis rationẽ reddere,& summam capitalem saluam conseruare, nisi fortè illa absq; eius culpa negligentia'q; perierit. de quo per Iuramentũ vnica manu se purgare cogitur, pupillis adultis & nemini alteri.&cæt. tho iest : Dobrá śiérot / áni zysku przynośić/ áni szkody iákiéy ćiérpieć nie mogą: dla tego/iż ié Opiekun z swoią á nie z śiérothy szkodą wydáwáć álbo száffowáć ma/ kthóry z dóbr śiérocinych Rok od roku winien liczbe czynić / y główną summe zupełnie záchowáć. Wyiąwszy by óná summá z iákiéy przygody á Bożégo dopuszczenia bez iego winy á niedbáłośći zginelá. Co iesliby sye przydáło/ tedy opiekun sam winien sye oczyśćić śiérotóm dorostym. A nikomu innému.etcæt. Nád to/

Dobrá śiérot/ iáko má ią być opátrzané.

¶ Pieniądze śiérot.

miedzy ludźmi Rycérskiego stanu / y w Krakowie do tego czásu iest záchowánie / iż Opiekunowie dawszy ná pewné á bespieczné miesce schowáć pieniądze / nic więcéy nie byli przymuszeni oddáwáć / iedno óne summe. Inna iest / iesliby ktho wziąwszy śierociny pieniądze obróćił ie ná swóy álbo ná czyy inny pożytek: thám pobożny płath wedle widzenia dobrych ludźi ma być bran. ∴ ∴ ∴

Opiekuny białym głowam / pospolićie z Urzędu dawáią ku spráwam Sądowym. Ale ich opieká póty trwa / póki Sąd śiedźi. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 47.

INné rzeczy o opiekunách ku wiedzeniu potrzebné / są w Artykulech opisáné. Fol: 32. 33. 34. y w Porządku Fol: 111. 112. A ktoby iesscze o tym szerzéy chćiał wiedźieć / muśi Cesárskié Práwá czytáć / w których bárzo szeroko o Opiekach zá słusznymi przyczynámi / y zá rozmáitemi przypadkámi pisano.

☞ Tu sye niegodźi zámilczéć zwyczáiu nie dobrégo / kthóry v Sądów Mieśckich chowáią / ná kthórych białé głowy co mężów nie máią / álbo dźiéwki dorosłé / kiedy máią przedáć / ábo kthórym

innym ſpoſobem oddálić Jmienie ſwoie ſtoiącé/ biorą ſobie ku théy Spráwie y ku innym wſzel-kim ważnym ſpráwam zá Opiekuná kogo chcą/ wedle myſli ſwoiéy/ kto ſye ieno kolwiek ná ten czás tráfi/ okróm brákowánia/ nie máiąc żadné-go baczenia ná tho/ ieſli ón człowiek wzięty zá opiekuná/ ieſt znáiómy/ ieſli obcy/ ieſli krewny/ przyrodzóny/ ieſli ku téy rzeczy ſpráwny/ ieſli z gotową rádą do Sądu przyſzedł. ieno ktho ſye kolwiek ná ten czás náwinie/ tedy go ſobie zá o-piekuná biorą: á Sąd go téż hnet potwierdźi zá opiekuná. Tákże zá ónym obrániém y potwier-dzenim/ ón niewiedźiéć ſkąd przypádły opiekun/ mówi od ónéy białéy głowy/ która Jmienie od-dálá/ álbo iáką poważną ſpráwe v Sądu ma. A bárzo ſye wielé tego tráfia/ iż ieſzcze nie ón o-piekun mówi/ y nie óná biała głowá/ ále then którému ſye co ku pożytkowi od ónéy białéy gło-wy dźieie. A opiekun thylko ná wſzyſtko cokol-wiek ſłyſzy/ choć nie rozumié/ imieniém ónéy bia-łéy głowy przyzwala. W czym bywáią niemáłé oſzukánia vbogich białych głów/ które ſye wtym ſpráwowáć nie vmieią/ weſpółek y z opiekunem. Co z wielé świeżych przykłádów może być záw-żdy obaczóno. Lepiéy ſye około tego w Práwie Ziemſkim SzláchecKim ſpráwuią/ iż gdy niewiá- CErasini ſententia.

ſtá Grunt ſwóy ábo iákié Práwo ſwoié oddálićma/ muśi ku ſobie wźiąć przyaciela powinowátégo/ álbo po oycu ábo po mátce/ zá którego władzą á rádą/ y dozwoleniém wßyſtko ſye dźieie/ á bez niego nic: y ießcze nie iednégo ále dwu ku ſobie bierze/ bez których ſpráwá białéy głowy nic by nie ważyłá. Ty domowé przykłády miáły by nas ktemu wieść/ ábyſmy tego co ieſt lepßégo/ náſládowáli. Námnieyby z drógi nie było/ áby w then czás kiedy biała głowá/ ma iáką poważną ſpráwę v Sądu/á zwłaßczá kiedy Imienie ma przedáwáć álbo záſtáwiáć/ przy niey był krewny powinowáty/ álbo opiekun Teſtámentny/ álbo iáki człowiek vczćiwy roſtropny/ z Vrzedu dány/ zá kthórégo by ſye rádą wßyſtko dźiało. Aby nie ták piſano: Honeſta N. per tutorē ſibi aſſumptum, & Iuridice confirmatum. Ale ták: Honeſta N. habens penes ſe hunc & hunc amicū, conſanguineum, patruum, auunculum, de linea paterna vel materna, ad infraſcripta conſentientem. Ale nie wiem co ſye dźieie/ iż ty rzeczy ſtrudnośćią máią być opußczóné/ kthóré ſye z zwyczáiu dawnégo záſtárzáły. Nápiſano o tych opiekunoch co ich thylko ku iákiéy Sądowney ſpráwie ná máły czás Sąd dáie. Spe: Sa: li:i. art:47. Gdźie tákiégo Práwo názywa/ Tutor Iudicia

lis. Támże go w Głóźié wykłáda: Iż táki opiekun nie inaczéy ſye ma/ iedno iáko Prokurator. Abowiem iáko Prokurator mówiąc od kogo czyié słowá/ żadnéy ſzkody stąd nie odnośi/ tákże y táki opiekun z Vrzedu dány/ kthórego téż opieká póty iedno trwa/ póki z ſtróny iey v Sądu ſpráwę ma. ./. ./. ./.

Tutoria IVdicialis.

NIewiáſtá/ ieſliby byłá pozwána do Sądu/ á opiekuná w ten czás nie miáłá: powinná ſobie przed Sądem zá rázem obráć opiekuná/ ábo óń żądáć: gdżieby tego nie vczyniłá/ vpada w ſwéy ſpráwie. A ieſliby miáłá własnégo práwégo opiekuná/ ktoręgoby ná ten czás nie było dómá/ thedy iéy s Práwá winno dáć czás Cztérnaśćie dni do meżá/ áby znim weſpółek ſtánęłá / á przezéń iáko opiekuná włáſnégo/ ſwoie rzecz ſpráwowáłá. Spec: Saxon:Lib:1,Art: 46. in Textu & in Gloſa.

Formá Kwitu z Opieki.

COram nobis in Cõſeſſu Conſulari, perſonaliter comparens, ingenuus N. filius olim famati N. habens annos perfecte diſcretionis,pro ſua parte, et tanq̃ tutor naturalis, aliorũ fratrum & ſororũ

minorennium, videlicet N. & N. cauendo de eorũ ratihabitione sufficiẽti, postq; adoleuerint, sub bonorum suorum omniũ hypotheca, vltrò fassus est, Quia nobiles N. et N. Ciues Crac: tutores ipsius testamentarij, siue per D. Consules deputati & delegati, sufficientem ei rationem fecerunt, de vniuersa eiusmodi tutella, deq; tota administratione bonorum omnium mobilium & immobiliũ, à morte prædicti N. patris sui relictorum, ad se & ad prænominatos fratres, sororesq; minorennes, ex paterna & materna successione deuolutorum, & quocunq; Iuris titulo, coniunctim aut diuisim pertinentium: Recognoscẽ, sibi à præfatis N. & N. tutoribus, omnia tam in summis capitalibus pecuniarũ, & lucris censibusq; inde prouenieñ, ac mercibus & debitis, quàm in alijs rebus omnibus & singulis, sub eorum tali datiua, vel testamentaria tutella curaq;, & administratiõe habitis, quocunq; nomine nuncupatis & cẽsendis, nullis penitus exceptis, plenariè & in toto extradita esse: Ita quòd nihil penitus rerum & bonorum, ad se memoratosq; pueros minorennes spectantium, apud eosdem D. tutores, coniunctim vel diuisim, ad præsentem vsq; diem sit relictum. Itaq; prædictus N. pro sua suorumq; præfatorũ cohæredum sorte, ipsos D. tutores quietat, liberosq; pronunciat, de

ratione facta, de præfata datiua, delegataq́; ſiue teſtamentaria tutella & cura, bonorum adminiſtratione, & rebus omnibus ſingulisq́;, modo præmiſſo acceptis, perpetuò & in æuum. Promittens, ac ſe ſub omnium bonorum ſuorum mobilium & immobilium, ex paterna, materna, aut alia quacunq; ſucceſsione, vel quomodocunq; ad ſe pertinen̄, hîc Cracouię & vbiuis locorum habitorum & habendorum oppignoratione obligan̄, de & ꝓ auertenda omni impetitione & moleſtatione, tam minorennium cohæredum ſuorum, quàm etiam quarumcunq; aliarum perſonarum. quę contra eoſdem D. tutores eorumq́; hæredes & poſteros omnes oriri vnquam poſsint, occaſione adminiſtrationis tutellę curæq́;, rationis redditę, ac occaſione omnium rerum, & bonorum, quę per eoſdem D. tutores iuxta tenorem Inuentarij & rationis, eiſdem effectualiter & plenariè extradita ſunt.

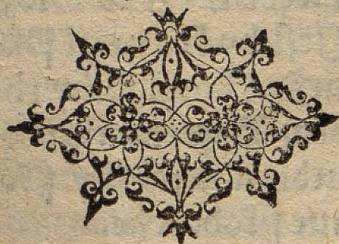
Quinimo prædictus N. pollicitus eſt (ſolenni obligatione interueniente) ſe interceſſurum, euicturum, deffenſurumq́; proprijs ſumptibus, in quibuſcunq; Iudicijs, eoſdem ſupranominatos tutores, omnes inſimnl, ac quemlibet eorum ſeorſim, eorumq́; hæredes & poſteros. Tum deniq; ſe præſentem quietationem inuiolabiliter ſeruaturum, tanquam omnes clauſulę neceſſarię, quę temporis

ſucceſſu contra eam opponi poſſent, de verbo ad verbum inſertę nunc conſpicerentur. Renunciando per expreſſum, omnibus in vniuerſum Iuris remedijs, Appellationibus, & alijs rebus ſubſidiarijs, quocunq; nomine vocitatis, nullis penitus exceptis, ſub quocunq; colore & prætextu, aduerſus iſtam recognitionem excogitãdis: ita vt quicquid contra præſentem quietationem, in Iudicio vel extra Iudicium actum, geſtum, & attentatum fuerit: id totum debet eſſe irritum, inane, & nullius penitus roboris aut momenti. Non ſecus ac ſi per Sacr. M. R. ſupræmum inſtantię Iudicem, in legitimo Iudicio, ex partium controuerſiis, ea omnia pro irritis, inanibus, & nullius momenti aut roboris, per ſuę Maieſtatis ſententiam, pronunciata & decreta eſſent. Cæterum ibidem perſonaliter adſtañ, honeſta N. prædicti N. vxor legitima, per famatum N. ad id ſibi cum præſentaneo præfati mariti ſui conſenſu, ſumptum tutorem libere, verbiſq; expreſsis conſenſit per omnia in præmiſſam totam Inſcriptionem quietationis, cautionem & obligationem hypothecariam, per ſuum præfatum maritum, ſupradictis D. N. & N. tutoribus factam, approbando illam, in omnibus ſuis punctis, clauſulis, & conditionibus. Renunciando inſuper per dictum ſuum aſſumptum tuto-

Cõſenſus vxoris ad Inſcriptionem mariti.

rem, vniuerſo Iuri & Priuilegio Dotis, dotalicijq́ʒ ſui, à marito ſuo ſibi denominati. (idq́ʒ quo ad præſentem actum) nolens omnino eodem ſuo Iure ac Priuilegio dotaliciali, aduerſus præfatã Inſcriptionem & cautionem obligationemq́ʒ hypothecariam, per ſuum maritum, D. tutoribus, modo (vt præmiſſum eſt) factam, vllis modis vnquam vti.

IEſt innych wielé Zapiſów / około Opiek / wedle ſpraw y przypadków rozmáitych / ktoré Zapiſy / káżdy Piſarz wedle ſpráwy á zeznánia ſtrón łatwie formowáć może / iáko y quity. Ná których iż iednák Opiekunóm ku ſłuſznému zámknieniu trudnośći ſwoich / ktoré z ſtróny Opieki miewáią / nie máło należy: położyłem thu tylko tákiégo quitu oſtrożnégo kſztałt / Láćińſkim ięzykiem / wedle ktorego inné quity łatwie ſobie kożdy formowáć / y ná Polſkié chceli przełożyć może.

Zrzucenié z rzemiesłá Dla Psá y Kothki.

Sá/ iesliby ktho zábił / álbo kthóre inné źwierzę/ które by mu ßkode vczynić miáło / karánia zá to nie ma żadneg odnośić/ iesli dowiedźie przyśięgą/ iż to zá potrzebą wobrónieniu swoiéy ßkody vczynił. Nápisano Specu: Saxo:Lib:ij, Artic: 123 in Textu. Interficiat si quis canem, vrsum, vel aliud simile animal, sibi nocere volēs, manet indemnis. si iuramento ꝓbare audet, quòd causa necessitatis id fecerit. A w Głóżie miánowićie dołożono: Jesliby kto ránił Psá w przednią nogę/ ábo w bárk/ á dowiódłby thego dwiemá pálcy przed Pánem Bogiem/ iże tho zá potrzebą w obrónieniu śiebie ábo swoiey ßkody vczynił: nie ma ná tym nic ßkodowáć.

☞ Thu Rzemieſlnicy ná Miáſteczkách w Céchoch ſwoich / nie pámietáią ná tho Práwo/ábo téż o nim nie wiedzą/ gdy tego ktory w obrónieniu ſwoiéy ſzkody / Pſá ábo Kotkezábiie: karzą nie pobożnie / rzemieſlo mu odeymą / y nie będą go miedzy ſobą ćierpiéć / iákoby iákiégo bezecnégo człowieká. A meżobóycá/ Cudzołożnik/ piiánicá/ gracz/ łupieżcá / gdy iedno zá ſwóy zły vczynek pieniądzmi iáką nagrode vczyni : á drugi téż żádnéy nie vczyni / łatwie ſobie v nich winę przeiedna. Już miedzy niemi bedźie ták dobry iáko y piérwéy. Wielkié w thym nie baczenié miedzy Rzemieſlniki / kthóré nie wiedźiéć skąd ſye miedzy nié thák bárzo wkorzeniło / iże człowieká o beſtyą hániebniéy / ná dobréy ſławie / ná żywności karzą/niż o ty wyſtepki / o któré pan Bóg nie tylko ná żywnośći / ále y ná gárdle káráć kazał. Przełożeni/ Rádá mieścka (pod kthórych zwiérzchnośćią Céchowie ſą) mieliby ná to pilné baczenié miéć. W czym v Rzemieſlników w Céchoch nierząd widzą/nie dopuſzczáć tego: drógę im do Spráwiedliwośći pokázáć / á náuczyć iáko ſye ſpráwowáć máią. Bo óni wedle Práwá máią być poſłuſzni Burmiſtrzowi y téż Rádźie mieśckiéy. A nie tylko óni/ ále y wſzyſcy w poſpolitośći Mieſzczánie / máią być pod poſłuſzeni-

Niepobożné karánié o Pſá.

Poſpólſtwo ma być pod poſłuſzeńſthwem Rádźie ckim.

ſtwem Rádzieckim / doſyć czyniąc ſwoiéy przy-
śiedze. Ták Práwo vczy Iure Munici: Articu: 19.

☞ Aleby kto ſpytał. Jákaż ma być nagro-
dá zá Pſá? Powiedziałeś / iż / ieſli ktho zábije
pſá / á przyśieże iż to w obrónieniu ſwoiéy ßko-
dy vczynił / tedy ma być wolén. A kiedy kto v-
myſlnie zábije Pſá / iákóż ma być karan. Bo ſo-
bie drugi waży pſá iáko kóniá / y ßácuie go ſobie
bárzo drogo / dla pożythków y kunßtów iego:
gdy mu dómu ſtrzeże / złodźieiá od dómu odßcze-
ka / Przepiórke vgoni / káczki doplynie / ſládem Pá-
ná naydźie / kálethy / ſuknie rußyć nie da / y inne
krotofile czyni: dla których go Pan z ſobą zá ſtół
ſadza / y teyże mu potrawy z tálérzá dawa ktorą
ſam iada: wiec tego nie kárać kto ij zábije ze zło-
śći / á ón ná niego áni záßczeknie? Tákże y o
Kotke bárzo ſye gniewáią / gdyż óná théż wielki
pożythek czyni w dómu / myßy / ßczurki łowi: á
ták wielkié plugáſtwá z dómu gubi. wiec thego
nie kárać / kto ią zábije? R. w tym ieſt Práwo opi-
ſáné / czytay ſobie ná mieścách / wyżßéy námie-
niónych / choćby téż vmyſlnie zábił / tedy zá to ná
dobréy ſławie nie ma być karan / áni z rzemieſłá
zrzucón: ále go zápłáćić winien. Dołożono tám
ießcze / Znák po kthórym vmyſlnie zábićié pſá po-
znáć może / to ieſt / ieſli go w zad ránił. Bo tu iuż

Kto pſá v-
myślnie zá-
bije / iáko ma
być karan.

znák iest niciáki/ iż vćiekáiącégo/ á nie ßkodzącégo vderzył. Si in partem posteriorem vulneratus sit canis, non potest sine damno manere.
Exoluere enim Canem oportet cum Statuto Vergeldo, vel secundum valorem et estimationem, si statutus vergeldus non sit. Spec:Saxon:Lib:iij, Artic:49.
¶ By też to Práwo nie było/ y sam przyrodzóny rozum mógłby od tego okrućieństwá odwieść. Człowiek iest rzecz nie przepłácóna: Zábiie go kto/choć też y vmyślnie/ przychodźi do tego mężobóycá/ iż zá nagrodą pieniężną/miéwa mieśce miedzy poczćiwémi: tákże cudzołożnik/ drapieżcá/y inni złoczyńce. A o Pśá/ który do Człowieczéy ważnośći / żadnégo przyrownánia nie ma / oprócz cielesnych smysłów/ iż thákże widźi/ słyßy / czuie: człowiek ná dobréy sławie ma być nárußóny / z vczćiwégo zgromádzenia wyłączóny/żywność mu ma być odiethá : kożdy łatwie vznáć może/ ieśli to wedle Bogá á miłośći krześćiáńskiéy Rzemieślnicy miedzy sobą then obyczay wnieśli. Muśiał to ten piérwéy wymyślić/ kthóry sobie pśié kunßty zá osobliwą krotochfile miał / á pśá wiecéy niż człowieká ßánował.
Nie mówię o thego / kthóryby zábiwßy iednégo

psá/chćiał drugie bić: themu by iuż przystáło/iedno rzemiesło odiąć/á drugie przy nim zostáwić. Ale kthóry zábiwszy zá iáką przyczyną iednego psá/kthemu ieszcze sprzygody/choć też y vmyślnie/żáluie tego/iednánia szuka/nágrodźić chce/abo też wedle Práwá okázáć chce/iż choć zábił/szkodowáć ná tym nie winien. Przedśie tho nań wieść chcesz/áby rzemiesłá ostradał/o dobrą mu sławę stoisz: nie w miłości krześćiáńskiey chodźisz/czyniąc nád Práwo Boże y Ludzkie/burząc sye przećiw brátu twoiému z nienawiśći/álbo z zazdrości. Bóg kazał bydle zá bydle dáwáć: Ludzkie Práwo każe płáćić: A ty z rzemiesłá zrzucasz/o sławę przypráwiasz. Co czyniąc/sam wiecey grzeszysz/niż ten co psá zábił: y dáleko by przystoyniey/áby ty zá tákowym okrućieństwem/które nád brátem twoim przećiw Bogu y Práwu ludzkiemu czynisz/sam z rzemiesłá był zrzucón/y z pośrzodku cnotliwych wyłączón. Dobrze ieden Pan w Polszce w Mieśćie swoim vczynił/gdy sye dowiedźiał/iż Szewcy nie dopuścili robić rzemiesłá iednému mistrzowi miedzy sobą/iż Psá kopytem zábił/w then czás gdy mu był kołacz z másłem vchwaćił. Kazał w mieśćie zápuśćić śieći ná psy w Swieto/kiedy rzemieslnicy schadzki miewáią. A gdy ich niemáło

nágnánych było: roſkazał wßyſtkim ßewczégo Céchu / poczowßy od ſtárßych áż do młodßych áby kożdy po pśie zábił: co wßyſcy vczynić muśieli. A iżby byli od Przełożónych w mieście nágány nie mieli / muśiał y Burmiſtrz y Ráyce po pśie zábić / y ſam theż Pan ná oſtátek pſá zábił / chcąc im to pokázáć przykłádem ſwoim / áby tho ználi / á dobrze ſye náuczyli / iż pies beſtya nigdy tego nie godźien / áby człowiek w tháktéy zgárdźie á odrzuceniu dla niego być miał. Tákże gdy wßyſcy po pśie zábili / vczynili ſye wßyſcy krom żadnych Przywileiów iednáko godnemi / y poczćiwemi / nie inácżéy iákoby theż ſárny ábo záiące w śieći / będąc / ná nalepßym myſlictwie / pobili. Dopiéro ſámi ná ſobie poználi / iż nieſłußnie nád brátem ſwoim czynili / gdy go dla pſá z rzemieſłá zrzucáli / á práwie iákoby bezecnym czynili. Acz ieſt ſromothna rzecz pſá zábić y bárzo podeźrzána. Bo kiedy ktho czyiégo pſá zwłaßczá domowégo zábiie / w tym ieſt podeźrzány / iż ónego czyy ieſt pies / chce okráść: ponieważ mu zábił pſá / kthórégo ſtróżem domowym názywáią. Y przed pánem Bogiem ieſt tho rzecz brzydliwa. co ſye też pokázuie z ónych ſłów v Ezáiaßá / gdźie miedzy innemi podobienſtwy / którémi pokázuie / iáko ſye Bóg ónemi offyárámi ludu ſwo-

¶ Pſá zábić ieſt ſromotna rzecz.

iego brzydził: pokazał téż y podobieńſtwo o pśie mówiąc: Ktoby offyárowáł wołu/iákoby człowieká zábił. Ktoby offyárowáł owcę/ iákoby pśá zábił. A gdyż to rzecz ieſt przed pánem Bogiem ſproſna á omierzła/przed ludźmi ſromotna: káżdy ſye wárowáć ma/ áby tego prózen był.

Esaie vltimo.

Wſzákże/nie táki to ieſt wyſtepek o pśá/ áby człowiek/ ſtworzóny ná Obraz Boży/ ták haniebnie odrzucóny być miał. Exoluere enim canem, non artificio deponere, oportet.

¶ Wargelth zá pśá.

TAkiby miał być Wargelt ábo nagrodá zá Pśá. Nápiſano Spec:Saxon:Lib:iij,Art:51. in Textu: Canis cuſtodiēs curiam ſeu canis fundi, ſicut & is qui ouile ſequitur, tribus ſolidis exoluit. A Glózá wedle ſtárégo Textu powiáda: Canis fundū cuſtodiens, vno ſolido, paſtoricius verò tribus exoluitur ſolidis. to ieſt/Pies/ktory ieſt ſtróż dómowy/ y pies co przy Páſtérzu chodźi/ owiec ſtrzeże/Trzemi ſolidy bywa płácón. Solidus wedle Práwá Sáſkiégo/ niekiedy Dwánaśćie pieniedzy Polſkich/niekiedy téż Czérwony złoty waży. Już tu około płácenia Pśá/choćby ſye rozumiał Solidus, złoty/ choć Dwánaśćie pieniedzy: przyſtoyniéyby/ ieſli ináczéy nie może być/ Trzy złoté zá pśá/ nalepſzégo ſtróżá y nakrotochfilnieyſzégo

Solidus, w Práwie/ co ieſt.

ſilnieyſzego kuniſtarzá dáć / niż rzemieſlá y wſzy- ſtkiéy żywności oſtrádáć. Wſzákże tá płacá wedle pśiéy godnośći/wyznániu ludźi/roſtropnych należy. Tákże y Kotki. Ták nápiſano: Si ſtatutus vergeldus non ſit, tunc ſecundum valorem & æſtimationem.

¶ Nápiſano Iure Municip: Articulo 44 in gloſa. Dla czego ma być zrzucenié z rzemieſłá/ iż/ ieſliby ſye kto vpornym á nie vkaránym w Céchu vkazał: tedy go Stárſzy do Rády máią opowiedźiéć / á Rádá wedle záſłużenia ma go ſkáráć / y z rzemieſłá złożyć: którégo potym nie może robić áż zá dozwoleniém Rády. A ieſliby ſye ieſzcze wiecéy vpornym / nie vkaránym vkázował przećiw Céchowi wiecéy wykraczáiąc / á tho ſtárſzy pod ſwémi przyśięgámi zeználi: iuż ná wieki rzemieſłá nie może robić. Potym ieſliby iáko z łáſki Rádźieckiéy ku rzemieſłu przyſzedł: Rzemieſło ſwoie będźie mógł robić. Ale iuż bez nágány y nárußenia poczćiwośći nie może być: iuż áni świádczyć/áni w Céchu ſkárżyć/ áni miedzy miſtrzmi bywáć/áni vrzędu miéwáć może: y o rzemieſło łatwie go záś káżdy przypráwi. Tákiego łáćinnicy Iure priuatum zową.

¶ Zrzucenié z Rzemieſłá dla czego ma być.

¶ Wielby innych obyczáiów przypádło podobnych / przećiw którym by ſye godźiło niéco mó-

wić/ kthóre rzemieſlnicy miedzy ſobą nie ſłußnie záchowáią / nie wedle Práwá / nie wedle Wielkiérzów / nie wedle Przywileiów/ iedno z ſwoiégo własnégo poſtánowienia / á obyczáiu záſtárzálégo : iáko o wypráwowániu pśiéy ſkóry / iż ſye iednym rzemieſlnikóm godzi wypráwowáć/ á drugim nie godzi. Tákże o Láziebniczych ábo Bárwiérſkich dziećióch / których w rzemieſlá nie wiém ſktórey przyczyny nie przyymuią. Jeſli dla tego / iż Bárwierze około zdrowia człowieczégo chodzą/ to nie ſłußna przyczyná : nie wiém czemu by miał być godnieyßy Kowal co końia beſtyą léczy niż Bárwiérz co około zdrowia człowieczégo pracą ma ? Ná ten czás doſyć ieſt tho námienić / oſtátká ſye mądrzy domyſlą/ y co ieſt nieſłußnégo obaczą.

Pies kiedy ßkode vczyni / Pan iego co zá nagrode winien.

WSá kthóby chował / á ón pies iáką ßkode vczynił / człowieká ábo kthóre iego źwiérze vkąśił/ ochrómił/ziadł: tedy ten czyy pies ieſt / winien ßkode nágrodźić/wedle vſtáwionéy płacéy/ ábo wedle ſłußnégo ßácunku ßkody. A to ieſliby óne-

go pśa / od ónégo czáśu kthórégo ßkode vczynił / przyiął do śiebie. Ale ieśliby go od tego czáśu kthórégo ßkode vczynił / od śiebie wygnał / nie chcąc go dáléy chowáć áni karmić áni poić / nie winien będzie ßkody. A ten kto ieſt vßkodzóny / weźmie go ſobie zá nagrode / ieśli chce. Wßákże ieśliby vßkodzóny / ſámotrzeć mógł dowieść przećiw ónemu czyy był pies / iż do tego czáśu którego ſye ßkodá ſtáłá / iego był / winien ßkode nágrodźić. Ták w Texćie ſtoi Iure Municip: Arti: 123.

JEśliby czyy pies gónił bydle przed dómem ná vlicy á ßkode vczynił / Pan ónego pśá winien ßkode nágrodźić.

JEśliby pies ná vlicy meżczyzne álbo białą głowe obráźił: á obráżóny pśá ónego zábił álbo ránił / nie mogąc ſye ináczéy gwałtowi obrónić / nie winien ßkody: ieśli iáko Práwo nieśie tego dowiedźie / iż to w obrónie vczynił.

WJlk / Niedźwiédź / Lißká / Ryś / Leopárd / Lew / ieśliby ßkode vczynił / Pan ich niemoże być od nágrodzenia ßkody wolen / choćby óno zwiérze chćiał wygnáć. A to ieśli vßkodzóny ſámotrzeć dowiedźie / iż óno zwiérze áż do

czásu ßkody chował. Przyczyná tego iest/iż tákowych bestyy ßkodliwych niegodźi sye chowáć. Przeto ten kto ie chowa/winien ßkodę nágrádzáć wedle ßácunku.

MONOPOLIVM.

IOdoci DAmuderij i praxi rerum Criminalium.

ONOPOLium Gręckim słowem zową/ Wystep táki w Rzeczypospolitey / kiedy ktho sam ieden álbo kilká ich / zmówiwßy sye w towárzystwie / zákupuią iáka rzecz / kthórą potym sámi ku swoiému pożytkowi/iáko chcą przedáią. Tákie zákupowánie/iáko wielką ßkodę pospolitému człowiekowi przynośi/ stąd sye pokázuie / iż hnet wßystkich rzeczy / wielka drogość przychodźi/zwłaßczá ónych/ktore sam ktho ieden álbo dwá/zmówiwßy sye zákupuią. Dla tego ten wystemp Práwá bárzo karzą. Abowiem ná ty wßystki Kupce/kramárze/przekupnie/kthórzy

ná swoim kupiectwie/ thák sye spráwuią/ iż táiemne porozumienié miedzy sobą máiąc/ sámi wszystki rzeczy/ták ku iedzeniu y piciu należące/ iáko thez y towáry wszelkié zákupuią/ ná zákupowánié záchodząc/ áby potym ony zákupioné rzeczy/ Sąsiádóm swoim drożey/ wedle swey woley przedawáli: poniewasz oni wielkich szkód y wielkiey drogości są przyczyną: iest ná thy wszystki karánié opisáné/ áby wzgledem wystempku/ wedle vznánia Vrzedu/ Jmienie ich ná Królá brano/ álbo od Miástá odkázowano/ álbo z ziemie wyganiano/ álbo/ iżby sye wiecey kupiectwem nie obchodzili.

§ Monopolia szkodliwé barzo Práwá karzą.

Zákupowánié thez w ten czás bywa szkodliwé/kiedy ktorzy chytrze temu zábiegáią/ áby Wieścy ludzie/ rzeczy strawnych ná Targ nieprzywozili: ale sámi do nich záieżdżáią/ áby tám skupowáli/á potym do dómów swoich przywiozszy/z nienagłá pospolitem ludziom po swey mysli przedáią. Ná tákié/Práwá wine opisuią/dwádzieściá zlotych we złocie/ z nágrodzeniém szkody/którąby Rzeczpospolita stąd podiełá.

Ku oskárżeniu thego wystepku w zákupowániu/ kożdy ma być do Vrzedu przypu-

§ O Monopolia/ każdy skárżyć może

ſzczón/chocby też táka oſobá byłá/kthóréyby ſyeo iáki wyſtemp zá iáką przyczyną / nikogo winowáć niegodziło. O tákié Monopolia winowáć może/in genere kożdy.

☞ Wſzákże tu iż żaden wedle Práwá nie może być ná to przymuſzón/ áby ſwoie Zbożé/ ábo inné żywnośći przedawał / trzebá przy tym wyſtempku zákupowánia y przedawánia dobrze báczyć / co ma być dozwolóno: Jeſliby kthóry kupiec wynośił álbo wywożił tę kupią/kthóréyby obfitość miał/ w ten czás/gdy by też inſzy tákąż rzecz długo przedawáli : thego Práwá nie przymuſzáią/ áby ſwoié rzeczy tániéy przedáwáć miał / niż kupił/ ábo nie piérwéy przedáwáć ążby drudzy ſprzedáli / álbo ążby ku przedániu wykłádáli. Abowiém kożdému godźi ſye z pracéy ſwoiey zyſku nábywáć/á wedle targu ſye záchowáć. Wyiąwſzy by táka potrzebá álbo drogość przypádłá/iżby ludzie dla niedoſtáthku żywnośći o zdrowie przychodźić mieli. Tám w tákowych przypadkóch Przełożeni / thákich rzeczy zwłaſzczá ſtráwnych/ pewną płacą vſtáwić mogą: á wywożić ich nie dopuſzczáć:zábiegáiąc przez to/áby ludzie/dla niedoſtátku żywnośći/nie gineli.

Ktoby czásu Woyny / żywnośći swoiéy nie znaszał/ álbo indźie wywoźił/ niźli do Woyská Páná swoiégo / áby indźie drożéy przedawał: táki ma być karan zábrániém máiethnośći ná Królá/ y wygnániém z źiemie. A iesliby ty stráwné rzeczy do Nieprzyaćielskich zamków ábo miast pothaiemnie wynośił / álbo iákimkolwiek obyczáiem/ choć przez śie choć przez inszégo podawał: tháki iáko zdraycá Oyczyzny swoiéy/ y iáko winny Máiestatu Królewskiego / ma być ná gárdle karan/ y máietność iego ná Królá ma być zábraná.

Wywożenie żywnośći.

Ktoby czásu drogośći zá pieniądze / álbo iáko chytrze wywoźił żywność z źiemie/ z miasth/ nád zákazánie/ iżeby indźie drożéy przedał / then iest iáko zákupień w Rzeczypospolitéy szkodliwy / y ma być wedle vznánia wystempku karan / á zwłaszczá iesliby z ónego wywożenia/ Rzeczpospolita wielką szkodę miáłá.

Y Zemieslnicy w téyże winie są / którzy miedzy sobą iákié státuty niesłuszné / Sąśiedzkim miástóm przeciwné stánawiáią/ zá kthóremi robotę swoie sąśiádóm swoim / drożéy niż pobożny zwyczay nieśie przedáią / álbo thákié zmo-

wy miedzy ſobą czynią / áby żaden roboty ſwoiéy tániéy nie przedawał/iedno wedle ich vchwały. Tóż ma być rozumiano o Lékárzóch / Aptékárzóch / ktHórzy tákże miedzy ſobą nieſłußnymi Contrákty Rzeczpoſpolitą obciążáią / wyciągáiąc zá ſwoié drógi do chorych / zá lékárſtwá niepobożną płacą/ bacząc tho / iż kożdy chcąc záchowáć zdrowié/dałby wßyſtkę máietność ſwoię. Tháкże Rzeźnicy/ Piekárze/ Káczmarze/ Szynkarze / y poſpolicie wßyſcy iácykolwie rzemieſlnicy y hándlownicy / którzy táiemnymi rozmowámi miedzy ſobą ſtánawiáią co tákiego/ co ieſt ku ich włáſnému pożytkowi/ á ku vbliżeniu Rzeczypoſpol. wßyſcy y kożdy z oſobná / máią być karáni/wedle ich máietnośći/wedle Conſtitucyy/ á vznánia Vrzedu/krom żadnégo ochyłánia/ Aby ſye ták przećiw drogośći/ kárnośćią/ záwżdy zábiegáło / kthóra ni skąd innąd wiecéy nie rośćie iedno stąd / kiedy ieden kto álbo dwá/ zmówiwßy ſye/ iedne rzecz ſámi zákupnią/ á pothym nie pobożnie przedáią / nie máiąc żadnégo baczenia ná pobożność Krześćiáńſką / iedno iżby ſye ſpánoßyli/drą bliźniégo ſwégo/ przedawáiąc wyżßéy zá troie pieniądze/niż ſámi kupili:które drapieſtwo pothym poczćiwym zyſkiem ſobie názywáią. A wynaßáią ſye thák dálece tákim

Rzemieſlników poſtánowienia ßkodliwé/ ſą téż monopolia.

Monopolia/ máią być karáné / krom folgi.

zákupowániém/ iż nie tylko tho ná ludźiách/nád swoie summe wyćiągáią / czymby swoiému zbytkowi/ w pyszným mieszkániu/ w kosztho wnym vżywániu/ w bieśiádach / w zbytnich vbiorach/ dosyć czynili. Ale czymby też sobie Vrzędy sposobili/ y przyiáźni v nich iednáli / áby im tákich y innych fortélów dopuszczáli. Czynią to równie iáko ón Verres / który nie tylko dla tego kradał/ áby swoiému zbytkowi dosyć czynił / ále iżby też stąd miał to/coby obrónicóm swoim tákże y Sędźióm dawał / áby przez to karánia zá swóy wystempek łatwiey vchodźił. Gdyż thedy tákié Monopolia/ są wielką zaráżą w Rzeczyposp. vbogié ludźi iesżcze wiecey vbożą/y miłośći Krześćiáńskiey bárzo są przećiwné: máią być w mieśćie spilnośćią strzeżóné y brónióné. Nád to/ Przywileie/Constitucyę/iesliby miedzy kupcy álbo rzemieslniki tákié były/któréby sye ku własnému czyiemu pożytku śćiągáły / z szkodą Rzeczypospolitéy/miáły by być kássowáné / wniwécz obrócóné. Bo vczćiwému człowiekowi nie przystoi szukáć własnégo pożytku z cudzą szkodą. A iest táki Belua non homo. iáko ieden powiedźiał: Nomine & figura homo, re belua est. qui sua commoda, aliorum incommodo quærit.

Rzemieslnicy

Iure Munici: Articu:44. in Glosa.

Rzemieślnicy w swoim Cechu / nie mogą żadnégo Wielkierzá / miedzy sobą vczynić / áni żadnégo postánowienia ku pożythkowi Cechowému / króm przyzwolenia Rádzieckiégo / álbo páná swoiégo / álbo tego kthóryby nád miástem zwierzchność miał. Co ma być rozumiano tám / gdźieby ná co w wielkich rzeczách potwierdzenia potrzebowáli / thám nic sámi stánowić nie mogą. Ale w spráwách máłych które sye nie ściągáią ku szkodźie mieyskiéy pospolit. thám bez potwierdzenia stánowic mogą. Przetho ieśliby mistrzowie w Cechu ná iákié swoié vstáwy Listu potrzebowáli. Albo ieśliby list od miástá ná iáką wolność sobie dány strácili / máią inégo od Rády żedáć. Ale ieśliby óná wolność od Królá im byłá nádaná / tákiéy Ráyce ku potwierdzeniu żadnéy mocy nie będą mieć / iedno sam Król.

Rzemieślnicy / nie mogą nic stánowić króm przyzwolenia Rádzieckiégo.

Rzeźnicze vstawy około bićia y przedawánia bydłá.

Rzeźników postánowienié w Máydeburku to záchowuią. Naprzód Ráycóm y ich Vrzędowi winni przyśiądz / iże óni Rzemięsło swoié / y pospólstwo thák chcą opátrzyć / áby żaden w Cechu żadnégo bydłá wrzedliwégo ku przedániu nie śmiał bić. Kthóryby to przestąpił / táki y miástu y Cechowi wedle Wielkierzá álbo vstáwy przewini.

IEśliby bydło było ránné/ kłóté/ krwáwé/ z świeżą raną/ nie ma być ku przedániu bité/ áni wykłádáné/ króm przyzwolenia stárszych mistrzów. Ktoryby to vczynił/ przewini miástu y Céchowi. Mieso bitégo bydłá/solóné/ álbo wedzóné przedáwáć może. A ieśliby ónego przedáwce ktho obżáłował/ iż óno mieso kthóre przedáie/ iest bydlećiá chorégo/ álbo iż zákazáné przedáie: tháki obwinióny/ bliższy bedzie sam odéydź przyśiegą/ niżby go kto pokónáć miał.

IEśliby Mistrzowie Rzeźniczy v kogo mieso zástáli bydłá chorégo/ kthóreby sye nie zdáło być godné ku przedaniu/ á zákazáli áby go nie rąbano/ ále iżby ták záwieszóné było/ do tąd ąż by vznano/ iesli sye godźi przedáwáć álbo nie: á vznanoby iż sye nie godźi przedáwáć/ á óno potym bydle obaczyli ná sztuki być zrąbáné nád zákazánie swoie: thedy chocby ié przedał/ choć nieprzedał/przewini wedle vstáwy. Tákże bydle/ieśliby z robothy było zádawióné/ nie godźi sye ku przedániu/ ieśliby to od mistrzów było doświadczóno. A ieśliby ktho zádawióné álbo kthóre inné ku przedániu niegodné/ iáwnie przedawał/ choć świéżé/ choć słóné/ choć wedzóné/ przewini Miástu y Céchowi.

W iáwnym vczynku/ Powód bliższy pokónáć pozwánégo.

IEsliby kto w Céchu od swéy bráciéy przed stárszemi był oskárżón / á vczynkiemby sye tho o co go winuią nie pokazáło / áni by go ná thym zástano: iesliby sye przał / bliższy będzie od dérdz wedle Práwá. A iesliby sye vczynek pokazał/tedy skárżący bliższy go pokónáć. ℂ Ty wszystki rzeczy wyższéy opisáné / dwá mistrzowie stárszy winni opátrzyć : przestempce/ Burmistrzowi y Raycóm opowiedźieć / áby wedle przewinienia był karan. Tóż ma być rozumiano o wszystkich innych śniednych rzeczach/iesliby iesktho fálszował/ álbo przedáiąc w czym wystąpił/ ma być wedle vstaw mieyskich karan/álbo przed Przyśieżniki postáwión. Albo v Pręgierzá wiądzón / álbo innym karániem karan. iáko kedy iest obyczay ták wystempné kárác.

¶ v Prągi/ nikogo niebi ią iedno o złodźieystwo.

¶ Tákże Kramárze przekuniowie / wszelákich rzeczy / Jedwábnych / płóciennych / y inné kthóréykolwiek kupiéy / y Rzemieślnicy/ kthórzyby kolwiek w mieście byli nálezieni / pilnie máią chowáć Wielkierze/ y to coby kolwiek mistrzowie w Céchu zámknéli / pod winámi wyższéy námienionémi: Wszystko to mistrzowie máią moc opátrzyć / kárác / ilé sye nie wściąga ku pieniężnéy winie / ku karániu / v Prągi/álbo in-

nemu zwy

nemu zwykłemu karániu/o ktorych sámym Ráycóm Sad należy. Ku téy rzeczy iáko sye stárszy w Céchoch z niepostusznémi spráwowáć máią/iest nieco opisano w tych Przydatkách pod Tytulem / o Zrzuceniu z Rzemiesłá dla Psá.

KRamárze théż y Rzemieślnicy w Miesciech mieszkáiący / choćby wszystkie podatki mieyskie/ strożné/ y inné brzemiona odpráwowáli / nie mogą żywności zábrániáć inszym kramárzóm/ Rzemieślnikóm/ z inąd przychodnióm. Wyiąwszy by óni kramárze/rzemieślnicy w mieście mieszkáiący / osobliwy ná tho Przywiléy od Królá nádány mieli / y okazáli by osobliwé wolności ná to / kthóremi by im tho mogli zábronić. Nápisano o tym Iure Munic:Art:44,in Glosa.

Apellácye: Sentencye.

¶ Apellácya dla czego ná leziona.

APpellácya / iest nálezióná / dla dwoiéy przyczyny. Albo dla złości / álbo dla prostości tych ktorzy Sentencyę wydáią: áby tho co iest od niższégo Se-

dziégo ze złości álbo z prostości skazano / przez wyższégo Sędziégo było popráwióno / álbo zepsowano.

Apellácya/ nie ma być nikomu brónióná. Niektórzy Ławnicy mniemáią/áby tho było ku ich zelżywości/ kiedy kto od ich skazánia Apelluie. Tákich Práwo názywa / SCAbinos fatuos. A niektórzy w tym są ták bárzo vporni y niebáczni / iż rozmáitemi obyczáymi / groźbámi/ pieniężnym zakládem / thému zábiegáią / áby od ich skazánia nie ápellowano. Co nie ma być/ ále wolno iest káżdému ápellowáć/kto sye iedno czuie być skazániem Przysięzniczym obciążóny. Abowiém nie dla tegoć ten dostátecznie vmié Práwo / iż iest Przysiężnikiem : y owszem wiele ich naydzie/bárzo prostych/kthórzy tylko w Láwicy záwadzáią. A przydawa sye/iż ći co przed niemi stoią/ lepiéy Práwo rozumieią/ niż óni. Przeto sye nie máią gniewáć / áni tho ku swéy zelżywości rozumiéć/kiedy od ich Sentencyéy ápelluią. Nápisano o tym Iure Munici: Artic: 14. in glosa.

¶ Apellácyey nie máią nikómu brónić.

¶ Sędziowie sye / nie máią gniewáć kiedy od nich ápelluie.

Apellowáć sye nie godzi od ostátnich Sędziów.

Apellowáć sye nie godzi od ostáthnich Sędziów / ná tho wysádzónych / iáko są v nas Kómmisarze z Széści miast ná tho vprzywile-

iowáni. A iáko Gwar/ták zágrodzenié ápellácy, am/ieſt dla tego vczynióné/ áby ſtróny ſwarów práwnych rychły kóniec mieli/áby iuż rzecz przez Dekrét oſtáthnich Sedziów / oſądzóna/ ſkutek ſwóy ná dálſzym dniu wziełá. Już ná dálſzym dniu nic innégo nie ma być/iedno Exekucya. Appellowáć iuż dáléy nie może. Wyiąwſzy by Vrząd Exekucyą ſkrzywdą czynił/nie ták iáko Dekrét w ſobie omawia / tám áppellowáć może/ Et in Executiõe rei iudicatę, iáko nápiſano C.de Appellationibus. Ab iniurioſa Iudicũ executiõe appellare licet, à modo exequendi. Ale tu Prokuratorowie nie wiedźiéć ſkąd w wiedli w obyczay/ iż thám gdźie nic innégo nie ma być iedno Exekucya/przyczyniáią ſobie niepotrzebnie dálſzych poſtempków/ to ieſt/ ieſli ſtróná ná dálſzym dniu z Dekrétu oſtátnich Sedźiów nie ſtánie: z nowu ią przezyſkuią / pozywáiąc trzy kroć do rzeczy oſądzónéy/ ná vpad/ná fántowánié pytáiąc/ thák iákoby nigdy nic przećiw ſtrónie Práwem nieotrzymáli. Kthóry poſtempek nic innégo nie ieſt/ iedno iáko kiedyby ktho przećiwniká ſwoiégo zwyćiężónégo / álbo ná poły vmorzónégo / ná ſye ożywiał/ á mácał ieſli ieſzcze żyw. Bo z tych poſtempków niepotrzebnych / wiele kroć ſye przydawa / iż przećiwnik przyczynę ſobie do ápellácy-

Ná dálſzym dniu Exekucyéy / kiedy może ápellowáć.

Poſtempek ná dálſzym dniu wymyślny.

ey łatwie naydzie/ktora go doydz może: y po w lecze spráwiedliwość ták dlugo / iáko y pierwey. A ónoby przeciwniká swoiégo spornégo / Spráwiedliwością swoią / lepiey Exekucyą dokonywáć / á niż go nie potrzebnym postempkiem ná sye ożywiáć. Jesli ná dálszym dniu stánie / nie tám nie ma być znawiano / iedno áby sye rzeczy osądzoney dosyć stáło. to iest / áby ten kthory iest przewyciężony / naprzod zwyciężcy nakład Práwny odłożył: pothym záraz em w glowney rzeczy dosyć czynił / thák iáko pospolicie w Dekréciech ostátnich Sedziów piszą. Partem victam in litis expensis condemnamus. earum solutionem in termino diei vlterioris sex septimanarum victori præstandã pronunciamus. Deniq; ad sententię nostrę executiõem, in præfixo termino diei vlterioris, sex septimanis faciendam, partes ad Iudiciũ primę instantię remittimus. A gdzieby nie dosyć czynił / áby tám został. A iesli nie stánie ná dálszym dniu/ku dosyć vczynieniu/tedy Powod nie dáley sye nie ma wdáwáć / iedno to niestánie / á nie dosyć vczynienie v Woytá ná dálszym dniu/ kiedy słońce záchodzi/ dáć zápisáć. Potym názáiutrz álbo kiedy chce / ma ónemu Vrzedowi / ná ktory Exekucya należy / Práwo swoie vkázáć / á o Exekucyą prosić / áby Práwem przewyciężony/ by

Postempek ná Dálszym dniu iáki ma być.

ny / był ku zapłácie przyćiśnión fantowániém / w Imienié wwiązániém / álbo ná ostátek / ieśli máietnośći niemász / więźieniém / áż do zapłáty.

Sentencya álbo Skazánié / ktoré Sedźia wydáie / iest dwoiákié. Iedno / ktoré bywa nie o głowną rzecz / o kthorą iest żáłobá: ále o iáką odmowę álbo zádánié po żáłobie / przed odpowiedźią wrzucóné: iáko kiedyby ktho wysłyszawszy żáłobę / nie odpowiádáiąc ná nię / wrzucał miásto odpowiedźi / co innégo / álbo niesłusznosć Pozwu wywodźił / álbo czásu ná rozmyslenié / ná Prokurathorá żądał / álbo sobie co opráwiał / álbo około Gwaru spór czynił / álbo wywody / iż kto do czytánia / do świádectwá przyść nie może / y co tákiego podobnégo / co bykolwiek po żáłobie / przed odpowiedźią wtoczóno było / óczby śye spór stał / á skazánié ná to wyszło: tákié skazánié łácinnicy názywáią / Sententia Accessoria, Interlocutoria, &c. Po Polsku / może być názwáné / Przytoczné skazánié / od kthórégo nie ma być dopuszczóná áppellácya / dla próżnégo przewłóczenia spráwiedliwośći. Wszákże / bywáią też tákié Sentencyæ accessoriæ / od ktorych ápellácya ma być dopuszczóná / ktora śye rowna głowney sentencyéy / ná żáłobę á ná odpowiedź

¶ Accessoria sententia co iest.

Ab Accessorijs, kiedy áppellácya ma być dopuszczóná.

wydáney/ iáko mówią łáćinnicy / habet vim dif-finitiuę, kthóra to w sobie záwieznie/ iż sye ktho króm odpowiedźi wrzuceniém iákiey rzeczy/ może vczynić wolnem/ choć winny / álbo też stronę żáłuiącą od dálßégo postempku odegnáć : iáko/ kiedyby ktho wywodźił / iż nie winien ná żálobę odpowiádáć / álbo iż temu nie należy żálowáć. á skazániéby ná to wyßło : od tákiégo skazánia álbo themu podobnégo/ ma być áppellácya dopußczóná. Bo to skazánié accessorium, álbo interlocutorium iest tákié/ kthórym ieden może śiebie náprawić/drugiégo skázić/ śiebie wolnym vczynić/drugiégo Akcyą znißczyć. ¶ Drugie Sentencyę bywáią z żáłoby z odpowiedźi ná żálobę wydáné/tháké zową Diffinitiuas sententias, dla tego ták rzeczóné/iż kóniec spóru/ miedzy stronámi główney rzeczy czynią. A' fine, quia finem controuersię imponunt, damnationem vel absolutionem in se contineñ. O czym też iest w Porządku dotkniono. Fol: 75.

¶ Accessoria sententia, habens vim diffinitiuę.

¶ Diffinitiua sententia, co iest.

SEntencya która bedźie przynieśióná z wyżßégo Práwá ná dálßym dniu / ma być v Sądu przy obliczności obudwu stron otworzóná y iáwnie czytaná. Jesliby kthóra stróná ná Roku ku otworzeniu nie stánelá/winę zápláći.tákże po

¶ Spráwá o koło Sentencyey wyżßég Práwá / ná dálßym dniu

ći. tákże po wtóre / po trzećie: ieśliby nie stánełá / pómocény rzeczy nie wniosłá / iż ná ten czás stá- nąć nie mogłá / skáżą ią ná winę. Potym ná żą- dánie strony pilnuiącey / Sentencya ma być o- tworzóná / która ieśli będźie ku szkodźie tego któ- ry iest v Sądu / á ku pożytkowi ónemu kthóry nie stánął / pośláby nie miał / kthóry Sentencyą przyiął / álbo ónego (przécz nie stánął) nie wymó- wił: ten który nie stánął / tráći Práwo swoie. Abowiem / Práwo żadnemu nie wdźięcznemu nie pomaga. Przetho dla nie wdźięcznośći tráći Práwo swoie. A ieśliby stróná / będąc odpo- wiedną stánełá: thedy iey Práwo Actoratum przysądźi / to iest żáłowánie / áby byłá powodem / á ónemu który pierwey był Powodem / żáłowá- nie odeymie / á tho nie z strony Sentencyey ále z strony nieposłuszeństwá. Wszákże thez potym może przećiw iemu czynić. á then sye zás będźie bronił. Iure Munici: Artic: II in glosa

Sentencye które są ważne / choć od nich ápelluie.

SEntencye álbo Wyroki / choćby od nich á- pellowano / ważne są y wiążą czworákim obyczáiem. Naprzód / kiedy ie wydáią óni kthó-

rzy nád sye wyższych nie máią / iáko iest Papież/ Król. Abowiem ápellácya ma być od niższego do wyższego. ¶ Wtóre / ieśliby óni Sentencyą nagániáli/ ktorzy iey nágánić nie mogą: iáko są ci ktorzy ná świeżym złym vczynku bywáią poimáni y do Sądu przywiedźieni/ przećiw ktorym żáluią ná gárdło. ¶ Trzećie / ieśliby kto Sentencyey nágánić álbo od niey ápellowáć zániechał. Bo Práwem nászym czás iest ápellowánia zá rázem póki Práwo siedźi.

¶ Czwarte/ ieśliby byłá woydána od tego/ kogo sobie ktho zá Sedźiego obierze/ kthórego łáćinnicy Arbitrum zową. Bo też od tego ápellowáć nie może. W tych przypadkách/ choćby kto od Sentencyey ápellował / álbo chćiał ápellowáć/ nic mu nie bedźie pómocno/ wedle Práwá: przedsie Sentencya wiąże / y ma iey być Exekucya. Prozno sye ma przećiw Vrzedowi świádczyć Wożnym/ Szláchtą. Specu: Saxon: Lib: ij, Articulo II. in Glosa. Iure Municip: Artic: II.

Sentencye/ ktore nie są ważné/ choć od nich nie ápelluie.

SEntencye choć od nich nieápelluie/ w tych przypadkoch nie są ważné. Naprzód/ ieśli

ią kto kupił/to iest/ieśli kto w osobliwości Przy⸗śieżnikowi álbo innému Sedziemu co dárował/áby zá niem skazánie wyszło. Ieśli byłá wy⸗daná w dźień Swięty. Ieśli przeciw osobie/któréy v Sądu niemász/ á ieszcze sye iego niepo⸗słuszeństwo z pozwu nie pokazáło. Bo Senten⸗cyæ przeciw themu/ kogo pozywáią/ á ón nie sta⸗wa/ są ważné/ choć bedą w niebythności osoby wydáné. Nád to/ ieśli w Sentencyéy nie są po⸗łożóné słowá/ któréby iednégo álbo wolnym czy⸗niły álbo wiązáły/ y co temu podobnégo. Ie⸗śli przeciw ónemu iest wydaná/ kthóry ieszcze nie ma Dwudźiestu y piąći lat / á iest bez opiekuná. Ieśli ią wydał Sedźia ten/pod kthórégo zwierz⸗chnośćią/osobá nie iest/któremu to sądźić niená⸗leży/ ktorégo zową IVdicem non competentem. Ieśliby byłá wydaná od sługi/ od żydá / hæréty⸗ká nie wiernégo. Ieśliby Sedźia świetski w spráwie duchowné Sentencyą wydał/táka nic nieważy. Ieśliby byłá wydaná po innych sen⸗tencyach/od których sye stáłá ápellácya. Ieśli iest wydaná ná mieścách podeżrzánych / nie vcz⸗ciwych. Ieśli w wydániu nie iest záchowány iáki porządek/álbo gośćiniec Práwny/kthóry iest w vżywániu : iż álbo sye ná żálobe nie stáłá po⸗rządna odpowiédź / co zową / Litis contestatio

nem / álbo świádectwo nie było ſpiſáné / áni iá-
wnie czytáné / y inné porządki álbo gośćince o-
piſáné/ktoré w zwyczáiu ſą. Nie waży też ſen-
tencya/ ieſli ieſt przećiw Práwu piſánému / álbo
Conſtytucyam wydána/ ſi continet expreſſum
Iuris errorem. Wyiąwßy by ſye nie pokázował
wyrázóny błąd/ thedy choćby ſkazánié było prze-
ćiw Práwu/ ieſli od niego nie ápelluie/ wchodźi
w rzecz oſądzóną/ y ważné ieſt. Téż nie waży
Sentencya/ ieſli ią Sedźia wydał/ opuśćiwßy
inné towárzyße ſwoié / ktorzy ſpráwe tákże mie-
li ſądzić. Wyiąwßy by to miał wporucżeńſtwie
áby ſam ſądźił. Kiedy téż kto nie ieſt trzy kroć
pozwány / álbo (wedle záchowánia ná iákiem
punkćie Práwá) iednym pozwem záwitym miá-
ſto trzech. A ieſliby ſámégo nie było/ma iemu to
być w dómu opowiedźiano/ álbo żénie iego.
Jeſli przećiw vmárłému / wyiąwßy by przećiw
hæretykowi ábo niewiernému : ábowiem óni y
po śmierći/ spocztu wiernych bywáią wyłącze-
ni. A ktoby był wyłączóny/ álbo iáko mówią/
klety/y po śmierći iego może być około niego bá-
dánié. Jeſli co nie podobnégo ſkáznią. Je-
ſli ſam Sedźia ieſt klethy. Jeſli Prokurator
fálßywie ſpráwował : wßákże póty Sentencya
ważna ieſt/ áż fálß bedźie vznan. Jeſli prze-

ćiw ßaló

To Práwo ieſt około opowiádánia miáſto oblignégo pozwánia.

ćiw ẜalónému abo od rozumu odeẜłému bedźie wydaná/choćby y po ſentencyéy kſobie przyẜedł. Jeſliby óni ktorzy spowinności ſpráwowáć y bronić máią/ pieniądze bráli/ á przewyćieżyć ſye dopuśćili. Jeſliby thez nieprawy Opiekun ſpráwowáł rzecz śieroty/ Sentencya wydána nie może nic vbliżyć śierocie. Nápiſano o tym Spec:Saxon:Lib:ij, Artic:II. Lib:iij, Art: 63. Iure Municip: Artic: II.

Lékárſtwo oſtátnié/ przećiw obłedliwemu ſkazániu/ y o oſtátnich Sedźioch.

Jeſliby kogo Vrząd obłedliwym ſkazániem vćiążył: vczeni w Práwie do tego dáią náukę y lékárſtwo oſtátnie. Aby táki obćiążóny kthóry od ſkazánia nie ápellował/álbo mu też ápellowáć nie dopuẜczóno/vćiekł ſye do zwierzchniego Páná ſwoiégo/ pod ktorego mocą óni ſą/ kthorzy óno obłedliwé ſkazánié wydáli: á tám okazawẜy błąd ónego ſkazánia/żądał/ iżeby óne wẜyſtkę ſpráwę przywroćił ku pierwẜému punktowi/ w kthorym przed obćiążenim byłá. Aby znowu ſam Prza wyſłyẜał/ wyrozumiał y oſądźił/ iáko then ktory pod-

dánému swoiému vćiśnionému/ nawyżßym ieſt po BOdze Sędźiém / máiąc wßyſtko w mocy swoiéy / y będąc swoim poddánym iáko zá iedno Práwo. Zową tho Przywrócenié/ vczeni w Práwie/ Reſtitutionem cauſę in integrum, ad nouam audientiã, qua de Iure ſubuenitur oppreſsis ex legitima & iuſta cauſa. Aczkolwiek w Práwie Sáſkim o tákim przywróceniu nic nie piſano / y rzadko ſłychamy/ áby ſye kto o to kuśił. Wßákże iż vczeni w Práwie the ráde dáią / á in L. Imperialibus o tym piſano. Nie bez przyczyny / tho ieſt. Byli podobno thácy Sędźiowie / kthórzy ſye od ſpráwiedliwośći złośćią álbo dáry / álbo proſtośćią / nie pilném ſpráwy wyſłyßeniém / nie dobrym wyrozumieniém vnaßáli. Nie dármo théż w Práwie położono/ Appellationes inuentę ſunt, vel propter maliciã, vel propter ſtultitiã eorum. qui ſententias pronunciant. Muśiáłá bywáć malicia y ſtulticia. Y dźiś téż tákże ſą ludźie iáko y piérwéy. A Boże day áby ießcze tácy iáko piérwéy. Nie ſłycháć ták było piérwéy czeſto vćiekánia do wielkich pánów pod obrony / ták czeſtych Mándatów/ wybijánia ſye z Iurisdycyy / s posłußenſtwá Vrzędów / Szemránia poddánych przećiw przełożónym / Przełożónych záś nieprzyiaźni przećiw poddánym / Waśni poddánych sá-

Reſtitutio cauſę in integrum.

mych miedzy sobą. Wszystki thy rzeczy nie wiém iesli dziś nie zá thymiż przyczynámi iáko y pierwéy idą. Pánie Boże day nam thákié Sedzié/ w którychby nie malicia áni stultitia, ále bonitas, prudentia, Iurisperitia byłá. Choć nie dokóńcá vmietność Práwá. Bo nie mogą być/ zwłaszczá ná Miásteczkách wszystko vczeni w Práwie Solónowie. Ale wżdy przy namnie'y áby bywáli z dobrym s przyrodzenia dowćipem/ Bogá sye boiacy/ Spráwiedliwość miłuiący. Bo nie vmiethność Sedziégo czestokroć bywa vćiśnieniém niewinnégo/ iáko ieden cudnie powiedział: Ignorantia Iudicis plerũq; calamitas est innocẽtis. Trzebá rostropnych Sedziów / zwłaszczá ónych którzy inszych wyroki posądzáią / których zową/ vltimę instantię Iudices, gdzie iuż vbogi człowiek gdy sye mu ápellowáć nie godzi / trudno swéy krzywdy popráwić ma / gdzie mu iuż o iego máiethność / iáko mówią/ idzie/ álbo Szách álbo Meth. Aby tám byli wysádzáni ludzie státeczni/ w Práwie dobrze ćwiczeni/ wierni/ z dobrym sumnienim / viri in Iure probe versati, qui omnẽ ætatẽ in studio Iurisprudentię cõtriuissent. którzyby swoié látá nie ná czym innym iedno ná náuce Práwnéy strawili. Bo kto sye tego nie vczy/ thrudno rozsądek ma dáć álbo co powiedzieć/kie

Iudices vltimę instantię, iácy máią być.

Cerasini Tit. de Apellat.

dziéć / kiedy przyydzie ſpráwá o głównych Artykułoch Práwnych. około których vczeni w Práwie wielé prácowáli. Przeto óni święci Céſárze / Królowie / fundatorowie Praw y Przywileiów / pilnie ſye záwżdy ná tho oglądáli / iákie ludzi ná oſtátnié Sądy mieli obiéráć. Otto Céſarz / który Máydeburſkié Práwo dał y vprzywileiował / bacząc iż ná páńſtwie ſwoim innemi prácámi wielkiemi był zábáwióny / prze kthóré w rozſądzeniu ſpraw / kthóré prze dźeń przychodziły / nie mógł doſyć vczynić: obrał Dwádzieśćiá y ośm mężów z Duchownych y Swietſkich. Naprzód / cztérech mężów poważnych z Sártáwy / ktorzy tám naſtárſzy mogli być náleźieni. Potym cztérech Prałatów od Tumu / Proboſzczá / Dziekaná / Wikáryégo Biſkupiégo / y Kánclérzá. Cztérech boiárów kośćiołowi Máydeburſkiemu zá nádániém poſłuſznych s támtegóż Biſkupſtwá / to ieſt Márſzałká / Trukcáſá / Podczáſzégo / Podkómorzégo. Pothym iedennaśćie Przyśieżników mieyſkich / y Szołthyſá dwánaſtégo. Nád to / troie Kśiążąt świetſkich / kthórzy w obiéránіu Céſárzá ſą naprzednieyſzy / tho ieſt / Márgrábie Brándeburſkiégo / Kśiąże Sáſkie / Woiewode z Rhenu / y ktemu nawyżſzégo Wóytá Burgrábie Máydeburſkiégo. Którym 28.

Oſtátni Sędziowie w Máydeburku.

mężóm/záſádźił Stolicę w Máydeburku v Tumu. (kthórą łáćinſki wykłádácz Páláncyą názwał) y dał im ná mieścu ſwoim the moc/ iż coby w Máydeburku nie możóno rozſedźić / álbo tám nágánióno było/ áby óni 28 mężów oſądźili. A cobykolwiek thám ſkazáli / áby tho iuż w Máydeburku y po wßyſtkiey Sáſkiey źiemi zá Práwo chowano. Od których Sędźiów / iuż ſye áppellowáć nie godźiło/ iuż tu był kóniec wßyſtkich ſwarów. Wyiąwßy by kto dufáiąc Bogu á ſpráwiedliwośći ſwoiey / chćiał tym ießcze popráwić/wolno mu było przećiwną ſtrónę wyzwáć ná rękę / y potykáć ſye o ſwoię ſpráwiedliwość: iż kthoby zwyćiężył/ tego dowód był práwy/á zwyćiężónego niepráwy. kthórą bitwę názywáli/ Duellum, iákoby dwoiégá ludźi bitwę á pothykánie w ßrankách ku okazániu prawdy z zwyćieſtwá. Które Duellum Sáſſowie z ſtárégo zwyczáiu miedzy ſobą záchowywáli/y od Céſárzá potwiérdzóné mieli. Iure Muni:art: 13 in glosa. V nas w Polßcze tego Duellum nie záchowuią/ániſye też do Máydeburku do ónéy Pálácyéy odzywáią. Odmienił to Káźimiérz wielki świetéy pámięći Król Polſki / in Anno Domini, 1356. y inni Królowie tego potwiérdźili / iż miaſto téy ápellácyéy / która bywáłá do Máyde-

¶ Páláncya w Máydeburku.

Duellum.

¶ Otym też w Porządku fol: 97. IVre Muni:art: 11. Glosa marg.

burku / záśádźił wyższé Práwo ná zamku Krákowskim / do którego wedle Przywileiu áppellácya idźie od Woytów / y Przyśiężników / Szołtysów / ták z Miast iáko ze Wśi / áby tám v nich strony práwuiące sye / sentencyéy żądáli z Kśiąg Práwá Máydeburskiégo ná zamku Krákowskim / w skárbie schowánych / Aby ich wyroki zá Práwo przyymowáli. Wyiawszy by strony spórné / rozumieli swoiéy Spráwy lepiéy popráwić. wolno im iesth bráć sye do wyższégo Práwá do Máyestatu Królewskiégo / álbo do Kommissárzów Széśći miast / wedle tegoż przywileiu. W którym ón świety Król nie mniéy tego nieopuśćił / iáko y Otto Césarz / iácy ná tákié Sądy ostátnié máią być obiéráni / miánował: iż / VIRI honesti, circumspecti, in Iure Maydeburgensi periti, qui Sede Scabinali fuerint digni. aby iuż strony práwuiące sye: ná tych wyroku / widząc ich poważność / w Práwie vmiethność / pobożność / pilność / skrómnie przestawáli / dáléy sye o żadné pómocy áni lékárstwá nie wyćiągáiąc.

§. Ostáthni Sedźiowie / v nas w Práwie Mieyskim.

Obiéránié

Obiéránie ná Vrzędy: Przedawánie y kupowánie Vrzędów.

V końcowi tych Tytułów Práwá Máydeburskiégo/ zdáło sye ieszcze zá rzecz potrzebną nieco przydáć około Obiéránia ludzi ná Vrzędy s Práwá Bożégo/ y s thego s kthórégo ty Tytuły są wzięte/ gdyż wszystki Práwá/ by były nápilniey pisáné y wykłádáné/ Rzeczypospolithéy nic nie są pożyteczné/ iesli do tego/ Vrzędnicy nie będą tácy/ iákich Bóg y Práwá ludzkié chcą mieć/ którzyby Praw strzegli/ á poddáné w posłuszeństwie wedle ich záchowáli. Práwo tedy BOże/ tákie ludzi vczy obiéráć ná Vrzędy/ iáko mówił Moizesz do ludu Izráelskiégo: Date ex vobis

Quoniã Magistratus, est custos Legũ.

Práwo Boże / iákié ludzi ná Vrzędzie mieć chce.

Sapientes.

Intelligentes.

Spectatę probitatis.

Viros virtutis.

Viros veraces.

viros sapieentes, et intelligẽtes & spectatę probitatis, in tribubus vestris, et constituã eos, vt præsint vobis. Obierzćie (powiáda) miedzy wámi męże/ mądre/ rostropne/ y zacne/ s pokolenia wászego / á thy ia nád wámi ustánowie przełożónemi. Ktoremi słowy dáie znáć naprzód/ áby przełożeni byli obiérani mądrzy. A gdy początek mądrości iest / boiaźń Boża: chce tego po Przełożonych/ áby sye Bogá bali/ á prawdźiwie go chwalili. Druga / áby byli rostropni / kthorzyby zá długim ćwiczeniém / w wielu rzeczách bieglemi byli. A przypádłe spráwy y krzywdy ludzkie ku Práwu stosowáć vmieli. Trzecia / áby byli cnotliwi/świetobliwégo przykładnégo żywotá/ sprzeszłych spraw dobrze doświadczónégo/ státeczni/poważni/áby iemi iáko lekkimi ludźmi nie gárdzóno. Ná drugim mieścu Bóg mówi/do tegó który ná Vrzędy obiéra: Ex omni populo ꝓspice et diligenter considerãdo delige, viros virtutis, viros veraces, odiẽtesq; auariciam. Ktoremi słowy tho dáie znáć / áby przełożeni byli obiérani możni/to iest/tácy ktorzyby to/ná co ié obiéráią/ mogli y śmieli vczynić. Możność tá zależy ná vmyśle / nie ná ćiele / áby byli mądremi sprawnemi/stałemi y ćierpliwemi/ ku wysłuchániu krzywdy łatwiemi. Aby téż byli prawdźiwémi/ktorychby

rychby vſt ćiepło y zimno niewychodziło. áby nie obiecowániém ále rzeczą/ ſkutkiem/ ludźi odpráwowáli. Ná oſtátek/áby nie byli ná dáry łákómemi. Bo żadna rzecz wiecéy nie pſuie przełożónégo/iáko łákómſtwo/ á dárów chćiwość. Auaris et munerum cupidis, venalia ſunt Iura, ſententię, libertas, iuſtitia, adeoq́ patria ipſa. Aczkolwiek dáry dáwáć y bráć/ieſt nieiáki znák miłośći iednégo ku drugiému/ieſli tym względem bywáią bráné. Ale iż thá ieſt do nátury człowieczéy wádá/iż dáry od mądrośći y ſpráwiedliwośći łatwie vwodzą. Przeto Bóg nawyżſza mądrość/ roſkazał/ áby żadén kthóry ieſt ná Vrzędźie dárów nie brał. Ták mówi: Ne accipias munus. Nã munera excœcant oculos ſapientum, & peruertunt ſententias iuſtas.

Odientes auariciam.

Exo: 23. Deuto: 16.

☞ Práwo Máydeburſkié też tego/ około obiéránia ná Vrzędy iáko rzeczy potrzebnéy nie opuśćiło/ Iure Municipa: Articu: 44. Wſzyſtkich w poſpolitośći ktorzy ná Vrzędy obiéráią/ vczy/iákim vmyſłem y iákié obiéráć máią: y iákie obiéránié nic nie waży. Pilnie ſye (powiáda) przełożeni wárowáć máią/ áby żadnégo dla dárów/ dla boiáźni/ dla gniewu/ dla krewnośći/ y iákiégokolwiek powinowáctwá ná Vrzędy nie obiéráli. Abowiém/ieſliby tho potym przez ráde do-

Práwo Máydeburſ. iákié ludźi każe obiéráć ná Vrzędy.

znano było/ iż ſye kto ták w obiéraniu obchodził:
tedy y ten kto obiérał/y ten ktho ieſt obrány/ ſtá-
nie ſye krzywoprzyśiężcą/ y ná dobréy ſławie ná-
ruſzóny. Periurus, & Iurepriuatus. Naprzód/ z
ſtróny darów. Ieſliby kto Vrzędu żądał/ á żądá-
iąc / dar iáki obiecał/ táki ſye ſtawa świętokup-
cą/iákoby iáki Vrząd Duchowny/álbo iáką rzecz
świętą kupił/y ieſliby w tym był przekónány/ o-
ſtawa ſye niepoczćiwém. Wyiąwßyby tákiému
miáſto iáką folgę vczyniło/ álbo tháki przez dzie-
śięć lat od miáſtá bywa odkázowan. Z boiáź-
ni záśie bywa obiéránié/ kiedy ſye kto obawa/ie-
ſliby tego nieobrał/áby mu przyaćiele ieg wczym
nie záßkodźili/tákié obiéránié nic nieważy. Ieſli-
by téż kogo obrano z zazdrośći / to ieſt tym vmy-
ſłem/áby ná ónym Vrzędźie będąc zvbożał/ gdy-
by dla Vrzędu/żywnośći ſwéy pátrząc niemógł.
Albo iżby ná ónym Vrzędźie będąc / ku iákiéy ß-
kodźie przyßedł / tákié téż obránié nic nie waży.
Nád to/ten który ná Vrzędy obiéra/ pilnie ſye o-
ględáć ma ná poczćiwość á ná wiárę ſwoie / y
przez tho ſtrzédz duße ſwoiéy / áby nikogo nie o-
biérał zá przyiáźnią / zá prośbą/ z nienawiśći / z
zazdrośći/álbo iákiégokolwiek złégo vmyſłu. Ale
wedle kożdégo wiáry / poczćiwośći / y prawdy.
z miłośći Rzeczypoſpolitéy. Nie ma obiéráć

bárzo możnych / bogátych. Bo táki możnośćią swoią/bedźie sye wywyższał/ pospolity pożythek vćiskáiąc / swóy rozmnażáiąc/ vbogim gárdząc.

Nie vbogich théż. Bo lepiey iest/iż vbogi służyć bedźie/niż iemu służyć máią. Srzedni tedy s Pospólstwá ná tákie Vrzedy máią być obiéráni / ktorzyby przestawáiąc ná swoim/ cudzégo nie prágneli. Potrzebá téż/áby ná Vrzedy nie obiérał / głuchych / slepych / niémych/ tredowátych/vłómnych/lunátyków/szálonych. Wyiąwszyby sye im thy vłómnośći ná Vrzedźie bedącym przydáły : tedy z Vrzedu dla tego nie bywáią złożeni. Nád to klethy/ odszczépieniec/ wywołány/nie poczćiwégo łożá/ nie máiący Dwudźiestu y piąći lath / obcy / z innégo Práwá człowiek/ktoryby dómá rzadko mieszkał. Athórému by téż było Siedmdźieśiąt lath/ tákich ná Vrzedy nie máią obiéráć. O tym szérzéy Iure Municipali Artic:44. y w Porządku fol:7. Specu:Saxon: Lib:iij, Articu:49. in Glosa. Gdźie téż opisáné są széroko przyczyny/ dla kthórych obiéránié/ niebywa ważné : iáko iesliby powucznik innégo obrał/ niż mu powuczóno. Iesliby iákié vmówy s tym piérwéy czynił ktorégo by obrał/ álbo s przyiaćielmi iego piérwéy niżby był obran. Iesliby ktho piérwéy był obran / niż ćiáło Przodká iego

pogrzebió

pogrzebióno : Jesli iest nie z małżeństwá národzóny: iesli pismá nie vmié : iesli nieuczóny/ álbo sye vkázuie izby co vmiał/ á ón nic nie vmié : iesli nie przykładnégo żywothá : iesli mu niemász Trzydzieści lat : iesli iest obrány ná mieścu niezwykłym. y ińné przyczyny / tám długo opisáné/ prze które obránié ná Vrząd nie bywa ważné.

Kreowánié ná Vrzędy.

OByczáie powołánia ná Vrzędy álbo iákozową Ceremonia / są rozmáithym Miástóm rozmáite. Tu iest wolnosc kożdému miástu swégo vżywáć obyczáiu. Wszákże vczeni w Práwie/ tho Creowánié nalepszé byc piszą/ gdźie pómpá nie wielka/á vpóminánia nie máło przed wszystkim ludem/ iáko sye kożdy ná swoim Vrzędźie spráwowáć ma/ aby ié kożdy znał/ iáko Oyce á Obrónice swoié/którym téż cześć y posłuszeństwo winien / y modlić sye Bogu zá niemi/ iáko Swiety Páweł vpómina. i, Timoth: ij.
ADhortor primum omnium fieri Obſecrationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiões, pro omnibus hominibus, pro REgibus, & omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, cum omni pietate & grauitate.

Ná niektó

NA niektórych mieścách/ći których ná Vrzędy obiéráią / bywáią przymußeni do tego per Collegas suos, áby ná then czás kiedy ié obiéráią y innych czásów/kiedy Vrząd swóy spráwuią/kolácyé koßtowné czynili/ná których sye wielkié zbytki dźieią/zbytni koßt. To nie ma być. Abowiém przez to ludźie godni/ chrónią sye Vrzędów/gdy czuią / iż ich máiethność tákowych koßtów nie znieśie: przez to théż Bóg bywa obrázón/ y błogosłáwieństwá swoiégo Vrzędóm nie dáie / gdy ty dáry Bożé nie bywáią przyymowáné z nabożeństwem á wzywániém Imienia Bożégo/odrzućiwßy ná strónę wßystki pómpy/zbytki ludźióm Krześciáńskim nieprzystoyné.

Zbytnie kolácyé vrzędników.

TAk tedy Práwo BOżé y Ludzkié vczy / iácy máią być ná Vrzędy obiéráni / áby sye ći co obiéráią pilnie thému przypátrzáli/ á ná thym sye nie mylili/iákié obiéráć máią. Ale(powiáda Iodocus DAmuderius, in Praxi rerum Criminalium, y inni ludźie vczeni o thym pißą) Iż tu przełożeni y Swietscy y Duchowni / bárzo wystepuią/ wiecéy sye oglądáiąc ná dáry / ná pieniądze / ná krewnośći niż ná tych/w których / przystoyną vrzędowi godność / cnotliwé spráwy / rostropność / dobré obyczáie / vczćiwé náuki / w wielu

PRINcipum prępoſterum IVdicium in committẽdis officijs.

rzeczách biegłość/ y iné dáry Boże iáwnie widzą. Których dárów Bożych/ óni práwie zániechawßy/ y prawdziwé świádectwá dobrych cnóth/ obyczáiów/ roſtropności/ biegłości/ ná ſtrónę zárzućiwßy: ná ónych tylo pátrzą/ których świáth/ pieniądze/ przyaćiele/ y inßé ozdobności/ wedle świátá wyſtáwuią. Záprawdę póki (powiáda) ty niepo rządné Przełożónych świetſkich y Duchownych poſtempki w obiéraniu Vrzedów trwáią/ póki thu przełożeni namietnośćiam ſwoim wiecéy niż rozumowi folgowáć będą/ nieſtrzegąc prawdziwéy godności/ wedle Bogu y Praw piſánych/ póty ſye w Rzeczypoſpolit. nießczeſliwie powodźić muśi.

Ambitio co ieſt.

Póki też tá ámbicya/ to ieſt chćiwość dóſtoieńſtwá w poddánych nie vſtánie/ która wielé świetokupców/ nie przeſtáią ſye v Pánów thák Swietſkich iáko y Duchownych/ prośbámi/ przyaćielſkiemi przyczynámi/ pieniądzmi/ y innemi rozmáitemi naprawámi ſtáráć/ áby nád inné godnieyßé/ ná Boſkié/

¶Vrzedy wßyſtki ſą ná mieyſcu Bożym.

Vrzedy. (Bo wßyſtki Vrzedy/ ſą Boże vrzedy.) wyſádzáni bywáli. Kto ſye kiedy ßczeſliwégo powodzenia miedzy ludźmi ku chwale Bożéy doczeka: Z obu ſtrón tu/ przy Ambicyéy ieſt niemáła wina/ y tego kto zá dáry/ ná Vrzedy obiéra/ y tego który zá pieniądze Vrzedów ßuka. A

ſnadź wie

śnadź więcéy tego który sye Vrzedow dokupuie. Bo thaki przez tho dokupowánie / Páná swégo psuie / iż mu swemi dáry do prawdźiwéy godnośći/oczy zásłania: Rzeczypospolitéy szkodźi/iż sye będźie stárał / iákoby sobie óno ná vrzedźie nágrodźił/ zá co Vrząd kupił: Ludźióm pobożnym do nabywánia godnośći dróge zámyka : bo sye rzadki vczyć będźie / gdy vrzedy zá dáry á nie zá godnośćią dáią. Ná koniec/y sobie złą sławe czyni. Będźie mniemał/aby swoie podłość Vrzedem ośláchćić miał/ á óno więcéy ostawi. Bo iuż ná tákiégo ludźie pilnie oczy y vsty nástáwią/ y pilnie sye/kto iest/ dowiádowáć będą. Płyną s téy Ambicyéy y inné Pestes in Repub: szkodliwé. Któ rém IVstinianus Imperator zábiégáiąc : dla tego był postánowił/áby ten który miał być ná vrząd obrány/ przyśiągł piérwéy / iáko dla otrzymánia tego vrzedu / żadnému zá zálécenié do Páná nic nie dał/ áni dáć obiecał / áni żadnéy ná tho z żadnym zmowy nie vczynił/ iż téż ten Vrząd kthóry dármo przyiął/dármo ij spráwowáć będźie/ przestawáiąc skrómnie ná téy płacéy / która s porządnéy vstáwy nań przychodźi. A iż sye s téy Ambiciéy wielé złégo w Rzeczypospolitéy dźieie/ zábiégáią temu Práwá y karániem. Ktoby sye zá iákiém Contraktem / zá vmówą pieniężną/

nie wstydal potáiemnie / bez wiádómości Páń-
skiéy/Vrzedu dostáwáć : ten sye sam przez to nie-
godnym ónego Vrzedu czyni / y przez to ij tráci.
y przez tho sye ná wieczna niegodność ku dostą-
pieniu ná potym iákiégo Vrzedu podawa. Acz-
kolwiek Contráktħ kthóry by był vczynión o V-
rząd w iákiéy godnośći/tħák/iżby óny pieniądze
ná pospolithy pożythek obrócóné były / PRáwá
mieyskié omawiáią / ilé v świátá / iáko mówią/
in foro temporali : ále wedle páná BOgá ná su-
mnieniu/iáko mówią/ in foro Conscientię, żad-
ny táki contráktħ / żadné kupowánié Vrzedów/
nie iest bez wielkiégo grzéchu. Bo pobożność
krześćiáńska / żadnym obyczáiem tego nie ćiérpi.
áby kto iákich Vrzedów / zwłaszczá Sądowych
zá pieniądze álbo iákiemi contrákthy nábywáć
miał. Przeto Bożé/y Ludzkié Práwá ták széroce
y ostrożnie vczą / iáko / y iácy ludzie ná Vrzedy
máią być obiéráni. zábiégáiąc temu / obyczáymi
rozmáitemi / áby niegodni nie byli ná Vrząd o-
biéráni. Ale máło ná tym/tymi drógámi temu
zábiégáć y godnośći przez zwiérzchnié znáki do-
świádczáć : bo ná zwiérzchniéy postáwie w o-
biéraniu / często sye omylamy : sądziemy czásem
człowieká nie godnégo zá godnégo / złégo zá do-
brégo/ głupiégo zá mądrégo. Przeto nalepsza y

napewniéy

napewnieyßá iest dróga do tego / nie opußczáiąc tych srzodków / prośić pilnie páná Bogá / áby ón sam ludzkie vmysły thák raczył spráwowáć / áby żaden Vrzedów tákich / ná kthóre sye nie godnym czuie / álbo go thęż inni nie godnym rozumieią / álbo póki ná sye godnieyßé czuie od Przełożó- nych nie żądał / áni kupował / áby thęż y przełożeni Vrzedów y ná podleyßych nie godnym / wedle namiethnośći ćielesnéy / zá dáry / zá krewnośćią / nie dawáli. Ale sye ná godné wedle Bożégo roskazánia y wedle Praw oglądáli. Trzebá thęż páná Bogá o tho pilnie prośić / áby ón sam godné Przełożóné nam raczył dáwáć. Thák iáko Moiżeß prośił mówiąc: Numeri 27.

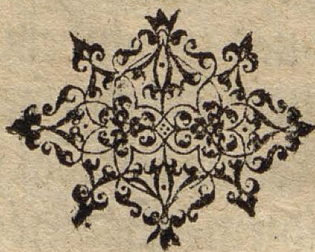
Plura de his vide apud Iodocum DAmuderium, Tit. De Emptione Officiorum, Cap. 131.

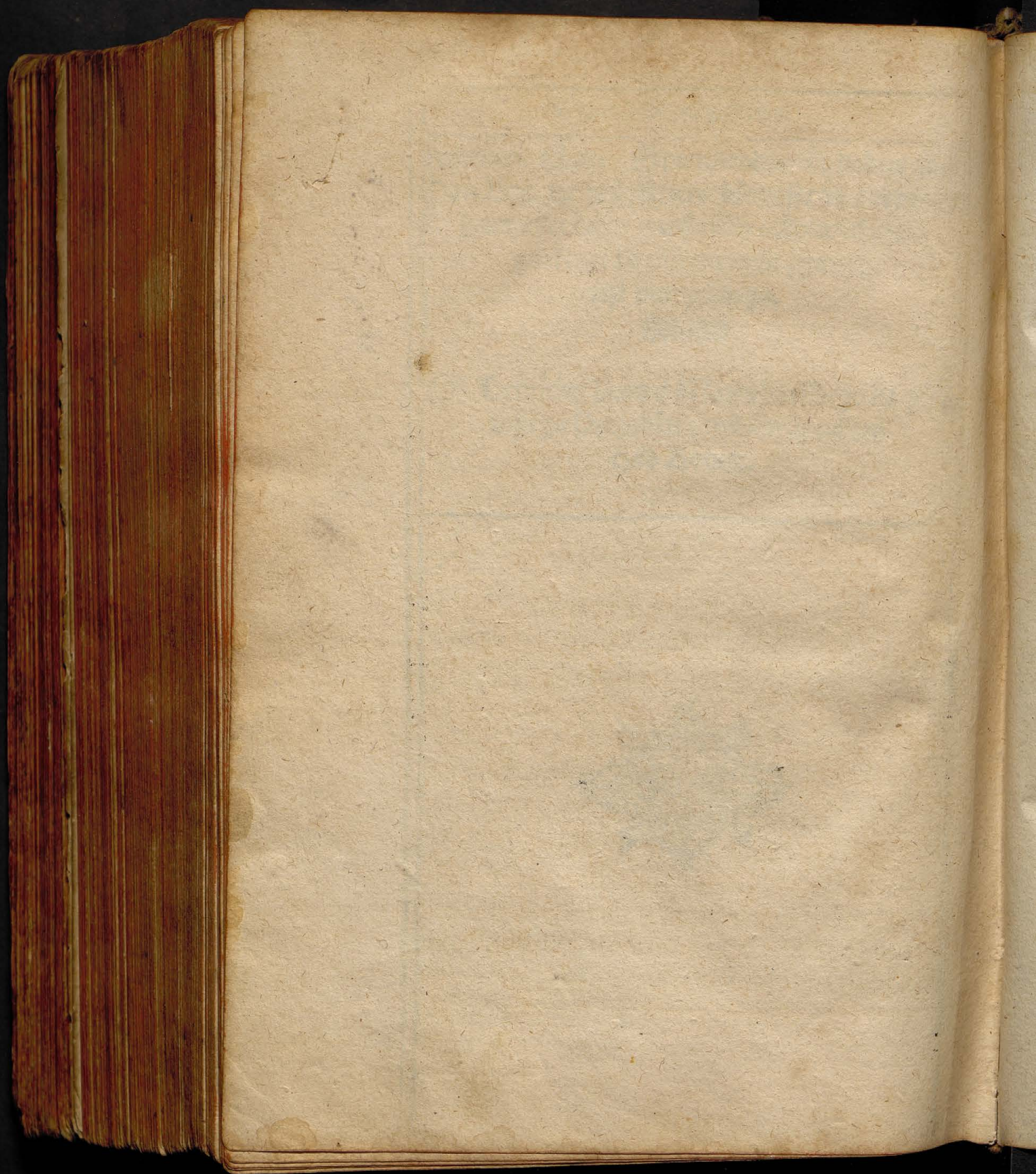
O Pánie Boże / sprawco duchu w kożdym ćiele / postánówże ty sam człowieká iákiego / nád tym ludem / kthóryby ßedł przed niemi / gdyby sye rußyli álbo wróćili. ktoryby ie wiódł y odwiódł / áby zgromádzenié Páńskie nie było iáko Owce bez Pástérzá. Thymi spráwámi y srzodkámi dawa pan Bóg dobré Przełożóné / zá których dobrą spráwą / Rzeczpospolita

kwitnie / Sady / Spráwiedliwość dobrze idą / Pan Bóg ná wszystkiem błogosłáwi / obfitość żywności daie / y wszystko cokolwiek człowiekowi ku záchowániu żywotá iest potrzebnego.

☞ Tytułów Práwá Máydeburskiego do pierwszego Porządku przydánych ná ten czás Koniec.

Práwá miedzy Gospodarzem á Kómornikiem/krótko spisané.

Naiemnik.

Gospodarz.
Pan.

Kómornik.
Czynszownik.
Naiemnik.

NAiemnik/tym słowem wielé kroć Polacy názywáią/ ták tego kthóry z Imienia swégo Czynsz bierze/iáko y tego który go dáie. Abowiem kiedy Gospodarz mówi o swéy personie: Náiąłem temu dóm swóy:dla tego Gospodarz Naiemnikiem iest. A kiedy záś Kómornik Gospodarzowi mówi:Náiąłem dóm v tego Páná:dla tego Kómornik Naiemnikiem. A ták obiedwie Osobie Naiewnikiem názywáią.

Wszákże dla różnice/Kómornik páná v którégo Jmienié náymuie/Gospodarzem y Pánem:Gospodarz záś / tego kómu Jmienié náymuie/ Kómornikiem / álbo Czynszownikiem y Naiemnikiem zowie. Láćinnicy ná to właśné słowá máią: ábowiém tego który z Jmienia naiemnégo álbo któréy innéy rzeczy vmówióny Czynsz bierze/Locatorem: który záś Jmienia álbo któréy innéy rzeczy z naymu vżywa / Conductorem miánuią. Acz też często kroć tego który Jmienia z naymu vżywa/Locatorem,á tego kthóry innemu Jmienia z naymu vżycza Conductorem rozumieią/ták słowá iednégo zá drugié vżywáiąc bes żadnéy winy: dla tego/iż stárzy tych słów króm żadnéy różnice vżywáli COnductorem pro LOcatore, Locatorem pro Conductore kłádąc. IN Speculo Saxonum Láćinski Autor / Gospodarzá Dominum,Proprietarium: á Kómornika Censualem,Censitum,Inquilinum miánuie. Spec: Saxo: Lib:ij,Articulo 59. A ták ku snádnieyszemu Práwu o Naiemnikoch zrozumieniu: Naiemniká/ który Czynsz bierze Gospodarzem / álbo Pánem: á Naiemniká który Czynsz dáie Kómornikiem/álbo Naiemnikiem / (Czynszownikiem théż zwáć może)wszedy miánowáć bedźiem.

Locator.

Conductor.

Kładzie też Prawo zá Naiemniká álbo Czynßowniká tego który sye ná ónym Gruncie kedy siedzi á Pánu doroczny Czynß płáci / vrodził: á iest Pánu Czynßownikiem wiecznym dziedzicznym / który Imienia bes woléy Páná swégo puścić / áni przedáć nie może. Tákiego Práwo zowie Censualem innatum, Censualem originariũ, quia natus est ad illa bona & in illis originem sumpsit, iáko tu v nas kmiećie álbo poddáni v Pánów swych zásiedli. Tu nam nie o tákich Komornikoch álbo Czynßownikoch kthórzy sye ná grunćie vrodzili rzecz idzie / ále o tákich kthórzy zá pewną vmówą / pewnémi Condycyámi do czyiégo Imienia mießkáć y ónego vżywáć wstępuią.

Censualis. Innatus. Originarius. Afscripticius.

Naiem máło sye nie równa Przedániu: wyiawßy w tym róznice máią / iż Przedánié ná wieczność / á Naiem do czásu náznáczónégo tylko trwa. Kupuie Pan Imienié ná wieczność / kupuie Naiemnik mießkánié do czásu: dla tego Naiem ma w sobie nieiáki sposób kupná ad tempus determinatum. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 59.

¶ Naymu z Przedániém Podobieństwo.

Różnicá Dóbr.

IZ rzecz idźie o Naiemnym Imieniu/ Różność Imienia álbo Dobr w Práwie opisáną wiedźieć nie wádźi.

Dobrá są troiákié. Jedné/ których sobie kto naprzód nábył: które pierwéy niczyie nie były/ páná żadnégo nie miáły. Bo z początku álbo z przyrodzenia nikt swégo włásnégo nic nie miał. iáko y Cycero in Officijs wspómina: Priuata natura nulla, sed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt, aut victoria vt qui bello potiti sunt. Aut lege, aut pactione, conditione, forte: Wszystkiém wszelkié dobrá były pospolité / áż ié kto sobie z dawná posiadł: ná pustynié przyszedł: woyną przez zwyćięstwo nábył : zá włásné pieniądze kupił/ álbo którym inym sposobem dostał y otrzymał. One dobrá ták nábyté/ iuż tego włásné były iáko y dźiś kiedy ktho iákich dóbr słusznym sposobem dostánie/ kthóre pierwéy żadnégo nie były/ iuż iegó bedą/ y spokoynie ié trzymáć ma. Quę natura fuerant communia, quod cuiq; obtigit, id quisq; teneat. Si quis sibi plus appetit, violat Ius humanę societatis. Tákié dobrá Łáćinnicy názywáią Dominium, Proprium, włásność: s tákich dóbr nic nie płácą y posługi żadnéy nie czy-

Bona acquisita.

nią. Dru

nią. ☞ Drugie dobrá/kiedy kómu od zwierzchniego Páná bywáią dáne/ á bywáią pospolicie ludziom rycerskim zá ich zásługi vżyczáne: z których posługi pánu/álbo Rzeczypospolitéy/álbo iáką dánine winni: álbo im to z łáski páńskiéy bywa odpuszczono: tákie dobrá zową Máńſtwo. Łácinnicy Feudum. A tych którzy ie trzymáią Feudatarios, Vasallos, po Polsku Many názywáią. Tácy osobliwé práwá z strony posług/ poddánośći/ czynszów máią / kthóre názywáią IVra Feudalia. ☞ Trzecie dobrá zową Naiemné/ kiedy kto kómu dobrá swoie/ choć własność/ choć Máńſtwo/ siue Proprium, siue Feudum fuerint s pewnego Czynszu wedle pewnéy vmówy náymuie. Łácinnicy Conducticia, vel Locata názywáią. Która vmówá miedzy Gospodarzem á Komornikiem zá Práwo bywa poczytaná/ y Vrząd wedle ónéy vmówy ich sądzi. A to iest naprzednieysze Práwo miedzy Gospodarzem á Komornikiem.

Bona Feudalia.

Bona Conducticia.

PActum inter Dominum & Censualem pro Iure seruari oportet. Vmówá miedzy Gospodarzem á Komornikiem zá práwo ma być chowaná. Przeto Gospodarz z Komornikiem pilnie tego strzedz máią / áby sobie w naymie słowo wedle postá-

LEx conductionis seruanda.
Vmówá.

 dle postá-

dle postánowienia dźierżeli. In Locatione & Conductione, fides contractus maximè seruanda est.

Opisano Spec: Saxo: Lib: j, Artic: 54. in Glosa: Iże Pan z Kómornikiem troiákie Prawo miedzy soba máia. 1. Iż vmówá álbo Contrákt który miedzy soba vczynia / zá Prawo bywa poczytány. 2. Cokolwiek Kómornik álbo Naiemnik ma w dobrách naiemnych / wszystko to iest fantem á zakładem Pánu w Czynszu. A tego wtórégo práwá / dwoiáki iest pożytek pánu. Pierwszy / iż pan kómornika fantowáć może / króm przyzwolenia Sedźiégo. Wtóry / iesli kto twemu naiemnikowi co weźmie / álbo by sobie którym kolwiek sposobem przywłaszczył : tobie wróćić winien. Bo to pierwéy twoim fantem było / choć miánowánem choć niemiánowánem.

Práwo miedzy Pánem á Kómornikiem Troiákie.

3. Trzecie práwo miedzy Pánem álbo Gospodarzem / iże żadén naiemnik dobr naiemnych oddáláć álbo pusczáć nie może / thák / iżby óné dobrá drugi miał pośiadáć: á choćby puśćił / to nic wáżyć nie bedźie. Ale ktoby trzymał dobrá / Czynsz płáćić muśi.

Vstáwá czynszu.

Kiedy Pan swégo Imienia czynsz álbo posługe przy podawániu Imienia iáko chce

postánowić y vłożyć może. Spec:Sax:Lib: & Articulo eodem.

Jesli Gospodarz Kómornika ruszyć / álbo Kómornik odeydź / á naymu dáley trzymáć nie chce / to sobie czásu postánowionego opowiedźieć máią. Vnus alterum non alienet, nisi determinato tempore sibi indixerint.

Ruszenie Naiemniká.

Szkodá kthóraby sye w naiemnym Jmieniu stálá / Kómorniká iest nie Gopodarzá / ták / áby naiemné Jmienié Gospodarzowi w cále od Kómorniká iakié przyiął oddáné było. Boć by to nie słuszna / kiedy sye iáka szkodá tráfi / by Kómornik Gospodarzowi swému mniey niż sye stánie nágrádzáć miał: gdyż Kómornik by mu téż z naiemnych dóbr ná wiethszy pożytek przyszedł / nie wiecéy Pánu iedno wedle vmówy dawa. Damnum in re locata vel conducta eueniens, Cõductoris est non Domini. De fortuitis casibus qui commodè præuideri non possunt, inszy iest rozsądek w przypadku który słusznie opátrzón być nie może / iáko iest ruina, incendium, vpad / záwálenié / ogién z inąd przypádły / tám szkode Pan Jmienia á nie Kómornik cierpieć muśi. Przeto báczni Kómornicy álbo théż y ci ktorzy pieniedzy ná Jmienié dawáią

Szkodá w naiemnyḿ Jmieniu.

nié dawáią / tákowé przygody fortuitos casus so-
bie przestrzégáią y zápisem wáruią / iż choćby Imienié zgorzáło / vpádło / álbo inny casus przypadł
áby dłużnik wierzyćielowi swému pieniądze wroćić á Imienié swé iákié po ónéy przygodźie zostáło / przyiąć winien był. Tákże y Pan od swégo
Kómornikâ / áby tóż był powinien vdźiáłáć.
Vmawiáią téż czásem Naiemnicy s Pány / áby oba spółem iáko pożytheк álbo zysk thák y szkodę
przyymowáli: iáko mówią / ná poły szkodá ná poły zysk. A Práwo tákié zowie / Conductores partiarios, quia ita cum locatoribus conuenerunt, vt
damna & lucra rei conductę partiantur.

Conductores partiarij.

Naiem Ruchoméy rzeczy.

NA Zeczy ruchómé żywé álbo nie żywé / kiedy kto náymuie / á strzeże ich spilnośćią iáko nawyższą może / á w tym czáśie óna rzecz ruchoma zdechnie álbo zginie: ónéy Kómornik álbo naiemnik płáćić nie winien: iáko téż bywa / iż krowy / owce / kónie. etcœt. náymuią / zápłáćiwszy telko naiem / od rzeczy naiemnéy będźie wolén. Res
conducta si moritur vel perditur, damnum Domino rei cedit.

Czynsz nie vmowióny.

KTo náymuie Imienié swoié bez náznáczenia álbo miánowánia czynszu / thákiemu

czynsz wedle

czynß wedle zwyczáiu á záchowánia pospolithégo/ónego miástá/álbo powiátu płácon bywa.

Naiemnik ieśli vmrze/ Dziedzic iego ná ón grunt wstepuie/y płáci pánu ónego gruntu czynß tylé iáko naiemnik kthóry zmárł/ płáćić był powinien. A ieśli pan Jmienia vmrze/ tedy naiemnik temu ná ktorégo Jmienié práwem przypádło / czynß vmówióny álbo obiecány zápłáći. Spec:Saxon:Lib:ij,Artic:59.

¶ Pan álbo Naiemnik zmárły.

Vmówe kthórą Rodzicy okolo Naymu vczynili / Dziedzicy po ich śmierći trzymáć nie powinni: iż tákowé pacta álbo vmówy naymu/máią w sobie y nieiáko pokázuią Jmienia od Dziedziców oddalenié y wydziedziczenié / ktorégo práwá nie dopußczáią: bowiem ták naymem iáko y przedániém dobrá od dziedziców mogą być oddalóné. Może kto w naymie táką summe zeznáć / iż naiemnik w ónym Jmieniu może wiecznie śiedźiéć/á Dziedzic do dźiedźictwá nigdy nie przyść. Przeto Dziedzic ma te wolność Naiemnikowi Naiem przodków swoich ſtrzymáć álbo nieſtrzymáć.Specu:Saxon,Lib:iij,Artic: 77.

¶ Dziedzicy zmárłégo páná.

Kto Dóm swóy álbo mießkánié iákié álbo

Rolą náymuie: á w tym czáśie niż naiem wynidzie/ieśli zá iáką przyczyną Dóm swóy álbo Rolą przeda: stáráć sye ma v ónego który kupuie/áby naiemnik czásu swégo/wedle vmówy którą s Pánem piérwéy niż dóm przedał/vczynił/spokoynie domieszkał y vżywał. Bo gdźieby mu vżywánié było zábrónióné/może z Gospodarzem o niedźierżenié naymu práwem czynić.

Przedánié Naiemnégo Jmienia.

WSzystká máietność Kómornyká która ná grunth Gospodarzá swégo wnieśie/iest fantem Gospodarzowi w czynszu. Bona inquilini sunt pignus Domini. Może Gospodarz Naiemniká swégo/nie dokládáiąc sye Vrzędu/gdy mu czynszu nie płáci fantowáć. Iure Municip:Artic: 140.Spec:Saxon:Lib:ij,Artic:59.

Fantowánié kómorniká.

MIedzy Kómornikiem á Naiemnikiem/ieśli o nie zápłácenié czynszu spór będźie: bliższy iest Gospodarz Przyśięgą potwiérdźić/iż mu czynsz nie zápłácóny/á niżby naiemnik prząc czynszu/Przyśięgą iż zápłácił álbo niewinien/miał odchodźić.Iure Municipali, Articulo 140. Text. Specu:Saxon:Lib:j,Articu:54. Dokłáda/iż/ieśli Kómornik zapłáte będźie mienił á potwiérdźi to przyśięgą sámotrzeć którzy tho widźieli y słyszeli/wolen

Przyśiegá o Czynsz.

ßeli/wolen bedzie. Wßákże Pan gdy mieni/iż mu czynßu nie záplácóno/ bliżßy iest ku dowodowi. A ták kiedy naiemnik bedzie pokónány/Dwoiáki czynß płácić muśi.

Rußenie Naiemniká przed czáśem o których przyczyn być może.

GOspodarz s tych przyczyn naiemniká puścić przed czáśem może. Pierwßa / Jesli czynßu nie płáci. Wtóra/ Jesli sam Gospodarz ónego Jmienia ku mießkániu potrzebuie / á potrzeby dowiedźie. Trzecia/ Jesli Jmienia popráwowáć chce. Czwarta/Jesli sye Kómornik źle záchowa/ Jmienie psuie / álbo tám niepoczćiwie żywie. Spec:Saxon:Lib:j, Artic:54. Et Spec: Saxon:Lib:ij, Articulo 59.

GLOsa Specu:Saxon:Lib:ij, Articu:59. Ludźi Rycérskich wiedźie do tego/áby Jmienia nie náymowáli: przez te przyczyne/áby w ten czás kiedy w naymie śiedzą / á Páná gruntu zá páná vznawáią/stanu swégo nieponiżyli. Bo kto náymuie Jmienie/wyznawa páná ónego v którego ie náymuie/ thák naiemnik iuż sye ostawa podleyßym. Censualis militaris ordinis, est tanq; vasallus, perdit Ius Militare, & efficitur rusticus.

Naiemna Rola.

NAiemniká Roléy / ktory ią do pewnégo czásu s pewnégo Czynszu wedle vmowy ku oraniu álbo sprawowániu przyymuie / Láćinnicy Emphiteutam názywáią. Niektorzy Prawnicy rozumieią Emphiteutam, ktory nie do czásu ále wiecznie poki bedźie żyw iákoby dźiedźicznym práwem / rolą ku trzymániu á oraniu spewnégo czynszu/ zá pewnymi Condiciámi/ iáko miedzy niemi postánowiono iest / náymuie. Scriptura perpetua interueniente ex consensu vtriusq;, id est Domini & Emphiteutę. A vmowe ktora miedzy tákowemi bywa/ názywáią/ Emphiteuticum contractum. Emphiteuticam concessionem. Emphiteuticum Instrumentum. A nie názywáią temi słowy tákiey vmowy z strony inych dobr/ iedno z strony dobr leżących/ iáko iest rolá. Emphiteusim záś z Greckiego názywáią / Meliorationem aut insitionem wśianie/ á verbo Εμφυτεύω insero Zlepszenie/ álbo náprawiánie. Abowiem z początku táki Contrákt nie bywał iedno z strony źiemie nie náprawney/ ktorąby Emphiteuta álbo Naiemnik miał náprawiáć/ á z niepłodney płodną vdźiáłáć/

EMphiteuta.

Emphiteutic⁹ contractus.

Emphiteusis.

dną vdziáłáć/ośiewáć. Potym práwo dopuśćiło/y z strony dóbr iuż nápráwnych y vżytnych tákie Contrákty czynić. Iure Munici:Art:7,Glosa.

EMphiteuta to Práwo ma/iż zá Contráktem ktory s Pánem ónego gruntu vczynił / ma wolność Oráć/śiać/szczépić/żąć/pożytki/dochody wszystki bráć. Pożytki kthóré swym dowćipem ná ónéy roléy spráwił/kómu chce dárowáć: w sanćie álbo zakłádźie dáć króm przyzwolenia Páná swégo. Ale przedáć álbo práwo swoié odstempić nie może ażby Pánu swému opowiedźiał: kthóry/ieśliby zá ónym opowiedzeniém/woléy swéy/ przez dwá Mieśiącá nie oznaymił/á Emphiteuta ná tho miał świádki/ iż słusznie opowiádał: może króm przyzwolenia iego przedáć y Práwo swoié innemu spuśćić. Ius Emphiteutæ.

PAn Roléy winien to Naiemnikowi opátrzyć / áby ón zá naymem Folwárku álbo Roléy słusznie á spokoynie vżywáć mógł. Przeto ieśliby iáką gwałtowną niepogodą/ álbo gwałtownémi wiátry folwárk był rozmiotány / winien go zás nápráwić / áby thám naiemnik z bydłem od wszelkich niepogód/ ab iniurijs cœli, beśpiecznie mieszkáć mógł. Winien sye téż naiem- Pan co winien naiemnikowi.

nikowi o to stáráć/aby w spráwowániu roléy/áni od niego sámégo/áni od kogo innégo/ żadnégo nágábánia nie miał. Abowiem/gdźieby táką przekáżę naiemnik miał/ á Gospodarz mogąc go bróniċ niebrónił: winien mu będźie nagrodę. Ale iesliby ktho inny naiemnikowi spráwowánie roléy álbo vżytek przekazał/przywłaszczáiąc sobie ón grunt iákiém Práwem. Tám trzebá obáczyć/iesli Pan Locator z wiádómośći álbo zniewiádómośći cudzy grunt náiął. Jesli z wiádómośći/ winien naiemnikowi zá oszukánie á podeszćie/ tenetur de dolo. A iesli z niewiádómośći to vczynił/ nie winien mu naiemnik zapłáty zá ón czás przez który sye mu gruntu naiemnégo vżywáć nie godźiło. ./. ./. ./.

Spráwowánie roléy po śmierći żéninéy.

JEsli kto póymie żonę Wdowę ktho̧ra ma rolą czynszowną/to iest/z któréy czynsz płáći: á onę rolą zá żywotá żony swéy począł spráwowáć / potym by żoná vmárłá: może y będźie sye mu godźiło / onę rolą do końcá spráwowáć/ pośiać y vrodzay zebráć/á czynsz vmówiony Potomkóm ná które óná rola przypada/zápłáćić. Ale iesli nád prácą swoie zá żywothá żony swéy nakład iáki vczynił / nic płáćić nie będźie powinien. Abowiém zá nagrodę prácéy y nakłádów

swoich poży-

swoich pożythek otrzyma : bo żaden nie winien pracéy swéy nikómu dármo vżyczáć: á nie może żaden być przymußón / áby praca swoią kogo miał bogáćić. Nullus locupletari debet cum iactura aliena. Kto robi/ godno iest áby pożytek brał. Gdyż mąż w vrodzáiu ßkode ćierpiéć muśi/słußna też iest áby y pożytek nań należał. Qui sentit damnum sentiat & commodum. ITem, Jeśli żóná vmrze/á rola iuż bedźie záśianá/ mąż bedźie brał pożythki / á czynßu płáćić nie powinien:tu Práwo dokłáda:z ónych dóbr nie winien czynßu z ktorych żóná gdy byłá żywá/nic nie płáćiłá. ∴ ∴ ∴

Czynße álbo Dochody które ná dobrách żéninych były / ieśli óná po dnióch ku płáceniu czynßu náznáczónych zmárła/meżowi należą iáko myto zasłużóné/ nie ináczéy iedno iákoby dźiedźicy po niéy mieli bráć by byłá meżá nie miáłá: á słußna tho/ gdyż ón żóne swoie do ónego czásu którego czynß płácą/opátrował/ áby czynß brał/ á niż dźiedźicy którzy iéy żadnégo opátrzenia nie czynili. Spec: Saxon: Lib:iij, Articu:76.in Textu et in Glosa.

Czynß z dóbr żéninych.

IEśli kto pośiáną rolą do pewnych lath z pewnégo

pewnégo czynszu kómu náymuie/ posiana záś ie/ mu ma byc wrócóna. A którego kolwiek czásu w ónych leciéch Pan ónéy roléy vmrze: zásiana rola dziedzicóm ma byc wrócona. Abowiém Pan ó- néy roléy nie mógł dáléy Oraczowi náiąc iedno póki był żyw. Przeto w kożdym naymie dóbr/ chceli Naiemnik w przypadku śmierci páná Imie- nia byc beśpieczén / potrzebá przyzwolenia dzie- dziców / zwłaszczá kiedy dobrá pod Condiciámi bywáią naymowáné. Bo gdzieby dziedzicy nie- przyzwolili / vmówy Przodków swych chowác niepowinni. Spec:Saxon:Lib:iij,Art:77.

NAiemnik rolny/ nie winien Pánu ónéy ro- léy innégo wárunku álbo beśpieczénstwá o zapláthe czynszu czynic iedno proprio Aratro własnym pługiem / to iest iedno pokázác/ iż óne rolą spráwił á pośiał/ álbo spráwic á pośiac mo- że: iuż mu Pan ónéy roléy brónic nie może áby v- żytków zbiérác nie miał: thák ty słowá/ proprio Aratro/ wykłáda Glosá. Spec:Sa:Lib:iij,Arti:77.

NAiemnik nie winien Pánu swému wietsze- go fantu zákłádác ábo wárowác/ niż czynsz doroczny wynosi. Spec:Sa:Lib:j,Articu:54. Winien też istote o to/ áby Pánu naiemné Imie/

nié w cále iáko przyiął oddał / ieśliby mu w tym wiáry nie dano.

Czynß ieśli z którégo Jmienia ták od dawnégo czásu płácóno/ iż pámietniká nie maß / z którégo by śye rzecz przeciwna iż nie płácóno pokazáłá: iuż dáléy ma być płácón. Tákże ma być rozumiano/ieśli płácóno czynß od 40 lath. Spec: Saxon:Lib:j,Artic:54.in Glosa.

Czynßu żaden propria autoritate sam swoią władzą bez Vrzędu odeymowáć nie może. Ale kiedy nań żáłowáć będą / naydąli śye słußné przyczyny do tego áby nie płácił/płáćić nie będźie winien. quia sine causa præstatur.

ZAden Naiemnik króm przyzwolenia Páná swégo w Jmieniu naiemnym dołów czynić/ drzewá wyrębowáć / álbo korzenia wykopowáć nie może : wyiáwßyby Dźiedźicznym prawem grunth iego był czynßowny/tám może czynić co chce.

O Czynß ieśliby kto był obwinióny / iżeby go od dawnégo czásu nie płácił:ieśli dowiedźie iż go trzy látá przed tym blisko przeßłé płácił : z tąd śye pokázuie/iż go nigdy płáćić nie omießka-

wał/y owszem záwżdy płácił. Spe:Sa:lib:j,ar:54.

Naiemnik cokolwiek ná gruncie kthóry ná- iął/budnie/ wszystko znieść może. A iesli vmrze/ tedy Dziedzic iego kiedy odchodzi/ tákże vczynić może: oprócz przedniego y zádniego płotu: oprócz dómu/gnoiu/to pan odkupić może wedle szácunku á vznánia tych ktorzy sye ná tym znáią. A gdzieby nie chciał odkupić/tedy y to wszystko kedy chce wynieśie. Spec:Saxon:Lib:ij,Articulo 53. in Textu.

Naiemnik iesliby Czynszu nie zápłáciwszy/ rzeczy swoie álbo sprzeth dómowy/ do Gospodarzá wnieśiony zastáwił/ bliższy Gospodarz iest do onych rzeczy/y lepszym ie práwem odzierży/ A niż then komu są zastáwione. Iure Municip:Artic:140. O thym szérzéy miedzy Tytuły: folio 80.

Pokóy dómowy.

Naiemnik kożdy w dómu swoim naiemnym prześpiecznégo pokoiu nie ináczéy iáko Gospodarz vżywáć ma: ácz tho nápisano w pospolitośći o kożdym/ Iż kożdy w dómu swoim ma pokóy mieć. Quilibet intra suos parietes pacem habere debet. Wszákże téż miánowićie y o Na-

iemniku

iemniku dołożóno / iż w tákimże pokoiu záchowan być ma. Et Conductor domus vtitur isto Priuilegio pacis, intra parietes domus conductæ. Spec: Saxon: Lib: ij, Art: 66. Nowßém kożdy wdómu swoim czásu gwałtu potrzebną obrónę vczynić może. A gwałthy sye w ten czás dzieie/ Kiedy kto przećiw kómu co tákiégo wczyna / iż then przećiw kómu wczyna / o zdrowié álbo máiethność przyść może: iáko o thym ßerzéy opisano inter Articulos, Iuris Maydeburg: folio 59. Przećiw tákiému gwałtowi/ práwo dwoiáką obrónę czynić dopußcza: Zbroyną reką/ y gołą reką. Abowiém ieśli ćię kto nie słußnie á gwałtownie pięśćią vderzył / álbo zá łeb vrwał / á thy mieczém biieß/nie czyniß potrzebnéy obróny. Ale ieśliby ćię kto zbroyną Reką náßedł / chcąc tobie ßkodźić / drzwi do twégo dómu wybiiał/ á tám gwałtownie wniść chćiał / choćby ćię też nie obráźił: Mieczem tákiégo zábić możeß. A w then czás obrónę czyniß. Armatã enim necessitatem armis repellere oportet. Abowiém beśpieczníeyßa rzecz ieſt zdrowia swégo brónić / á niż pothym o gwałt ßkodliwy/álbo o ràny żáłowáć. Jeśli tedy brónią̧c sye zá táką potrzebą zábiieß / nie czyniß przećiw práwu/ gdy okażeß á dowiedźieß dwiémá świádki / iżeś tho w potrzebnéy obrónie vczynił/

Gwałtu opisánié.

Obróná przećiw gwałtowi.

czynił: á gdziebyś niedowiódł/ gárdło dasz. A iż ná potrzebnéy obrónie wiele należy / áby sye práwie potrzebna okazálá / Thy rzeczy ná baczeniu miéć trzebá: Naprzód/ Aby miárá á skrómność w brónieniu záchowána była: iesli cie ktho pieścią vderzy / mieczem go bić nie masz. Druga/ Iż tákowa obróná záraz ma być w then czás kiedyć sye gwalt dzieie: Bo iesli pothym czynić będzieß chciał/ iuż tho nie obróná ále pómstá będzie rozumiáná/ ktoréy práwá zákázuią. A tho sye w then czás rozumiéć ma / kiedy sye Persónie gwalth dzieie/ Abowiém iesli iest gwalt w dobrách / thám obróná może być záraz/ y pothym: skoro sye dowiém / thedy zebráwszy przyiaciele / brónić mogę. Trzecia/ Aby odpór był ku obrónie krzywdy gwaltu / á nie ku pómście. Speculo Saxonum Lib: iij, Articul: 78. in Glosa. Czytay ku themu práwá Korónné o gwaltoch kthóré są inter Articulos opisáné / folio 58. 59. Dobré práwá około gwaltów mamy/ thák Koronné iáko oto y Niemieckié / á wżdy gwaltów dosyć widzimy / á czemu ? Quoniam non cito profertur sententia contra peccantes, ideò filij hominum absq; timore perpetrant mala.

Obróne potrzebną iáko rozumiéć.

KJedy czás naymu wynidzie / á obiedwie

strónie

ſtrónie milczą / thák ónym milczenim pokázuie ſye/iákoby zmowę ná dálſzy czás tákże iáko y piérwéy długi miedzy ſobą odnowili: iáko/ gdyby ktho Oraczá / po ſkónczeniu naymu / ná gruncie ciérpiał/y thám iemu mieſzkáć dopuścił/ Zda ſye iákoby mu ón Grunt znowu náiął: iuż ku temu nie potrzebá áni piſmá / áni słównéy zmowy/ iuż zá tákim ciérpiénim y milczenim / tacito cōſenſu naiem piérwſzy do Roku ſye odnawia. Tacitam locationem prawnicy názywáią/ tháki poſpolicie rozumieiąc o naiemnéy Roléy/ álbo Folwárku/ który ná pożytek do roczny ſpráwuią, ále w Mieyſkim imieniu tákim milczénim/álbo Naiemniká po wyſzciu naymu ciérpienim/ naiem ſye nie daléy odnawia iedno do tego czáſu iáko piérwéy Naiemnik mieſzkał: tákże téż ná dálſzy czás mieſzkáć może/y naiem pánu tákże iáko y piérwéy zápłácić winien.

Mieſzkánie w Imieniu po wyſzciu Naymu.

Opiſáli téż Práwnicy / Naiem pracéy Robotniká/álbo téż y Rzemieſlniká/ áby then Naiemnik/Kthóry ná iáką robotę będzie ziednány / nie tylko vmiethny / dowćipny/ ále y pilny był: Abowiém iego nie vmieiethnośc/ zámieſzkánie/ obłądzenie/ iemu ná ſzkode idzie / á nie temu ktho go ziednał. Iáko/ieſliby Rzemieſlnik/

Nayem Robotniká álbo Rzemieſlniká.

Perle álbo drogi Kámień/ w ten czás kiedy mu ij rzezáć/ álbo nasádzáć dádzą/ złamał: Niepilności/ á nie vmiethności iego/ práwo to przyczyta/ y ßkode nágrádzáć każe: y owßem Rzemieślnik/ póty nie będzie bez winy y ßkody/ póki nie vczyni wßystkiego/ co ná vmietnégo á pilnégo Rzemieślniká należy: Winien też ná czás zmówiony robote wygotowáć.

Pan. Sługá.

Pánów rożność wedle rożnośći Sług.

JAko Słudzy ſą dwoiácy/ ták Pánowie w zgledē ſług dwoiácy. Jedni Słudzy ſą Niewolnicy/ ktho=rzy ná woynie bywáią poimáni/ álbo zá pieniądze kupieni: Tácy Pánóm ſwoim wiecznie ſługámi być muſzą. A rzeczeni ſą z Láćinſkiego nie od ſłużenia/ ále od chowánia/ non à ſeruiendo, ſed à ſeruando, Iż tákich iáko poimánicow/ á niewolnikow/ nie zabiiano/ ále z łáſkáwośći chowano: Ktore tēż dla tego Láćinnicy názywáią Mancipia, tho ieſt iáko poimánice/niewolniki/ & ſtricto modo ſerui. Drudzy ſą ſłudzy/ ktorzy zá pieniądze/ z mythá Pánóm ſwoim chutliwie á wiernie ſłużą/ Serui largo modo, & famuli mercenarij dicuntur, A ći záś ſą rozmáići/ ktorzy wedle Vrzędow álbo wezwánia ſwego/ rozmáite náżwiſká máią: iáko ich y Láćinnicy miánuią/ Serui ordinarij, ſerui

Niewolnicy. Serui, Mancipia.

Słudzy wolni. Serui largo modo, famuli, Mercenarij Liberi.

Viccarij

Viccarij, serui Arcarij, serui Atriarij, Cubicularij: Láćinski Autor Spec: Saxon: Lib: ij. Artic: 32. Niewolniki Seruos, Mancipia, á wolné ſługi famulos mercenarios, famulos liberos zowie. A ták względem różnych ſług Pánowie dwoiácy: to ieſt / Pánowie Niewolnikow: Pánowie Wolnych. Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 16. in Gloſa.

¶ Pánowie Niewolnikow.
¶ Pánowie ſług Wolnych.

Spráwiedliwość z Niewolniká / y Niewolnikowi.

8 Niewolnikóm ieſliby kto co przewinił / álbo krzywde iáką vczynił / vbił wſádźił / żaden odpowiedáć nie winien / ále ich Pánóm tylko ſámym / którym o tho czynić / y nagrode wziąć należy. Spec: Saxon, Lib: ij, Arti: 34. in Gloſa.

Niewolnik záśie / ieſliby przećiw komu co wyſtąpił / Pan winien odpowiedáć / thák iáko ná Niewolniká żáłuią / álbo go żáłuiącemu wydáć. Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 32.

Niewolniká niezábijáć.

9 Pánu ſługe Niewolniká zábijáć ſye nie godźi / prze the przyczyne: Iż zdrowie iego ieſt mu v páná iáko mytho zá ſłużóné / zá które tylko w niewoli prácuie: Dáleko mniey ſługe wolnégo / famulum mercenarium, który z naymu ſłuży / bo tego práwá brónią: Abowiem żaden ſwéy rzeczy nie ma źle vżywáć. A dla tego ſługe tákiego lepiey nie chowáć / á ieſli Niewolnik / záprzedáć:

niżliby go zábić miał / ſkáráć go może. Speculo Saxonum Lib. ij, Artic: 32. in Gloſa.

Słudzy wolni sámi o swoie krzywdy czynić máią: Pánóm akcya o ich krzywdy nie należy: wyiąwſzy by ſye co ku krzywdźie pánóm ſtáło / thám y Pánóm nagrodá być muśi. Wſzákże ieſliby obwinióny przyśięgą chćiał odéydź / będźie wolen.

Słudzy wolni.

Pan zá ſługę swégo / nie wiecéy winien odpowiádáć / iedno ilé mytá iego ſtawa: Wyiąwſzyby co zań wyżſzéy przyrzékał. Sługá záś zá swóy wyſtępek / odpowiádáć y ćiérpiéć powinien. A to ma być rozumiano / ieſliby króm woléy / á roſkazánia páná swégo to vczynił: ále gdźieby co Pan czynić roſkazał / álbo rády / pómocy ſłudze ná złé dodawał / ná vczynek zezwalał: thákże iáko y ſługá ma być winowan / y ſądzón. Qui aliquid facere ꝓcurat, acſi ſolus feciſſet iudicatur. Iure Municip: Artic: 80. Et Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 32. Wſzákże Pan znácznie o tego ſługi wyſtępek / álbo vczynek winien odpowiádáć / którému ſpráwy swoie / álbo handel polécił / ábowiém kto s cżyiem ſługą zmówę czyni / ná wiárę ſye iego Páná oglądá. Tákiégo ſługę práwnicy

Odpowiedź nie páná zá Sługę.

Institor.

zową Institor, quia negocio gerendo instat / Iż sporuczenia Páná swégo przedáie/kupuie/y co inégo spráwuie: á spráwá ktora sye miedzy tákiemi toczy/ Actio institoria. Ale tám Pan o spráwe slugi swégo / nawiecéy odpowiádáć winien/ kiedy sye co pokaże / iż nań z rzeczy przedánych álbo kupiónych co ku pożytkowi przyszło.

Actio Institoria.

Slug wiela álbo wszystkich wystep.

IEśliby Slug wielé / álbo wszyścy / iáką szkodę kómu vczynili / álbo wystepek popelnili: Pytánié iest co w théy mierze czynić? Odpowiédź / Iż Pánu / ktory iest Pánem ónych slug/ wolno/ álbo wszystki slugi/ ónému przeciw kómu wystąpili wydáć/ álbo szkode záplácić/ ták iákoby óney szkody/ álbo wystepku/ ieden winien był. Wszákże to tám mieysce ma: Gdzieby sye bez wiádómośći Páńskiéy óno przewinienié / álbo szkodá stálá. A gdzieby sye to zá iego wiádómośćią stálo/ może przećiw Pánu czynić/ ták z iego Osoby/iáko imieniém kożdégo slugi z osobná. Ieśliby też kto w tym przypadku pánu wine dal/ iż sye to z iego wiádómosćią / wolą/ á rádą stálo / odpowiedáć winien y Pan. Nápisano Spec:Sax: Libro ij, Articulo 32.

PAn ktorégo Woźnicá/ Kóniém/ álbo wo-

zem ßkode vczyni/á vczyniwßy vćiecze/Pan ßko de zápłáći. á ieśliby też Woźnicá kogo wozem zá- bił/ nie winien Pan tylko przyiaćielóm zmárłégo ieden wargelt płáćić/á Sedziemu álbo Vrzedo- wi nic nie winien. Gdźieby też Pan nagrody nie mógł vczynić/ á Kóń / álbo inné bydło / álbo Wóz przy iáwnym vczynku był zá Areśtowány/ á mogłoby to świádkámi być dowiedźióno: Tedy obrážóny to wßyśtko za nagrode ßkody otrzyma. Spec: Saxon: Libro ij, Artic: 40. in Glosa.

¶ Woźnice wyśtepek.

PAnowie nád sługámi táką moc máią / iż ich dla wyśtepków kárác mogą/ Ale ták iżeby sie w karániu nád nimi żadné okrućieństwo niepokázowáło. Abowiem gdźieby Pan sługe ták srodze karał/ iżeby o zdrowié przyßedł: ták wielé bedźie winien iákoby obcégo/álbo wolnégo zábił Wyiawßyby sługe ná cudzołóśtwie z Żóną/álbo ná iákim srogim wyśtepku záśtał/á poimał. W tákim przypadku Práwá dozwaláią tego Pánóm nád sługámi/Co kożdému nád wolnymi wyśtepnymi L. qui seruum ff. de verb: oblig: & C. de emend: seruorum L. vnica.

Moc pánów nád sługámi

PAN sługi swégo nie tylko w swoich sprá- wách posługi może vżywáć / ále go też inemu ná

Pan ſługi pożyczyć może.

czás ku poſługowániu vżyczáć/ ff. de operis ſeruorum. To práwo więcey ſye ná Niewolniká niż ná ſługę wolnégo ściąga: Wßákże y ſługá wolny/ kiedy go Pan ná dobrą tłokę / gdźie doſtátek piwá dáią pożycza/ rad idźie.

PAnowie ktorzy ſług wiele máią / iáko ktory ieſt ſpráwny á godny / choć też wßyſcy iednáko godni/ wedle łáſki ſwey iednégo na wyżßą/ drugiégo ná niżßą ſłużbę/ álbo vrząd wyſtáwić mogą: Ktorych rożnice ieden nadobnym podobieńſtwem wywodźi/ Iż tácy podobni ſą calculis ſupputatorijs Liczmanom/ ktore iáko ná wyżßą/ álbo ná niżßą Linią in tabula Numularia położy/ ták ważą / ieden więcey/ drugi mniey: Zá tym iż ieden wyżßey/ drugi niżey położony. Toż miedzy ſługámi może być rzeczono/ iż ieden bywa prima ſe, drugi ſecunda decem &c. ieden bywa ſeruus ordinarius przedniey ßy / kthory nád drugimi ieſt przełożony/ y onym roſkázuie: drugi Seruus vicarius, ktory ſłucha przednieyßégo: Seruus veteranus, ſtáry ſługá/ ktory zá dawną poſługą á ćwiczenim y więtßą biegłośćią w więtßey v Páná bywa cenie niż nowothny. etc.

Wyſtáwienie ſług wedle łáſki Páńſkiey.

PAn ieſliby ſługę ſwégo przed czáſem wy-

gnał/ winien mu zupełną mytho zápłáćić / thák iákoby ie zásłużył : á tho dla tego/ iż sobie służby indźiey omieszkał : wyiąwszyby pan do tego słuszné przyczyny powiedźiał/iż to vczynił : á przyśięgą tego potwierdźił. Gdźieby też sługá vpornie króm słuszney przyczyny Páná opuśćił/álbo od niego vciekł / tedy óno mytho które s Pánem vmówił/pánu zápłáći: á iesliby co przed tym záwźiął/dwoiáko Pánu wróći. Wyiąwszyby sługá chćiał sye ożenić/ álbo Sierotámi opiekáć/thy przyczyny go ómawiáią / iż przed czásem służby Páná swégo może być wolen. Iure Municipali, Articulo 80. Speculo Saxonum Lib: ij, Art: 33.

¶ Odpráwá sługi, przed czásem/ álbo odeszćié.

PAn sługe swég ná gárdle iáko mówią criminalit obwinionég / do sądu stáwić/ y tám go słusznymi wywody brónić może: á potym sługá iesli będźie osądzón/tedy ón á nie Pan zá swóy występek wedle osądzenia ćierpieć będźie. Spec: Saxon: Lib: ij, Articulo 32.

¶ Pan sługe in Criminali brónić może.

SLugá iesliby Páná swégo rzeczy przegrał/ vtráćił/ przedał/ zástáwił/Pan dochodźić może/ práwem sye do nich ćiągnąc: ále iesliby to sługá w swoich rzeczách vczynił/ álbo swą wolą ktorymkolwiek sposobem vtráćił/ Pan o tho áni

Rzeczy przez ſługe przegranych/ nagrodá.

czynić/ áni nágrádzáć iemu nie winien: By mu też dobrze y ßkody w ten czás kiedy znim ſłużbe vmawiał/nagradzáć obiecował:tedy ßkody którą przez grę popadł/nágradzáć nie powinien/ bo ſye s przyczyny ſługi á nie s przyczyny Páná ßkodá ſtáłá. Ieſliby też ſtátek ſługi będącégo ná ſłużbie v Páná/vkrádzióné/álbo gwałtem króm iego przyczyny/álbo niedbáłośći były odieté Pan nágradzáć winien / y ku záplácéniu ma być ſkazan/ á Pánu zás ku dochodzeniu ónych rzeczy gwałtem odietych /álbo vkrádzionych Akcya zoſtánie.

Rzeczy ſługi v páná vkrádziónych nagrodá.

Spec: Saxon: Lib: iij, Artic: 6. in Textu.

Pan które rzeczy od ſługi zá dobré winién przyymowáć.

PAn dwie rzeczy winien zá dobré y mocné przymowáć/ ieſliby ié ſługá/ álbo Syn vczynił/ Bo Syn y ſługá / iedno w nich prawo máią. Naprzód / Ieſli im Rodzicy / álbo Pánowie poruczyli iáką ſpráwę/álbo vrząd: iáko/ Ieſliby/ im zwierzyli Pieczęći / Hándel wieść / Kramy ſpráwowáć/ tedy coby kolwiek w tákowéy poruczónéy ſpráwie vczynili/ kupiąc / przedáiąc/ pożyczáiąc / co kolwiek zá óną poruczóną ſpráwą idźie: to wßyſtko mußą zá mocné y wdźięczné przyymowáć/y o to zá nié odpowiádáć. Druga/ Ieſliby co ſługá / álbo Syn dla pożytku Oycá / álbo Páná ſwégo vczynił:iáko ieſliby v kogo pie-

niedzy pożyczył/ áby s tąd dług zápłácił/ álbo że/by stąd czeládźi zápłácóno/ álbo iżeby żywnośćią byli opátrzeni / álbo dóm vpádły/ áby był náprá wióny: Pan zá mocné to przyiąć winien. Specu: Saxonum, Libro & Articulo eodem in Glosa:

☞ TEn iest tego práwá z Láćinskiégo włásny wykład / ále w thym práwie / co Láćinski Autor wyłożył/ o zwierzeniu Pieczęći Synowi/ álbo słudze: ináczéy sye w Niemieckich Exemplarzoch náyduie y rozumié. Nie mówi tám w Niemieckim o Pieczęći/ ále de velificatione, o żeglowániu ná Morzu/ hoc sensu, áby sye rozumiáły ważné spráwy Synowi od Oycá/ álbo słudze od Páná/ w Hándlowániu ná Morzu / ná Ziemi / w Kramiéch zlécóné. Słowá Niemieckié Sigeln á Segeln/ Láćinskiemu Autorowi z niejákiégo podobienstwá muśiáły być przyczyną ómyłki/ Iż Sigeln á Segeln mówiąc/ zda sye iákoby iedno słowo / ále znáczenim wielka w nich różność/ Bo Sigeln wykłáda sye pieczętowáć / á Segeln żeglowáć. Ex obseruatione D. Stanislai Aychler, Aduocati Iuris supmi Maydeburg: Castri Cracouieñ: annotatum.

PAn kiedy chce rzeczy swoich przez sługę przegránych dochodźić/ ták sye ma spráwowáć. Nie-

imowáć ſye ich iáko krádźionych v tego do kogo ſą przegráne: Boby ták ſámotrzeć przyśiąc muśiał/ iż mu ſą vkrádźioné / álbo go znich złupió.no: nie ná ſługę też żáłowáć / bo ſługá ónych rzeczy ktoré przegrał / v páná nie pożyczył / odnieść też álbo wroćić nie obiecał. Mogłby też ták być chudy ſługá / iżby rzeczy przegránych zápłáćić nie mogł/& tutius eſt agere in rem,quàm in perſonã. Nád to práwo mowi/ Res ludo amiſſas, Iure repetere poteſt: nie mowi ná ſludze/ále Iure, rozumieć tedy muśi / iż ich v tego kto ie wygrał ſzukáć muśi tą práktyką/ktora opiſána Spec:Saxon: Lib: iij, Artic: 6. in Gloſa. Poydźie Pan do Vrzedu/ żáłowáć będźie ná tego/ v kogo rzeczy ſą/ mowiąc/ iż ten koniá mego/ álbo co tákiego trzyma á wroćić nie chce. Obżáłowány záś ieſli ſye będźie brał ná tego iſcá/ ktory przegrał/ álbo mu przedał/ álbo dárował. Tám vrząd ná pytánié páná ſkaże/iż ſługá dobr páná ſwego przegráć/ vtráćić/przedáć/oddálić/ álbo długow grą vtráconych płáćić nie może: ták ſwych rzeczy doydźie. Miánuie práwo támże gracze iáko rozboynikámi/ bezecnymi/ktorzy miedzy poczćiwymi Ludźmi w Sądźie mieścá mieć nie mogą. A ktoryby Gracz fálſzywé koſtki miał/iáko złodźiey ma być ſądzon.

Dochodzenié rzeczy przegranych.

PAn kiedy zemrze/ thedy ſługóm po odpráwieniu nakłádów pogrzebowych / z dóbr iego/ naprzód ma być myto zápłácóné. Y owßem od dniá po śmierći páńſkiéy / áż do trzydźieſtégo dniá/ żywność im ma być opátrzóná . Słudzy záśię Dźiedźicowi zmárłégo Páná / ieſliby tego potrzebował/ powinni doſłużyć/ czáſu wedle vmówy / którą byli z zmárłym Pánem vczynili. Speculo Saxonum Lib: j. Artic: 22.

Zápłácenié mytá ſługó.

SŁudzy ieſli z zmárłym Pánem / vmówionégo mytá nie mieli / v Dźiedźicá łáſki ßukáć mußą. Spec: Saxon: Lib: & Artic: eodem.

SŁugóm ieſliby Dźiedźic mytá zá Rok/ álbo zá półtorá zápłáćić nie chćiał/ dopußcza práwo ſłudze / náprzećiw dźiedźicowi przyśiąc / iż mu tylé Pan był zá ſłużbę winien. Ale ieſliby rzecz ßłá o mytho zá rok álbo zá kilká lath / thám Dźiedźic ſámośiódm przyśiąc ma / Iż thákowé myto/ przez Páná który zmárł ieſt zápłácóno.

IEſliby ſpór był miedzy Pánem á ſługą / obiemá żywymi/ o zápłácenié mytá : bliżßy ieſt Pan ſámotrzec przyśiąc iż zápłáćił/á niż ſłu-

gá/ iż mu nie zápłacóno. Iure Municipali Articulo 80. in Glosa.

Sługá iesli dostał/wietszégo mytá niż zásłużył: tego dziedzicowi wrácáć nie powinien.

Práwá Korónné o Sługách.

Gdy Sługá bróniąc Páná w zwádźie kogo ráni/ nie ma być winowan.

Kaźimiérz List 38.

Ustáwiamy / iż iléktocby sye którym trefiło wádźić/iákiégokolwiek by stanu byli / á w théy zwádźie sługá Páná swégo bróniąc/ wyiąwszy miecz álbo kórd kogo ránił: zá to żadnégo gniewu y nie łáski/od ránnégo y przyiaciół iego odnośić nie ma.

Jesli kto bedźie obwinión / iż Sługá iego dóm zgwałćił.

Jan Olbrácht w Piotrko. 1496. List 107.

Gdy który człowiek którégokolwiek stanu bedący / obwinión bedźie: iż iego sługá gwałt dómowi vczynił/á Gospodarzá/żóne/dźie

ći/ álbo sługe ná dóm náßedßy/ gwałtowną rę-
ką w domu zábił: w tákowéy rzeczy ónego gwał-
townika/ v swégo Páná skázuiemy zápowiedźiéć:
z którym ták obwiniónym/ Pan iego spráwiedli-
wość będźie powinien vczynić. A iesli ón Pan/
oblicznie o to żądány spráwiedliwośći niezechce
vczynić: thedy sam Pan zań będźie odpowiedáć
powinien/ wedle porządku práwá.

Jesli Slugá zgwáłćiwßy dóm vćiecze.

TAkowy Sługá iesliby vćiekł/á przez Slá-
chte nie był zápowiedźian: Pan iego zań Támże.
pozwány nie ináczéy sye z obwinienia tákiégo o-
czyśći/ iedno vczyniwßy przyśięge ze dwiemá
świádki: iż áni zá iego wiádómośćią/ áni zwole-
nim/ áni roskazánim/ áni wolą ten vczynek sye
stał/ áni dał przyczyny ku vćieczeniu tákowé-
mu słudze.

Jáko przećiwko Sługam ośiádłym/ álbo nieo-
śiádłym/ którzy są obwinieni o zgwałce-
nié Dómu/ o zábićié/ y o inné wy-
stepki ma być postepowano.

CZestokroć iuż doświadczyliśmy: iż Vstáwe Sygmunth
Dekrét/ który iest nápisan y názwan ostrogi/ w Krákow.
poddánym náßym wiele trudnośći/ y obćiążli- 1532.
wośći zádawał: y áby ná potym skárgóm y obrá-

žániu spólnému nie byłá dawaná przyczyná ktému áby iednáko bogátému y vbogiému spráwiedliwość byłá czynióná/ vstáwiamy: Iž/ieśli kto s Pánów álbo z Szláchty s poddánych nászych pozowie kogo/ iákoby zá iego wiádómośćią/ rostázánim/ y wolą/ iému niéco ku krzywdźie y ku szkodźie/ przez sługi sstáło sye: tedy Pan álbo Szláchćic spráwiedliwość z slugámi swymi bedźie powinién vczynić: gdy v niego bedą zápowiedźieni przez Woźnégo y Szláchte. A gdźieby spráwiedliwośći nie vczynil/ tenže Pan álbo Szláchćic pozwány: tylko o ty rzeczy odpowiedáć y spráwowáć sye bedźie powinién/ ktoré dotykáią sye gwałtu dómowégo/ álbo naiázdu ná osobe iáką/ álbo zábićié ktorégo Szláchćicá/ álbo ránienia/ wedle Státutu przez Królá Olbráchtá w téy rzeczy vczynionégo. A o inné krzywdy/ iáko o vbićié/ o ránienié ktorégokolwiek prostégo stanu człowieká: tákže o podeptániu śielby/ Zbóž ná polách/ y traw ná łąkách/ spáśienié y o inné wystepki mnieysze/ ieśli ieden drugiégo pozowie tym sposobém/iž zá iego wiádómośćią/rostázánim/ y wolą tákowa kthóra krzywdá przez iednégo/ álbo wiecéy z slug nieośiádłych kogo potkálá/ Vstáwiamy: iž ten/ ktorému krzywdá iest vczynióná/ma žedáć spráwiedliwośći od Pá-

ná ónych

ná ónych ſlug: á Pan tych ſlug będzie ią powinien vczynić/ieſli będą zápowiedzieni v páná ſwégo przez Szláchtę y Woźnégo. A ieſli o ieden zły vczynek álbo wiecéy ktoregokolwiek Páná ośiedli obwinieni będą: tákowych ſámych powodowa ſtróná/ktora krzywdę ćierpi/ á nie Páná ich o ón vczynek w Sądzie y w práwie/ do ktorégo należeć będą/ niech pátrzy.

Słudzy ieſli złodzieiá gónić nie chcą / ſą bezecni.

Alexánder w Rádómiu 1505. Liſt 116.

GDy tych czáſów ſłudzy wſzedy wymawiáli ſye Pánóm: iż prze tę przyczynę/ że óni ſámi Złodziei/ álbo złoczyńców / álbo nieprzyiaćioł nie gónili/óni też tákowych złoczyńców gónić nie chćieli: ſkąd wielką obrónę dawáli złym ludzióm / áby vchodzili rąk tych: ktorzy ie łacwie poimáć mogli. Dla tego vſtáwiamy: Iż ktorykolwiek z ſług / zá roſkazánim Páńſkim / Złodziei álbo złoczyńców ktorychkolwiek gónić álbo łápáć nie chćiał: Thákowy niech będzie ná wieki bezecny: A ktorzyby tym/ ktorzy gónili álbo poimáli / bezecność zádawał: w tęż winę bezecnośći zárázém niech wpádną.

IEſli kto czyiégo ſługę wolnégo vbiie/ hámuie/ álbo mu co wydrze/ czyniąc tho dla

nienawiści á w iny Páná iego: ták słudze iáko y pánu/ nagrode vdziáláć bedźie powinien. wyiąwszyby przyśiągł / iż tego nie vczynił ná zelżywość Páná iego/ álbo obudwu/ álbo iż nie vczynił ná szkode pánu/á ná przekázenié posługi/ ktoraby ón sługá Pánu czynić miał: tedy tylko sámemu słudze nagrode vczyni. Abowiém gdźieby Pan przez vbićié sługi ná czym szkodował thedy ón który sługe obráźił/ pánu téż táką nagrode bedźie winien /iákoby ón sługá gdyby Páná swégo nie słusznie opuśćił / á od niego bez przyczyny odszedł/to iest winien bedźie pánu tylo pieniedzy dáć/ ilé był Pan słudze obiecał: á iesli co Slugá mytá záwźiął/tedy dwoiáko wróćić. Speculo Saxon: Libro ij, Artic: 34. in Textu & in Glosa.

☞ Wywodźi to támże Glosa szérzéy / iż / nagrodá y pieniężna winá / słudze y Pánu ma być s troiákiégo przewinienia. Naprzód / Kiedy kto czyiégo sługe vbije/ policzek da etc. Drugié/ Kiedy kto co choć swégo / swą wolą bez Vrzedu kómu bierze: iáko/kiedybysye kto króm przyzwolenia Sedźiégo/wtrącał w possessią choć swégo imienia/ które piérwéy inny dźierżał: bo téż to Práwo náżywa / Spolium rei suæ, złupienié swéy rzeczy. Ale wietszé iest Spolium rei alienę, kiedy kto kómu nie to co swégo/ ále to co iest cudzégo/

Spolium rei suę.

Spolium rei alienę.

gwaltém

gwaltem wydrze : Tám iuż nie idźie o nagrode pienieżną/ále o gárdło. Trzecié/ Kiedy kto kogo trzyma zá Suknie/ zá Kolniérz/ álbo ktorym inym sposobém s krzywdą hámuie: ták iżby dáléy iść nie mógl. W tákim troim przewinieniu nagrode muśi vczynić/ ták słudze zá boleść/ iáko y Pánu zá zelżywość. ále zelżywość (pisze támże) ma być rozumianá/kto ią vczynić może: Bo dźiéćie á szalóny nie czyni iéy/ á chocby ią vczynił / thedy zá zelżywość nie może być poczytána. Tákże rodźicy dźieći swych/ Pan sługi/ Mąż żóny/ zelżyć nie mogą. ❡ Zelżywośći ktho nie może czynić.

Specu: Sax: lib: & Arti: eodem in Glosa.

Discite Iusticiam moniti, & non temnere Diuos.

Multiplicata est iniusticia, & incontinentia super terram: Conuenient populi, & Regnabit quem non sperabunt &c: 4. Esdrę 5.

Reieſtr rzeczy y ſłów

które ſye pod temi Tytuły zámykáią/ porządkiem Obiecádłowym.

A.

C.

D.

Dłużniká

E.

F.

In integrum

L.

M.

N.

R.

S.

Sierot prá-

T.

V.

Wiáná nie

Z.

Dokóńczenié Reyestru ná Tytuły.

Omnia doctissimorum virorum censurę subiecta sunt.

Do páná Bártoßá Grohickiégo Autorá tych Kśiąg. Janá Záſáńſkiego Czechá / Mieſzczániná Krákowſkiego Wierße.

PAnie miły BArtoßu mali ſye prawdá znáć
Mógłci by káżdy Mieyſki człowiek podźiękowáć/
A nie tylko dźiękowáć ále y dárowáć/
A ieſliże nie chce być wdźięczen/day mu pśia máć/
Tego ſtárania twégo/ y wielkiéy pilnośći
Które czyniß około ich doległiwośći /
Którą óni nie máłą s téy przyczyny máią
Kiedy im Prokuráći Wſądy powikłáią/
Ich wierną Sprawiedliwość fortelmi ſwoiemi
Zbódßy ié zpráwéy dróģi/prowádzą mylnemi
Sćieżkámi przez długi lás / dla ſwoiéy korzyśći
A ty ſobie Proſtaczku nieboże wgarść pißczy/
Czekáiąc nie rychlégo Práwá dokóńczenia
A ty muśiß kálécie dodáwáć ćwiczenia /
Wſtrząsáiąc iéy káżdy dźień dobrze dla obrokow
Prokuratóm/by pilniéy przeſtrzégáli Roków/
Alec im ty obroki vſtáną pochwili
A zwyczáyné ſwé ßyki nie ieden pomyli /
Skoro ſye tych twoich Kśiąg imą czytáć Ludźie
Nie dádzą ſye vwodźić iuż ledá obłudźie/
Káżdy może rzeczy ſwéy dość iáko po ßnurze (rze/
Wpráwie ſwym przypátrzyć ſye dobrze káżdéy dźiu
Któréy iż poczćiwému nie godźi ſye łátáć
Woli ſye ſłußnie iednáć niż cudzégo chwátáć/
Anßlagi wykretnémi / wzgląd máiąc ná Bogá
Do którégo záwárta wßém fáłßywym drógá/

do Autorá tych Kśiąg.

Słußnie tedy zá twoie ták pilné ſtáránie
Y porządné Tytułów czelnych wypiſánie /
A stąd Spráwiedliwośći ſwéy łácné poznánie
Mógłbyś od Mieyſkich ludźi mieć podárowánie/
Zá wiere y od Szláchty/ bo ſye też tym rządzą (dzą/
Práwem Mieyſkim gdy ſwoié kmiećie ná wśi są=
A pákli świát nie wdźięczny nie nágrodźić tego
Tym ſye ćieß iż będźieß miał od Bogá wiecznégo/
Nagrodę czáſów ſwoich / A zá twoié ſtánie
A to dayći co rychléy / wßechmogący Pánie.

SPES
FIDES

